

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İSLAM EKONOMİSİ VE FİNANSİ ANABİLİM DALI**

**TASARRUF FİNANSMAN ŞİRKETLERİNİN TÜRK VERGİ
MEVZUATI KARŞISINDAKİ DURUMU: SORUNLAR VE ÇÖZÜM
ÖNERİLERİ**

Ramazan Taha ÇAKIR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman: Doç. Dr. Salih ÜLEV

MAYIS - 2024

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**TASARRUF FİNANSMAN ŞİRKETLERİNİN TÜRK VERGİ
MEVZUATI KARŞISINDAKİ DURUMU: SORUNLAR VE
ÇÖZÜM ÖNERİLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ramazan Taha ÇAKIR

Enstitü Anabilim Dalı: İslam Ekonomisi ve Finansı

**“Bu tez 29/05/2024 tarihinde yüz yüze olarak savunulmuş olup aşağıdaki isimleri bulunan
jüri üyeleri tarafından oybirliği ile kabul edilmiştir.”**

JÜRİ ÜYESİ	KANAATİ
Doç. Dr. Salih ÜLEV	Başarılı
Doç. Dr. Hakan ASLAN	Başarılı
Dr. Öğr. Üyesi Hasan DURMUŞ	Başarılı

ETİK BEYAN FORMU

Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının benzerlik oranının herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve Etik Kurul Onayı gerektiği takdirde onay belgesini aldığımı beyan ederim.

Etik kurul onay belgesine ihtiyaç var mıdır?

Evet ☐

Hayır ☒

(Etik Kurul izni gerektiren araştırmalar aşağıdaki gibidir:

- Anket, mülakat, odak grup çalışması, gözlem, deney, görüşme teknikleri kullanılarak katılımcılardan veri toplanmasını gerektiren nitel ya da nicel yaklaşımlarla yürütülen her türlü araştırmalar,
- İnsan ve hayvanların (materyal/veriler dâhil) deneysel ya da diğer bilimsel amaçlarla kullanılması,
- İnsanlar üzerinde yapılan klinik araştırmalar,
- Hayvanlar üzerinde yapılan araştırmalar,
- Kişisel verilerin korunması kanunu gereğince retrospektif çalışmalar.)

Ramazan Taha ÇAKIR
29/05/2024

ÖN SÖZ

Bu çalışmanın başlangıcından tamamlanmasına kadar olan süreçte desteğini esirgemeyen, akamete uğramamasını sağlayan Doç. Dr. Salih ÜLEV hocama göstermiş olduğu sabır ve anlayış için teşekkür ederim. Yüksek lisans eğitimim sürecinde gösterdikleri ilgi ve desteklerinden ötürü İSEFAM ve Sosyal Bilimler Enstitüsündeki kıymetli hocalarıma da şükranlarımı sunarım.

Tasarruf finansman şirketlerine ilişkin yasal düzenlemelerin görece yeni yapılmış olması nedeniyle yasal düzenleme çalışmalarının devam ettiği bu süreçte vergi gibi mahrem bir konuda görüş beyan etmenin zorluğuna rağmen vakit ayırıp katkı sunma nezaketinde bulunan başta Niyazi Derindağ beyefendi olmak üzere tasarruf finansman şirketlerinin çalışanlarına teşekkürü borç bilirim.

Yetişmemiz ve bugünlere gelebilmemiz adına her türlü fedakârlığı yapan, sıkıntılı zamanlarımızda yanımda olan başta annem ve ablam olmak üzere tüm aileme minnettar olduğumu da bu vesileyle ifade etmek isterim.

Son olarak yoğun iş temposunun da etkisiyle çalışma sürecinde ihmal etmek zorunda kalmama rağmen desteğini ve sevgisini her zaman hissettiğim sevgili eşim Betül'e teşekkür ederim.

Ramazan Taha ÇAKIR
29/05/2024

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR.....	v
TABLO LİSTESİ.....	vi
ŞEKİL LİSTESİ	vii
GRAFİK LİSTESİ.....	viii
ÖZET	ix
ABSTRACT	x

GİRİŞ.....	1
1. BÖLÜM: TASARRUF FİNANSMAN SİSTEMİ	4
1.1. Tasarruf Finansman Sisteminin Tanımı ve Genel Özellikleri	7
1.1.1. İslami Finans İle İlişkisi	8
1.2. Tasarruf Finansman Kurumlarının Tarihçesi	10
1.2.1. Dünyada Tasarruf Finansman Kurumları.....	10
1.2.1.1. Dönüşümlü Kredi Tasarruf Birlikleri (Rotating Savings And Credit Associations-ROSCA)	10
1.2.1.2. İngiliz Yapı Toplulukları (Building Societies)	12
1.2.1.3. Amerikan Yapı ve Kredi Birlikleri (Building and Loan Associations).....	13
1.2.1.4. Alman Yapı Tasarruf Sandıkları	14
1.2.2. Türkiye’de Tasarruf Finansman Kurumları	16
1.2.2.1. 1923-1990 Dönemi	16
1.2.2.2. 1990-2016 Dönemi	19
1.2.2.3. 2016-2021 Dönemi	21
1.2.2.4. Yasal Düzenleme Çalışmaları.....	26
1.2.2.5. Yasal Düzenleme Sonrası İntibak Süreci.....	28
1.3. Tasarruf Finansman Şirketlerinin Uygulamaları	29
1.3.1. Uygulamalar Arasındaki Farklılıklar	30
1.3.2. Türkiye’de Tasarruf Finansman Sistemi Uygulamaları.....	31
1.3.2.1. Çekilişli Sistem	32
1.3.2.2. Çekilişsiz Sistem.....	34
1.4. Literatür Taraması	35

2. BÖLÜM: TASARRUF FİNANSMAN ŞİRKETLERİNİN

VERGİLENDİRİLMESİ 41

2.1. Tasarruf Finansman Şirketlerinin Tabi Oldukları Mevzuat	41
2.1.1. Şirketlerin Hukuki Statüsü	41
2.2. Tasarruf Finansman Kurumlarının Tabi Oldukları Vergi Mevzuatı	42
2.2.1. Gelir Vergisi	44
2.2.1.1. Verginin Konusu	44
2.2.1.2. Verginin Mükellefi	44
2.2.1.3. Vergiyi Doğuran Olay	44
2.2.1.4. Vergiye Tabi İşlemler	45
2.2.1.5. Gelir Vergisi Matrahının Hesaplanması ve Gelir Vergisi Oranı	45
2.2.1.6. Beyanname ve Verginin Ödenmesi	45
2.2.2. Kurumlar Vergisi	46
2.2.2.1. Verginin Konusu	46
2.2.2.2. Verginin Mükellefi	46
2.2.2.3. Kurum Kazancının Hesaplanması	46
2.2.2.4. Oran	47
2.2.2.5. Beyanname ve Verginin Ödenmesi	48
2.2.2.6. Tasarruf Finansman Şirketlerinin Kurumlar Vergisi Beyanları	48
2.2.3. Katma Değer Vergisi	49
2.2.3.1. Verginin Konusu	49
2.2.3.2. Verginin Mükellefi	49
2.2.3.3. Vergiyi Doğuran Olay ve Hesaplanması	50
2.2.3.4. Oran	50
2.2.3.5. Beyanname ve Verginin Ödenmesi	50
2.2.3.6. Tasarruf Finansman Faaliyetlerinin KDV Karşısındaki Durumu	50
2.2.3.7. KDV Tevkifatı	52
2.2.4. Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi	52
2.2.4.2. Verginin Mükellefi	53
2.2.4.3. Vergiyi Doğuran Olay	54
2.2.4.4. Matrah ve Oran	55
2.2.4.5. Beyanname ve Verginin Ödenmesi	55

2.2.4.6. Tasarruf Finansman Şirketlerinin Faaliyetlerinin BSMV Karşısındaki Durumu	55
2.2.5. Damga Vergisi.....	57
2.2.5.1. Verginin Konusu	57
2.2.5.2. Verginin Mükellefi.....	57
2.2.5.3. Oran.....	57
2.2.5.4. Beyanname ve Verginin Ödenmesi	58
2.2.5.5. Tasarruf Finansman Faaliyetlerinin Damga Vergisi Karşısındaki Durumu	58
2.2.6. Diğer Vergi Resim Ve Harç ve Mali Yükümlülükler	59
2.2.6.1. Tapu Harcı	59
2.2.6.2. Finansal Faaliyet Harcı	60
2.2.6.3. BDDK Katılma Payı	61
2.2.6.4. Motorlu Taşıtlar Vergisi.....	62
2.2.6.5. Özel İletişim Vergisi	62
2.2.6.6. Gerçek Faydalanıcı Bildirimi.....	63
2.2.6.7. Enflasyon Düzeltmesi Uygulaması.....	63
2.2.6.8. Finansal Kurumlar Birliğine Ödenen Tutarlar	64
3. BÖLÜM: TASARRUF FİNANSMAN ŞİRKETLERİNİN VERGİLENDİRİLMESİNDE ÖZELLİK ARZ EDEN DURUMLAR.....	65
3.1. Tasarruf Finansman Şirketlerinin Gelirleri	69
3.1.1. Organizasyon Ücretleri	69
3.1.1.1. Konut Finansmanında Tapuya Beyan Edilen Tutarla Tasarruf Finansman Sözleşmesinde Yer Alan Tutar Arasında Fark Olması .	70
3.1.2. Tasarruf Fon Havuzu Gelirleri	71
3.2. Tasarruf Finansman Şirketlerinin Giderleri.....	72
3.2.1. Şirketlerin Esas Faaliyet Giderlerine İlişkin Özellikli Hususlar	72
3.2.1.1. Personel Giderleri	74
3.2.1.2. Pazarlama ve Reklam İlan Giderleri	85
3.2.1.3. Amortisman Giderleri	92
3.2.1.4. Taşıt Giderleri	99
3.2.1.5. Bağışlar	101

4. BÖLÜM: TASARRUF FİNANSMAN ŞİRKETLERİNİN YAŞADIKLARI VERGİSEL SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ	102
4.1. Vergisel Sorunların Nedenleri	102
4.2. Vergisel Sorunlar ve Çözüm Önerileri	104
4.2.1. Uyum Düzenlemelerindeki Eksikliklerden Kaynaklanan Sorunlar	104
4.2.1.1. Belge Düzenine İlişkin Sorun	104
4.2.1.2. Kurumlar Vergisi	106
4.2.1.3. Katma Değer Vergisi	110
4.2.1.4. Banka ve Sigorta Muameleleri Bildirimi	110
4.2.2. Tasarruf Finansman Faaliyetinin Özgünlüğünden Kaynaklanan Sorunlar .	111
4.2.2.1. Konut Finansmanına İlişkin BSMV İstisnası	111
4.2.2.2. Organizasyon Ücretlerinin İadesinden Kaynaklanan Sorunlar	115
4.2.3. 6361 Sayılı Kanuna Tabi Diğer Şirketlere Tanınan İstisnaların Tasarruf Finansman Şirketlerine Tanınmamasından Kaynaklanan Sorunlar	116
4.2.3.1. Damga Vergisi	117
4.2.3.2. Harç İstisnası.....	118
SONUÇ	121
KAYNAKÇA.....	127
ÖZ GEÇMİŞ	142

KISALTMALAR

BDDK	: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
BM	: Birleşmiş Milletler
BSMV	: Banka Ve Sigorta Muameleleri Vergisi
GSYH	: Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla
GVK	: Gelir Vergisi Kanunu
İSEFAM	: Sakarya Üniversitesi İslam Ekonomisi ve Finansı Uygulama ve Araştırma Merkezi
İTO	: İstanbul Ticaret Odası
KDV	: Katma Değer Vergisi Kanunu
KİT	: Kamu İktisadi Teşekkülleri
KVK	: Kurumlar Vergisi Kanunu
MTV	: Motorlu Taşıtlar Vergisi
ÖİV	: Özel İletişim Vergisi
S&L	: Saving and Loan Association
TSG	: Ticaret Sicil Gazetesi
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
VUK	: Vergi Usul Kanunu

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Türkiye'deki Kır Kent Nüfusunun Dağılımı (1927-2000)	17
Tablo 2: Yasal Düzenleme Öncesi Tasarruf Finansman Faaliyetinde Bulunan Şirketler	23
Tablo 3: Yasal Düzenleme Öncesi Faaliyet Gösteren Şirketlerin Şube Sayısı	23
Tablo 4: İntibak Talepleri Kabul Edilen Şirketlerin Listesi	29
Tablo 5: Dolaylı ve Dolaysız Vergi Oranları 1998 – 2021	43
Tablo 6: Ekonomik Kaynağına Göre Vergiler	43
Tablo 7: Tasarruf Finansman Şirketlerinin Kurumlar Vergisi Beyanları	48
Tablo 8: Tasarruf Finansman Şirketlerinin Kâr/Zarar Tablosu (2022)	68
Tablo 9: Sermaye Yedekleri	69
Tablo 10: Tasarruf Finansman Şirketlerinin Esas Faaliyet Giderlerinin Dağılımı (2022)	73
Tablo 11: Tasarruf Finansman Şirketlerinin Personel Giderleri (2022)	74
Tablo 12: Tasarruf Finansman Şirketlerinin Çalışan Sayıları (2021- 2022)	75
Tablo 13: Tasarruf Finansman Şirketlerinin Pazarlama Ve Reklam Giderleri (2021- 2022)	86
Tablo 14: Tasarruf Finansman Şirketlerinin Amortisman Giderleri (2022)	93
Tablo 15: Tasarruf Finansman Şirketleri ile 6361 Sayılı Kanun Kapsamındaki Diğer Şirketlerin Uygulamaları Arasındaki Farklılıklar	120

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1: Tasarruf Finansman Şirketlerinin Tasarruf Yöntemleri	32
--	----

GRAFİK LİSTESİ

Grafik 1: Yurt içi Tasarruf Oranlarının Türkiye, Dünya ve Üst Orta Gelir Grubu Ülkeler Açısından Karşılaştırılması.....	4
Grafik 2: Türkiye’de Yurtiçi Tasarruf Oranlarının Dağılımı	6
Grafik 3: Hanehalkı Tasarruf Oranları	6

ÖZET	
Başlık: Tasarruf Finansman Şirketlerinin Türk Vergi Mevzuatı Karşısındaki Durumu: Sorunlar ve Çözüm Önerileri	
Yazar: Ramazan Taha ÇAKIR	
Danışman: Doç. Dr. Salih ÜLEV	
Kabul Tarihi: 29/05/2024	Sayfa Sayısı: x (ön kısım) + 142 (ana kısım)
Tasarruf finansman sistemi Avrupa kökenli olup, dünyada farklı isimlendirmeler adı altında uzun yıllardır uygulanan alternatif bir finansman sistemidir. Sistem, varlık finansmanı temelli olup özelliği finansman kullandırılmasının katılımcının belirli bir süre tasarruf etme şartına bağlı olmasıdır. Sistemi Türkiye’de uygulayan ilk şirketlerin geçmişi 1990’lı yılların başına rastlamakta olup, dünyadaki örneklerinden farklı olarak faizsiz finansman prensibini benimsemiş olmaları nedeniyle şirketleri İslami Finans Kuruluşu olarak değerlendiren görüşler mevcuttur. Şirketler 2021 yılına kadar elbirliği, tasarrufa dayalı finans vb. adlar altında finansal kuruluşların tabi oldukları mevzuata tabi olmadan genel hükümler çerçevesinde faaliyet göstermiştir. 2021 yılında 7292 sayılı kanunla sektöre ilişkin yasal düzenleme yapılmış, sistemi uygulayan şirketler tasarruf finansman şirketi unvanı altında finansal kuruluş olarak düzenlenerek 6361 sayılı Kanun kapsamına alınmış, faaliyetlerinin yasal çerçevesi çizilmiş ve BDDK’nın denetim ve gözetimine tabi kılınmışlardır. Çalışmanın amacı, yasal düzenleme ile birlikte finansal kuruluş olarak düzenlenen tasarruf finansman şirketlerinin Türk vergi mevzuatı karşısındaki durumunu, yasal düzenlemelerin şirketlerin mali yükümlülüklerinde meydana getirdiği değişiklikler ile oluşan sorun ve belirsizlikleri araştırarak çözüm önerileri sunmaktır. Sistemin özgünlüğü dikkate alınarak çalışmanın ilk bölümünde tasarruf finansman sisteminin kökenleri, dünyadaki ve Türkiye’deki uygulamaları araştırılmıştır. İkinci bölümde şirketlerin tabi oldukları vergi mevzuatı araştırılarak yasal düzenleme sonrası meydana gelen değişiklikler, üçüncü bölümde bağımsız denetçi raporlarından da istifade edilmek suretiyle şirketlerin vergilendirilmesinde önem arz eden hususlar ele alınmıştır. Dördüncü bölümde ise 2021 yılında yapılan yasal düzenlemelerin şirketlerin mali yükümlülüklerinde oluşturduğu sorun ve belirsizlikler araştırılmıştır. Çalışmanın sonuç bölümünde şirketlerin mali yükümlülüklerine ilişkin değerlendirme yapılarak yasal düzenlemelerin oluşturduğu sorun ve belirsizliklere yönelik çözüm önerilerinde bulunulmuştur.	
Anahtar Kelimeler: Tasarruf Finansman Sistemi, Tasarruf Finansman Şirketleri, Elbirliği Sistemi, Vergi	

ABSTRACT	
Title of Thesis: The Status of Savings Finance Companies in Turkish Tax Legislation: Issues and Proposed Solutions	
Author of Thesis: Ramazan Taha ÇAKIR	
Supervisor: Assoc. Prof. Salih ÜLEV	
Accepted Date: 29/05/2024	Number of Pages: x (pre text) + 142 (main body)
While the Savings Finance System originated in Europe, it is an alternative financial system which has been in existence for ages and known under several different names. This system is based on asset financing and the fact that the related party may use the finances only when they save for a certain period of time. The first companies which put this system into practice in Türkiye emerged in 1990s, and as these companies have adopted the principles of being interest-free, they have been regarded by certain circles as Islamic Financial Institutions, too. Without being subject to the legislation to which financial institutions are subject, these companies operated within the scope of general provisions under such names as cooperation, joint venture, saving-based finance etc till 2021. The sector's legal framework was established by Law No. 7292 in 2021. These companies which adopted this system have been accepted to be financial institutions and been included in the scope of Law 6361. The legal framework of their activities has been brought in and has been subjected to the regulation and supervision of the Banking Regulation and Supervision Agency (BRSA; BDDK in Turkish). This study aims to discuss the status of Savings Finance Companies which have been established as financial institutions by the legislation and official regulations with regard to Turkish Tax Legislation as well as the problems and the uncertainties which emerged from the changes in the financial obligations of these companies according to the recent legislation and official regulations. The first part of the study introduces the origins of Savings Financing Sector as well as their practices both in Turkey and in the world, taking the specificity and firstness of the system into consideration. The changes in the financial obligations following the recent legislation and official regulations are presented in Part II by exploring the tax legislation to which these companies are subject. The third part discusses the important points as regard to taxation of the companies based on auditors' reports. Part IV examines the problems and uncertainties in the financial obligations of the companies as a result of the legislation and official regulations which took place in 2021. In the final part of the paper, the official obligations of the companies are examined and advice is offered for the problems and uncertainties caused by the recent legislation and official regulations.	
Keywords: Saving Finance System, Saving Finance Company, Tax	

GİRİŞ

Kökeni Dönüşümlü Kredi Tasarruf Birlikleri (Rosca) sistemine dayanan ve ilk uygulama örnekleri İngiltere’de ortaya çıkan, katılımcının belirli dönem tasarruf yapması karşılığında katılımcıya, başta konut olmak üzere varlık finansmanı için fon kullandırılması esasına dayanan sistemler, çeşitli isimler altında günümüzde çok sayıda ülkede uygulanmaktadır

Türkiye’de tasarrufa dayalı olarak finansman kullandırılmasına ilişkin ilk girişimlerin tarihi daha eskiye gitmekle birlikte günümüzde uygulanmakta olan iş modelini esas alan ilk şirketlerin kuruluşu 1990’lı yılların başına rastlamaktadır. Uzun bir dönem elbirliği sistemi, faizsiz konut finansman sistemi vb. isimler altında faaliyet gösteren şirketlere ilişkin 2021 yılında yasal düzenleme yapılarak sistem, tasarruf finansman sistemi şirketler de tasarruf finansman şirketleri unvanı altında finansal kuruluşlar olarak düzenlenmişlerdir. İlgili yasal düzenleme ile ayrıca şirketler BDDK’nın denetimine tabi kılınmış ve yapılan ikincil mevzuat düzenlemeleri ile de faaliyetleri ayrıntılı olarak düzenlenmiştir.

Yapılan yasal düzenleme sonrasında BDDK’dan izin alınmadan faaliyet gösterilmesi yasaklandığı için şirketler BDDK’ya intibak başvurusunda bulunmuşlar, BDDK tarafından yapılan incelemeler sonucunda intibak başvurusunda bulunan şirketlerin çoğunluğuna faaliyet izni verilmeyerek tasfiye edilmelerine yönelik karar alınmış, altı şirkete ise faaliyet izni verilmiştir.

Araştırmanın Konusu

Türkiye’de Elbirliği, faizsiz konut finansman sistemi vb. isimler altında tasarrufa dayalı olarak, başta taşıt ve gayrimenkul olmak üzere çeşitli varlıkların finansmanına yönelik faaliyetlerde bulunan şirketlerin (tasarruf finansman şirketleri) kuruluşu 1990’lı yılların başına rastlamaktadır.

Faaliyetlerinde faizsiz finansman ilkesini esas almaları nedeniyle Banka dışı İslami Finans Kuruluşları arasında olduklarına yönelik değerlendirme de yapılan bu şirketlere yönelik 2021 yılında 7292 sayılı Kanunla yasal düzenleme yapılmış, şirketler 6361 sayılı Kanun kapsamına alınarak, tasarruf finansman şirketi unvanı altında finansal kuruluşlar olarak düzenlenmiştir

Çalışmanın konusunu Türkiye’de 1990’lı yılların başlarından itibaren faaliyet göstermekte olan ve 2021 yılında yapılan yasal düzenleme sonrası tasarruf finansman şirketi unvanı altında finansal kuruluş olarak faaliyet göstermeye başlayan şirketlerle ilgili yönelik 2021 yılında yapılan yasal düzenleme sonrasında şirketlerin Türk vergi mevzuatı karşısındaki durumu, yasal düzenlemelerin şirketlerin mali yükümlülüklerine etkisi ile düzenleme sonrası şirketlerin yaşadığı vergisel sorunlar oluşturmaktadır.

Araştırmanın Amacı

2021 yılında yapılan yasal düzenleme öncesi genel hükümler çerçevesinde faaliyet gösteren şirketlerin yasal düzenleme sonrası 6361 sayılı Kanun kapsamına alınarak finansal kuruluşlar olarak düzenlenmeleri şirketlerin mali yükümlülüklerini etkilemiştir. Çalışmanın amacı, 2021 yılında yapılan yasal düzenleme sonrası finansal kuruluşlar olarak düzenlenen tasarruf finansman şirketlerinin faaliyetlerinin yasal düzenleme öncesi dönem ile diğer finansal kuruluşların faaliyetleri de dikkate alınmak suretiyle Türk vergi mevzuatı karşısındaki durumu araştırılarak yasal düzenlemelerin tasarruf finansman şirketlerinin mali yükümlülüklerine olan etkisi ile düzenlemelerin ortaya çıkardığı vergisel sorunları araştırarak çözüm önerilerinde bulunmaktır.

Araştırmanın Önemi

Türkiye’nin de dâhil olduğu gelişmekte olan ülke ekonomileri için yurt içi tasarruf oranlarının artırılması kritik öneme haizdir. Tasarruf finansman sistemi de tasarruf oranlarının artırılmasında önemli rol oynayabilecek potansiyele sahip olan alternatif bir finansman sistemidir. Türkiye’de faaliyet gösteren tasarruf finansman şirketlerinin faizsiz finans ilkesini benimsemiş olmaları uygulanan iş modelini özgün yaptığı gibi aynı zamanda bu finansal kurumları İslami finans açısından da önemli hale getirmektedir. Türkiye’de tasarruf finansman sektörünün kuruluşundan itibaren yaklaşık 30 yıl boyunca herhangi bir düzenlemeye tabi olmadan genel hükümler çerçevesinde faaliyet gösteren şirketlere ilişkin 2021 yılında yasal düzenleme yapılmıştır.

Yapılan yasal düzenleme ile şirketlerin 6361 sayılı kanun kapsamına alınarak finansal kuruluşlar olarak düzenlenmeleri şirketlerin başta vergi olmak üzere mali yükümlülüklerini etkilediği gibi çeşitli vergisel sorunlar ve belirsizlikler oluşturmuştur. Çalışmada yasal düzenleme sonrası tasarruf finansman şirketlerinin Türk mevzuatı

karşısındaki durumu, şirketlerin vergilendirilmelerinde özellikli hususlar ile 2021 yılında yapılan yasal düzenlemelerin oluşturduğu sorunlar araştırılarak çeşitli çözüm önerilerinde bulunulmuştur. Konu ile ilgili literatürde yapılmış bir çalışmanın bulunmaması ile araştırılan ve çözüm önerilerinde bulunulan sorunların güncelliğini korumasından dolayı çalışmanın literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

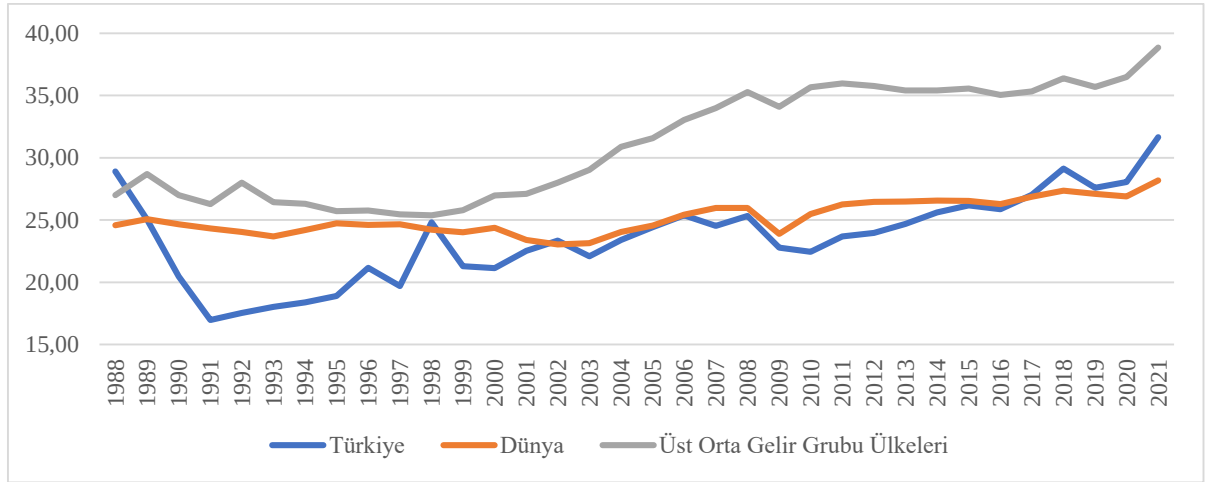
Araştırmanın Yöntemi

Türkiye’de uygulanan tasarruf finansman faaliyetine yönelik iş modeli her ne kadar Avrupa kökenli olsa da faizsiz finans ilkesini benimsemiş olması nedeniyle dünyadaki örneklerinden farklı ve özgündür. Bu nedenle tasarruf finansman sisteminin kökenleri ile Türkiye’deki geçmişine ilişkin literatür taraması yapılmıştır. İkinci olarak mali mevzuata ilişkin tarama yapılarak 2021 yılında tasarruf finansman sistemine ilişkin yapılan yasal düzenlemeler sonrasında tasarruf finansman şirketlerinin Türk vergi sistemi karşısındaki durumu ile yasal düzenlemelerin şirketlerin mali yükümlülüklerine etkisi araştırılmıştır. Sonrasında şirketlerin finansal tablolarında yararlanılarak vergilendirme açısından özellikli olduğu düşünülen hususlar ele alınmıştır. Son olarak da 2021 yılında yapılan yasal düzenlemeler sonrası tasarruf finansman şirketlerinin yaşadığı düşünülen vergisel sorunların tespit edilmesi amacıyla mevzuat taraması yapılmış ve ardından belirlenen sorunlara yönelik çözüm önerileri sunulmuştur.

1. BÖLÜM: TASARRUF FİNANSMAN SİSTEMİ

Türkiye'nin de dâhil olduğu gelişmekte olan ülkelerin başlıca ekonomik hedefi istikrarlı ve uzun süreli ekonomik büyümeyi sağlamaktır. İstikrarlı ve uzun süreli ekonomik büyüme için gerekli olan verimli yatırımların finansmanında da tasarruflar kilit öneme sahip olup, tasarruflar yurt içi ve dış tasarruflar şeklinde ikiye ayrılmaktadır. Sermaye oluşturma kapasitesini belirleyen yurt içi tasarruflar, ekonomik açıdan önemli bir etmen olup, yurt içi tasarrufların yetersiz kalması durumunda yatırımların finansmanı için dış tasarruf ihtiyacı ortaya çıkmakta veya yatırımlardan vazgeçilmek zorunda kalınmaktadır (Karagöl & Özcan, 2014, s.9). Yurt içi tasarruf yetersizliği nedeniyle yurt dışı finansmana başvurulması ise başta cari açık olmak üzere çeşitli ekonomik sorunlara yol açarak ekonomiyi kırılgan hale getirmektedir. Bu yüzden yurt içi tasarruf oranlarının yüksek ve istikrarlı olmasını sağlayıcı politikalar önem arz etmektedir.

Yurt içi tasarruf oranları da kendi içerisinde kamu kesimi tasarrufları ile özel kesim tasarrufları olarak ikiye ayrılmaktadır. Özel kesim tasarrufları ise hanehalkı tasarrufları ile şirket tasarruflarından oluşmaktadır (Tapşın, 2011, s.4). Türkiye 1980'li yılların başında yaşanan finansal serbestleşme ile birlikte dışa açık ekonomi haline gelmiş olup bu durum tasarruf oranlarını da etkilemiştir. Aşağıdaki grafikte yurt içi tasarruf oranlarının GSYH'ye oranına ilişkin Türkiye ile üst orta gelir grubuna mensup ülkeler ve dünya ortalamalarına yer verilmiştir.

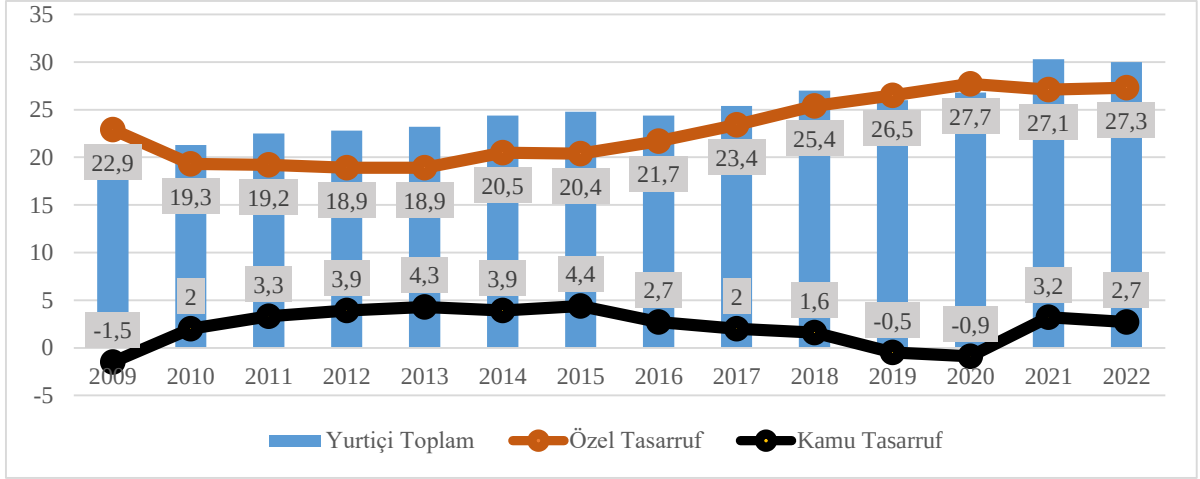
Grafik 1: Yurt içi Tasarruf Oranlarının Türkiye, Dünya ve Üst Orta Gelir Grubu Ülkeler Açısından Karşılaştırılması

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur

Grafikte görüldüğü üzere Türkiye’de 1980’li yılların sonlarından itibaren azalan tasarruf oranları 2000’li yılların başına kadar dünya ortalamasının oldukça altında seyretmiştir. 2001 yılı itibariyle yükselişe geçen tasarruf oranı 2008 küresel krizine kadar artarken aynı zamanda dünya ortalamasına da yakınlaşmıştır. 2008 Küresel Krizi ile birlikte dünya ortalaması paralel olarak düşen tasarruf oranları sonrasında artsa da 2016 yılına kadar dünya ortalamasının altında seyretmiş 2016 sonrasında ise tasarruf oranımız dünya ortalamasının üzerine çıkmış olup 2021 itibariyle yüzde otuzu aşmış durumdadır. Bununla birlikte üst orta gelir gruba mensup ülkelerin oranları ile kıyaslandığında tasarruf oranlarımızın yetersiz olduğu söylenebilir.

Son dönemde tasarruf oranlarında artış olumlu olmakla birlikte bu artışın ekonominin büyüme potansiyeline olan etkisinin anlaşılabilmesi için yurt içi tasarrufların seyrinin detaylı olarak incelenmesi gerekmektedir. Bununla birlikte TÜİK’in 2016 yılında, Ulusal Hesaplar Sistemi ve Avrupa Hesaplar Sistemi’ne uyum kapsamında milli gelir hesaplamalarında yaptığı değişiklik nedeniyle yurtiçi tasarruf oranlarının 2009 öncesi ve 2009 sonrası olarak incelenmesi gerekmektedir (Öz, 2023).

Dünya Bankası (2012) tarafından hazırlanan raporda 1990’lı yıllarda tasarruf oranlarının düşük olmasının nedeninin Sosyal Güvenlik Kuruluşları ile KİT açıkları nedeniyle oluşan kamu bütçe açığından kaynaklandığı, 2000 – 2009 yılları arasında ise kamu tasarruf oranları artış gösterse de ilgili dönemde düşen faiz oranlarına bağlı olarak kredilerdeki yükselişin özel tasarruf oranlarında azalışa neden olduğu ve kamu kesiminde meydana gelen artışın özel tasarruf oranlarındaki düşüşü telafi edemediği değerlendirilmesinde bulunulmuştur(Dünya Bankası, 2012). Türkiye’de 2009 yılı sonrası özel ve kamu tasarruf oranlarına aşağıdaki grafikte yer verilmiştir.

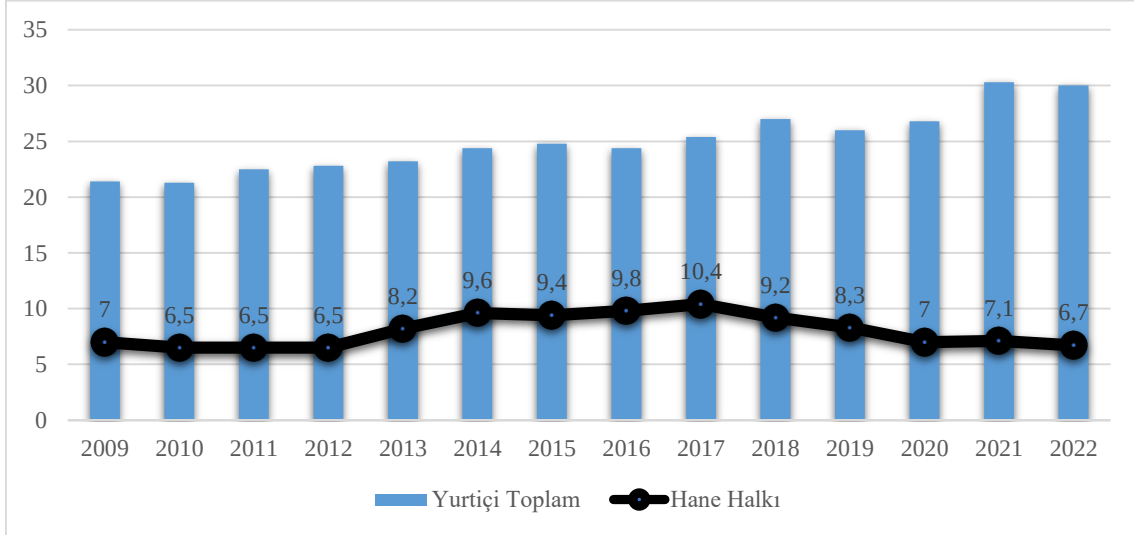

Grafik 2: Türkiye’de Yurtiçi Tasarruf Oranlarının Dağılımı

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Grafikte gösterildiği üzere 2008 krizinin etkisiyle birlikte düşen özel kesim tasarruf oranları sonrasında da 2015 yılına kadar yatay seyretmiştir. Buna mukabil krizin etkisiyle eksiye düşen kamu tasarruflarının kriz sonrasında toparlanma evresine girmesi toplam tasarrufları olumlu yönde etkilemiştir.

Özel tasarrufların önemli bir kısmını oluşturan hanehalkı tasarruf oranlarına bakıldığında ise yatırımları istenilen seviyede artırıcı düzeyde olmaktan uzak olduğu görülmektedir.

Grafik 3: Hanehalkı Tasarruf Oranları

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Yukarıda açıklanan nedenlerle hanehalkı ve dolayısıyla özel kesim tasarruflarının artırılması Türkiye’nin de dâhil olduğu gelişmekte olan ülke ekonomileri için önemli olup tasarrufların artırılmasına yönelik çeşitli politikalar geliştirilmiştir. Bu kapsamda

uygulanen politikalardan bir tanesi de tasarruf finansman sisteminin geliştirilmesine yönelik çalışmalardır.

1.1.Tasarruf Finansman Sisteminin Tanımı ve Genel Özellikleri

Dünya genelinde tasarruf oranlarını artırmak için sözleşmeye dayalı tasarruf (contractual saving) olarak isimlendirilen katılımcının belirli bir dönem boyunca birikim yapması karşılığında önceden belirlenmiş bir faydaya ulaşmasını sağlayan yatırım araçları (hayat sigortaları, ulusal finansman fonları vb.) uygulanmaktadır. Bu maksatla uygulanmak ta olan yöntemlerden bir tanesi de varlık finansmanına dayalı, katılımcıların tasarruf dönemi sonunda varlık finansmanı hakkı elde ettiği iş modelidir (7292 Sayılı Kanun Teklifi, 2021). İngiltere kökenli iş modeli günümüzde başta Almanya ve İngiltere olmak üzere çok sayıda ülkede uygulanmaktadır.

Türkiye’de de başta konut ve taşıt olmak üzere çeşitli varlıkların finansmanı için hizmet sunan şirketler 1990’lı yılların başından beri faaliyet göstermektedir. 2021 yılında yapılan yasal düzenlemeye kadar şirketler sistemi Türkiye’de farklı isimlendirmeler altında (Elbirliği, Tasarrufa Dayalı Faizsiz Finansman Sistemi, Tasarrufa Dayalı Finans Sistemi vb.) uygulamıştır (Ergüven, 2019). Yasal düzenlemeyle iş modeli “tasarruf finansman” şirketler de tasarruf finansman şirketleri olarak adlandırıldıkları için çalışmamızda “tasarruf finansman sistemi” tercih edilecektir.

Türkiye’de tasarruf finansman sektöründe faaliyet gösteren şirketlerin sayısı 2015 yılına kadar yalnızca iki iken sonrasında farklı şirketler sektöre girmeye başlamıştır. Özellikle 2016 yılı sonrası bu şirketlerin sayısı hızla artmış ve faaliyet alanları da genişlemiştir. Sektörün geldiği aşama itibari ile ortaya çıkan yasal düzenleme ihtiyacına binaen 2021 yılında bu şirketlerin faaliyetlerinin yasal çerçevesi çizilmiş ayrıca ikincil mevzuat düzenlemeleri ile de faaliyetleri ayrıntılı olarak düzenlenmiştir.

Yasal düzenleme sonrası tasarruf finansman şirketleri adı altında finansal kuruluşlar olarak düzenlenen bu şirketler, dünyadaki benzerlerinden farklı olarak Türkiye’de faizsiz finansman prensibine göre faaliyet göstermektedir. Dolayısıyla Türkiye’de faaliyet gösteren tasarruf finansman şirketleri yalnızca tasarruf oranlarının artırılması için değil faizsizlik prensibiyle çalıştıkları için banka dışı alternatif finans kurumları olarak İslami finans açısından da önem arz etmektedir.

1.1.1. İslami Finans İle İlişkisi

İslami finans kavramı, “en temel haliyle, her türlü finansal iş ve işlemin İslami usul ve esaslara uygun yapılması” olarak tanımlanabilir (Çolak Uygan, 2019). Kökenlerini İslam hukuku ve İslam tarihinden alan İslami finans faaliyetlerinin amacı salt faize dayalı işlemlerden kaçınmanın ötesinde İslam hukukuna uygun etik ve ahlaki denge kurmaktır (Kuzulu ve Vural, 2021). Öyle ki İslam hukuku toplumu ayakta tutan dinamiklerin başına üstün ahlakı koyarak her zeminde üstün ahlakı gözetmiş ve korunmasına önem atfetmiştir (Erturhan, 2010).

Kavram, esasen sömürgecilik sonrası bağımsızlıklarına kavuşan Müslüman toplumlarda ortaya çıkmış olup bu konuda yapılan ilk çalışmaların geçmişi daha eskiye gitmekle birlikte kavramın 1970’li yıllarda öne çıktığı söylenebilir. 1975’de kurulan ilk İslami ticari banka olan Dubai İslam Bankası’ndan sonra günümüze kadar çok sayıda İslami banka kurulmuş olup bankacılık ile başlayan İslami Finansın kurumsallaşma çabaları günümüzde banka dışı finansal kurumlarla birlikte gelişmektedir (Özdemir & Aslan, 2017). Bu kapsamda günümüzde faizsizlik ile İslam ahlak değerlerini esas alan çok sayıda finansal kurum faaliyet göstermektedir.

Türkiye’de 1990’lı yılların başında faaliyetlerine başlayan ilk tasarruf finansman şirketleri, faaliyetlerinde faizsiz finansman prensibini benimsemeleri nedeniyle kimi çevrelerce İslami finans kurumu olarak kabul edilmişlerdir. Yapılan çalışmalarda da müşterilerin finansman için tasarruf finansman şirketlerini tercih etme nedenleri arasında sistemin faizsiz olmasının önemli bir etken olduğu tespit edilmiştir (Ergüven & Kaya, 2016) (Bükey & Türkan, 2023) (Arıcan & Savut, 2022).

İslami finans için faizsizlik şart olmakla birlikte yeterli olmayıp İslami finansa uygunluğu için şirketlerin bütün faaliyetlerinin İslam hukuku ve İslam ahlaki değerleri ile uyumlu olması gerektiği yönünde tartışmalar bulunmaktadır. Şirketlerin faaliyetlerinin İslami hukuku nezdinde meşruiyeti ile İslami finans ilkelerine uygunluğu yönünden inceleyen akademik çalışmaların 2015-2016 yıllarında başladığı ifade edilebilir.

2016 yılına kadar olan dönemde sisteme ilişkin kamuoyunda yer alan genel bilgiler üzerinden, fıkhi açıdan meşruiyetine yönelik uzman ve akademisyenler tarafından çeşitli yazılar kaleme alınmıştır. 2016 yılına gelindiğinde BDDK’nın konuya ilişkin mevzuat hazırlığı nedeniyle bütün paydaşların fikrinin alınması amacıyla Sakarya Üniversitesi İslam Ekonomisi ve Finansı Uygulama ve Araştırma Merkezi (İSEFAM) ile BDDK

işbirliğiyle çalıştay düzenlenmiştir. Çalıştayda sistemin işleyişine ilişkin özellikli durumlar da dikkate alınarak şirketlerin faaliyetleri fıkhi açıdan tartışılmıştır (Ülev, 2021).

Çalıştayda sistemin işleyişine ilişkin sunulan tebliğlerin yanı sıra sistemi fıkhi meşruiyet açısından temellendirmeye yönelik tebliğlerde sunulmuştur. Çalıştayda sistemin temellendirilmesi için Hacak ve Kahraman (2017) tasarruf finansman sözleşmeleri için Müşâreke-İ Mütênâkısa (Azalan Ortaklık Modeli), Kaya (2017) Mudarebe-Murabaha ile müşareke-murabaha önerilerinde bulunmuşlardır.

Tasarruf finansman sisteminin fıkhi açıdan meşruiyetini temellendirmeye yönelik diğer çalışmalara bakıldığında Kumbasar (2016) uygulamayı ivazlı hibe olarak tarif ederek meşru olmakla birlikte düzeltilmesi gereken noktaları olduğunu ifade etmiş, Polat (2021) tasarruf finansman sistemi için Şirket-i Milk Önerisinde bulunmuş, Sifil (2023) çalışmasında sistemi vekâlet ve icare muamelelerinin bir araya getirilmesi üzerinden temellendirmiştir. Çalışmalarda tasarruf finansman sisteminin İslam hukukuna uygunluğunu temellendirmeye yönelik çabaların iki ayrı sözleşmenin bir araya getirilmesi üzerinde yoğunlaştığı ve ayrıca sistemin işleyişine ilişkin fıkhi açıdan çekincelerin olduğu değerlendirilmektedir.

2015 yılı sonrası sektörün hızla büyümesi, faaliyet gösteren firma sayılarının çok hızlı artması ile birlikte sistemin bilinirliği artmış ve buna paralel olarak sistemi ele alan çalışmaların sayısı da artmıştır. Bu çalışmaların çoğunluğunda şirketlerin müşteriler ile olan ilişkileri ile müşterilerin birbirleri ile olan ilişkileri İslam hukuku açısından değerlendirilmiş, bir kısmında da şirketlerin faaliyetleri ve uygulamada karşılaşılan özellikli durumlar üzerinden sistemin İslami finans ilkelerine uygunluğu değerlendirilmiştir (Bardakçı, 2021; Birsin & Ötegeçeli, 2019; Bükey & Türkan, 2022; Çekin, 2018; Ergüven, 2019; Gezgin & Çeker Huzeyfe, 2022; Korkmaz, 2019; Polat, 2021; Toprak vd., 2023).

2015 yılından sonra sektöre giren şirket sayısının hızla artması, yeni kurulan şirketlerin çok büyük kısmının mali yapılarının zayıf olması, şirketlerin herhangi bir yasal düzenleme ve kısıtlamaya tabi olmadan müşterilerin tasarruflarını şirket hesaplarında toplayarak fon kullandırmaları sorun oluşturmaya başlamış özellikle yeni kurulan şirketlerin bir kısmı hakkında müşterilerin tahsisatlarının sözleşmede belirlenen tarihlerde yapılmadığı yönündeki şikâyetlerde artış olmuş yine şirket nezdinde toplanan

tasarrufların şirket tarafından farklı amaçlarla şirketten çekildiği yönünde basında haberler çıkmıştır.

2021 yılına gelindiğinde tasarruf finansman sektöründe yaşanan gelişmelere bağlı olarak yasal mevzuat çalışmaları hızlandırılmış ve 2021 yılında tasarruf finansman sistemine ilişkin yasal düzenleme yapılmıştır. Yapılan düzenlemelerin ardından BDDK tarafından faaliyetlerine devam etmeleri uygun görülmeyen şirketler için tasfiye süreci başlatılırken altı şirkete faaliyet izni verilmiştir. Yasal düzenlemeyle şirketlerin faizsizlik prensibi yasal güvenceye alındığı gibi fonların faizsiz yatırım araçlarında değerlendirilmesine yönelik ayrıntılı düzenlemeler yapılmıştır.

Bununla birlikte yukarıda bahsedildiği üzere şirketlerin salt faizsizlik prensibini benimsemiş olmaları şirketlerin İslami finans kuruluşu olarak değerlendirilmeleri için yeterli olmayıp bütün faaliyetlerinin İslam hukuku ve İslam ahlak normları ile uyumlu olması gerekmektedir. Yapılan akademik çalışmalar ile sosyal medyaya yansıyan şikâyetlere bakıldığında ise tasarruf finansman şirketlerinin uyguladığı iş modeli hakkında ciddi itiraz ve şerhler ile şikâyetler bulunduğu gözlemlenmiştir. Dolayısıyla mevcut durumda tasarruf finansman şirketlerinin faaliyetlerinin İslami finansa uygunluğu ya da banka dışı İslami finansal kuruluş olarak değerlendirilmesi için yeterli olmadığı düşünülmektedir.

1.2. Tasarruf Finansman Kurumlarının Tarihçesi

1.2.1. Dünyada Tasarruf Finansman Kurumları

1.2.1.1. Dönüşümlü Kredi Tasarruf Birlikleri (Rotating Savings And Credit Associations-ROSCA)

Rosca'lar temel olarak finansal piyasaların yeterince gelişmediği ülkeler ile finansal piyasalara erişimi kısıtlı toplulukların (göçmen vb.) yaşadığı bölgelerde oldukça yaygın olan alternatif gayri resmi finansman kurumlardır. Literatürde Rosca sistemine ilişkin çeşitli tanımlar olmakla birlikte, Rosca; düzenli olarak bir fona katkıda bulunmayı kabul eden katılımcılardan oluşan bir birlik ve toplanan fonların tamamen veya kısmen birlik içerisindeki katılımcılara verildiği sistem olarak tanımlanabilir (Ardener 1964, s 201). Rosca sisteminin başlangıç tarihi bilinmemekle birlikte çok eski olduğu, insanlık tarihi boyunca farklı isimlendirmeler altında Rosca benzeri grupların uygulamaların olduğu

bilinmektedir. Yapılan bir çalışmada günümüzde de 105 farklı ülkede Rosca benzeri uygulamaların bulunduğu tespit edilmiştir (Dinç vd., 2022).

Rosca çeşitli şekillerde oluşturulabilir. Örneğin, 10 kişilik bir grup her ay toplanır ve her biri havuza 100 Türk Lirası katkıda bulunur. Aylık yapılan ilk toplantıda, toplanan 1.000 TL grup üyelerinden birine teslim edilir. Bir sonraki ay, başka bir üye aynı miktarı alır ve bu durum son kişi fonu alana kadar dönüşümlü olarak devam eder. Temel olarak, ilk toplantıda 1.000 TL alan üye, proje bitene kadar diğer tüm katılımcılara borçlu hale gelir. Öte yandan, son üye projenin ömrü boyunca diğer tüm üyelerden alacaklı hale gelir (Ardener, 1964, atıf yapan Dinç vd, 2022).

Rosca üyeleri fona düzenli olarak eşit katkıda bulundukları ve fondan eşit şekilde yararlandıkları için genel olarak düzenli gelir düzeyine ve ortak özelliklere (meslek, yerleşim yeri vb.) sahip bireylerden oluşmaktadır (Bouman, 1995). Rosca'lar arasındaki farklılıklar genel itibarıyla vade, katılımcı sayısı, toplanan fonların dağıtım usullerindeki farklılıklardan oluşmaktadır. Vade haftalık, aylık veya katılımcılar tarafından belirlenen dönem boyunca olabilir. Katılımcı sayısı da değişebilmekle birlikte genel olarak katılımcıların birbirlerini tanıyabildiği sınırlı sayıda üyeden oluşur.

Toplanan fonların dağıtım sırası çekiliş yöntemi ile belirlenebildiği gibi bazı Rosca'lar teklif sistemi de uygulamaktadır. Çekiliş sisteminde belirlenen dönemde fonda toplanan para çekiliş usulüyle bir katılımcıya verilir. Bir sonraki dönemde fondan yararlanacak katılımcı hariç diğer katılımcılar arasında çekiliş tekrarlanarak fondan yararlanacak katılımcı belirlenir. Süreç her katılımcı fondan yararlandığında tamamlanır ve sonrasında duruma göre yeniden başlayabilir. Teklif sisteminde en yüksek teklifi veren katılımcı fonda toplanan parayı kullanma hakkını elde ederken henüz fondan yararlanmamış katılımcılar teklif edilen tutara eşit olacak şekilde ödemelerini indirimli olarak gerçekleştirir (Hevener, 2006).

Rosca'lar için en büyük risk finansal sisteminde dışında kalmış herhangi bir kredi geçmişine olmayan katılımcıların fondan yararlandıktan sonra ödeme taahhütlerini yeri getirip getirmeyecekleridir. Rosca'lar bu durumu birbirini tanıyan ve ortak özelliklere sahip sınırlı sayıda katılımcılar oluşmaları nedeniyle katılımcıların sosyal ilişkileri sayesinde ile çözerler.

Rosca'ların işlevleri finansal ve sosyal olarak ikiye ayrılabilir. Finansal işlevi, krediye ulaşmakta zorlanan bireyleri bir araya getirerek oluşturulan fon sayesinde krediye

ulaşmalarını sağlamak olarak tanımlanabilir. Sosyal işlevi ise Rosca'lar genellikle belirli bir büyüklüğün altında olduğundan ve en büyük güvence kaynağı da grup üyeleri arasındaki toplumsal ilişkiler olduğundan üyeleri arasında sosyallik ve network oluşturma imkânı olarak tanımlanabilir (Hevener, 2006).

1.2.1.2. İngiliz Yapı Toplulukları (Building Societies)

Tasarruf finansman sisteminin kökeni çok daha eskiye dayanmakla birlikte topluluk formunda faaliyet gösteren ilk örnekleri olarak 18. yy. da kurulan İngiliz yapı toplulukları gösterilebilir.

Sanayi devrimi ile birlikte şehirlere artan göç beraberinde sosyal güvenceden yoksun, kötü yaşam koşullarında yaşayan işçilerin problemlerini ortaya çıkarmıştır. Zaman içerisinde işçi sınıfının artan barınma ihtiyacı, yapı topluluklarının doğmasına zemin hazırlamış ve 1775 yılında Birmingham'da ilk yapı topluluğu Kettley Building Societies kurulmuştur (Talbot, 2002).

İlk yapı toplulukları, sınırlı sayıda üyenin bir araya gelerek, oluşturdıkları fona düzenli olarak katkı yaptıkları ve fonda toplanan paranın da yine fon üyelerine konut finansmanı için kredi olarak verildiği sistemi benimsemişlerdir. Topluluğun her üyesi fonda toplanan krediden yararlandığında yani konut sahibi olduğunda amaç gerçekleştiği için varsa kalan fazlalıkların fon üyelerine dağıtılarak topluluğun fesih edilmesi öngörülmüştür (Cook vd., 2002). İlk yapı topluluğunun kuruluşundan sonra bu toplulukların sayısının hızla artması yönetim ve aktüerya problemleri ile yasal düzenleme ihtiyacını ortaya çıkarmış ve yapı topluluklarına ilişkin ilk yasa 1836 yılında yapılmıştır. Başlangıçta bir nevi kapalı devre şeklinde faaliyet gösteren, fon arz edenlerle fon kullananların aynı kişiler olduğ u ve sınırlı ömre sahip olması öngörülen topluluklar, zaman içerisinde fon arz edenlerle fon kullananların farklı olduğ u, profesyonel yönetici sınıfının olduğ u kalıcı finansal aracı kurumlara dönüşmüşlerdir. Bilinen ilk kalıcı yapı topluluğu (The Metropolitan Equitable) da 1845 yılında kurulmuştur (Rex, 2019).

Sistemdeki değişikliklerin önemli nedenlerinden biri kapalı devre şeklinde faaliyet gösteren toplulukların yeterli sayıda konutun inşasının finansmanında yetersiz kalmalarıdır (Cook vd., 2001). Bir diğer neden ise yapı topluluğu kurulup üyeler fona düzenli olarak katkı sağlamaya başladıktan sonra fona katılmak isteyen yeni katılımcı adayların sistem gereği daha önce katılan üyelerle ödemelerini eşitlemek için gerekli olan

daha yüksek prim ödeme zorunluluğunun, yapı topluluklarının kurulma nedenlerinin başında gelen üyelerin finansal yetersizlikleri düşünüldüğünde teşkil ettiği sorundur. (Talbot, 2002).

Yapı topluluklarındaki değişiklikler yukarıda bahsedilenlerle sınırlı olmayıp zaman içerisinde yapısal değişimler geçirmişler ve değişime paralel olarak 1890 yılında 2795 olan topluluk sayısı 1978 yılına gelindiğinde 316'ya kadar azalmıştır (Barnes & Dodds, 1983). Diğer taraftan yapı toplulukları, en büyük büyüme dönemlerini, konjonktürün etkisiyle hem sektör içerisinde hem de diğer finansal kurumlarla rekabetin sınırlı olduğu 1955 ile 1980 yılları arasında yaşamışlardır (Cook vd., 2001). 1980'li yıllarda bankacılık piyasasında artan rekabet, sektöre yeni giren oyuncuları rekabetini kolaylaştıran teknolojik değişimler, deregulasyon ve birleşme faaliyetleri yapısal değişikliklere neden olmuş bu değişim yapı topluluklarını da etkileyerek perakende bankalara dönüşmelerinin önünü açmıştır (Drake & Simper, 2003).

Ayrıca 1986 yılında yapılan yasal düzenleme ile (The Building Society Act) yapı topluluklarına bireysel bankalara dönüşme imkânı sağlanmıştır. Sonraki süreçte ilk olarak sektörde faaliyet gösteren şirketlerin mali yapılarında bozulmalar meydana gelmiş sonrasında yıllar içerisinde birçok yapı topluluğu birleşme veya satın alınma yoluyla bankaya dönüşmüş ve etkinliklerini kaybetmişlerdir (Koç, 2020). 2023 itibarıyla de 42 topluluk faaliyet göstermekte olup yapı toplulukları Birleşik Krallık genelinde yaklaşık 26 milyon tüketiciye hizmet vermekte ve toplam varlıkları 507 milyar £'un üzerindedir (About the BSA, 2023).

1.2.1.3. Amerikan Yapı ve Kredi Birlikleri (Building and Loan Associations)

Amerikan yapı ve kredi birlikleri 1830'lu yıllarda İngiltere'deki benzer örgütlenmeleri model alarak yapı ve kredi birliği olarak kurulmuşlardır. Öyle ki 1831 yılında Amerika'da kurulan ilk yapı ve kredi birliği olan "Oxford Provident Building Association" kurucuları İngiliz kökenli olduğu gibi birliğin amacı da İngiltere'deki muadilleri ile benzer şekilde Frankford' da yaşayan tekstil işçilerinin barınma ihtiyacını karşılamaktır. Çünkü dönemin işçi sınıfının geleneksel bankalardan kredi almaları yasal zorluklar ve % 60'a varan peşinatlar düşünüldüğünde çok zordur (Price ve Walter, 2019).

İlk kurulan birlikler muadilleri olan İngiliz Yapı Topluluklarında olduğu gibi süreli olarak kurulmuşlar sonrasında sistemin Amerika'da yaygınlaşması ile beraber kalıcı kuruluşlar

haline gelmişlerdir. 1893 yılına gelindiğinde faaliyet gösteren kuruluşların sayısı 5598'e ulaşmış olup bunun önemli kısmı kalıcı statüde faaliyet gösteren kuruluşlardır (Snowden, 1997). Birlikler, 1920'li yıllara gelindiğinde Amerika'da ev ipoteği konusunda en önemli kurumlardan biri olmuşlar, Amerika'da inşa edilen yeni evlerin yarısından fazlasını finanse etmişlerdir (Fleitas vd., 2023). Birliklerin sayısı zirveyi gördüğü 1927 yılında yaklaşık 12.804'e birlik üyelerinin sayısı ise 11 milyona ulaşmıştır. Bununla birlikte 1929'daki çöküşün ve ardından gelen Büyük Buhranın ardından, çok sayıda birlik kapanmak zorunda kalmıştır (Price ve Walter, 2019).

Büyük Buhranın ardından yürürlüğe giren yeni düzenlemelerle, yapı ve kredi birlikleri federal olarak yetkilendirilmiş tasarruf ve kredi birliklerine (Saving and Loan Association) (S&L) dönüştürülmüştür (Liberto, 2021). Sonrasında S&L'lere sağlanan sübvansiyonlar sayesinde bu kuruluşlar 1970'li yıllara kadar konut finansmanında önemli rol oynamışlardır. Fakat sonrasında artan faiz oranları, ağırlaşan rekabet şartları sektörü olumsuz etkilemiş, 1980'li yılların başındaki büyük faiz artışları da mevduat maliyetini artırdığı için büyük faaliyet zararları ile iflaslara yol açmıştır (National Commission on Financial Institution Reform, 1993). Piyasa payı 1975 yılında %53 olan S&L kurumlarının pay oranı 1990 yılına gelindiğinde %30'a kadar gerilemiş, ortaya çıkan zararın büyüklüğü nedeniyle yasal düzenleme yapılarak S&L endüstrisi tekrar düzenlenmiştir (Türköz, 2020).

Günümüzde konut finansman piyasasında bu tür kuruluşlar büyük ölçüde etkilerini yitirmiş olup, farklı çözümlere yönelinmiştir (Koç, 2020).

1.2.1.4. Alman Yapı Tasarruf Sandıkları

Alman yapı tasarruf sisteminin kökenleri de Amerika'da olduğu gibi İngiliz yapı topluluklarına dayanmaktadır (Koç, 2020). Bu konuda ilk girişim 1885 yılında Papaz Von Bodelschwingh tarafından kurulan "Bausparkasse Für Jedermann " ile yapılmış olmakla birlikte günümüzde faaliyet gösteren türden kurumların tarihi 1920'li yıllarda kurulanlara dayandırılmaktadır (European, 2023).

1. Dünya savaşı sonrası Almanya'da ortaya çıkan konut problemine özel bankacılık sektörü, yaşanan hiperenflasyon nedeniyle yeterince kredi sağlayamamıştır (Scholten, 2000). Yaşanan kredi sıkıntısının üstesinden gelmek için yazar Georg Kropp tarafından 1921 yılında kurulan yapı tasarruf kurumu bu konuda milat olmuştur. Ardından dönemin

koşulları içerisinde bu kurumlar yaygınlaşmış özel yapı topluluklarının yanı sıra devlet kurumlarının da kurulmasıyla 1930 yılına gelindiğinde sayıları 300'ü bulmuştur (Bachofner, 2008).

Bu dönemde, gelişmiş bir sermaye piyasası bulunmadığı için bu kurumlar kuruluş amaçları gereği finansmanın tamamını üstlenmişlerdir. Fakat tam finansmanın oluşturduğu problem (yüksek tasarruf ve itfa ödemeleri) sektörün aksamasına yol açmış ve 1938 krizi ile birleşen bu durum yapı tasarruf sistemine ilişkin reformu zorunlu kılmıştır. Reform sonrası kurumların sayısı 38'e kadar inerken uygulanan model değiştirilerek tam finansmandan ikincil ipotek kredisi verilmesi uygulamasına geçilerek sermaye piyasaları ile işbirliği yapılmıştır (Bachofner, 2008).

Sistemin reorganizasyonu ile finansman paketinin bir parçası haline getirilmesi bir taraftan bankalar açısından tasarruf dönemi boyunca tasarruf etmiş olan borçlunun kredibilitesini artırırken, diğer taraftan borçlunun toplam finansman maliyetinin düşürülmesini sağlamıştır. İkinci Dünya Savaşı sonrasında büyük konut ve tasarruf açıklarının finanse edilmesi için bu kurumların desteklenmesi de sektöre ivme kazandırmıştır (United Nations, 2005). 80'li yıllarda konjonktürel gelişmeler ve ekonomik şartlar nedeniyle sistemin büyümesi yavaşlamışken, 90'lı yıllarda Doğu Almanya'daki yeni federal eyaletlerde başarılı bir şekilde uygulanmıştır (European, 2023). Günümüzde uygulanan sistem tasarruf, tahsis ve kredi olmak üzere üç aşamadan oluşmaktadır.

Başlangıçta tasarruf kurumu aracılığı ile tasarrufta bulunmaya karar veren tasarruf sahibi ile kurum arasında bir sözleşme imzalanır. Sözleşmede tasarruf sahibinin tasarruf edeceği tutar, tasarruf süresi, tasarruflara ödenecek faiz, verilecek kredi ve kredinin faizi gibi unsurlar yer alır (Bausparkassen Act, 1991). Fakat tasarruf sahibine kredinin ne zaman verileceği yer almaz. Yani baştan belirli olan bir belirsizlik mevcuttur. Sözleşme sonrası tasarruf aşamasında, tasarruf sahibi sözleşmeyle belirlenen tutarları düzenli olarak tasarruf kurumuna öder. Tasarruf sahibine kuruma yatırdığı tutarlar için piyasa faiz oranının altındaki oranlara tekabül eden ve sözleşme ile belirlenmiş oranlarda faiz ödemesi yapılır (Scholten, 2000).

Tasarruf sahibinin tahsis aşamasına geçebilmesi için kurum tarafından belirlenen gereklilikleri sağlaması (belirli bir süre, sözleşmenin belirli oranının sağlanması) gerekir. Bununla birlikte fonlar genellikle bu asgari gereklilikler yerine getirilir getirilmez tahsisat

için yeterli olmadığından, tahsis zamanını değerlendirme rakamı olarak adlandırılan başka bir kriter belirler. Bu değerlendirme rakamı bir nevi fondan kimin önce yararlanacağını belirler. Tahsisat ile başlayan kredi aşamasında da tasarruf sahibine sabit faiz oranından kredi imkânı sağlanır (Bachofner, 2008).

Günümüzde on sekiz YT Kurumu faaliyet göstermek olup bunlardan on tanesi ülke çapında faaliyet gösterirken sekiz tanesi ise yerel ölçekte faaliyet göstermektedir (European, 2023). Sözleşme sayısı ise 22.7 milyon olup sözleşmelerin toplam tutarı 929,6 milyar avrodur (Bausparen in Germany, 2024).

1.2.2. Türkiye’de Tasarruf Finansman Kurumları

Türkiye’de günümüzde faaliyet gösteren türden tasarruf finansman kurumlarının kuruluşları 1990’lı yılların başına rastlamaktadır. Bununla birlikte cumhuriyetin kuruluşundan itibaren tasarruf finans sisteminin kaynağını oluşturan karşılıklı yardımlaşma ve tasarruf ilkelerine göre örgütlenen kurumlar ile konut finansmanı için tasarrufları harekete geçirmeyi öngören yapı tasarruf girişimleri mevcuttur. Bu nedenle ilk olarak cumhuriyetin kuruluşundan, günümüzde faaliyet gösteren türden ilk tasarruf finansman kurumunun kuruluşuna kadar geçen sürede uygulanan benzer girişimlere yer verilecektir. Ardından ilk tasarruf finansman kurumunun kuruluşundan tasarruf finansman sisteminin regülasyona tabi tutulduğu 2021 yılına kadar olan dönem değerlendirilecek son olarak da yasal düzenleme sonrasında sektörün güncel durumuna ilişkin değerlendirme yapılacaktır.

1.2.2.1. 1923-1990 Dönemi

Konut finansmanı için kaynak sağlayan tasarruf finansman kurumlarının İngiltere’ de, sanayi devrimi nedeniyle kırsaldan şehirlere artan göçle birlikte yaşanan hızlı kentleşme sonucunda, finansal piyasalara erişimi kısıtlı işçi sınıfının konut ihtiyacı sorunlarına cevap vermek amacıyla kurulduğu görülmektedir.

Türkiye’de ise görece olarak kentleşmenin geç yaşanmasının tasarruf finansman kurumlarının, dünyadaki muadillerine göre geç kurulmasına neden olduğu düşünülmektedir. Bununla birlikte cumhuriyet öncesi dönemde tasarruf finansman kurumlarının uyguladıkları sisteme benzer girişimlerin varlığı bilinmektedir. Bu girişimlerden bir tanesi 1800’lü yılların ortalarında kurulan Memleket Sandıkları olup

sandıklar aracılığı ile çiftçinin karşılıklı yardımlaşma yöntemi ile zirai finansman ihtiyacının karşılanması amaçlanmıştır.

Memleket sandıklarında devlete ait kullanılmayan arazilerin imece usulüyle işlenmesi ve yetiştirilen ürünlerin satışından elde edilen gelirin sandıklara sermaye yapılması ve yönetimi halktan oluşan sandık tarafından uygun şartlarda çiftçilere kredi olarak verilmesi öngörülmüştür. Fakat bir süre sonra yaşanan yolsuzluklar nedeniyle sandıklar kaldırılmış sonrasında Menafi Sandıkları adı altında yeniden kurulmuş ancak olumsuzlukların devam etmesinin ardından tekrar kaldırılarak ilk devlet bankası sıfatıyla günümüzde halen faaliyetlerine devam eden Ziraat Bankası kurulmuştur (Yetiz, 2016).

Cumhuriyet döneminde kentleşme sürecinin başlamasıyla birlikte de konut finansmanı için çeşitli girişimler yapılmıştır. Tasarruf finansman kurumlarının tarihini kentleşme ile ilişkili olduğu düşünüldüğünden aşağıda Türkiye’deki kır kent nüfusuna dair tabloya yer verilmiştir.

Sayım Yılı	Toplam	Kent Nüfusu	Yüzde	Kır Nüfusu	Yüzde
1927	13.648.270,00	3.305.879,00	24,22	10.342.391,00	75,78
1935	16.158.018,00	3.802.642,00	23,53	12.355.376,00	76,47
1940	17.820.950,00	4.346.249,00	24,39	13.474.701,00	75,61
1945	18.790.174,00	4.687.102,00	24,94	14.103.072,00	75,06
1950	20.947.188,00	5.244.337,00	25,04	15.702.851,00	74,96
1955	24.064.763,00	6.927.343,00	28,79	17.137.420,00	71,21
1960	27.754.820,00	8.859.731,00	31,92	18.895.089,00	68,08
1965	31.391.421,00	10.805.817,00	34,42	20.585.604,00	65,58
1970	35.605.176,00	13.691.101,00	38,45	21.914.075,00	61,55
1975	40.347.719,00	16.869.068,00	41,81	23.478.651,00	58,19
1980	44.736.957,00	19.645.007,00	43,91	25.091.950,00	56,09
1985	50.664.458,00	26.865.757,00	53,03	23.798.701,00	46,97
1990	56.473.035,00	33.326.351,00	59,01	23.146.684,00	40,99
2000	67.803.927,00	44.006.274,00	64,90	23.797.653,00	35,10

Tablo 1: Türkiye'deki Kır Kent Nüfusunun Dağılımı (1927-2000)

Kaynak: (Çiftçi & Aydın, 2015, s.196)

Tabloda gösterildiği üzere cumhuriyetin kuruluşundan 1950 yılına kadar kentleşme oranında önemli değişiklik olmamış kentleşme oranı %25’ler de kalmıştır. Dolayısıyla yoğun göç dalgasının olmadığı bir ortamda kentleşmeden kaynaklı büyük konut probleminden ve sorunun çözümü için de büyük çaplı girişimlerde bulunulmamıştır.

Bu dönemde Osmanlı’dan kalma Eytam sandıklarında bulunan tasarruf ile Emlak ve Eytam Bankası (1926) kurulmuştur. Bankanın amacı Eytam Sandıklarında olduğu gibi yetim mallarını koruma ile Ankara ve ihtiyaç duyulan diğer illerde konut yapımı için kredi

sağlamaktır. Fakat bankanın 1940'lı yılların ortalarına kadar konut yapımı ile ilgili olarak bir girişiminin olmadığı bilinmektedir (Aydın, 2003).

Sonrasında 10.06.1930 Tarih ve 1711 Sayılı Kanunla tasarruf sandıklarının kurulmasına ilişkin ilk yasal düzenleme yapılmıştır. Kanunun 1. Maddesi ile özel idare ve belediyelere tasarruf sandığı kurma imkânı getirilmiş olup, ardından Emniyet Sandığı kurulmuştur (DPT,1989, s.23'e atıf yapan Kılıç, 2007).

Bununla birlikte Avrupa'da uygulanmakta olan tasarruf sandıklarına benzer tasarruf sandığı kurma konusundaki çalışmalar 1946 yılında Emlak ve Eytam Bankası'nın yerine kurulan Emlak ve Kredi Bankası'nın kanununda yapılan değişiklikle Alman yapı tasarruf sandıkları örnek alınarak başlatılmış, banka yapı tasarruf sistemi kurarak düşük ve orta gelir grubunu konut sahibi yapmayı amaçlamıştır (Öncü vd, 2007).

1963 yılına kadar uygulanan sistemde katılımcılara finansman sağlanması için kendileri veya aileleri adına kayıtlı konut bulunmaması ve daha öncesinde konut kredisi kullanmamış olmaları gerekmektedir. Katılımcıların finansmana erişebilmesi için Alman yapı tasarruf sisteminde olduğu gibi bir süre tasarrufta bulunması (iki yıl) ve alacağı finansmanın belirli bir kısmını biriktirmiş olmasıyla birlikte ayrıca bankanın yaptığı puanlamada 150 puana ulaşması gerekmektedir. Banka ayrıca tasarruf hesaplarına ilk yıllarda faiz ödemesinde de bulunmuştur (Tekeli, 2012).

1964 yılına gelindiğinde 14.7.1964 Tarih ve 499 Sayılı Yurt Dışında Çalışan İşçilere Konut Ve Küçük Sanat Kredisi Açılması ve Ödünç Para Verilmesi Hakkında Kanunla benzer bir yapı tasarruf sistemi getirilmiştir. Buna göre iş ve işçi bulma kurumu aracılığıyla yurt dışına çalışmaya giden işçilere yurt dışındaki tasarruflarını Türkiye Emlak Kredi ve Halk Bankası nezdinde açılacak hesaplara yatırmaları durumunda belirli şartlar altında konut kredisi verilmesi öngörülmüştür (m.1). Buna göre yurda döndüklerinde konut kredisi almak isteyenlerden tasarruflarını bankada açılacak hesaba yatıranların mevduatlarına yüksek faiz verileceği gibi konut inşa etmek maksadıyla bir defaya mahsus hesaplarındaki paranın dört katına kadar yirmi yıl vadeli ve yıllık %2 faiz oranından kredi verilmesi öngörülmüştür (m.4). Sonrasında 1990 yılına kadar, şehirlere artan göçle birlikte baş gösteren konut sorununa çözüm bulmak amacıyla konut finansmanını destekleyici çeşitli girişimler (Sosyal Sigortalar Kurumu, Devlet Demiryolları İşçi Sandığı uygulamaları vb.) yapılmış olmakla birlikte günümüzde faaliyet gösteren türden tasarruf finans kurumlarına rastlanmamaktadır. Bununla birlikte

tasarruf dönemi içeren bir uygulama olarak Konut Edindirme Yardımı uygulamasından bahsedilebilir.

Konut sorunun çözümü için çıkarılan 11.11.1986 tarih ve 3320 sayılı Memurlar Ve İşçiler İle Bunların Emeklilerine Konut Edindirme Yardımı Yapılması Hakkında Kanunla yapılan düzenlemeye ilişkin özet bilgilere aşağıda yer verilmiştir:

- Konut edindirme yardımından kamu görevlilerinin, işçilerin, işçi ve memur emeklilerinin yararlanması öngörülmüştür (m.1).
- Yardımın mali kaynağının kamu görevlileri ve emekliler için devlet çalışanlar için işverenlerden karşılanması öngörülmüştür (m. 4).
- Konut edindirme yardımının süresi 180 aydır. (m. 2).
- Konut edindirme yardımından yararlananlar adına yatırılan tutarların Emlak Ve Kredi Bankasında açılan hesapta biriktirilmesi öngörülmüştür.

1987 yılında başlayan uygulamadan amacına ulaşmadığı gerekçesiyle 1990'lı yılların ortalarında vazgeçilmiş ve fonda biriken tutarlarda 2000'li yılların sonuna doğru ödenmiştir.

1.2.2.2. 1990-2016 Dönemi

Günümüzde faaliyet gösteren tasarruf finansman kurumlarının Türkiye'deki kurucuları kabul edilen şirketlerin kuruluşu 1990'lı yılların başına rastlamaktadır. Bir nevi sektörün kurucuları olarak kabul edilen iki şirket otomotiv finansmanı ile başladıkları faaliyetlerinde sonrasında faaliyetlerini genişletmekle birlikte uzun yıllar sektörde yalnızca iki şirket olarak faaliyet göstermişlerdir. 2015 yılından sonra ise sektöre farklı kurumlar girmeye başlamış ve sektöre girişler 2021 yılında yapılan yasal düzenlemeye kadar sürekli olarak artmıştır.

İstanbul Ticaret Odası (İTO) Bilgi Bankası ile Ticaret Sicil Gazetesi kayıtları üzerinden yapılan araştırmaya göre sektöre giren ilk şirket olan Emin Evim'in (güncel ticaret unvanı Emin Evim Tasarruf Finansman A.Ş) kuruluş tarihi 1991 yılıdır. Sektöre ikinci giren şirket olan Fuzul Ev'in (güncel ticaret unvanı Fuzul Tasarruf Finansman A.Ş.) kuruluş tarihi ise 1992 yılıdır.1990-2015 yılları arasında tasarruf finansman sektöründe yalnızca söz konusu iki şirket faaliyet gösterdiği için, bu dönem ilgili şirketlerin faaliyetleri üzerinden incelenmiştir. Şirketlerin faaliyetleri ile ilgili gelişmeler içinse Ticaret Sicil Gazetesi (TSG) ilanları ile İTO kayıtlarından yararlanılmıştır.

Ticaret Sicil Gazetesi üzerinden Eminevim Tasarruf finansman Anonim Şirketi'nin (Eminevim) eski unvanlarına ilişkin yapılan araştırmada ilk şirketin (Emin İletişim Araçları Turizm Otomotiv Organizasyon Pazarlama San. Tic. Ltd. Şti.) 1998 yılında kurulduğu tespit edilmiştir (TSG sayı 4513, Tarih. 31.03.1998). 1998 yılı öncesinde ise faaliyetlerin şirketin kurucusu olan merhum Emin Abdurrahman Üstün'ün şahıs işletmesi aracılığı ile yapıldığı değerlendirilmektedir. Nitekim 1991 yılında Emin Otomotiv - Emin Abdurrahman Üstün adına otomobil alım satım faaliyeti ile iştigal etmek için işletme kurulduğu ve bu işletmenin, ilk şirketin kurulduğu 1998 yılında faaliyetini terk ettiği tespit edilmiştir (TSG sayı 2844, Tarih. 15.08.1991) (TSG sayı 4552, Tarih. 2.06.1998). Şirketin eski unvanlarına ilişkin yapılan araştırmada faaliyete başlanılan tarihten 2016 yılına kadar şirkete ilişkin birçok değişiklik yapıldığı, yeni faaliyet konuları eklendiği, unvan ve şirket türü değişiklikleri yapıldığı, şirket devir alındığı (2014 yılında 233689 sicil nolu Emin Otomotiv Pazarlama İnşaat Sanayi A.Ş.) tespit edilmiştir.

Ayrıca merhum Emin Abdurrahman Üstün'ün verdiği röportajlarında, 2005 yılına kadar organizasyonlarının otomobil ile sınırlı olduğunu, 2005 yılında ise “emin evim” kurularak aynı organizasyonların konut için yapıldığını ifade etmiştir (Cantatlı, 2017).

Fuzul Tasarruf Finansman A.Ş hakkında İTO Bilgi Bankası ve TSG ilanları üzerinden yapılan araştırmada şirketin eski unvanının Fuzul Gayrimenkul Yatırım A.Ş. olduğu ve 2014 yılında kurulduğu, 2022 yılında unvan değişikliği ile tasarruf finansman şirketi olarak düzenlendiği tespit edilmiştir (TSG sayı 8646, Tarih. 4.09.2014) (TSG sayı 10584, Tarih. 25.05.2022). Fakat şirketin faaliyetlerinin çok daha eskiye gittiği bilinmekte olup yapılan araştırmada 1992 yılında kurulan Fuzul Dış Ticaret AŞ'nin tasarruf finansman faaliyeti için kurulan ilk şirket olduğu değerlendirilmektedir (TSG sayı 2988, Tarih. 16.03.1992). 1992 yılında kurulan şirkete ilişkin zaman içerisinde birçok değişiklik yapıldığı ve son olarak 2023 yılında Fuzul Gayrimenkul Yatırım Ortaklığı A.Ş olarak düzenlendiği tespit edilmiştir (TSG sayı 10798, Tarih. 27.03.2023).

Buraya kadar yapılan tespitler doğrultusunda günümüzde Türkiye’de tasarruf finansman sektörünün kurucuları olarak kabul edilen iki şirketin, sektörün kuruluşundan itibaren farklı unvanlar ve şirketler altında da olsa ilk olarak otomotiv finansmanı ile başlayarak tasarruf finansman faaliyeti yürüttükleri sonrasında faaliyetlerine konut finansmanı da ekledikleri söylenebilir. Ayrıca bu süreçte faaliyet gösteren şirketlerin faaliyet alanlarının genişlediği dikkate alındığında ilgili dönemde şirketlerin faaliyetlerinin yalnızca tasarruf

finansman faaliyeti ile sınırlı olmadığı değerlendirilmektedir. Son olarak ilgili dönemde şirketlerin tasarruf finansman faaliyetleri için katılımcılardan topladıkları fonların diğer faaliyetlerinde veya diğer grup şirketlerinin finansmanında kullanılmasına ilişkin yasal engel bulunmadığı değerlendirilmektedir.

1.2.2.3. 2016-2021 Dönemi

Tasarruf Finansman sektöründe uzun süre yalnızca iki şirket faaliyet göstermekteyken 2016 yılında sektöre üçüncü bir şirket girmiş, sektörde faaliyet gösteren şirket sayısı üçe çıkmıştır. 2017 yılı sonundan itibaren ise sektöre girişler hızlanmış irili ufaklı çok sayıda şirket kurulmuş, şirket sayısındaki artış 2021 yılında yapılan yasal düzenlemelere kadar devam etmiştir.

Sektöre ilişkin yasal düzenlemelerin yapıldığı 7292 sayılı Kanun'un komisyon aşamasında BDDK Başkanı; sektöre ilişkin yasal düzenleme olmadığı için çeşitli hüviyetler altında Anadolu'nun çeşitli yerlerinde 100'e yakın firmanın bu alana ilgi gösterdiğini, Ticaret Bakanlığı kayıtlarına göre de yaklaşık 45 firmanın bu faaliyetler ile iştigal ediyormuş gibi görüldüğü fakat yasal düzenleme olmadığı için firmaların "turizm, ticaret, dâhili ticaret" gibi geniş kavramlı unvanlar altında faaliyet gösterdiğini ifade etmiştir (Tasarruf Finansman Kanunu Sanayi Ticaret Komisyon Tutanağı, 2021, s.66).

Yapılan araştırmada 07.03.2021 tarih ve 7292 sayılı Kanun ile yapılan yasal düzenleme öncesi tasarruf finansman alanında faaliyet gösterdiği tespit edilebilen şirketler aşağıda gösterilmiştir. Tabloda yer alan bilgilerden şube sayıları hariç diğer bilgiler Ticaret Sicil Gazetesi'nden şube sayıları ise Yusuf Dinç'in paylaşımından derlenmiştir (Dinç, 2021).

Sıra	Sicil No	İşletme Unvanı	Kuruluş Yeri	Kuruluş Tarihi	Kuruluş Sermaye	Düzenleme Öncesi Sermaye Tutarı	Pay Devri	Şube Sayısı
1	278084-225666	Eminevim	Üsküdar	15.08.1991		300.000.000,00	Var	127
2	285134-232716	Fuzul Yapı	Fatih	16.03.1992		40.000.000,00	Var	92
3	970243	Hh Aydın Yatırım Holding A.Ş.*	Şişli	16.04.2015	50.000,00	50.000,00	Var	
4	34244-5	Birevim A.Ş.	Üsküdar	3.05.2016	100.000,00	4.000.000,00	Var	95
5	104576-5	Vakıfevim	Ümraniye	30.10.2017	100.000,00	1.000.000,00	Var	
6	114080-5	Finansevim	Atasehir	27.12.2017	1.000.000,00	10.000.000,00		61
7	126930-5	Hedefevim A.Ş.	Üsküdar	6.03.2018	1.000.000,00	67.500.000,00		44
8	126945-5	Simpaş YTS**	Beşiktaş	6.03.2018	149.951.943,00			1
9	17991-24523	Destekevim	Erzurum	26.09.2018	100.000,00	1.000.000,00		14
10	157437-5	Katılmeyim	Ümraniye	4.10.2018	1.000.000,00	50.000.000,00	Var	40
11	170931-5	Birikimevim	Sarıyer	28.12.2018	100.000,00	30.000.000,00		25
12	180377-5	Tasaruf Organizasyon	Ümraniye	21.02.2019	400.000,00	30.000.000,00	Var	32
13	190595-5	Vizyonevim A.Ş.	Ümraniye	6.05.2019	10.000.000,00	10.000.000,00	Var	12
14	192131-5	İmece Yatırım	Şişli	16.05.2019	5.000.000,00	75.000.000,00	Var	1
15	434514	Morevim	Ankara	25.06.2019	1.000.000,00	10.000.000,00		17
16	198200-5	Yaşamevim	Beyoğlu-Ümraniye	8.07.2019	1.000.000,00	1.000.000,00	Var	33
17	201585-5	Önceevim	Bağcılar	31.07.2019	100.000,00	100.000,00	Var	3
18	57008	İktizler Evim	Gaziantep	20.09.2019	200.000,00	50.000.000,00		14
19	210834-5	İktisatevim	Üsküdar	7.10.2019	1.000.000,00	5.000.000,00	Var	17
20	215432-5	Çözüm Tasaruf	Üsküdar	5.11.2019	50.000.000,00	50.000.000,00	Var	37
21	57511	Ezogelin Tasaruf	Gaziantep	20.11.2019	500.000,00			1
22	7375	İhtiyaçevim	Adıyaman	2.01.2020	1.000.000,00	1.000.000,00		4
23	225746-5	İstekevim	Pendik	2.01.2020	100.000,00	100.000,00		3
24	226196-5	Doğruvevim	Ümraniye	6.01.2020	100.000,00		Var	9
25	230778-5	Meskenfinans	Üsküdar	31.01.2020	50.000.000,00	50.000.000,00		10
26	235062-5	Gelecek Tasaruf	Sultangazi	18.02.2020	500.000,00	500.000,00		6
27	247371-5	Varlık Evim	Ümraniye	10.06.2020	100.000,00		Var	3
28	7575-Adıyaman	Yeniievim	Adıyaman	1.09.2020	1.000.000,00	10.000.000,00		5

29	264224-5	Birlikbirikim	Gaziosmanpaşa	11.09.2020	100.000,00	100.000,00	1
30	266464-5	Değer Tasarruf	Üsküdar	23.09.2020	16.000.000,00	16.000.000,00	25
31	273925-5	Gerçekevim	Ataşehir	28.10.2020	7.000.000,00	15.000.000,00	0
32	276258-5	Güvence Tasarruf	Ataşehir	10.11.2020	4.000.000,00	4.000.000,00	0
33	276363-5	Umutevim	Bağcılar	10.11.2020	400.000,00	5.000.000,00	
34	7671	Benimevim	Adıyaman	26.11.2020	1.000.000,00	1.000.000,00	1
35	279285-5	Narevim	Bayrampaşa	30.11.2020	12.000.000,00	12.000.000,00	
36	283750-5	Finalevim	Ataşehir	23.12.2020	4.200.000,00	4.200.000,00	18
37	207383-5	PamukEvim***	Üsküdar	24.10.2019		10.000.000,00	3

Tablo 2: Yasal Düzenleme Öncesi Tasarruf Finansman Faaliyetinde Bulunan Şirketler

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

*İlgili firmanın yasal düzenleme sonrası BDDK tarafından tasfiye edilmesine karar verilmiş olmakla birlikte hangi yıl tasarruf finansman faaliyetine başladığına ilişkin tespit yapılamamıştır.

** Firma kuruluş tarihi 2018 olmakla birlikte web sitesinde tasarruf finansman faaliyetine 2021/Ocak döneminde başladığı belirtilmektedir.

*** İlgili firma kuruluş tarihi eski olmakla birlikte unvan değişikliği ile organizasyon firması unvanı almıştır.

Tablo-2 den hareketle oluşturulan Tablo-3'e de aşağıda yer verilmiştir.

Sıra	Sermaye	Şirket Sayısı		Şube Sayısı	Oran
		Sayı	Oran		
1	0-1.000.000	13	0,35	78	0,10
2	1.000.001-10.000.000	10	0,27	228	0,30
3	10.000.001-50.000.000	10	0,27	275	0,36
4	50.000.001 ve üstü	4	0,11	173	0,23
	Toplam	37		754	

Tablo 3: Yasal Düzenleme Öncesi Faaliyet Gösteren Şirketlerin Şube Sayısı

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo-2 ve tablo-3'e ilişkin tespitlerimize aşağıda yer verilmiştir:

- Sektörde faaliyet gösteren şirketlerin yaklaşık %80'i İstanbul'da geri kalanların ise Adıyaman, Erzurum ve Gaziantep'te kurulduğu tespit edilmiştir.
 - İstanbul'da kurulan şirketlerin çoğunluğunun merkez adreslerinin Anadolu Yakası Ümraniye Üsküdar hattında yer aldığı tespit edilmiştir.
 - Sektöre giren şirketlerin sayısı 2017 yılından itibaren hızla artmış olup buna göre şirketlerin %14'ü 2018 yılında, % 30' u 2019 yılında, % 41'i 2020 yılında olmak üzere toplamda yaklaşık %85'i 2018 yılı ve sonrasında kurulmuştur.
 - Sektörde faaliyet gösteren şirketlerin yaklaşık yarısının kurulduktan sonra kısa süre içerisinde pay devri işlemleri gerçekleştirilerek ortaklarının paylarının devredildiği tespit edilmiştir.
 - Sektöre 2016 yılından sonra giren şirketlerin çoğunluğunun yöneticilerinin kısa süre içerisinde değiştiği tespit edilmiştir.
 - Ortak ilişki sütununda yer aldığı üzere kurulan firmaların bir kısmının ortaklarının daha öncesinde farklı tasarruf finansman şirketlerinde ortaklıkları olduğu tespit edilmiştir. Örneğin, 50.000 Lira sermayeli olarak kurulan HH Aydın Yatırım Holding AŞ'nin ortağı aynı zamanda Yaşamevim İle Finalevim firmalarının da ortağıdır.
- Çözüm Tasarruf ile Değer Tasarruf, Önceevim ile Vizyonevim, Tasarruf A.Ş. ile Birikimevim, Katılımevim ile Meskenfinans firmaları arasında ilişki olduğu (aynı kişilerin ortak veya yönetim kurulu üyesi olduğu) tespit edilmiştir.
- Sektörde şubeleşmenin yaklaşık yarısının 2018 ve sonrasında açılan şirketlere ait olduğu tespit edilmiştir.
 - Şirketlerin yaklaşık %35'inin sermayelerinin bir milyon lira ve altı, % 27'sinin on milyon lira ve altında olduğu buna göre toplamda sektörde faaliyet gösteren şirketlerin yaklaşık %60'nın sermayelerinin on milyon lira ve altında olduğu tespit edilmiştir.
 - Şubelerin yaklaşık % 40'ının kayıtlı sermayeleri on milyon lira ve altında olan şirketlere ait olduğu tespit edilmiştir.

Yapılan tespitlerin haricinde sektörün yasal düzenleme ihtiyacına ilişkin aşağıdaki değerlendirmeler yapılabilir.

- 2021 yılında yapılan yasal düzenleme öncesinde; şirketlerin, bankaların tabi olduğu kısıtlamalar ile sermaye yeterlilik şartlarına tabi olmadan, fon toplama ve fon kullandırma faaliyetinde bulundukları söylenebilir (Ülev, 2021).

- Şirketlerin yaptığı faaliyet esasında organizasyon olmakla birlikte fonlar firmaların hesabında toplandığı için, fonların kullanımı ile ilgili olarak (şirketlerden farklı amaçlarla çekildiği, ilişkili şirketlere finansman temininde kullanıldığı vb. yönünde) şüpheler oluşmuştur.

- Yapılan faaliyet tasarruf ve finansman (tahsisat sonrası dönem) aşaması olmak üzere iki kısımdan oluşmakta olup tahsisat işlemlerinin fon havuzunun durumuna göre yönetilmesi gerekmektedir. Fakat sektöre olan girişlerin hızlanmasıyla artan rekabet sonucunda, yasal düzenlemelerin olmamasının da etkisiyle şirketlerin bir kısmının “daha erken teslimat” amacıyla fon havuzunun durumunu dikkate almayan yöntemlere yöneldiği ve bu durumun şirketlerin sermaye yapılarındaki zayıflıklar ile birleşerek katılımcıların mağduriyetine yol açtığına yönelik şikâyetler yapılmaya başlanmıştır.

Sektöre ilişkin yaşanan bu olumsuz gelişmeler sektörün öncüsü kabul edilen diğer şirketlerin de dikkatini çekmiştir.

21.01.2019 tarihli “El birliğine kimse gölge düşürmesin” başlıklı haberde Eminevim Yönetim Kurulu başkanı konuya ilişkin; yasal düzenleme ihtiyacına dikkat çekerek makul olmayan vaatlere itibar edilmemesi gerektiği yönünde beyanda bulunmuştur (El birliğine kimse gölge düşürmesin, 2019).

20.11.2020 tarihli haberde sektörün kurucu şirketlerinden olduğu kabul edilen Fuzul Ev yönetim kurulu başkanı, 250 bin kişinin sistemin içerisinde yer aldığını, Devlet güvencesi olmaması ile sermaye şartı aranmamasını büyük bir risk olarak değerlendirdiğini ifade etmiştir (Faizsiz konut edindirme sistemi yasalaşıyor, 2020).

30.04.2019 tarihli “Faizsiz Ev yapan şirketlerin reklamlarını kim kesti? ” başlıklı haberde; BDDK’nın televizyonlara faizsiz ev sahibi yapan kuruluşların reklamlara son verilmesi için uyarı yazısı gönderdiği, gerekçe olarak da firmaların cirolarının çok üzerinde reklam yapmasının gösterildiği yer almıştır (Orhan, 2019).

Sektörde yaşanan gelişmelere paralel olarak ortaya çıkan yasal düzenleme ihtiyacına ilişkin dönemin Hazine ve Maliye Bakanı Lütfi Elvan 17.11.2020 tarihli Plan Bütçe Komisyonu toplantısında konuya ilişkin, bu konuda yasal düzenleme yapmayı amaçladıklarını, bu doğrultuda BDDK tarafından sektörün düzenlenmesine yönelik

yapılan teknik çalışmaların da sona yaklaştığını ifade etmiştir (Plan Ve Bütçe Komisyonu Görüşme Tutanağı, 2020, s.116).

Sonuç olarak 2020 yılı sonu itibariyle bir taraftan katılımcılar nezdinde mağduriyetlerin ortaya çıktığı ve sektörün geldiği durumun sektörde faaliyet gösteren büyük şirketler nezdinde rahatsızlığa neden olduğu, diğer taraftan ise devlet nezdinde de yasal düzenleme ihtiyacının farkında olduğu, sektörün yakından izlendiği ve yasal düzenleme için gerekli teknik çalışmaların yapıldığı görülmektedir.

1.2.2.4. Yasal Düzenleme Çalışmaları

2021 yılına gelindiğinde sektöre ilişkin yasal düzenleme yapılacağı her kesim tarafından kabul görmüş ayrıca başta BDDK olmak üzere ilgili kurumlar yasal düzenlemelere ilişkin teknik çalışmalarına hız vermiştir.

Yapılan çalışmalar sonucunda hazırlanan kanun teklifi 11.02.2021 tarihinde Meclis Başkanlığına verilmiş, Şubat ayı içerisinde ilgili komisyonlarda görüşülmüş, Mart ayı başında Meclis Genel Kurulunda kabul edilerek 04.03.2021 tarih ve 7292 sayılı Finansal Kiralama, Faktoring Ve Finansman Şirketleri Kanunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun olarak 07.03.2021 Tarihli Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Kanun teklifinin genel gerekçesinde Türkiye’de Rosca’lara veya enformel yapı tasarruf sandıklarına benzer şekilde otomobil ve konut başta olmak üzere çeşitli varlıkların finansmanı faaliyeti ile iştigal eden şirketler bulunduğu ve yapılacak düzenleme ile söz konusu sektörün düzenlenmesinin amaçlandığı belirtilmiştir.

Yirmi iki maddeden oluşan Kanunla yapılan düzenlemeyle 21.11.2012 Tarih ve 6361 Sayılı Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketleri Kanununda, başta Kanunun başlığı olmak üzere kapsamlı değişiklikler yapılarak tasarruf finansman sistemi ile faaliyet gösteren şirketlerin faaliyetleri düzenlenmiştir. Yapılan değişiklikleri özetlemek gerekirse;

- 6361 sayılı Kanunun başlığı Finansal Kiralama, Faktoring, Finansman Ve Tasarruf Finansman Şirketleri Kanunu olarak değiştirilmiştir.
- Düzenleme öncesi el birliği, tasarruf finans vb. adlar altında tanımlanan sistem tasarruf finansman sistemi olarak düzenlenmiştir.

- Tasarruf finansman sektörünün yasal çerçevesi çizilmiş, sisteme ilişkin tanımlamalarda birliğin sağlanması için tasarruf finansman faaliyeti, organizasyon ücreti, tahsisat, tasarruf fon havuzuna ilişkin tanımlamalar yapılmıştır (m.1).
- Sektörde faaliyet gösteren şirketler, 6361 Sayılı Kanun kapsamına alınarak tasarruf finansman şirketleri unvanı altında ayrı finansal kuruluşlar olarak düzenlenmiştir.
- Tasarruf finansman şirketlerinin kuruluşu Bankacılık Denetleme ve Düzenleme Kurulunun iznine bağlanmış ayrıca Şirketlere, kuruluş izni almanın yanı sıra faaliyet izni alma şartı da getirilmiştir.
- Şirketlerin kuruluş şartları düzenlenerek başta anonim şirket olarak kurulmaları, unvanlarında tasarruf finansman şirketi ibareleri bulunması gibi şartlar getirilmiştir.
- Şirketlerin kurulması için minimum 100 milyon lira ödenmiş sermaye şartı getirilmiştir (m.2).
- Şirketlerin şube açmaları izne bağlanarak, yapamayacakları işlemler düzenlenmiştir.
- Şirketlerin kurucuları ile üst yönetimlerinde görev alacakların taşınması gereken şartlar düzenlenmiştir.
- Müşterilerin hak ve menfaatlerinin korunması için şirketlerin birleşme, devir bölünme ve iradi tasfiyeleri, kurumun denetimine tabi kılınmıştır (m.5).
- Tasarruf finansman şirketlerinin mali yapılarında bozulma veya yönetsel zafiyet nedeniyle risk durumunun artması durumunda (BDDK) tarafından alınacak önlemler düzenlenmiştir (m.6).
- Tasarruf finansman şirketlerinin ayrı finansal kuruluş olarak düzenlenmesi nedeniyle mevzuatta uyum düzenlemeleri yapılmıştır (m.20).
- Tasarruf finansman sözleşmesinin çerçevesi düzenlenerek müşterilerin hak ve menfaatlerinin korunması için fesih veya cayma hakkına ilişkin düzenlemeler yapılmıştır (m.7).
- Tasarruf fon havuzunun işleyişine ilişkin düzenleme yapılarak fon havuzundaki tutarların şirket hesaplarından ayrıştırılması sağlanmıştır (m.8).
- Şirketlerin faaliyetlerinin faizsiz finansman esaslarına göre yürütülmesine yönelik düzenleme yapılarak fon havuzunda biriken tutarların faizsiz finansman ilkelerine uygun olarak değerlendirilmesi zorunlu tutulmuştur (m.8).
- Şirketlerin Finansal Kurumlar Birliğine üye olmalarına yönelik düzenleme yapılmıştır (m.9).

- Tasarruf finansman faaliyeti ile sözleşmeye aykırılık durumunda ilgililere verilecek idari para cezaları belirlenmiştir (m.10).
- Tasarruf finansman faaliyetinin izinsiz olarak yapılması durumunda alınacak tedbirler düzenlenmiştir (m.11).
- Tasarruf finansman faaliyetinde zimmetin tanımı yapılarak zimmet suçu işleyen şirket yetkililerine yönelik düzenleme yapılmıştır (m.13).
- Hâlihazırda faaliyetlerine devam eden şirketlerin intibak ve tasfiye süreçlerine ilişkin düzenleme yapılmıştır (m.15) (Geç. m.7).

Kanunun yürürlüğe girmesinin ardından ikincil mevzuat düzenlemeleri yapılmış ve Tasarruf Finansman Şirketlerinin Kuruluş Ve Faaliyet Esasları Hakkında Yönetmelik (Tasarruf Finansman Yönetmeliği) çıkarılmıştır.

1.2.2.5. Yasal Düzenleme Sonrası İntibak Süreci

Kanunun yürürlüğe girmesinin ardından BDDK yaptığı 12.03.2021 tarihli basın açıklamasıyla intibak sürecine ilişkin düzenlemelerin yapıldığı 6361 Sayılı Kanunun Geçici 7'inci maddesi gereğince, hâlihazırda tasarruf finansman faaliyeti yürüten tüm kişi ve kuruluşların 07.04.2021 tarihine kadar intibak etmek veya tasfiye olmak için kuruma başvuruda bulunmaları gerektiğini duyurmuştur.

Yapılan başvuruların ardından BDDK yaptığı 08.04.2021 tarihli basın açıklamasıyla intibak başvurusunda bulunan şirketlerin listesini açıklamış, başvuruda bulunan şirketlerin başvurularına ilişkin değerlendirme tamamlanana kadar faaliyetlerine devam edebileceklerini, başvuruda bulunmadığı halde tasarruf finansman faaliyetinde bulunanlar hakkında ise adli mercilere başvurulacağını duyurmuştur.

BDDK'nın 08.04.2021 tarihli basın açıklamasıyla da otuz beş şirketin intibak için başvuruda bulunduğunu duyurmuştur. Sonrasında 02.07.2021 tarihli ve 31529 sayılı Resmi Gazete'nin 1. Mükerrer'inde yayımlanan Bankacılık Düzenleme Ve Denetleme Kurulu'nun 01.07.2021 Tarih ve 9647 Sayılı Kararı ile intibak başvurusunda bulunan şirketlerden intibak planı yeterli görülmeyen 21 şirketin tasfiyesine karar verilmiştir. Ayrıca BDDK tarafından aynı gün yapılan ikinci bir duyuru ile sekiz şirketin iradi tasfiyeye yönlendirilmesine, altı şirketin ise intibak sürecinin devam ettirilmesine karar verildiği duyurulmuştur.

BDDK tarafından tasfiyesine karar verilen şirketler hakkında tasfiye süreci devam ederken 18.07.2021 tarih ve 7333 sayılı Kanunla tasfiye sürecinin tasfiye komisyonu yerine Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu tarafından yürütüleceğine ilişkin düzenleme yapılmıştır (m.18).

Diğer taraftan 7292 Sayılı Kanunla şirketlerin intibak sürecini altı ayda tamamlamaları öngörülmüş olup ayrıca BDDK'ya bu süreyi uzatma yetkisi verilmiştir. BDDK tarafından yapılan 07.10.2021 tarihli basın açıklamasıyla da incelemesi devam eden şirketlerin intibak sürecinin uzatılmasına karar verilmiştir.

Ardından BDDK tarafından yapılan 20.11.2021 tarihli basın açıklaması ile tasfiye halindeki 21 şirketten 6 şirketin sözleşmelerinin Katılım Evim ve İmece Evim'e devredilmesine karar verildiği, geriye kalan on beş şirket hakkındaki çalışmaların devam ettiği, Birevim AŞ'nin ise, daha önce Çözüm Tasarruf A.Ş. adıyla faaliyette bulunan firmayı devralmasına onay verildiği duyurulmuştur.

Son olarak BDDK tarafından yapılan 28.04.2022 tarihli basın açıklamasıyla aşağıda bilgilerine yer verilen şirketlerin intibak taleplerinin uygun görüldüğü duyurulmuş olup 2024 yılı itibariyle BDDK tarafından faaliyet izni verilen şirketlere ilişkin değişiklik bulunmamaktadır.

İntibak Talepleri Kabul Edilen Şirketlerin Listesi	
Sıra	Şirket Unvanı
1	Fuzul Gayrimenkul Yatırım A.Ş.
2	Emin Evim Emin Oto. İlet. Org. Paz. San. Ve Tic. A.Ş.
3	Katılımevim Oto. İlet. Org. Paz. San. Ve Tic. A.Ş.
4	İmece Yatırım Org. A.Ş.
5	Sinpaş Yapı Endüstrisi A.Ş.
6	Birevim Tasarruf Gayrimenkul Oto. Org. Paz. Ve Tic. A.Ş.

Tablo 4: İntibak Talepleri Kabul Edilen Şirketlerin Listesi

Kaynak: BDDK'nın 28.04.2022 Tarihli Basın Açıklaması

1.3. Tasarruf Finansman Şirketlerinin Uygulamaları

Tasarruf finansman sistemi katılımcı ile finansman kurumu arasında düzenlenen sözleşme sonucu katılımcının sözleşme ile belirlenen dönem boyunca tasarruf yapması karşılığında varlık finansmanı hakkına kavuştuğu sistem olarak tanımlanabilir. Tasarruf finansman sisteminin diğer finansman sistemlerinden ayıran başlıca özellik ise varlığa dayalı olması ve finansmana erişimin tasarruf şartına bağlanmasıdır.

Tasarruf finansman süreci uygulanan iş modellerine göre farklılıklar olmakla birlikte esasen sözleşme aşaması, tasarruf dönemi, tahsisat aşaması ve finansman dönemi olarak dörde ayrılabilir. Sözleşme aşamasında katılımcı ile şirket arasında tasarruf finansman süreci hakkında anlaşma yapılarak tasarruf finansman sözleşmesi düzenlenir ve katılımcı organizasyon ücretini de ödeyerek sisteme katılarak tasarruf aşamasına geçer.

Tasarruf aşaması, sözleşme başlangıcından tahsisatın yapıldığı tarihe kadar olan dönemi kapsamakta olup bu dönemde katılımcı şirket nezdinde birikim yaparak tasarruf fon havuzuna katkıda bulunur. Tahsisat aşaması, katılımcının sözleşme ile belirlenen gereklilikleri yerine getirmesi sonucu tasarruf dönemindeki birikimleri ile birlikte finansmana hak kazandığı aşamayı ifade eder. Türkiye’de olduğu gibi tahsisat aşaması sözleşme ile baştan belli olabildiği gibi farklı ülke uygulamalarında bu aşamanın tasarruf finansman şirketi tarafından yapılan değerlendirme üzerinden katılımcıların tasarruf fon havuzundan faydalanma sıralarının belirlenmesi suretiyle de yapılabilmektedir.

Finansman aşaması, tahsisatın yapıldığı tarihten sözleşmenin sona erdiği tarihe kadar olan dönemi kapsar. Bu dönemde finansmana erişmiş olan katılımcı kullanmış olduğu finansmana ilişkin geri ödemelerde bulunur.

1.3.1. Uygulamalar Arasındaki Farklılıklar

Farklı ülkelerde uygulanan tasarruf finansman sistemleri arasında uygulamada karşılaşılan başlıca farklılıklara aşağıda yer verilmiştir:

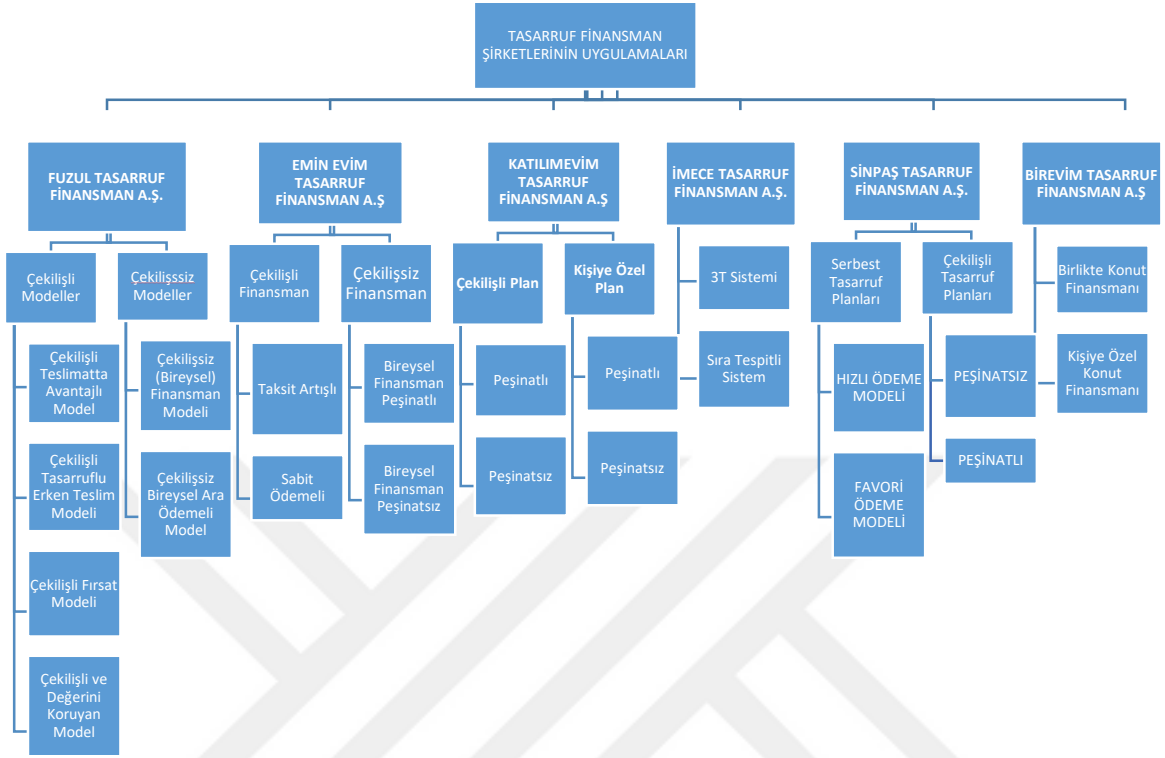
- Tasarruf finansman sistemlerinin bir kısmı fon talep edenlerle fon arz edenlerin aynı kişilerden oluştuğu kapalı sistemi uygularken bir kısmı fon arz ve talep edenlerin farklı kişilerden oluşabildiği açık sistemi uygulamaktadırlar.
- Türkiye’de uygulanan sistemde şirketlerin esas kazancı sisteme katılım aşamasında katılımcıdan tahsil edilen organizasyon bedeli/katılım ücreti vb. şekilde isimlendirilen ücretlerden oluşurken, sisteme katılım için organizasyon ücreti uygulaması bulunmayan örneklerde bulunmaktadır.
- Dünyadaki örneklerine bakıldığında tasarruf döneminde katılımcıların biriktirdiği tasarruflar için tasarruf finansman kurumu tarafından, finansman döneminde ise katılımcı tarafından tasarruf finansman kurumuna genel olarak piyasa faiz oranının altında faiz ödemesi yapıldığı görülmektedir. Türkiye’de uygulanan sistem ise faizsiz olduğu için

tasarruflara ve kullandırılan finansmana ilişkin herhangi bir faiz ödemesi yapılmamaktadır.

- Türkiye’de uygulanan sistemde çekilişsiz yöntemlerde tahsisat tarihi sözleşme başlangıcında belirliken, çekilişli modellerde de sözleşme başlangıcında tahsisatın yapılacağı en geç dönem belirli olmakla birlikte net olarak hangi dönem yapılacağı belli değildir. Farklı ülke uygulamalarında tahsisat tarihinin sözleşme başlangıcında belli olmadığı, kurum tarafından belirlenen değerlendirme rakamı üzerinden öncelik sağlanarak fon havuzunun durumuna göre finansman sağlandığı örnekler mevcuttur.
- Dünyadaki örneklerine bakıldığında bireysel tasarruf modelleri uygulanmaktayken Türkiye’de ayrıca grup şeklinde (çekilişli modeller) uygulanmaktadır.
- Dünyadaki örneklerine bakıldığında tasarruf finansman kurumlarının konut finansmanı üzerinde yoğunlaştığı görülmekle birlikte Türkiye’de konut, araç ve çatılı işyerlerini finanse etmektedir.

1.3.2. Türkiye’de Tasarruf Finansman Sistemi Uygulamaları

Türkiye’de tasarruf finans şirketlerinin yöntemleri özellikleri itibari ile birbirlerine benzemekle birlikte şirketler farklı isimlendirmeler kullanmakta olup hâlihazırda faaliyet gösteren altı tasarruf finansman şirketinin uyguladıkları yöntemlere ilişkin tabloya aşağıda yer verilmiştir.

Şekil 1: Tasarruf Finansman Şirketlerinin Tasarruf Yöntemleri

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tabloda yer verildiği üzere şirketler, uyguladıkları yöntemler için farklı isimlendirmeler yapmış olsa da temelde uygulanan yöntemler, çekilişli sistem ve çekilişsiz sistem olarak sınıflandırılıp sonrasında uygulamadaki farklılıklar (vade, peşinat vb.) dikkate alınarak alt sınıflandırmalar yapılabilir.

1.3.2.1. Çekilişli Sistem

Türkiye’deki tasarruf finansman sisteminde uygulanan başlıca yöntemlerden biri çekilişli yöntem olup, bu yöntemde katılımcılar için tasarruf finansman şirketleri tarafından gruplar oluşturulmaktadır.

Şirketler tarafından oluşturulan gruptaki katılımcılar arasında her ay veya belirli dönemlerde çekilişler yapılarak finansman kullanılacak katılımcı belirlenmekte ve tasarruf fon havuzundan fon kullanılmaktadır. Bununla birlikte çekilişli sistemde son katılımcıya vadenin sonunda değil en geç vade ortasında finansman kullanılmaktadır. Örneğin çekilişli sistemde 60 aylık bir gruba giren katılımcı finansmana en geç vade

ortasından sonraki dönem olan 30. Ayda erişmektedir. Fakat belirlenen vade ortasına gelindiğinde grup katılımcıları tarafından toplanan fonlar gruptaki her bir katılımcıya finansman kullandırılması için yeterli olmadığından kalan finansman tutarı tasarruf finansman şirketi tarafından oluşturulan farklı gruplardan toplanan fonların aktarılması suretiyle karşılanmaktadır. Dolayısıyla çekilişli sistem veya grup halinde tasarruf yöntemi gruptaki katılımcıların birbirini finanse etmesinden ziyade tahsisat tarihlerinin belirlenmesi için kullanılmaktadır.

6361 Sayılı Kanun gereği çekilişli sistemde teslimat tarihlerinin grup için öngörülen vade dikkate alınarak belirlenmesi zorunludur (m.39/B). Uygulamaya ilişkin detaylı düzenlemeler Tasarruf Finansman Yönetmeliği ile yapılmış buna göre çekilişli sistemin uygulanmaya başlanması için grubun toplam tasarruf ay sayısının %40'ına kadar sözleşme ilişkisi kurulmuş katılımcı şartı vardır. Bu orana ulaşılmadan tasarruf dönemi başlatılamayacağı gibi katılımcılardan ödeme alınamaz (m.17). Ayrıca katılımcıların finansmana erişimi için tasarruf döneminin başından itibaren en az beş ay geçmesi, en az beş tasarruf ödemesinde bulunması ve ödeme tarihinde grubun sözleşme tutarı toplamının %40'ı kadar tutarın fon havuzunda toplanması gerekir (m.21).

Tasarruf finansman şirketleri çekilişli yöntem olarak adlandırılan grup tasarrufu yönteminde, katılımcıların ödeyecekleri peşinat, taksit tutarı ve vadeye göre de çeşitli yöntemler geliştirmişlerdir.

1.3.2.1.1. Sabit Model Yöntemi

Bu yöntemde oluşturulan tasarruf grubundaki vade sayısı kadar katılımcı bir araya getirilir ve hedeflenen tutar gruptaki katılımcı sayısına bölünerek taksit tutarı hesaplanır (Ergüven, 2021 s.66'ya atıf yapan Yetkin, 2022). Bu yöntemde katılımcıların sözleşme başlangıcında belirli olan taksit miktarında, tasarruf dönem ve tahsisat tarihinde değişiklik olmamaktadır.

1.3.2.1.2. Taksit Artışlı Yöntem

Bu yöntemin sabit modelden farkı taksit tutarları tasarruf finansman faaliyeti boyunca sabit değildir. Şirketlerin uyguladıkları yöntemlere göre taksit tutarları ya belirli periyotlarla ya da finansmanın kullandırılması sonrasında artırılmakta bunun karşılığında

vade sayısı kısalmaktadır. Bu yöntemde her ne kadar belirli dönem sonunda taksit tutarları artsa da sözleşme başlangıcında belirlenen toplam tutar değişmemektedir.

Bu yöntem sayesinde katılımcı taksit tutarını arttırarak finansmana daha kolay ulaşabilir. Örneğin 60 ay vadeli gruba giren katılımcı sabit taksit modelinde 30. taksitte tasarrufuna sahip olurken taksit artışlı modelde 18-20. taksitte sahip olabilir (Yetkin, 2022).

1.3.2.1.3. Değer Artışlı Yöntem

Endeksli yöntem olarak da bilinen bu yöntem taşıt finansmanından ziyade konut gibi uzun vadeli varlık finansmanlarında kullanılmaktadır. Bu yöntemde katılımcının taksitleri sözleşme başlangıcında belirlenen endekse göre artış veya azalış göstermekte böylece finansman kullandırımı aşamasında reel değer korunması amaçlanmaktadır (Ergüven, 2019).

1.3.2.1.4. Kira Yardımlı Yöntem

Kira yardımlı yöntem geçmişte uygulanmakla birlikte günümüzde uygulanmayan bir yöntemdir. Bu yöntem grup içerisinde finansmanı erken kullanan katılımcılar ile geç kullanan katılımcılar arasındaki hakkaniyeti sağlamak adına geliştirilmiştir. Zira aynı grup içerisinde finansmanı erken kullanan katılımcılar kira ödeme maliyetinden kurtulurken sonlara kalan katılımcılar taksit tutarları ile birlikte kira da ödemek durumunda kalmaktadır. Bu nedenle finansman kullandırılan katılımcıların taksit tutarları belirli tutarda artırılmakta ve artış yapılan bu tutarlar ile finansman kullanmayan katılımcılara yardım edilmektedir. Bunun sonucunda finansmanı erken kullanan katılımcılar finansmanı geç kullanan katılımcılara nazaran daha fazla ödeme yapmaktadırlar.

Yöntem ilk uygulanmaya başladığı dönemde yoğun olarak kullanılmakla birlikte sağlanan fon ile ödemeler toplamı arasındaki farktan dolayı İslami Finansın faizsizlik ilkesine aykırı olduğuna ilişkin eleştirilmiş olup günümüzde faaliyet gösteren tasarruf finansman şirketlerinin güncel yöntemleri arasında yer almamaktadır (Selçuk, 2022).

1.3.2.2. Çekilişsiz Sistem

Müşteri bazlı, kişiye özel plan, serbest planlı yöntem vb. isimlendirmeler ile anılan bu yöntemde katılımcı herhangi bir tasarruf/çekiliş grubuna dâhil olmamaktadır.

Katılımcının kendi belirleyeceği şartlara göre düzenlenen sözleşme ile katılımcının sözleşme başlangıcında belirlenen dönem boyunca tasarruf yapması karşılığında tasarruf finansman şirketi tarafından finansman kullandırılmaktadır. Sistem finansman kullandırılması için vade ile organizasyon ücretlerinin daha makul olması nedeniyle tercih edilmektedir (Akbal, 2021).

Çekilişsiz/bireysel modellere ilişkin esaslar tasarruf finansman yönetmeliğinde düzenlenmiştir. Buna göre çekilişsiz/bireysel modellerde tahsisatın yapılması için sözleşme tutarının %40'ı kadar tasarruf yapılması ve ayrıca tasarruf döneminin en az sözleşme süresinin %40'ı kadar olması gerekir (m.21). Yöntem kendi içerisinde de Vade Ortası Yöntemi ve Peşinatlı Sistem olmak üzere iki yönetime ayrılmıştır.

1.3.2.2.1. Klasik Vade Ortası Yöntemi

Klasik vade ortası yöntemde katılımcılar kendi bütçelerine uygun olarak belirledikleri taksit tutarı ile vade sayısı üzerinden tasarrufta bulunmak için tasarruf finansman şirketi ile sözleşme yaparlar. Sözleşme gereği belirlenen vade ortasına kadar katılımcı tasarruf yaparken vade ortasından sonraki dönemde finansmana hak kazanır. Bu sistemde katılımcının finansmanı kullanacağı dönem sözleşme aşamasında bellidir.

Klasik vade ortası yönteminde peşinat gerekmediği gibi katılımcının ödeyeceği taksit tutarları da tasarruf ile finansman kullandığı dönemlerde farklılık göstermeyip sabittir.

1.3.2.2.2. Peşinatlı Sistem

Peşinatlı sistem klasik vade ortası sisteminde benzemekle birlikte katılımcı sisteme girerken sözleşmede belirlenen tutarın bir kısmını başlangıçta peşinat olarak tasarruf finansman şirketine öder. Katılımcının ödediği peşinat miktarına bağlı olarak da finansman kullandırım tarihi daha öne çekilmektedir. Ayrıca katılımcının ödeyeceği taksitlerde peşinat ve vade tarihleri dikkate alınarak hesaplanmakta olup bu sistemdeki taksit tutarları klasik vade ortası yönteminde göre daha düşük olmaktadır.

1.4. Literatür Taraması

Literatür araştırmasında, Tasarruf finansman sistemine ilişkin çalışmaların sınırlı olduğu tespit edilmiştir. Bu durumun tasarruf finansman sisteminin Türkiye’de farklı isimlendirmeler altında uzun süredir uygulanmakta olsa da 2016 yılına kadar sektörde

yalnızca iki şirketin faaliyet göstermesinden ve sektörün faaliyetlerinde uygulama birliğini sağlayacak yapısal düzenlemelerin ancak 2021 yılında yapılmaya başlanmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Nitekim çalışmaların çok önemli bir bölümünün sektöre farklı şirketlerin giriş yapmaya başladığı 2016 yılı sonrasında yapıldığı ve 2021 yılında yapılan yasal düzenlemeler ile birlikte de çalışmaların sayısının arttığı gözlemlenmiştir.

Yapılan akademik çalışmaların türüne bakıldığında ağırlıklı olarak yüksek lisans tezi düzeyinde olduğu konuyla ilgili doktora çalışmalarının iki tane olduğu tespit edilmiştir. Tez çalışmaları haricinde konuya ilişkin çalışmaların ağırlığını makaleler oluşturmakta olup ayrıca konuya ilişkin sempozyum ve çalıştaylar düzenlenmiştir.

Yapılan çalışmaların içeriğine bakıldığında çalışmaların altı farklı alt başlıkta yoğunlaştığı tespit edilmiştir:

1. Tasarruf finansman sistemini İslami finans ve fıkhi yönleri ile ele alan çalışmalar
2. Tasarruf finansman sistemini başta katılım bankacılığı olmak üzere farklı finansman sistemleri ile mukayeseli olarak ele alan çalışmalar
3. Tasarruf finansman şirketlerinin müşterilerinin tercihlerini araştıran çalışmalar
4. Tasarruf finansman sistemine ilişkin regülasyonları ele alan çalışmalar
5. Tasarruf finansman şirketlerini risk yönetimi açısından ele alan çalışmalar
6. Tasarruf finansman şirketleri ile sözleşmelerin hukuki niteliklerini ele alan çalışmalar

Birsin ve Ötegeçeli (2019), Bükey ve Türkan (2022), Gezgin ve Çeker (2022), Hacak, (2017), Kahraman (2017), Kaya (2017), Korkmaz, (2019), Öztürk, (2017), Polat, (2021), çalışmalarında tasarruf finans sistemini fıkhi meşruiyet açısından ele almışlar ve çeşitli öneriler getirmişlerdir Kaya (2016, 2017) çalışmalarında tasarruf finansman şirketlerinin uygulamalarının fıkhi meşruiyet açısından içerdiği problemleri incelemiştir. Öztürk (2017) çalışmasında tasarruf finansman şirketlerinin fon fazlalıklarını fıkhi açıdan değerlendirmiştir. Kahraman (2017) tasarruf finans sözleşmelerini incelediği çalışmasında, sözleşmeleri bileşik mali akitler olarak değerlendirilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Hacak (2017), sözleşmelerde katılımcıların birbirleri ve şirket ile olan ilişkilerini inceleyerek fıkhi açıdan uygun model önerisinde bulunmuştur. Polat (2021), Hanefi mezhebinin görüşleri çerçevesinde, tasarrufa dayalı finansman modelleri ve sözleşmeleri ile sisteme İslam hukuku nezdinde meşruiyet kazandırmak için yapılan önerileri incelemiş ve mülkiyet ortaklığı temelinde model önerisinde bulunmuştur.

Korkmaz (2019), tasarruf finans sistemindeki mevcut işleyiş göz önüne alındığında baskın akdin azalan müşareke olduğu sonucuna varmış ve ayrıca toplanan tasarrufların değerlendirilmesi için ek olarak mudarebe uygulamasını önermiştir. Birsin ve Ötegeçeli (2019) çalışmalarında tasarrufa dayalı finans sisteminin fıkhi meşruiyetinin tek bir akid esas alınarak sağlanamayacağını ifade ederek bileşik akit kavramı üzerinden öneride bulunmuşlardır. Bu kapsamda tasarruf aşamasında karz finansman aşamasında ise el-müşâreketu'l-mütenâkısa akdi önerisinde bulunmuşlardır. Bükey ve Türkan (2022) tasarruf finansman şirketlerinin yöntemleri hakkında fıkhi yönden yapılan eleştirileri değerlendirmişler ve İslami finans ilkelerine uygun murabahaya dayalı yöntem önermişlerdir. Gezgin vd. (2022), 2021 yılında yapılan yasal düzenlemeler sonrası getirilen yenilikler çerçevesinde sistemin fıkhi yönünü incelemişlerdir.

Bardakçı (2021), Çekin (2018), Ergüven (2019), Toprak vd. (2023) çalışmalarında tasarruf finansman sistemini İslami Finans ilkeleri açısından incelemişlerdir. Çekin, (2018), tasarruf finans sistemini ve mevcut uygulamaları inceleyerek tasarruf finansman şirketlerinin İslami finansa uygun faaliyet göstermeleri için gerekli olan nitelikleri incelemiş ve çeşitli önerilerde bulunmuştur. Ergüven (2019), tasarruf finansman sistemini incelemiş ve şirketlerin katılımcı ile olan ilişkisinde “vekil” katılımcıların kendi aralarındaki ilişkide ise azalan müşareke ve kira akdini esas alan İslami finans ilkelerine uygun model önerisinde bulunmuştur. Toprak vd. (2023), 2021 yılında yapılan yasal düzenleme sonrasında da kapsayacak şekilde tasarruf finansman sistemini değerlendirdikleri çalışmalarında, sistemin nominal faiz içermemesinin fıkhi meşruiyet açısından yeterli olmadığı, uygulanan yöntemlerin İslami finans ilkelerine uygunluğuna yönelik kapsamlı değerlendirme yapılması gerektiği sonucuna ulaşmışlardır. Bardakçı (2021) tasarruf finansman sisteminin İslam iktisadına uygunluğunu faiz ve akit teorileri açısından analiz ettiği çalışmada sistemin karz akdi ve mülk ortaklığıyla temellendirilmesi önerisinde bulunmuştur.

Arıcan (2022), Arıcan ve Savut (2022), Bükey (2023), Ergüven ve Kaya (2016), İlter (2022), ve Tekerek (2013) çalışmalarında tasarruf finans sistemindeki müşteri tercihlerini ele almışlardır. Ergüven ve Kaya (2016) yaptıkları anket çalışmada, müşterilerin el birliği sistemini tercih etmelerinin en önemli nedeninin sistemin faizsiz olması, ikinci nedeninin ise finansman maliyetinin alternatiflerine oranla düşük olması olduğu sonucuna varmışlardır. Tekerek (2013) çalışmada el birliği sistemi aracılığı ile konut

sahibi olanlarla anket yapmış, araştırmaya göre sistemin gelecek vaat ettiği, tercih edilmesinde faizsiz olmasının etkili olduğu ve faizli sistemlere alternatif olduğu sonucuna varılmıştır. Bükey ve Türkan (2023) yaptıkları benzer çalışmada ise sistemin ödeme koşullarının cazip olmasının faiz hassasiyetinden daha önde olduğu sonucuna varmışlardır. Arıcan ve Savut (2022) muhafazakârlık ve tasarruf finansman sistemi arasındaki ilişkiyi araştırdıkları çalışmalarında, katılımcıların çoğunluğunun İslami finans ilkeleri hakkında yeterli bilgiye sahip olmamakla birlikte faiz hassasiyetlerinin olduğunu, sistemin faizli yapıya bürünmesi durumunda sistemi tercih etmeyecekleri sonucuna ulaşmışlardır. Bununla birlikte sistemin tercih edilmesinde dini hassasiyetlerin tek belirleyici olmadığını piyasa koşullarının da tercihler üzerinde etkili olduğu sonucuna varmışlardır. İlter (2022), Erzinan ilinde tasarruf finansman şirketlerinin müşterilerine yönelik anket çalışması yaparak, dindarlık, İslami finans okuryazarlığı ile tasarruf finansman sistemi müşteri tercihleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışmasında dindarlık ve İslami finans okuryazarlığının müşteri tercihlerini olumlu yönde etkilediği, yalnızca dindarlık uygulama boyutunun ise şirketlerin pazarlama ve müşteri iletişim boyutu üzerinde negatif etkisi olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Akpolat (2018), Kurt ve Okur (2019), Gül (2022), Günel ve Bircan Hüdaverdi (2022), G. Öztürk (2019), Yetkin (2022) çalışmalarında tasarruf finans sistemini farklı finansman yöntemleri ile mukayese etmişlerdir. Günel ve Bircan Hüdaverdi (2022), çalışmalarında TR72 Bölgesi'nde (Sivas, Kayseri, Yozgat) aralarında el birliği sisteminin de bulunduğu konut finansman sistemlerini kullanmak isteyen bireylerin tercihlerini belirlemek için ölçek geliştirmiştir. Öztürk (2019) konut finansman modellerini karşılaştırdığı çalışmada, tasarruf finansman sisteminde çekilişli yöntem uygulandığında şayet finansman 33. Aydan sonraya kalırsa banka aracılığı ile finansmanın daha avantajlı olduğu sonucuna ulaşmıştır. Gül (2022) İslami finans ilkelerine uygun konut finansman yöntemlerini araştırdığı çalışmada, tasarruf finansman sisteminde çekilişli yöntemin 41. Aya (toplam vade süresi 120 Ay üzerinden hesaplanmıştır) kadar diğer finansman yöntemlerine göre avantajlı olduğu, 41. Aydan sonrasında TOKİ finansman sisteminin daha avantajlı olduğu sonucuna ulaşmıştır. Yetkin (2022), konut finansman maliyetlerine ilişkin, tasarruf finansman şirketlerinin uyguladığı “vade ortası” ve “çekilişli sistem” yöntemleri ile katılım bankacılığı maliyetlerini karşılaştırmış ve fiyat istikrarındaki dalgalanmalardan dolayı katılım bankacılığı aracılığı ile finansmanın daha avantajlı

olduğu sonucuna ulaşmıştır. Akpolat (2018), bankalar ile el birliği sistemine göre konut finansman maliyetlerini karşılaştırmıştır. 300.000 TL değerindeki konut için %75 finansman ve 120 ay vade üzerinden yapılan karşılaştırmada yalnızca tutar üzerinden hesaplandığında el birliği sistemi avantajlı olurken, el birliği sisteminde finansmana hemen erişilemediği için katlanılan diğer maliyetler (konut enflasyonu, kira vb.) dikkate alındığında finansmana erişim geciktikçe banka finansmanının daha avantajlı duruma geldiği sonucuna varılmıştır. Kurt ve Okur (2019) yaptıkları çalışmada sistemin katılım bankaları tarafından uygulanabilir ve geleneksel yöntemlere göre daha avantajlı olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Beybur ve Çetinkaya (2021), Çatıkkaş vd. (2018), Ergüven ve Kaya (2020), Tursun, (2022), ve Yazıcı (2019) 2021 yılında yapılan yasal düzenleme öncesi yaptıkları çalışmalarda sistemin genel değerlendirmesini yaparak yasal düzenlemelere olan ihtiyacı ortaya koymuşlardır. Çatıkkaş vd. (2018) yaptıkları çalışmada sistemi gölge bankacılık olarak değerlendirmişler, sistemin kamu otoritesi tarafından denetim ve gözetim altına alınması gerektiğini, yasal düzenlemeler ile faaliyetlerde uygulama birliği sağlanması gerektiği sonucuna varmışlardır. Tursun (2022) 7392 sayılı kanunla getirilen değişiklikler öncesi yaptığı çalışmada benzer şekilde sistemi “gölge bankacılık” faaliyeti olarak değerlendirmiş ve yasal düzenleme ve denetime olan ihtiyaca dikkat çekmiştir. Yazıcı, (2019), sistemin regülasyona olan ihtiyacını ortaya koyarak regülasyona ilişkin çeşitli önerilerde bulunmuştur. Ergüven ve Kaya (2020), sistemin özgünlüğünü ortaya koyarak finansal ekosistem içinde yerini alması ve sürdürülebilir bir yapıya kavuşması için yasal düzenlemelere ihtiyacı olduğu sonucuna varmışlardır. Beybur ve Çetinkaya (2021) yaptıkları çalışmada sistemin yasal düzenlemeye olan ihtiyacını ortaya koyarak JAK bankacılık sistemi ile karz-ı hasen sistemi yoluyla oluşturulabilecek yeni bir finansman modeli önerilmiştir.

Akbal (2021), Başaran Brooks (2023), Gülerci (2022), Öztürk (2022), ve Yıldırım (2022) çalışmalarında 2021 yılında yapılan yasal düzenlemeleri ve etkilerini ele almışlardır. Akbal (2021) yüksek lisans tez çalışmasında tasarruf finansman sistemine ilişkin 7292 Sayılı Kanun ve ikinci mevzuatla yapılan regülasyonları ve etkilerini ele almıştır. Yıldırım (2022) yüksek lisans tez çalışmasında sektörde faaliyet gösteren firmaların çalışanları ile mülakatlar gerçekleştirerek, Swot analizi ile birlikte regülasyon sonrası sektördeki gelişmeler hakkında değerlendirmelerde bulunmuştur. Gülerci (2022) ve

Öztürk (2022), 7292 sayılı kanunla tasarruf finansman sisteminde yapılan yasal düzenlemeler ile getirilen yenilikleri incelemişlerdir. Başaran Brooks (2023) yaptığı çalışmada 2021 yılından itibaren tasarruf finansman sisteminde yapılan yasal düzenlemeleri güven unsuru açısından ele almış ve yapılan düzenlemeleri güven artırıcı olumlu adımlar olarak değerlendirmiştir.

Hurma (2022), Selvi (2021), Uyumaz (2023), Yıldırım (2021), 6361 sayılı Kanuna md. 39/A olarak eklenen tasarruf finansman sözleşmelerini ele almışlardır. Hurma (2022) çalışmasında, sözleşmenin içeriğine (tutar, vade, organizasyon ücreti, maliyet, masraf vb.) ilişkin hükümlerin Yönetmelik'e bırakılmasından dolayı sözleşmeleri temelini vekâlet sözleşmesinden alan isimsiz sözleşme olarak değerlendirmiştir. Selvi (2021), Uyumaz (2023) ise sözleşmelerin kanunda düzenlenmiş olması nedeniyle tipik isimli sözleşme oldukları görüşündedir.

Bölümün başında konuya ilişkin çalışmaların altı konu başlığında yoğunlaştığı ifade edilmiştir. İlgili konu başlıkları ise yukarıda yer verildiği üzere tasarruf finansman sistemini farklı yönlerden inceleyen çalışmalar ile tasarruf finansman sistemini alternatif finansman sistemi olarak ele alan çalışmalara ilişkin olup doğrudan şirketlerin faaliyetlerini konu alan çalışmalar sınırlıdır.

Bu çalışmanın amacı ise yasal düzenleme öncesi dönemde dâhil olmak üzere finansal kuruluş hüviyetindeki bu şirketlerin mali mevzuat karşısındaki durumunu yasal düzenleme öncesi dönemi de dikkate almak suretiyle inceleyerek gelişen süreç içerisinde yapılan düzenlemelerin şirketlerin mali yükümlülüklerine olan etkileri ile yaşanan sorunları araştırarak çözüm önerilerinde bulunmaktır. Doğrudan tasarruf finansman şirketlerinin faaliyetlerini inceleyen çalışmaların çok sınırlı olması, vergisel yönden inceleyen bir çalışmanın ise bulunmaması nedeniyle çalışmanın özgün olduğu düşünülmektedir.

2. BÖLÜM: TASARRUF FİNANSMAN ŞİRKETLERİNİN VERGİLENDİRİLMESİ

2.1. Tasarruf Finansman Şirketlerinin Tabi Oldukları Mevzuat

Türkiye’de tasarruf finansman faaliyetlerine yönelik girişimlerin tarihi daha eskiye gitmekle birlikte mevcut tasarruf finansman şirketlerinin kuruluşları 1990’lı yılların başlarına rastlamaktadır. Bir nevi sektörün kurucusu sayılabilecek iki şirket 1990’lı yıllarda faaliyete geçiş tarihlerinden itibaren uzun yıllar sektörde yalnızca iki firma olarak faaliyet göstermişlerdir. 2016 yılından itibaren sektöre farklı şirketler de girmeye başlamış, 2018 yılından itibaren de sektöre giren şirket sayısındaki artış hızlanmış ve yasal düzenlemelerin yapılmasına kadar devam etmiştir.

2021 yılına gelindiğinde 7292 Sayılı Kanunla 6361 Sayılı Kanunda yapılan değişiklikler ile Kanunun ismi değiştirilerek tasarruf finansman şirketleri ibaresi eklenmiş ve tasarruf finansman sektörüne ilişkin düzenlemelerin yasal çerçevesi belirlenmiştir. Kanunla yapılan değişikliklerin ardından ikincil mevzuat düzenlemeleri ve BDDK kararları çerçevesinde sektörün işleyişine ilişkin detaylı düzenlemeler yapılmıştır.

2.1.1. Şirketlerin Hukuki Statüsü

2021 yılında yapılan yasal düzenleme öncesinde faaliyet gösteren şirketlerin statüsüne bakıldığında ağırlıklı olarak anonim şirket türünde faaliyet gösteren sermaye şirketleri olduğu görülmektedir. Bu dönemde tasarruf finansman alanında faaliyet gösteren şirketlere ilişkin yasal düzenlemeler yapılmadığı için faaliyet gösteren şirketlerin unvanları, faaliyet kodları farklılık göstermektedir.

Sektöre ilişkin yasal düzenlemelerin yapıldığı 7292 Sayılı Kanunun komisyon aşamasında BDDK Başkanı; sektöre ilişkin yasal düzenleme olmadığı için çeşitli hüviyetler altında Anadolu’nun çeşitli yerlerinde 100’e yakın firmanın bu alana ilgi gösterdiğini, Ticaret Bakanlığı kayıtlarına göre de yaklaşık 45 firmanın bu faaliyetler ile iştigal ediyormuş gibi görüldüğü fakat yasal düzenleme olmadığı için firmaların “turizm, ticaret, dâhili ticaret” gibi geniş kavramlı unvanlar altında faaliyet gösterdiğini ifade etmiştir (Tasarruf Finansman Kanunu Sanayi Ticaret .. Komisyon Tutanağı, 2021, s.66). 2021 yılında 7292 Sayılı Kanunla yapılan değişiklikle birlikte tasarruf finansman sektöründe faaliyet gösteren şirketler 6361 Sayılı Bankacılık Kanunu kapsamına alınarak

finansal kuruluş olarak düzenlenmiş, şirketlerin faaliyetleri izne bağlanmış ve anonim şirket olarak faaliyet gösterme zorunluluğu getirilmiştir.

2.2. Tasarruf Finansman Kurumlarının Tabi Oldukları Vergi Mevzuatı

Vergi sistemlerinde uygulanmakta olan vergiler belirli ölçütler kullanılarak sınıflandırılmakta olup bu sınıflandırmalar verginin kapsamı, verginin ekonomik kaynağı, yükümlünün kişisel durumu ve vergiyi ödeyen ile yükümlüsü şeklinde dörde ayrılır (Öncel vd., 2010).

Vergiyi ödeyen ile vergi yükünü taşıyan kişiye göre olan sınıflandırmada vergiler, dolaylı ve dolaysız olmak üzere iki ölçüte göre ayrıştırılmaktadır. Vergi sistemi içerisinde dolaylı ve dolaysız vergilerin birbirlerine olan oranları ülkelerin gelişmişlik seviyeleri hakkında fikir vermektedir, Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde vergi sistemi içerisinde dolaylı vergilerin oranları yüksekken gelişmişlik düzeyi arttıkça bu oran yerini dolaysız vergilere bırakmaktadır. Bu değişimin nedeninin ülkelerin gelişmişlik düzeyinin artmasına paralel olarak kişi başı gelir ve vergilendirme kapasitesinde meydana gelen artış ile birlikte azalan kayıt dışılık ve kurumsallaşma olduğu söylenebilir.

Türk Vergi Sistemine bakıldığında da Türkiye'nin ekonomik gelişmişlik düzeyi ile orantılı olarak dolaylı vergilerin ağırlıkta olduğu söylenebilir.

Yıllar	Dolaysız Vergiler (%)	Dolaylı Vergiler (%)
1998	43,81	56,19
1999	42,25	57,75
2000	39,15	60,85
2001	40,25	59,75
2002	35,04	64,96
2003	32,82	67,18
2004	31,10	68,90
2005	30,74	69,26
2006	29,31	70,69
2007	31,97	68,03
2008	33,11	66,89
2009	33,10	66,90
2010	28,69	71,31
2011	29,91	70,09
2012	30,81	69,19
2013	28,23	71,77
2014	30,14	69,86
2015	29,20	70,80
2016	29,96	70,04
2017	30,57	69,43
2018	35,90	64,10
2019	36,83	63,17
2020	32,27	67,73
2021	35,01	64,99

Tablo 5: Dolaylı ve Dolaysız Vergi Oranları 1998 – 2021

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Türk vergi sistemine ilişkin sınıflandırma genel olarak vergilendirilen ekonomik kaynağa göre yapılmakta olup vergiler, gelir, servet ve harcamalar olmak üzere üç ölçüte göre ayrıştırılmaktadır, Bu ölçütlere göre Türk vergi sisteminde yer alan vergilere aşağıdaki tabloda yer verilmiştir.

Gelir Üzerinden Alınan Vergiler	Harcamalar Üzerinden Alınan Vergiler	Servet Üzerinden Alınan Vergiler
Gelir Vergisi	Katma Değer Vergisi	Emlak Vergisi
Kurumlar Vergisi	Özel Tüketim Vergisi	Değerli Konut Vergisi
	Damga Vergisi	Motorlu Taşıtlar Vergisi
	Özel İletişim Vergisi	Veraset ve İntikal Vergisi
	Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi	

Tablo 6: Ekonomik Kaynağına Göre Vergiler

Kaynak: (Doğan, 2023)

Tasarruf finansman kurumlarının, faaliyetleri nedeniyle çeşitli vergilerin mükellefi ve vergi sorumlusu olarak vergisel ödevleri bulunmaktadır. Tasarruf finansman

kurumlarının mükellefi ve sorumlusu oldukları vergi, harç ve fonlara vergi türü bazında sonraki bölümlerde yer verilecek olmakla birlikte öncesinde Vergi Usul Kanunu'ndan bahsedilmesi gerekmektedir. Vergi kanunlarının uygulamasına ilişkin genel hükümler 213 sayılı Vergi Usul Kanununu (VUK) ile düzenlenmiştir(m.1).

Beş kitaptan oluşan Kanunun birinci kitabında vergilendirmeye ilişkin düzenlemeler, ikinci kitapta mükelleflerin ödevleri, üçüncü kitapta değerlendirme hükümleri, dördüncü kitapta vergi cezaları, beşinci kitapta da vergi davalarına ilişkin hükümler yer almaktadır.

2.2.1. Gelir Vergisi

2.2.1.1. Verginin Konusu

1961 yılında yürürlüğe giren 31.12.1960 tarih ve 193 sayılı Gelir Vergisi Kanununun (GVK) mevzusunu, gerçek kişilerin bir takvim yılı içerisinde elde ettiği kazanç ve iratların safi tutarı olan geliri oluşturmakta olup gelir unsurlarına da kanunun ikinci maddesinde yer verilmiştir (m.1). Buna göre gerçek kişilerin kanunun ikinci maddesinde sayılan yedi gelir unsurundan elde ettiği kazanç ve iratlar verginin konusunu oluşturmaktadır.

2.2.1.2. Verginin Mükellefi

Gelir vergisi kanununda mükellefiyet tam ve dar mükellefiyet olmak üzere iki kısma ayrılmış olup tam mükelleflerin Türkiye içinde ve dışında elde ettikleri kazancın ve iratların tamamının, dar mükelleflerin ise yalnızca Türkiye'de elde ettikleri kazanç ve iratların vergilendirilmesi öngörülmüştür.

Tam mükellefiyete ilişkin açıklamalara Kanunun üç, dört ve beşinci maddelerinde yer verilmiş olup buna Türkiye'de yerleşmiş olanlar ile Türk vatandaşı olmakla birlikte belirli görevler dolayısıyla yurt dışında oturanlar tam mükellefiyet esasında vergilendirilirler.

2.2.1.3. Vergiyi Doğuran Olay

Gelir vergisi açısından vergi, gelir ve iradın elde edilmesi ile doğar. Gelirin elde edilmesine ilişkin esaslar ise kanunun ikinci maddesinde yer verilen gelir unsurlarına göre farklılık arz etmektedir. Buna göre; ticari ve zirai kazançta tahakkuk esası, ücretlerde hukuki tasarruf, gayrimenkul sermaye iradı ile diğer kazanç ve iratlarda tahsil, menkul sermaye iradında ise tahsil ve tahakkuk esasına bağlanmıştır (Topsakal, 2007).

2.2.1.4. Vergiye Tabi İşlemler

Tasarruf finansman şirketleri sermaye şirketleri olmaları nedeniyle esasen gelir vergisi mükellefi olmamakla birlikte bir kısım işlemlerindeki stopaj zorunluluğu nedeniyle vergi sorumlusu olarak gelir vergisindeki düzenlemelere tabidirler. Gelir vergisi kanununda stopaj yoluyla vergilemeye ilişkin temel düzenlemeler GVK 94. İle Geçici 67. Maddesinde yapılmıştır.

Tasarruf finansman şirketleri de GVK 94. Maddesi gereği vergi sorumlusu sıfatıyla tevkifat yapmak ve tevkif ettiği vergileri muhtasar beyanname ile vergi dairesine bildirmek zorundadırlar.

Tevkifat yapılması gereken ödemeler detaylı olarak mezkûr madde de sayılmış olmakla birlikte Tasarruf finansman şirketlerinin genel olarak tevkifat yaptıkları ödemelerine aşağıda yer verilmiştir.

Ücret Ödemeleri: GVK Md. 94/1 gereği ticaret şirketleri ücret ve GVK 61. Madde de ücret olarak sayılan ödemelere ilişkin tevkifat yapmak zorundadırlar.

Serbest Meslek Erbabına Yapılan Ödemeler: ticaret şirketlerinin GVK Md. 94/2 gereği serbest meslek icra edenlerden aldıkları hizmet (Mali müşavirlik, avukatlık vb.) karşılığında yaptıkları ödemelere İlişkin tevkifat yapma zorunluluğu bulunmaktadır.

GVK Md. 94/5 gereği ticaret şirketleri ayrıca GVK 70. Maddesinde varlıkların kiralanması karşılığında (İşyeri Kiraları vb.) yaptıkları ödemelere ilişkin tevkifat yapmak zorundadırlar.

2.2.1.5. Gelir Vergisi Matrahının Hesaplanması ve Gelir Vergisi Oranı

Gelir vergisinde matrah hesaplaması gelir unsurlarına göre değiştiği gibi GVK'nın 103. Maddesinde düzenlenen gelir vergisi oranları artan oranlıdır. İlgili oranların uygulanacağı parasal tutarlarda her yıl yeniden belirlenmektedir.

2.2.1.6. Beyanname ve Verginin Ödenmesi

Türk vergi sisteminde beyan esası geçerli olup GVK'nın 85. Maddesi gereği gelir vergisi mükellefin veya vergi sorumlusunun beyanı üzerine tarh olunur. Vergi beyanları da yıllık muhtasar ve münferit beyanname ile yapılmakta olup ilgili beyanların tanımına GVK 84. Maddesinde yer verilmiştir.

2.2.2. Kurumlar Vergisi

Türkiye’de kurumların ayrı olarak vergilendirilmesine ilişkin ilk kanun 1949 yılında çıkarılan 5422 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu olup Kanun 2006 yılına kadar yürürlükte kalmıştır. 2006 yılında ise 13.06.2006 Tarih Ve 5520 Sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu (KVK) yürürlüğe girmiş olup kurumların kazancı halen 5520 Sayılı Kanuna göre vergilendirilmektedir.

Kurumlar Vergisi Kanunu dört kısımdan oluşmakta olup birinci kısımda (1-5 maddeler) mükellefiyete ilişkin hükümler, İkinci kısımda (6-21 maddeler) tam mükellefiyet esasında verginin tarh ve ödenmesine ilişkin hükümler, üçüncü kısımda (22- 31 maddeler) dar mükellefiyet esasında verginin tarh ve ödenmesine ilişkin hükümler, dördüncü kısımda ise ortak hükümler ile geçici maddelere yer verilmiştir.

2.2.2.1. Verginin Konusu

Kurumlar vergisinin konusunu gelir vergisinin konusuna giren yedi gelir unsurundan oluşan kurum kazançları oluşturmaktadır.

2.2.2.2. Verginin Mükellefi

Kurumlar vergisinin mükellefleri kanunun birinci maddesinde sayılmış olup sermaye şirketlerinin kurumlar vergisi mükellefi olduğu hüküm altına alınmıştır. Tasarruf finansman şirketlerinin de anonim şirket olarak faaliyet göstermesi zorunlu olduğundan kurumlar vergisi mükellefiyetleri bulunmaktadır.

2.2.2.3. Kurum Kazancının Hesaplanması

Kurumlar vergisi, mükelleflerin hesap döneminde elde ettikleri safi kurum kazancı üzerinden hesaplanmakta olup safi kurum kazancının tespitinde de GVK’nın ticarî kazanç hakkındaki hükümleri uygulanır (m.6). GVK’nın ticari kazanç hakkındaki hükümleri ise 37-45 Maddeleri arasında düzenlenmiştir.

GVK 37. Maddesinde ticari kazancın tanımı yapılmış olup maddenin devamında ticari kazancın VUK hükümleri ile gerçek (bilanço veya işletme hesabı esas) veya basit usullere göre tespit edileceği hüküm altına alınmıştır.

VUK’ un 176. Maddesi gereği her türlü ticaret şirketleri birinci sınıf tüccar sayılacağından tasarruf finansman şirketlerinin ticari kazançları bilanço usulüne göre tespit edilmektedir.

Bilanço esasına göre ticari kazancın hesaplanması sırasında ayrıca VUK'un değerlendirme hükümleri ile GVK'nın 40 ve 41 inci maddeleri hükümlerine uyulur (m.38).

GVK'nın 40. Maddesinde ise indirilecek giderlere yer verilmiştir. Kurumlar vergisi mükellefleri ticari kazanç gibi hesaplanan kurum kazancından ayrıca KVK'nın sekizinci maddesinde yer alan giderlerini indirebilirken KVK'nın on birinci maddesinde yer alan giderlerini indirim konusu yapmaları kabul edilmez.

Kurumlar vergisi mükelleflerinin kurumlar vergisi matrahı ve ödeyecekleri vergi kurumlar vergisi beyannamesi düzenlenerek tespit edilir. Kurumlar vergisi beyannamesi ise özetle aşağıda şekilde düzenlenir.

Kurumlar vergisi mükellefleri faaliyet dönemi sonunda ticari bilançolarında yer alan ticari bilanço karından kurumlar vergisi matrahına ulaşmak için çeşitli ilave ve indirimler yapmak durumundadırlar. Bu amaçla ilk olarak ticari bilanço karına, yukarıda bahsedilen kurumlar vergisi kanununa göre kurum kazancının tespiti aşamasında indirimi kabul edilmeyen giderler ilave edilir. Sonrasında varsa beyannamede zarar olsa dahi indirilecek indirim ve istisnalar indirim konusu yapılır. Bu istisnaların çoğunluğu Kurumlar Vergisinin 5. ve 5/B maddelerinde düzenlenmiş olmakla birlikte ayrıca farklı vergi kanunlarında yer alan istisnalar da mevcuttur. Ardından varsa geçmiş yıl zararları mahsup edilerek indirime esas tutara ulaşılır. İndirime esas tutar üzerinden de kazancın bulunması halinde indirimi kabul edilen istisna ve indirimler indirilir. Bu indirimler başta kurumlar vergisi kanununun onuncu maddesi olmak üzere ile çeşitli kanunlarda düzenlenmiştir. İndirim konusu yapılabilecek olan harcamalara KVK'nın onuncu maddesinde düzenlenen bağış ve yardımlar, sponsorluk harcamaları, girişim sermayesi fonu ve ar-ge indirimi örnek gösterilebilir. İndirime esas tutar üzerinden ayrıca yukarıda belirtilen indirim ve istisnaların indirilmesi sonucu kurumlar vergisi matrahına ulaşılır. Kurumlar vergisi matrahı üzerinden de kurumlar vergisi hesaplanır.

2.2.2.4. Oran

Kurumlar vergisi oranı Kurumlar Vergisi Kanununun 32. Maddesinde düzenlenmiştir. Maddenin yürürlüğe girdiği ilk halinde birinci fıkrasıyla kurumlar vergisi oranını %20 olarak belirlenmiş, ikinci fıkra ile geçici vergiye ilişkin düzenleme yapılmış ayrıca Bakanlar Kuruluna (Cumhurbaşkanına) üçüncü fıkra ile geçici vergi oranı dördüncü fıkra ile yabancı ulaştırma kurumlarında vergi oranını belirleme yetkisi verilmiştir.

Aradan geçen zaman zarfında maddeye eklenen fıkralar ile bir kısım mükellefe belirli şartların varlığı (sanayi sicil belgesi sahibi imalatçı olmak, ihracat yapmak, payları borsada işlem görmek vb.) halinde kurumlar vergisi oranlarının indirimli olarak uygulanması yönünde düzenleme yapılmıştır. Ayrıca Kanuna 2017 yılında eklenen geçici 10. Madde ile 2018-2019 ve 2020 hesap dönemleri 2021 yılında eklenen geçici 13. Maddesiyle 2021 ve 2022 hesap dönemleri için farklı kurumlar vergisi oranları tespit edilmiştir. 2022 yılına gelindiğinde Kurumlar Vergisi Kanununun 32. Maddesinde yapılan değişikliklerle genel oran %20 iken aralarında 6361 sayılı Kanun kapsamındaki şirketlerin de bulunduğu bir kısım mükelleflerin kurumlar vergisi oranı farklılaştırılarak %25 olarak belirlenmiştir. Son olarak 14/7/2023 tarih ve 7456 sayılı Kanunla yapılan değişikliklerle %20 olan oran %25, %25 olan oran ise %30 olarak değiştirilmiştir (m.32). Dolayısıyla Tasarruf finansman şirketleri 6361 sayılı Kanun kapsamındaki şirketler içerisinde yer aldıkları için kurumlar vergisi oranı %30'dur.

2.2.2.5. Beyanname ve Verginin Ödenmesi

Yukarıda özet olarak bahsedilen kurumlar vergisi beyannamesi, hesap döneminin kapandığı ayı izleyen dördüncü ayın birinci gününden son günü akşamına kadar mükellefin bağlı olduğu vergi dairesine verilir ve hesaplanan kurumlar vergisi beyannamenin verildiği ayın sonuna kadar ödenir (m,21).

2.2.2.6. Tasarruf Finansman Şirketlerinin Kurumlar Vergisi Beyanları

Güncel olarak faaliyet gösteren tasarruf finansman şirketlerinin kurumlar vergisi matrahları ile tahakkuk eden vergilerine aşağıda yer verilmiştir.

Unvan	2021		2022	
	Matrah	Tahakkuk	Matrah	Tahakkuk
Birevim A.Ş	Matrahsız	Matrahsız	Matrahsız	Matrahsız
Emin Evim A.Ş	65.412.298,70	16.353.074,68	889.659.097,39	222.414.774,35
Fuzul A.Ş.	25.123.572,07	6.280.893,02	186.135.355,31	46.533.838,83
İmece A.Ş.	Matrahsız	Matrahsız	35.812.648,78	8.953.162,20
Katılımevim A.Ş	Matrahsız	Matrahsız	Matrahsız	Matrahsız
Sinpaş A.Ş.	Matrahsız	Matrahsız	Matrahsız	Matrahsız

Tablo 7: Tasarruf Finansman Şirketlerinin Kurumlar Vergisi Beyanları

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tabloda gösterildiği üzere tasarruf finansman şirketlerinin bir kısmının kurumlar vergisi matrahı sıfır (matrahsız) olarak beyan edilmiştir. Kurumlar vergisi matrahının sıfır

olarak beyan edilmesi bu şirketlerin tasarruf finansman faaliyetleri nedeniyle hiç kar elde etmedikleri anlamına gelmemektedir. Bununla birlikte söz konusu veriler E-devlet (vergi levhası sorgulama) üzerinden sorgulandığı ve sorgulamada yalnızca kurumlar vergisi matrah ve vergi tahakkuk bilgilerine erişilebildiği için detaylı değerlendirme yapılamamaktadır.

Matrah beyan eden şirketlerin kurumlar vergisi matrahlarına bakıldığında 2022 yılındaki matrahın bir önceki yıla göre ciddi oranda artış gösterdiği ifade edilebilir. Kurumlar vergisi matrahında meydana gelen artışların detayı tam olarak bilinmemekte birlikte tasarruf finansman sektörüne ilişkin 2021 yılında yapılan düzenlemeler ve intibak süreci sonunda şirketlerin BDDK'nın denetim gözetimi altına girmesinin etkisi olup olmadığı tartışılabilir.

2.2.3. Katma Değer Vergisi

Katma değer vergisi, üretimden tüketime kadar mal ve hizmetlerin satışının yapıldığı her safhada ortaya çıkan artı değerın vergilendirilmesini sağlayan yayılı muamele vergisidir. 1950'li yıllardan beri çeşitli ülkelerde uygulanmakta olan Katma Değer Vergisi Türkiye'de ilk olarak ikinci kalkınma planında gündeme gelmiş ve vergi reformu kapsamında Katma Değer Vergisinin uygulanması için gerekli hazırlıkların yapılacağı açıklanmış üçüncü kalkınma planında da Katma Değer Vergisine geçileceği açıkça ifade edilmiştir. Nihayet 25/10/1984 tarihinde kabul edilen 3065 sayılı Katma Değer Vergisi Kanunu (KDV) ile yasa tasarısı kanunlaşmış ve 1985 yılında yürürlüğe girmiştir.

2.2.3.1. Verginin Konusu

KDV'nin konusunu Türkiye'de ticari, sınai, zirai faaliyet ve serbest meslek faaliyeti çerçevesinde yapılan teslim ve hizmetler oluşturmaktadır (m.1). Teslim ve teslim sayılan haller Kanunun 3. ve 4. maddelerinde hizmetin tanımına da beşinci madde de yer verilmiştir.

2.2.3.2. Verginin Mükellefi

KDV'nin mükellefi mal teslimi ve hizmet ifası hallerinde bu işleri yapanlardır (m.8). Ayrıca Hazine ve Maliye Bakanlığı vergi alacağının emniyet altına alınması amacıyla,

vergiye tabi işlemlere taraf olanları vergi sorumlu olarak verginin ödenmesinden sorumlu tutabilir (m.9).

2.2.3.3. Vergiyi Doğuran Olay ve Hesaplanması

KDV açısından vergiyi doğuran mal teslimi ve hizmet ifası ile bu işlemlerden önce fatura veya benzeri belgeler verilmesi hallerinde, bu belgelerde gösterilen miktarla sınırlı olmak üzere belgelerin düzenlenmesiyle meydana gelir (m.10).

Mükellefler vergiye tabi işlemler üzerinden hesaplanan katma değer vergisinden, Kanunda aksine hüküm olmadıkça, faaliyetleri ile ilgili kendilerine yapılan işler için düzenlenen fatura ve benzeri belgelerde yer alan KDV'yi indirebilirler (m.29). Yapılan hesaplamada aradaki fark pozitifse çıkan fark ödenecek KDV olarak beyan edilerek ödenirken, indirilecek KDV'nin fazla olması durumunda aradaki farkı sonraki döneme devreden KDV olarak bir sonraki vergilendirme dönemine aktarılır.

2.2.3.4. Oran

Genel KDV oranı vergiye tabi her bir işlem için % 10'dur. Bununla birlikte Kanunun 28. maddesinde Cumhurbaşkanına (2.7.2018 tarihli ve 700 sayılı KHK Öncesi Bakanlar Kuruluna) bu oranı dört katına kadar artırma ve % 1 'e kadar indirme yetkisi verilmiştir. Verilen yetkiye istinaden 2007/13033 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile karara ekli listelerde yer alan teslim ve hizmet için farklı oranlar tespit edilmiştir.

2.2.3.5. Beyanname ve Verginin Ödenmesi

KDV mükelleflerin yazılı beyanları üzerine tarh olunmakta olup mükellefler aylık vergilendirme dönemleri itibari hazırladıkları beyannameyi, vergilendirme dönemini takip eden ayın yirmi sekizinci günü akşamına kadar beyan ederek ödemesi gerekmektedir.

2.2.3.6. Tasarruf Finansman Faaliyetlerinin KDV Karşısındaki Durumu

KDV'ye ilişkin genel işleyiş önceki bölümlerde yer verildiği gibi olmakla birlikte kanunun yayım tarihinden günümüze kadar yapılan değişiklikler ve çeşitli gerekçeler ile bir kısım teslim ve hizmetlerin vergiden istisna olması sağlanmıştır.

Tasarruf finansman şirketleri 2021 yılında yapılan yasal düzenleme öncesinde herhangi bir ticaret şirketi olarak faaliyet gösterdikleri için tasarruf finansman faaliyetleri çerçevesinde müşterilerden aldıkları organizasyon ücretleri/katılım bedelleri KDV'ye tabidir. Ayrıca bu şirketlerin tasarruf finansman faaliyeti harici işlemleri içinde kanunun genel hükümleri çerçevesinde KDV mükellefiyetleri bulunmaktadır. 2021 yılında yapılan düzenlemeyle tasarruf finansman şirketlerinin 6361 sayılı Kanun hükümlerine tabi kılınmaları ile birlikte, tasarruf finansman faaliyetleri nedeniyle müşterilerinden aldıkları organizasyon ücretine ilişkin KDV hesaplanıp hesaplanmayacağı konusunda tereddüt hâsıl olmuştur. Şöyle ki Banka Ve Sigorta Muameleleri Vergisi (BSMV) kapsamına giren işlemler KDV'den istisnadır (m.17/4-e). Yasal düzenleme sonrası Tasarruf finansman şirketlerinin faaliyetlerinin BSMV kapsamına girip girmediği dolayısıyla KDV'den istisna olup olmadığı konusunda da tereddüt oluşmuştur.

Konuya ilişkin verilen özelgede tasarruf finansman şirketlerinin tasarruf finansman faaliyetleri dolayısıyla elde edeceği organizasyon ücretlerinin KDV 17/4-e kapsamında değerlendirilerek KDV'den istisna olduğu, tasarruf finansman faaliyeti dışındaki işlemleri için yapılan teslim ve hizmetleri için ise KDV hesaplanması gerektiği yönünde görüş bildirilmiştir (İstanbul Vergi Dairesi Başkanlığı -654556, 2021).

Tasarruf finansman şirketlerinin tasarruf finansman faaliyetlerinin KDV'den istisna olarak değerlendirilmesi şirketlerin tasarruf finansman faaliyetleri nedeniyle yükledikleri KDV'leri de etkilemektedir.

Şöyle ki vergiden istisna edilmiş malların teslimi ve hizmet ifası ile ilgili alış vesikalarında gösterilen KDV mükellefler tarafından indirim konusu yapılamaz (m.30). Bununla birlikte KDV Genel Uygulama Tebliğinin VI/B-1 no.lu bölümünde indirilemeyecek KDV'nin gelir ve kurumlar vergisi matrahlarının tespitinde işin mahiyetine göre gider veya maliyet unsuru olarak dikkate alınabileceği açıklanmıştır.

Sonuç olarak tasarruf finansman şirketleri tarafından KDV'den istisna olan tasarruf finansman faaliyetleri nedeniyle yüklenilen ve KDV'nin 30/a maddesi gereği indirim konusu yapılamayan KDV, kurumlar vergisi açısından gider ve maliyet olarak dikkate alınabilir.

2.2.3.7. KDV Tevkifatı

Tasarruf finansman şirketlerinin tasarruf finansman faaliyetleri nedeniyle BSMV mükellefiyetleri bulunmakla birlikte tasarruf finansman faaliyetleri dışındaki işlemleri nedeniyle KDV mükellefiyetleri bulunmaktadır. Şirketler açısından KDV yönünden özellik arz eden bir diğer konu ise tevkifat müessesesidir.

Bakanlık belirli şartlar altında vergi güvenliğini sağlamak amacıyla kendilerine mal teslim edilen veya hizmet ifa edilen kişi veya kurumları verginin ödenmesinden sorumlu tutabilir (m.9). Vergi tevkifatına tabi tutulacak işlemlere ilişkin detaylı açıklamalara KDV Genel Uygulama Tebliğinde yapılmıştır.

Tevkifat müessesesi tam tevkifat ve kısmi tevkifat olmak üzere iki kısma ayrılmış olup, Tam tevkifat hesaplanan verginin tamamının, kısmi tevkifat ise verginin bakanlıkça belirlenen kısmının alıcılar tarafından kalan kısmın ise işlemi yapanlar tarafından ödenmesidir. Ayrıca isteğe bağlı tam tevkifat uygulaması bulunmakta olup mükellefler, sözleşme düzenleyerek bir yıl süresince tebliğde belirtilen işlemlere ilişkin alımlarında hesaplanan KDV'yi tevkifat sorumluluğu olup olmadığına bakılmaksızın sorumlu sıfatıyla beyan edebilirler.

2.2.4. Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi

Banka Ve Sigorta Muameleleri Vergisi (BSMV), bankacılık, sigortacılık ve finansman şirketlerine ait işlemlerin vergilendirilmesine yönelik vergi olup, 13.07.1956 tarih ve 6802 sayılı Gider Vergileri Kanunu ile Türk vergi sistemine girmiştir. Ayrıca Gider Vergileri kanunu her ne kadar 6802 sayılı yasa ile 1956 yılında kabul edilmiş olsa da öncesinde Türk vergi sisteminde gider vergisi olarak kabul edilecek düzenlemeler de bulunmaktadır.

BSMV, Gider Vergileri Kanununun 28-33'üncü maddeleri arasında yer alan maddeler ile beyana ilişkin hükümlerin yer aldığı 44 ve devamı maddelerde düzenlenmiştir. Bununla birlikte kanun metninde yayım tarihinden günümüze kadar olan finansal gelişmeleri kapsayıcı düzenlemeler yeterince yapılmadığından, uygulamaya vergi idaresinin yorumları şekil vermiştir (Çakıcı & Ceylan, 2014, s.42).

2.2.4.1. Verginin Konusu

BSMV'nin konusu Kanunun 28. maddesinde üç fıkra halinde düzenlenmiş olup diğer vergi kanunlarının aksine verginin konusu, banka ve sigorta şirketleri yönünden mükellef, bankerler açısından ise yaptıkları işlemler baz alınarak belirlenmiştir.

Bu kapsamda maddenin

- Birinci fıkrasında, Banka ve Sigorta Şirketlerinin işlemlerinin
- İkinci fıkrasında Bankerlerin yapmış oldukları banka muamele ve hizmetleri dolayısıyla kendi lehlerine her ne nam ile olursa olsun nakden veya hesaben aldıkları paraların
- Üçüncü fıkrasında ise ikinci fıkra da belirtilen muamele ve hizmetlerden herhangi birini esas iştiğal konusu olarak yapanlar banker olarak değerlendirilerek faaliyetleri nedeniyle aldıkları paraların BSMV'nin konusuna girdiği hüküm altına alınmıştır (m.28).

2.2.4.2. Verginin Mükellefi

BSMV'nin mükellefi banka ve bankerlerle sigorta şirketleridir (m.30).

Bankaların tanımına 5411 sayılı Bankacılık Kanunun 3. Maddesinde, Sigorta şirketlerinin tanımına da 5684 sayılı Sigortacılık Kanununun 2. maddesinde yer verilmiştir.

Bankerlerin tanımına ise 6802 sayılı Gider Vergileri Kanunun 28. Maddesinin üçüncü fıkrasında yer verilmiş olup buna göre 90 sayılı KHK'ya göre ikraz işleriyle uğraşanlarla maddenin ikinci fıkrasında belirtilen muamele ve hizmetlerden herhangi birini esas iştiğal konusu olarak yapanlar banker olarak tanımlanmıştır.

Mezkûr maddenin ikinci fıkrasında belirtilen muamelelere ise aşağıda yer verilmiştir:

- Banka muamele ve hizmetleri,
- Kendileri veya başkaları hesabına menkul kıymet alıp satmayı, alım - satıma tavassut etmeyi veya alıp sattıkları menkul kıymet karşılığı borçları ödemeyi taahhüt etmeyi meslek haline getirenlerin bu faaliyetleri,
- Mevduat faizi vermek veya sair adlarla faiz ve benzeri menfaatler sağlamak üzere devamlı olarak para toplama işleri.

Bu kapsamda yukarıda sayılan faaliyetleri esas iştiğal konusu olarak yürüterek kendi lehlerine para alanlar banker kabul edilerek BSMV mükellefi olarak değerlendirileceklerdir.

28. maddenin üçüncü fıkrasında geçen “esas iştiğal konusu” ifadesi 23.7.2010 tarihli 6009 sayılı Kanunun birinci maddesi ile eklenmiştir. Zira değişiklik öncesinde “ikinci fıkra da

belirtilen muamele ve hizmetlerden herhangi birini devamlı olarak yapanlar bu kanunun uygulanmasında banker sayılırlar” şeklindeki ifade ile devamlılık arz edecek şekilde yapılmasından ne anlaşılması gerektiği konusunda tereddüt oluşmuş ve bankerlikle ilgili olmayanların da banker olarak nitelendirilmesine yol açtığı için söz konusu değişikliğe ihtiyaç duyulmuştur.

“Esas işigal konu” ifadesinden ne anlaşılması gerektiğine ilişkin açıklamalara ise 87 Seri No.lu Gider Vergileri Genel Tebliği ile açıklama getirilmiştir. Tebliğin B/2 bölümünde esas itibarıyla 6802 sayılı kanunun 28. maddesinin ikinci fıkrasında belirtilen işlemlerin, ilgili kanunlar uyarınca verilen yetki veya izin ile yapılabilecek işlemler olduğu açıklanmış ve ikinci fıkrasında belirtilen işlemleri esas işigal konusu olarak yapanlarında bu işlemleri ilgili kanunlarla yetkilendirilmek veya izin verilmek suretiyle yürüten kişileri ifade ettiği açıklanmıştır.

Diğer taraftan 21.11.2012 tarihinde kabul edilen 6361 sayılı Kanunun 52. Maddesi ile 90 sayılı KHK yürürlükten kaldırılmış ve 90 sayılı KHK’ya yapılan atıfların 6361 sayılı Kanuna yapılmış sayılacağı hüküm altına alınmıştır.

2021 yılında 7292 Sayılı Kanunla yapılan düzenleme ile 6361 sayılı Kanuna eklenen Tasarruf finansman şirketlerinin BSMV mükellefi olup olmadığı konusunda ise tereddüt oluşmuştur. Konuya ilişkin verilen özelge de yapılan açıklamalara aşağıda yer verilmiştir.

“... Buna göre, Şirketinizin 6361 sayılı Finansal Kiralama, Faktoring, Finansman ve Tasarruf Finansman Şirketleri Kanunu uyarınca BDDK'dan alacağı faaliyet izni çerçevesinde gerçekleştireceği tasarruf finansman faaliyeti dolayısıyla elde edeceği organizasyon ücret gelirleri BSMV'nin konusuna girecektir

Diğer taraftan, Şirketiniz tarafından gayrimenkul satışı, faaliyet konusuna tahsis edilmiş taşıtların satışı gibi esas işigal konusu dışında elde edilen diğer gelirler ise BSMV'nin konusuna girmemektedir....” (İstanbul Vergi Dairesi Başkanlığı-654556, 2021).

Bölümün başında bahsedildiği üzere BSMV’nin uygulamasına vergi idaresinin yorumuyla yön verilmekte olup netice olarak tasarruf finansman şirketlerinin tasarruf finansman faaliyetleri nedeniyle elde ettikleri paralar BSMV’ye tabidir.

2.2.4.3. Vergiyi Doğuran Olay

BSMV açısından vergiyi doğuran olay verginin konusunda olduğu gibi diğer vergi kanunlarından farklıdır. Harcama vergilerinden olan KDV ve ÖTV’ de vergiyi doğuran

olay teslim ve hizmetin gerçekleşmesi veya bu işlemler öncesinde belge düzenlenmesiyle meydana gelirken BSMV’ de verginin konusuna giren işlemler neticesinde gelir elde edilmiş olması gerekir.

2.2.4.4. Matrah ve Oran

BSMV matrahını mükelleflerin Kanun’un 28. maddesinde belirtilen işlemler dolayısıyla aldıkları paralar oluşturmaktadır. Ayrıca BSMV, matraha dâhil olmadığı gibi banka ve finansman şirketlerine 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun kapsamında tanınan istisna dışında matrahtan gider veya vergi adı altında indirim de yapılamaz (m.31).

Vergi oranına ilişkin hükümlere Kanunun 33. maddesinde yer verilmiş olup kanuni oran %15’dir. Bununla birlikte mezkûr maddenin ikinci fıkrasında cumhurbaşkanına oranlarda değişiklik yapma yetkisi verilmiştir. Bu kapsamda Tasarruf finansman şirketleri için %5 olarak uygulanmaktadır.

2.2.4.5. Beyanname ve Verginin Ödenmesi

BSMV mükelleflerin beyanı üzerine tarh edilmekte olup mükellefler bir ay içindeki vergiye tabi işlemlerini ertesi ayın 15 inci günü akşamına kadar vergi dairesine beyan etmek ve aynı süre içerisinde ödemek zorundadırlar (m.47,48).

2.2.4.6. Tasarruf Finansman Şirketlerinin Faaliyetlerinin BSMV Karşısındaki Durumu

Tasarruf finansman şirketlerinin BSMV mükellefiyetlerine ilişkin açıklamalara önceki bölümde detaylı olarak yer verilmiş olup, tasarruf finansman şirketlerinin, müşteriler ile aralarında düzenledikleri tasarruf finansman sözleşmesi nedeniyle müşterilerden organizasyona katılma masraf vb. adlar altında aldıkları paralar BSMV’nin konusuna girmektedir. Bununla birlikte Kanunun 29. maddesinde BSMV’nin konusuna girmekle birlikte vergiden istisna olan işlemlere yer verilmiştir.

Kanunun 29/1-y maddesinde 27.12.2023 tarih ve 7491 sayılı Kanunun altıncı maddesiyle yapılan değişiklik öncesinde konut finansmanı kuruluşlarının 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanununun 38/A maddesinin birinci fıkrasında tanımlanan konut finansmanı

kapsamında yaptıkları tüm işlemler dolayısıyla lehe aldıkları paraların BSMV' den istisna olduğu belirtilmiştir.

2499 sayılı Kanunun 38/A maddesinde konut finansmanının tanımı yapılarak Konut finansmanı kuruluşlarının BDDK tarafından konut finansmanı faaliyetinde bulunması uygun görülen finansal kiralama şirketleri ve finansman şirketleri olduğu hüküm altına alınmış olmakla birlikte ilgili kanun 6.12.2012 tarih ve 6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu ile yürürlükten kaldırılmış olup, 6362 sayılı Kanunun 139 uncu maddesinde, mevzuatta 2499 sayılı Kanun hükümlerine yapılan atıfların, bu Kanunun ilgili hükümlerine yapılmış sayılacağı hüküm altına alınmıştır.

6362 sayılı Kanunun 57. Maddesinde de mülga 2499 sayılı Kanuna benzer şekilde konut finansmanının tanımına verilmiş ayrıca maddenin ikinci fıkrasında 4.3.2021 tarih ve 7292 sayılı Kanunun 20'nci maddesiyle yapılan değişiklikle tasarruf finansman şirketlerinin konut finansman kuruluşu olduğu açıkça ifade edilmiştir.

Netice itibariyle tasarruf finansman şirketlerinin BSMV mükellefiyetleri bulunmakta olup, tasarruf finansman faaliyeti nedeniyle aldıkları paralar da BSMV'nin konusuna girmekle birlikte konut finansmanı için alınan paralar BSMV'nin 29/1-y maddesi gereği vergiden istisnadır. Konut finansmanı dışındaki varlıkların (taşıt, çatılı işyeri) finansmanı için yapılan tasarruf finansman faaliyeti çerçevesinde alınan paralar ise BSMV'ye tabidir. Diğer taraftan ilgili madde de yer alan istisna tüketicilerle sınırlandırılmış olup Tüketici ifadesi ile bahsedilen ise Tüketici Kanununda tanımı yapılan Ticari veya mesleki olmayan amaçlarla hareket eden gerçek veya tüzel kişiyi ifade etmektedir (m.3).

Bu doğrultuda her ne kadar tasarruf finansman şirketlerinin müşteri profili esasen finansal piyasalara ulaşma imkânı kısıtlı kullanım amacıyla konut ve taşıt satın almak isteyen bireysel kullanıcılardan oluşmaktaysa da konut finansman işlemleri, kanunda tanımı yapılan tüketicilerle sınırlı olmayıp tasarruf finansman sözleşmelerinde de buna ilişkin kısıtlama bulunmamaktadır.

Sonuç olarak tasarruf finansman şirketlerinin konut finansman işlemleri BSMV'den istisna olmakla birlikte ilgili istisnanın tüketiciler ile sınırlı olduğu, ticari amaçlarla elde edilen, işletme aktifine kaydedilen konutlara ilişkin işlemlerin istisna kapsamında olmadığı değerlendirilmektedir.

2.2.5. Damga Vergisi

Damga vergisine ilişkin literatürde çeşitli tanımlamalar bulunmakta olup, hukuki işlemler ve bu işlemlerin dayanağını oluşturan evrak ve belgeler üzerine konulmuş bir vergi olarak tanımlanabilir (Edizdoğan vd., 2007’ye atıf yapan Hacıköylü, 2017).

Türkiye’de damga vergisine ilişkin ilk uygulama 1858 yılında düzenlenen Varakai Sahihe Nizamnamesi olarak bilinmektedir. (Hacıköylü, 2017). Cumhuriyet döneminde damga vergisine ilişkin düzenleme 1928 yılında yapılmış (1324 sayılı Kanun) olmakla birlikte 1964 yılına gelindiğinde ise çağdaş vergi tekniğine uyum sağlamak adına halen yürürlükte olan 1.7.1964 tarih ve 488 sayılı Damga Vergisi Kanunu hazırlanmıştır.

Damga Vergisi Kanunu beş bölümden oluşmakta olup birinci bölümde mükellefiyet ve istisnalara, ikinci bölümde vergileme ölçü ve nispetlerine, üçüncü bölümde verginin ödenmesine, dördüncü bölümde verginin ödenmesine ve beşinci bölümde çeşitli hükümlere yer verilmiştir.

2.2.5.1. Verginin Konusu

Damga vergisinin konusunu Kanuna ekli (1) sayılı tabloda yazılı kâğıtlar oluşturmaktadır. Ayrıca kanunun 9. maddesinde kanuna ekli (2) sayılı tabloda yazılı kâğıtların damga vergisinden istisna olduğu hüküm altına alınmıştır.

2.2.5.2. Verginin Mükellefi

Damga vergisinin mükellefi kâğıtları imzalayanlardır. Bununla birlikte resmi dairelerle kişiler arasındaki işlemlere ait kâğıtların damga vergisi mükellefi kişilerdir (m.3).

2.2.5.3. Oran

Damga vergisi nispi ve maktu olmak üzere iki şekilde hesaplanmakta olup kâğıtların vergisi kanuna ekli (1) sayılı tabloda yazılı oran veya miktar üzerinden tespit edilir.

Bir kâğıdın tabi olacağı verginin tespiti için öncelikle kâğıdın mahiyetine bakılır ardında bir sayılı tablo üzerinden vergisi tespit edilir. Mahiyet tespit edilirken şayet şekli kanunlarda belirtilmiş olanlarda kanunlardaki adlarına diğerlerinde yazının tazammun ettiği hüküm ve manaya göre tespit edilir (m.4).

2.2.5.4. Beyanname ve Verginin Ödenmesi

Kanunun üçüncü bölümünde verginin ödenmesine ilişkin hükümlere yer verilmiş olup buna göre kanunda yer verilmiş haller dışında verginin makbuz karşılığı ödenmesi esastır. Makbuz karşılığı yapılan ödemelerde de verginin beyanı iki yöntemle olmaktadır. Birinci yöntemde Hazine Ve Maliye Bakanlığı tarafından belirlenen mükellefler bir ay içinde düzenlenen kâğıtların vergisini ertesi ayın yirmi altıncı günü akşamına kadar vergi dairesine beyanname ile bildirilip aynı süre içerisinde ödenmesi gerekir. İkinci yöntemde ise, birinci yöntemin dışındaki hallerde kâğıdın düzenlendiği tarihi izleyen on beş gün içinde vergi dairesine bir beyanname ile bildirilir ve aynı süre içinde ödenir.

Birinci yöntem olan sürekli mükellefiyet esasına tabi olacak mükellefler Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından 16 ve 43 Seri No.lu Damga Vergisi Kanunu Genel Tebliği ile belirlenmiş olup buna göre anonim şirketlerin (tasarruf finansman şirketlerinin A.Ş. olarak kurulması zorunludur) sürekli damga vergisi mükellefiyeti bulunmaktadır.

2.2.5.5. Tasarruf Finansman Faaliyetlerinin Damga Vergisi Karşısındaki Durumu

Tasarruf finansman şirketlerinin anonim şirket olarak faaliyet göstermeleri zorunlu olduğundan sürekli damga vergisi mükellefiyetleri bulunmaktadır. Tasarruf finansman şirketlerinin esas faaliyet konuları tasarruf finansman faaliyeti olup, şirketler müşterileri ile aralarında düzenlenen tasarruf finansman sözleşmesi kapsamında faaliyet icra ederler. Tasarruf finansman sözleşmesi de 7292 sayılı Kanunla yapılan değişiklik sonucu 6361 sayılı Kanuna 2021 yılında eklenmiş olup Damga Vergisi Kanununa ekli bir sayılı tablo ile damga vergisinden istisna kâğıtların düzenlendiği kanuna ekli iki sayılı tabloda doğrudan yer almamaktadır. Bununla birlikte tasarruf finansman sözleşmeleri Damga Vergisi Kanununa ekli bir sayılı tablonun “ Akitlerle ilgili kâğıtlar” başlıklı birinci bölümünün birinci fıkrasında belirtilen mukavelename kapsamında binde 9,48 oranında damga vergisine tabidir

Ayrıca damga vergisinden istisna kâğıtların düzenlendiği iki sayılı tablonun “Ticari ve medeni işlerle ilgili kâğıtlar” başlıklı bölümünün 36. fıkrasında 6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu kapsamındaki, konut finansmanı kuruluşlarının konut finansmanı işlemleri ile ilgili olarak düzenlenen makbuz ve kâğıtların damga vergisinden istisna olduğu açıklanmıştır.

Konuya ilişkin detaylı açıklamalara 49 Seri Nolu Damga Vergisi Genel Tebliğinin 3.2. bölümünde yer verilmiş olup buna göre 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanunun 38/A maddesinde konut finansmanı kuruluşları olarak tanımlanan ve BDDK tarafından konut finansmanı faaliyetinde bulunması uygun görülen finansman şirketlerinin konut finansmanı işlemlerine ilişkin olarak düzenlenen kâğıtların damga vergisinden istisna olduğu açıklanmıştır.

2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu, 6.12.2012 tarihli ve 6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu ile yürürlükten kaldırılmış olup, 6362 sayılı Kanunun 139 uncu maddesinde, mevzuatta 2499 sayılı Kanun hükümlerine yapılan atıfların, bu Kanunun ilgili hükümlerine yapılmış sayılacağı hüküm altına alınmıştır.

6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanunun 57. maddesinde de mülga 2499 sayılı Kanuna benzer şekilde konut finansmanın tanımına verilmiş ayrıca maddenin ikinci fıkrasında tasarruf finansman şirketlerinin konut finansman kuruluşu olduğu açıkça ifade edilmiştir. Sonuç olarak tasarruf finansman şirketlerinin konut finansmanı işlemlerine ilişkin olarak düzenledikleri kâğıtlar damga vergisinden istisna olup konut harici varlık finansmanı işlemleri için düzenlenen kâğıtlar vergiye tabidir.

2.2.6. Diğer Vergi Resim Ve Harç ve Mali Yükümlülükler

Tasarruf finansman şirketlerinin, sürekli mükellefiyetlerinin bulunduğu vergiler dışında da çeşitli kanunlarda yer alan mali yükümlülükleri bulunmaktadır.

2.2.6.1. Tapu Harcı

Tasarruf finansman şirketleri müşterileri ile düzenledikleri sözleşme karşılığında tasarruf dönemi sonunda müşteriye finansman kullandırmaktadır. Şirketler gayrimenkul için finansman kullandırma aşamasında gayrimenkuller üzerinde tapuda ipotek tesis etmekte olup ipotek işlemleri nedeniyle tapu harç mükellefiyetleri doğmaktadır.

Tapu harcına ilişkin düzenlemelere 2.7.1964 tarih ve 492 sayılı Harçlar Kanunun dördüncü ile onuncu kısmında yer verilmiştir. Kanuna bağlı dört sayılı tarifede yer alanlar tapu ve kadastro harcına tabi olup ilgili tarifenin 7. fıkrasında ipotek tesis işlemlerinin de tapu harcına tabi olduğu belirtilmiştir. Kanunun 58. maddesinde de ipotek tesis işlemlerinde ipoteği tesis edenlerin tapu harcının mükellefi oldukları hüküm altına alınmıştır.

Bununla birlikte kanunun 59. maddesinde harç istisnalarına yer verilmiş olup 59/1-o bendinde Konut finansmanı kuruluşları tarafından 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanununun 38/A maddesinde tanımlanan konut finansmanı kapsamında tesis olunacak ipotek işlemlerinin harçtan istisna olduğu hüküm altına alınmıştır.

Önceki bölümlerde de açıklandığı üzere 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu, 6.12.2012 tarihli ve 6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu ile yürürlükten kaldırılmış olup, 6362 sayılı Kanunun 139 uncu maddesinde, mevzuatta 2499 sayılı Kanun hükümlerine yapılan atıfların, bu Kanunun ilgili hükümlerine yapılmış sayılacağı hüküm altına alınmıştır.

6362 sayılı Kanunun Sermaye Piyasası Kanunun 57. maddesinde de mülga 2499 sayılı kanuna benzer şekilde konut finansmanın tanımına verilmiş ayrıca maddenin ikinci fıkrasında tasarruf finansman şirketlerinin konut finansman kuruluşu olduğu açıkça ifade edilmiştir.

Sonuç itibariyle tasarruf finansman şirketlerinin konut finansmanı için olan ipotek işlemleri tapu harcından istisna olup konut finansmanı haricindeki gayrimenkuller için olan ipotek tesis işlemleri tapu harcına tabidir.

2.2.6.2. Finansal Faaliyet Harcı

Tasarruf finansman şirketlerinin 2021 yılında yapılan yasal düzenleme sonrası 6361 sayılı Kanun kapsamına alınarak finansal kuruluşlar olarak düzenlenmesinin mali etkilerinden bir tanesi de finansal faaliyet harçlarına ilişkindir.

Finansal faaliyet harçları Harçlar Kanununun sekizinci kısmında düzenlenmiştir. Kanunun 110. maddesi gereği kanunda belirtilen (8) sayılı tarifede yazılı belgeler harca tabi olup ilgili harçlar belgenin nevi ve mahiyetine göre maktu esas üzerinden alınmaktadır

(8) sayılı tarifenin XI. bölümünün 9. bendinde de diğer finansal kurumlara ilişkin belgeler üzerinden alınacak harçlara yer verilmiş olup ilgili düzenlemeye göre diğer finansal kurumlar kuruluş ve faaliyet izin belgeleri ile ilgili kuruluşların açacakları şubeler ile ilgili izin belgeleri üzerinden maktu esas üzerinden harç alınması gerekmektedir.

Diğer finansal kurumların tanımına da ilgili bentte yer verilmiş olup (8) sayılı tarifenin XI. bölümünde belirtilen kurumların dışında kalan ancak finansal hizmet vermek üzere

kuruluşu veya faaliyetleri yetkili kamu mercilerinin iznine tabi gerçek ve tüzel kişiler diğer finansal kurumlar olarak tanımlanmıştır.

Yapılan yasal düzenleme ile birlikte tasarruf finansman şirketlerinin kuruluş ve faaliyetleri ile şube açmaları BDDK'nın iznine bağlandığı için şirketler BDDK'dan aldıkları belgeler nedeniyle ilgili harçları ödemekle mükelleftirler.

Şirketler (8) sayılı tarifenin XI. bölümünün 9/a bendinde düzenlenen kuruluş ve faaliyet izin belgelerine ilişkin harcı her yıl (2024 yılı için 749.533,30 TL) ödemekle mükelleftirler.

Finansal faaliyet harçların ilişkin usul ve esaslara kanunun 8. kısmı ile 27 ve 39 nolu Harçlar Kanunu Genel Tebliğlerinde yer verilmiştir. Buna göre her yıl ocak ayının başında mükelleflerin kurumlar vergisi yönünden bağlı oldukları vergi dairelerince yıllık harçlar tahakkuk ettirilmiş sayılmakta olup mükelleflere ayrıca tebliğ edilmez. Mükellefler tahakkuk eden tutarları Ocak dönemi içerisinde ödemesi gerekmekte olup süresinde ödenmediği takdirde 6183 sayılı Kanun kapsamında gecikme zammı uygulanır. (27 No'lu Harçlar Kanunu Tebliği, 1994) (39 Nolu Harçlar Kanunu Tebliği, 2002).

2.2.6.3. BDDK Katılma Payı

Tasarruf finansman kuruluşları 2021 yılında yapılan yasal düzenlemeyle 6361 sayılı Kanun kapsamına alınarak BDDK denetim ve gözetimine tabi olmuşlardır. İlgili yasal düzenlemede ayrıca 5411 sayılı Bankacılık Kanununun 101. Maddesinde değişiklik yapılarak tasarruf finansman şirketleri madde metnine eklenmiştir.

İlgili madde BDDK'nın giderlerinin nasıl karşılanacağına ilişkin düzenlemeleri içermekte olup buna göre kurumun giderleri bankalar ile 6361 sayılı Kanunda yer alan şirketler tarafından katılma payı adı altında kuruma yapılacak ödemelerle karşılanmaktadır.

Gider payı olarak tahsil olunacak tutar söz konusu kuruluşların bir önceki yılsonu bilanço toplamalarının on binde üçünü geçemez. Bu kapsamda BDDK tarafından katılma payı oranı 2019,2020,2021 yıllarında on binde iki olarak uygulanmıştır

Uygulamada BDDK genellikle kapanan yılın aralık ayında bankalar ile diğer finansal kuruluşlara yazı göndererek katılım payı tutarını tebliğ etmekte, yazı tarihi itibari ile katılım payı belli olduğundan söz konusu tutar borç olarak tahakkuk etmektedir. (Bingöl, 2021: 377)

Tasarruf finansman şirketleri dönemsellik ve tahakkuk ilkesi gereği ilgili yıl kapanmadan nitelik ve nicelik olarak kesinleşerek tahakkuk eden katılım paylarını ertesi sene ödeseler dahi ilgili yıla ilişkin kurum kazancının tespitinde gider olarak dikkate alabilmektedirler.

2.2.6.4. Motorlu Taşıtlar Vergisi

Türkiye’de motorlu taşıtların vergilendirilmesine ilişkin ilk kanun 28.11.1957 tarih ve 6936 sayılı Hususi Otomobil Vergisi Kanunudur. İlgili kanunla kamyonet dâhil hususi otomobillerin net ağırlıkları üzerinden vergilendirilmesi öngörülmüştür. 1963 yılına gelindiğinde çıkarılan 18.02.1963 tarih ve 197 sayılı Motorlu Taşıtlar Vergisi Kanunu ile 6936 sayılı Kanun yürürlükten kaldırılmış olup halen yürürlükte değildir.

Kanunun halen yürürlükte olmasıyla birlikte yürürlüğe girdiği tarihten günümüze otomobil teknolojilerinde yaşanan gelişmelere bağlı olarak çeşitliliği düzenlemeler yapılmıştır. Örneğin kanunun ilk kabul edildiği dönemde vergileme, araçların net ağırlıkları üzerinden yapılırken, zaman içerisinde önce araçların motor silindir gücüne göre vergilendirmeye geçilmiş sonrasında motor teknolojilerinde meydana gelen gelişmelere paralel olarak motor silindir hacmi yanında araç değeri de dikkate alınmaya başlanmıştır.

MTV’nin konusu motorlu kara taşıtları ile uçak ve helikopterler oluşturmaktadır. Verginin mükellefi ise ilgili sicillerde adlarına kayıt yapılan gerçek ve tüzel kişilerdir. MTV oranı kara taşıtları için günümüzde motor hacmi ve türü ile birlikte araç değeri dikkate alınarak belirlenmekte olup kayıt ve tescilin yapıldığı yerin vergi dairesi tarafından her yılın ocak ayında tahakkuk ettirilerek ocak ve temmuz aylarında iki eşit taksit halinde ödenir.

2.2.6.5. Özel İletişim Vergisi

Harcamalar üzerinden alınan dolaylı vergi niteliğinde bulunan Özel İletişim Vergisi (ÖİV), vergi sistemimize 1999 yılında Marmara Bölgesinde meydana gelen depremlerin neden olduğu ekonomik kayıpların telafisi için hazırlanan 26.11.1999 tarih ve 4481 sayılı Kanun ile girmiştir.

Kanun tasarısının meclise sunulan ilk halinde özel iletişim vergisinin bir defaya mahsus alınması öngörülmüşken Tasarının, Plan Bütçe komisyonunda görüşülmesi aşamasında yeniden düzenlenerek 30.06.2000 tarihine kadar cep telefonu işletmecileri tarafından

verilen tesis, devir, nakil ve haberleşme hizmetleri üzerinden sürekli olarak alınması yönünden düzenleme yapılmıştır. Daha sonra madde metninde çeşitli düzenlemeler yapılarak vergi kalıcı hale getirilmiştir.

Verginin mükellefi; elektronik haberleşme hizmetlerini sunan işletmecileri olup, verginin matrahı da, katma değer vergisi matrahını oluşturan unsurlardan teşekkül eder. Ayrıca ÖİV'nin gelir ve kurumlar vergisi uygulamasında da gider olarak kaydedilmesi kabul edilmediği gibi hiçbir vergiden de mahsup edilmesi kabul edilmez.

2.2.6.6. Gerçek Faydalanıcı Bildirimi

2021 yılında yapılan yasal düzenleme sonrası 6361 sayılı kanun kapsamına alınarak tasarruf finansman şirketleri olarak faaliyet gösteren şirketlerin mali yükümlülüklerinden bir tanesi de gerçek faydalanıcı bildirimine ilişkindir.

Gerçek faydalanıcı bildirimine ilişkin yasal mevzuat 5549 sayılı Suç Gelirlerinin Aklanmasının Önlenmesi Hakkında Kanun ile Kanuna dayanılarak çıkarılan Tedbirler Yönetmeliğinde düzenlenmiştir.

Kanun kapsamında yükümlüler kendileri nezdinde işlem yapılmadan önce işlemi yapanlar ile başkası adına işlem yapılması durumunda adlarına işlem yapılanların kimlik bilgilerini tespit etmek ayrıca şüpheli işlemler ile Kanun ve yönetmelikle belirtilen işlemleri düzenli olarak bildirmek zorundadırlar. Yükümlülerin kimler olduğuna ilişkin düzenlemelere ise yönetmeliğin dördüncü maddesinde yer verilmiş olup 2021 yılında 3941 sayılı Cumhurbaşkanlığı kararı ile tasarruf finansman şirketleri de mezkûr maddeye eklenerek yükümlüler arasına alınmıştır.

2.2.6.7. Enflasyon Düzeltmesi Uygulaması

Enflasyon oranlarının yüksek olduğu dönemlerde işletmelerin paranın yalnızca nominal değerini dikkate alarak hazırladıkları mali tabloların yetersiz kalması ayrıca vergileme üzerindeki enflasyondan kaynaklanan olumsuzlukların telafi edilmesi amacıyla belirli şartların varlığı altında çeşitli endeksler yardımı ile mali tablolarda yer alan kayıtlar enflasyon düzeltmesine tabi tutulmaktadır.

Enflasyon düzeltmesine ilişkin düzenlemelere VUK'un mükerrer 298. Maddesinde yer verilmiştir. Düzenleme gereği enflasyon düzeltme işlemlerinin uygulanabilmesi için fiyat endeksindeki artışın, içinde bulunulan dönem dâhil son üç hesap döneminde %100'den

ve içinde bulunulan hesap döneminde % 10'dan fazla olması gerekmekte birlikte Cumhurbaşkanına bu oranları belirli sınırlar dahilinde değiştirme yetkisi verilmiştir.

Madde de belirtilen Enflasyon düzeltmesinin şartları 2021 hesap dönemi sonu itibariyle gerçekleşmiş olmasına rağmen Vergi Usul Kanununa eklenen geçici 33. Madde ile enflasyon düzeltmesi 2023 yılı sonuna ertelenmiştir. Konuya ilişkin ikincil mevzuat düzenlemelerine yönelik 30.12.2023 tarihli 555 sıra nolu VUK tebliği yayınlanmış ardından Tebliğde tereddüt hasılan olan hususlar hakkında 20.02.2024 tarih ve VUK-165/2024-3 Enflasyon Düzeltmesi Uygulaması-15 başlıklı sirküler yayımlanmıştır.

Diğer taraftan 27.12.2023 tarih ve 7491 sayılı Kanunun 17. maddesiyle Vergi Usul Kanununun geçici 33. Maddesine eklenen dördüncü fıkra ile aralarında 6361 sayılı Kanun kapsamındaki şirketlerinde bulunduğu bir kısım mükellefler tarafından 2024 ve 2025 hesap dönemlerinde yapılan enflasyon düzeltmesinden kaynaklı farkların kazancın tespitinde dikkate alınmayacağı hüküm altına alınmıştır.

Netice olarak tasarruf finansman faaliyetinde bulunan şirketlerin 6361 sayılı Kanun kapsamına alınarak BDDK'nın denetim ve gözetimi altında tasarruf finansman şirketleri olarak faaliyet göstermeleri ile enflasyon düzeltmesi uygulamasına ilişkin yükümlülüklerinde değişiklik meydana gelmiştir.

2.2.6.8. Finansal Kurumlar Birliğine Ödenen Tutarlar

2021 yılında yapılan yasal düzenleme ile tasarruf finansman şirketlerine Finansal Kurumlar Birliğine üye olmak zorunluluğu getirilmiştir (m.40). Finansal kurumlar birliği kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşu olup 6361 sayılı kanun kapsamındaki şirketlerin birliğe üyeliği zorunludur. Birliğe üye olacak şirketlerin üye giriş ücreti ödemeleri zorunlu olup ayrıca üye olmaları durumunda yıllık olarak masraf iştirak payı adı altında birliğe ödeme yapmaları gerekmektedir.

Tasarruf finansman şirketleri tarafından ödenen bu tutarların tahakkuk esasına göre kurum kazancının hesaplanması sırasında gider olarak dikkate alınması mümkündür.

3. BÖLÜM: TASARRUF FİNANSMAN ŞİRKETLERİNİN VERGİLENDİRİLMESİNDE ÖZELLİK ARZ EDEN DURUMLAR

Tasarruf finansman şirketleri 2021 yılında 6361 sayılı kanun kapsamına alınarak tasarruf finansman şirketi unvanı altında finansal kuruluşlar olarak düzenlenmiş, faaliyetleri BDDK'nın denetim ve gözetimine tabi kılınmış ve anonim şirket olarak faaliyet yürütme zorunluluğu getirilmiştir.

Yapılan yasal düzenlemeyle birlikte şirketlerin muhasebe uygulamaları ile finansal tablolarının hazırlanmasında, düzenleme öncesi döneme göre bir takım farklılıklar meydana gelmiştir. Diğer taraftan yasal düzenleme öncesi dönemde de sermaye şirketleri olarak faaliyet gösteren şirketlerin gelir üzerinden alınan vergiler (kurumlar vergisi) yönünden vergilendirme rejiminde yasal düzenleme ile birlikte esaslı değişiklik yapılmamakla birlikte şirketlerin finansal kuruluş olarak düzenlenmelerinden kaynaklı olarak vergi matrahlarının hesaplanmasında birtakım değişiklikler meydana gelmiştir. Ayrıca harcama üzerinden alınan vergiler yönünden şirketlerin yeni mükellefiyetleri tesis edilmiştir.

Çalışmanın bu bölümünde yasal düzenleme sonrası faaliyet gösteren şirketlerin vergilendirilmesinde önem arz ettiği düşünülen hususlar ele alınacaktır. Fakat yasal düzenlemelerin görece yeni yapılması, tasarruf finansman faaliyetinin özgünlüğü, vergi mahremiyeti nedeniyle vergilendirmeye esas verilere ulaşmanın mümkün olmaması vb. kısıtlar nedeniyle konu, ulaşılabilen şirketlerin finansal tabloları ile sektör çalışanları ile yapılan görüşmeler sonucu tespit edilen hususlar üzerinden ele alınacaktır. Ayrıca “BDDK Muhasebe Ve Finansal Raporlama Mevzuatı” na uygun olarak hazırlanan finansal tablolar ile vergilendirmeye esas veriler arasındaki farklılıklar olmakla birlikte amacımız finansal tablolar üzerinden konu başlıklarını tespit olduğu için ilgili farklılıkların sorun oluşturmadığı düşünülmektedir.

Tasarruf finansman şirketleri finansal tablolarını, Finansal Kiralama, Faktoring, Finansman Ve Tasarruf Finansman Şirketlerinin Muhasebe Uygulamaları İle Finansal Tabloları Hakkında Yönetmeliği ekinde yer alan formatta hazırlamak zorundadırlar (m.4).

Yukarıda detaylı olarak yer verilen açıklamalar doğrultusunda ilk olarak ulaşılabilen şirketlerin 2022 yılına ilişkin kar/zarar tablolarından yararlanılacak olup 2022 yılına ilişkin hazırlanan kar/zarar tablolarına aşağıda yer verilmiştir.

I. ESAS FAALİYET GELİRLERİ	Emin Evim Tasarruf Finansman A.Ş	Birevim Tasarruf Finansman A.Ş	Katlimevim Tasarruf Finansman A.Ş	İmece Tasarruf Finansman A.Ş.	Sinpaş Tasarruf Finansman A.Ş.
TASARRUF FİNANSMAN GELİRLERİ	1.381.704.204	471.240.397	461.860.415	127.663.886	61.113.661
1. Tasarruf Finansman Faaliyetlerinden					
9 Alınan Ücret ve Komisyonlar	1.381.704.204	471.240.397	461.860.415	127.663.886	61.113.661
II. FİNANSMAN GİDERLERİ (-)	(21.679.071)	(4.630.615)	(13.994.921)	(3.748.883)	(7.225.339)
2. Kiralama İşlemlerine İlişkin Faiz Giderleri	(20.029.922)		(13.523.776)	(3.748.883)	(7.219.146)
2.					
6 Diğer Faiz Giderleri	(1.649.149)	(4.630.615)	(653)		
2.					
7 Verilen Ücret ve Komisyonlar			(470.492)		(6.193)
III					
. BRÜT K/Z (I+II)	1.360.025.133	466.609.782	447.865.494	123.915.003	53.888.322
IV					
. ESAS FAALİYET GİDERLERİ (-)	(776.601.443)	(523.622.885)	(309.101.861)	(76.245.269)	(74.285.579)

4.	1	Personel Giderleri	(469.725.581)	(263.981.301)	(134.853.892)	(38.991.318)	(32.890.351)
4.	2	Kıdem Tazminatı Karşılığı Gideri	(5.906.993)			(39.901)	(1.206.718)
4.	4	Genel İşletme Giderleri	(300.968.869)		(172.118.141)	(37.214.050)	(40.188.510)
4.	5	Diğer		(259.641.584)	(2.129.828)		
V.		BRÜT FAALİYET K/Z (III+IV)	583.423.690	(57.013.103)	138.763.633	47.669.734	(20.397.257)
VI	.	DİĞER FAALİYET GELİRLERİ	666.673.301	29.854.417	8.306.586	111.050.987	43.603.745
6.	1	Bankalardan Alınan Faizler		1.600.481	1.341.546		3.175.051
6.	2	Menkul Değerlerden Alınan Faizler	38.841.706	1.426.747			
6.	6	Kambiyo İşlemleri Kârı	50.480.145	425.217	351.552		39.651.070
6.	7	Diğer	577.351.450	26.401.972	6.613.488	111.050.987	777.624
VI	I.	KARŞILIK GİDERLERİ	(5.777.992)	(2.425.814)	(264.379)	(6.858.270)	

7.	Özel Karşılıklar	3.593.746	(2.356.202)	(264.379)	(6.641.520)	
7.						
3	Genel Karşılıklar		(69.612)			
7.						
4	Diğer	(9.371.738)			(216.750)	
VI	DİĞER FAALİYET GİDERLERİ (-					
II.	)	(9.650.905)	(17.176.667)			(7.055.054)
8.						
5	Kambiyo İşlemleri Zararı		(667.018)			(7.055.054)
8.						
6	Diğer	(9.650.905)	(16.509.649)			
IX						
.	NET FAALİYET K/Z (V+...+VIII)	1.234.668.094	(46.761.167)	147.334.598	151.862.451	16.151.434

Tablo 8: Tasarruf Finansman Şirketlerinin Kâr/Zarar Tablosu (2022)

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Çalışmanın sonraki bölümlerinde kar/zarar tablosu ile uyumlu olarak ilk olarak şirketlerin, gelirleri sonrasında giderlerine ilişkin özellikli hususlara yer verilecektir.

3.1. Tasarruf Finansman Şirketlerinin Gelirleri

Tasarruf finansman şirketlerinin esas faaliyet gelirleri müşterilerin tasarruf finansman sözleşmesi kapsamında ödedikleri organizasyon ücretleri ile tasarruf fon havuzundan oluşmaktadır.

3.1.1. Organizasyon Ücretleri

Organizasyon ücretinin tanımına 6361 sayılı Kanunda yer verilmiş olup, Müşterilerin tasarruf finansman sözleşmesi kapsamında tasarruf finansman faaliyeti ve tasarruf fon havuzunun yönetimi karşılığında ödeyecekleri tutarı ifade etmektedir (m.3).

Sözleşme tutarı üzerinden oran bazında ortalama %6-10 arasında belirlenen organizasyon ücreti tasarruf finansman sözleşmesinin kurulması aşamasında tahsil edilmekte olup şirketlerin ana gelir kalemini oluşturmaktadır. Organizasyon ücretleri kurum kazancı yönünden kurumlar vergisi, harcama vergileri yönünden BSMV' ye (yasal düzenleme öncesi KDV'ye) tabidir.

Kurumlar vergisi yönünden değerlendirildiğinde şirketlerin söz konusu organizasyon ücretlerini gelir hesaplarına aktararak kurumlar vergisi matrahına esas kurum kazancının hesabında dikkate almaları gerekir.

Bununla birlikte tasarruf finansman şirketlerinin finansal tablolarına ilişkin yapılan araştırmada Fuzul Gayrimenkul Yatırım Ortaklığı AŞ'nin 2020-2021 ve 2023 yıllarına ilişkin konsolide finansal tablolar ve özel bağımsız denetim raporu incelendiğinde sermaye yedeklerine ilişkin tablonun ve tablo açıklamasının aşağıdaki gibi olduğu tespit edilmiştir.

	31.12.2022	31.12.2021	31.12.2020
Sermaye Yedekleri*		371.276.876	

Tablo 9: Sermaye Yedekleri

Kaynak: (Fuzul GYO Bağımsız Denetçi Raporu, 2023, s.50).

*Şirketin bağlı ortaklarından Fuzul Holding AŞ'nin bağlı ortaklığı olan Fuzul Tasarruf Finansman A.Ş. 31.12.2020 tarihine kadar düzenlemiş olduğu tasarruf finansman sözleşmelerinin bir kısmına ait tahakkuk eden organizasyon katılım bedellerine ilişkin gelirleri için ilgili dönemlerinde herhangi bir fatura düzenlememiştir. Ancak 31.12.2020 tarihine kadar fatura düzenlemeyip tahsil ettiği organizasyon katılım bedellerini 7326 Kanunun 5. maddesi gereği matrah artırımını hükümlerinden faydalanması sonucu geçmiş yıllara ilişkin hasılat tutarını 120-Alıcılar hesabına borç 529 nolu sermaye yedekleri hesabına alacak olarak kaydetmiştir.

Yukarıda yer verildiği üzere tasarruf finansman sektörünün kurucularından sayılan Fuzul Tasarruf Finansman AŞ'nin 2020 yılı sonuna kadar müşterilerinden tahsil ettiği 371.276.876 TL tutarındaki geliri için fatura düzenlemeyerek dönem kazancının tespitinde hasılat olarak dikkate almadığı fakat 7326 sayılı Kanun kapsamında matrah artırımında bulunarak vergi affından yararlandığı tespit edilmiştir. Fakat bu durumun sektörün kurucuları arasında kabul edilen şirketle sınırlı olmayıp benzer uygulamaların diğer tasarruf finansman şirketleri tarafından da yapıldığı düşünülmektedir. Bu nedenle 2021 yılında yapılan yasal düzenlemeler sonucu BDDK'nın ilgili şirketleri gözetim ve denetim altına almasının, şirketlerin finansal raporlamalarına ilişkin yapılan düzenlemelerin vergisel açıdan da olumlu olduğu düşünülmektedir.

Harcama vergileri yönünden değerlendirme yapılacak olursa tasarruf finansman şirketlerine yönelik 2021 yılında yapılan yasal düzenleme sonrasında organizasyon ücretlerinin vergilendirilmesine ilişkin değişiklikler meydana gelmiştir. Yasal düzenleme öncesi şirketlerin ticari faaliyet kapsamında verdikleri organizasyon hizmetleri katma değer vergisine tabi olarak vergilendirilmiştir. Yasal düzenleme sonrası şirketlerin 6361 sayılı Kanun kapsamına alınması nedeniyle organizasyon ücretlerinin vergilendirilmesine yönelik tereddüt hâsıl olmuştur. Çalışmanın 2. bölümünde detaylı olarak yer verildiği üzere konuya ilişkin vergi idaresi tarafından verilen özelge ile organizasyon ücretlerinin BSMV'nin konusuna girdiği ifade edilmiştir.

3.1.1.1. Konut Finansmanında Tapuya Beyan Edilen Tutarla Tasarruf Finansman Sözleşmesinde Yer Alan Tutar Arasında Fark Olması

Organizasyon ücretlerinin vergilendirilmesinde özellik arz eden bir konuda konut finansmanına yönelik tasarruf finansman sözleşmesinde yer alan tutar ile tapuya beyan edilen tutarın farklı olmasıdır. Zira Türkiye'de gayrimenkul satışlarında alıcı ve satıcıların daha az tapu harcı ödemek maksadıyla gerçek satış bedelini değil yerel yönetimler tarafından belirlenen asgari tutar üzerinden satış bedeli beyanında bulunduğu bilinmektedir. Son yıllarda bankalar tarafından kullanılan konut krediler ile tapuda beyan edilen tutar arasındaki fark tespit edilmesi halinde vergi idaresi tarafından takibat yapılarak tespit edilen fark tutarlar üzerinden tarhiyat yapılmaktadır.

Konunun tasarruf finansman şirketleri açısından özellik arz eden kısmı ise şirketler tarafından konut finansmanı kapsamında gerçekleştirilen işlemlerde tapuda beyan edilen

tutarın tasarruf finansman sözleşmesinde yer alan tutardan daha az olması durumunda şirketlerin konut finansmanı kapsamında gerçekleştirdikleri işlemler dolayısıyla faydalandıkları BSMV istisnasına ilişkindir. Önceki bölümlerde yer verildiği üzere tasarruf finansman şirketlerinin konut finansmanı kapsamında gerçekleştirdikleri işlemler BSMV’den istisnadır. Şirketler bu kapsamda konut finansmanı kapsamında tahsil ettikleri organizasyon ücretleri için istisnadan yararlanmaktadırlar.

Tapuda beyan edilen tutarın tasarruf finansman sözleşmesinde yer alan tutardan düşük olması durumunda tapuda beyan edilen tutara isabet eden organizasyon ücreti için istisnadan yararlanılması aşan kısmın ise istisnaya tabi tutulmaması gerektiği düşünülmektedir. Konuya ilişkin bankalar tarafından kullanılan konut kredisi tutarı ile tapuda beyan edilen satış tutarı arasında fark olması halinde aşan kısmın vergiye tabi tutulması gerektiği yönünde verilmiş özelge de bulunmaktadır (Büyük Mükellefler Vergi Dairesi Başkanlığı,2020).

3.1.2. Tasarruf Fon Havuzu Gelirleri

Tasarruf fon havuzunun tanımına 6361 sayılı Kanunda yer verilmiş olup, şirket nezdinde birikmiş tasarruflar ile finansman geri ödemeleri toplamından tahsisat için verilen tutar ile tasarruf geri ödemeleri tutarının çıkarılması sonrası kalan tutarı ifade etmektedir (m.3). Tasarruf fon havuzunun yönetimine ilişkin düzenlemelere de 6361 sayılı Kanun ile Yönetmelikte yer verilmiştir. Buna göre;

- Şirketlerin hesapları ile tasarruf fon hesaplarının ayrıştırılması gerekmektedir.
- Tasarruf fon havuzundaki varlıklar tasarruf finansman sözleşmesinden kaynaklanan yükümlülükler harici işler için kullanılamaz
- Tasarruf fon havuzunda yer alan tutarlar yönetmelikte belirtilmiş olan faizsiz finans araçlarında değerlendirilebilir.

Yönetmelik gereği şirketler tasarruf fon havuzunda toplanan ve yasal düzenleme ile belirlenen alanlarda değerlendirdikleri tutarlara ilişkin elde ettikleri getirinin en az %75’ini ihtiyat fonuna aktarmak geri kalan tutarı ise şirket gelirlerine eklemek zorundadırlar.

Şirketlerin tasarruf fon havuzunda toplanan tutarları değerlendirileceği alanların yönetmelikte yer alan alanlar ile sınırlandırılmamış (BDDK’nın uygun gördüğü faizsiz diğer yatırım araçlarında da değerlendirilebilir) olmasından dolayı fon havuzu

getirilerinin vergilendirilmesine yönelik detaylı değerlendirme yapılabilmesi ancak fonun değerlendirildiği yatırım araçlarının bilinmesi halinde mümkündür.

Bununla birlikte yönetmelikte sayılan yatırım araçlarının getirileri esasen menkul sermaye iradı olmakla birlikte sermaye sahibinin ticari faaliyetine bağlı olduğu için ticari kazancın tespiti aşamasında dikkate alınmaktadır. Menkul sermaye iratlarının vergilendirilmesinde Türk vergi sisteminde tevkifat usulü benimsenmiş söz konusu iratlar üzerinden yapılan tevkifata ilişkin düzenlemeye GVK geçici madde 67’de yer verilmiştir.

3.2. Tasarruf Finansman Şirketlerinin Giderleri

3.2.1. Şirketlerin Esas Faaliyet Giderlerine İlişkin Özellikli Hususlar

Tasarruf finansman şirketlerinin kar/zarar tabloları üzerinde yapılan araştırmada tespit edilen şirketlerin esas faaliyet giderlerinin dağılımının aşağıdaki tabloda yer verilmiştir.

Esas Faaliyet Giderleri	Emin Evim Tasarruf Finansman A.Ş.	Birevim Tasarruf Finansman A.Ş.	Katılımevim Tasarruf Finansman A.Ş.	İmece Tasarruf Finansman A.Ş.	Sinpaş Tasarruf Finansman A.Ş.
Personel Ücret Giderleri	469.725.581	263.981.301	134.853.892	38.991.318	34.097.069
Pazarlama ve Reklam İlan Giderleri	68.021.074	92.864.206	73.051.051**	1.553.602	15.227.645
Amortisman ve İtfa Payı Giderleri	76.566.838	30.449.088	36.571.453	7.586.959	11.557.500
Ofis Giderleri		21.332.188*	26.416.436	9.207.075	3.067.313
Taşıt Giderleri	10.291.907	3.323.890	14.885.077		417.656
Müşavirlik ve Danışmanlık Giderleri	22.524.243		8.118.515	5.707.739	
Bakım ve Onarım Giderleri	7.990.298	3.145.397	3.092.290		301.643
Vergi, Resim Harçlar ve Fonlar	17.142.594	6.045.760	7.546.646	502.926	801.264
Sigorta Giderleri	3.944.638	228.876			26.012
Komisyon Giderleri	26.090.385				
Kira Giderleri		68.860.787	1.116.796	269.518	347.916
Diğer Giderler	68.396.892	32.276.076	3.449.705	7.233.748	
Kıdem Tazminatı Karşılığı Giderleri	5.906.993			39.901	
Bağış ve Yardımlar				152.483	
Lisans Giderleri				5.000.000	5.029.164

Tablo 10: Tasarruf Finansman Şirketlerinin Esas Faaliyet Giderlerinin Dağılımı (2022)

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

* ısıtma Aydınlatma Su Giderleri, Haberleşme Giderleri ve Basılı Kağıt ve Kırtasiye Giderleri toplamından oluşmaktadır. ** Pazarlama ve Reklam İlan Giderleri ile Marka Elçileri Hizmet Giderlerinden oluşmaktadır

Yukarıdaki tabloda yer verildiği üzere tasarruf finansman şirketlerinin faaliyetlerinin esasen finansal aracılık hizmeti olmasından kaynaklı olarak gider kalemleri içerisinde personel giderleri önemli yer tutmaktadır. Sonrasında personel giderlerinin reklam ve ilan harcamaları, amortisman giderleri, ofis giderleri, taşıt giderleri ile danışmanlık ve müşavirlik giderleri izlemektedir. Bu nedenle başta personel giderleri olmak üzere tasarruf finansman şirketlerinin faaliyet giderleri arasında önemli paya sahip gider kalemlerine ilişkin vergisel yönden özellikli hususlar konu başlıkları şeklinde ele alınacaktır.

İlgili konu başlıklarının açık uçlu olması ve tasarruf finansman şirketlerinin ilgili gider kalemlerinin alt sınıflandırılmalarının bilinmemesi nedeniyle ele alınan konu şirketlerin finansal tablolarındaki ağırlığı ile orantılı olarak alt başlıklar halinde ele alınacaktır.

3.2.1.1. Personel Giderleri

Tasarruf finansman şirketlerine ilişkin bağımsız denetim raporları ile faaliyet raporları incelendiğinde personel giderlerinin şirketlerin en büyük gider kalemlerinden biri olduğu tespit edilmiş olup aşağıda personel giderlerinin şirketlerin finansal tablolarında büyüklüklerine ilişkin özet tabloya yer verilmiştir.

	Emin Evim A.Ş.	Birevim A.Ş.	Katılımevim A.Ş.	İmece A.Ş.	Sinpaş A.Ş.
	2022	2022	2022	2022	2022
Tasarruf Finansman Gelirleri	1.381.704.204	471.240.397	461.860.415	127.663.886	61.113.661
Esas Faaliyet Giderleri	776.601.443	523.622.885	309.101.861	76.245.269	74.285.579
Personel Giderleri	469.725.581	263.981.301	134.853.892	38.991.318	32.890.351

Tablo 11: Tasarruf Finansman Şirketlerinin Personel Giderleri (2022)

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

İkinci olarak tasarruf finansman şirketlerinin 2021 ve 2022 yıllarındaki çalışan sayılarına aşağıdaki tabloda yer verilmiştir.

Çalışan Sayısı	Birevim A.Ş	Emin Evim A.Ş	İmece A.Ş.	Katılımevim A.Ş	Fuzul A.Ş.	Sinpaş A.Ş.	Toplam
2022	1383	1383	141	677	1224	233	5041
2021	1428	1428	103	594	1270	-*	4823

Tablo 12: Tasarruf Finansman Şirketlerinin Çalışan Sayıları (2021- 2022)

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

*Tespit Edilememiştir.

Yukarıdaki tablolarda yer verildiği üzere tasarruf finansman sektörüne ilişkin yapısal düzenlemelerin yapıldığı 2021 yılı ile BDDK'nın denetim ve gözetimi altında faaliyet gösterilen 2022 yılı arasında şirketlerin çalışan sayıları arasında önemli değişiklikler olmamakla birlikte personel giderlerinde önemli artış meydana gelmiştir. Bununla birlikte tasarruf finansman gelirlerindeki artış oranı personel giderlerinde meydana gelen artış oranından çok daha fazladır.

Yukarıda yer verilen açıklamalar doğrultusunda personel giderlerine ilişkin vergi mevzuatı açısından özellikli hususlarda alt başlıklar şeklinde ele alınmıştır.

3.2.1.1.1. Personel Ücretlerin Gider Yazılması

Ücretin tarifine Gelir Vergisi Kanunun 61. maddesinde yer verilmiş olup işverene tabi belirli bir işyerine bağlı olarak çalışanlara hizmet karşılığı verilen para ve ayınlar ile sağlanan ve para ile temsil edilebilen menfaatler olarak tanımlanmıştır. Maddenin ikinci fıkrasında da ücretin farklı adlar altında ödenmiş olmasının yapılan ödemenin niteliğini değiştirmeyeceği hüküm altına alınarak ücret olarak kabul edilen ödemelere yer verilmiştir. Ayrıca maddenin devamında ücret sayılan ödemelere de yedi bent halinde yer verilmiştir.

Yukarıda yapılan açıklamalar doğrultusunda tasarruf finansman şirketlerinde, hizmet akdi çerçevesinde işverene bağlı olarak çalışan personellere hizmetin karşılığı olarak yapılan ödemeler ücret olarak değerlendirilir. Söz konusu ücretler çalışanlar açısından gelir unsuruyken şirketler açısından gider mahiyetindedir. Nitekim önceki bölümlerde yer verildiği üzere kurum kazancının hesaplanması aşamasında GVK'nın ticari kazanç hakkındaki hükümleri de (GVK 37-45 Maddeleri arasında) dikkate alınmaktadır. GVK'nın 40. maddesinde de indirebilecek giderler sayılmış olup ticari kazancın elde edilmesi ve idame ettirilmesi için yapılan genel giderlerin kazancın tespitinde indirilebileceği açıklanmıştır (m.40/1-1).

Genel giderlerin ticari kazancın tespitinde indirilmesi için kazancın elde edilmesi ve idamesi açısından bir illiyet bağının bulunması gerekmektedir. Bu doğrultuda hizmet akdi çerçevesinde hizmet veren personellere hizmet karşılığı olarak yapılan ödemelerin ilgili bentte yer alan genel gider kapsamında kazancın tespiti aşamasında indirilmesi mümkündür.

3.2.1.1.2. Personelin Sigorta Primleri İle Emeklilik Aidatları

Tasarruf finansman şirketlerinde çalışan personelin sigorta primleri ile emeklilik aidatlarının kurumlarca kazancın tespitinde gider olarak dikkate alınmasına yönelik değerlendirme yapmadan önce konuya ilişkin yasal düzenlemelere aşağıda yer verilmiştir.

Gelir Vergisi Kanununda da hizmetli ve işçilerin sigorta primleri ve emekli aidatlarının gider olarak indirimi kabul edilmiştir (m.40/1-2). 5510 sayılı Sosyal Güvenlik Kanununda ise kuruma fiilen ödenmeyen prim tutarlarının gelir vergisi ile kurumlar vergisi uygulamasında gider yazılamayacağı hüküm altına alınmıştır (m.88).

Konuya ilişkin yayımlanan tebliğde de ilgili ödemelerin kazancın tespiti aşamasında gider olarak dikkate alınması için fiilen ödenme şartının bulunduğu açıklanmıştır (174 Nolu GVK Tebliği, 1994).

Sonuç olarak sigorta ve emeklilik aidatlarının gider olarak dikkate alınması için ödenmiş olması şart olup kurumlar tarafından fiilen ödenmemiş prim ve aidatların gider olarak dikkate alınması mümkün değildir. Bununla birlikte zamanında ödenmeyen primlerin fiilen ödendikleri dönemde, hangi döneme ait olup olmadığına bakılmaksızın gider olarak dikkate alınmaları mümkündür.

3.2.1.1.3. Yönetim Kurulu Başkan ve Üyelerine Verilen Temettüleri ve Diğer Ödemeler

GVK uyarınca kurumların idare meclisi başkan ve üyelerine verilen kar payları menkul sermaye iradı sayılmaktadır (m.75/3). Dolayısıyla yapılan ilgili ödemelerin kurum kazancının tespitinde gider olarak indirimi mümkün değildir.

Bununla birlikte GVK'nın 61. maddesinde yedi bent halinde sayılan ödemelerin de ücret sayılacağı hüküm altına alınmış olup yönetim ve denetim kurulları başkanı ve üyelerine

bu sıfatları dolayısıyla yapılan ödemeler ücret olarak kabul edilmiş olup bu kapsamda yapılan ödemeler gider olarak dikkate alınabilir.

3.2.1.1.4. Personele Temettü İkramesi Verilmesi

Kurumlar sözleşme veya genel kurul kararı ile kapanan hesap döneminin karının bir kısmını çeşitli kıstaslar çerçevesinde personeline temettü olarak dağıtabilmektedir.

Personele yapılan bu ödemeler GVK açısından ücret kabul edilmekte olup kazancın tespiti aşamasında gider olarak indirim konusu yapılabilir.

Bununla birlikte personele yapılan bu ödemeler dönem karı ile birlikte belli olduğu için hangi dönemde gider yazılacağı hususu önem arz etmektedir. Konuya ilişkin açıklamaya Kurumlar Vergisi Genel Tebliğinin 11.11. bölümünde yer verilmiş olup buna göre ilgili yıla ilişkin kurumlar vergisi beyannamesinin verilme süresinin sonuna kadar yapılan ödemelerin ilgili bulunduğu yılın kazancının tespitinde gider olarak dikkate alınması mümkündür.

3.2.1.1.5. Personel Yemek Giderleri

Şirketler çalışanlarının yemek masraflarını kendi bünyelerinde bulunan yemekhanelerinde karşılayabildiği gibi anlaşmalı yemek firmaları aracılığı ile yada çalışanlarına ücret dışında yemek ücreti adı altında ödeme yapma gibi farklı yöntemlerle de karşılayabilmektedir. Özellikle tasarruf finansman şirketlerinin de aralarında bulunduğu yaygın şube ağına sahip hizmet işletmelerinde kullanılan bir yöntemde yemek çeki uygulamasıdır. Bu yöntemde şirketler çalışanlarına anlaşmalı firmalardan temin ettikleri “yemek çeki” olarak bilinen yemek kuponları vermekte çalışanlarda, ilgili yemek çekinin geçerli olduğu işletmelerden hizmet alabilmektedir. Personele yemek verilmesi için kullanılan bu yöntemler arasında vergilendirme açısından farklılıklar mevcuttur.

Gelir Vergisi Kanununda ücretin tanımının yapıldığı 61. maddesinde personele sair adlarda yapılan ödemeler ve sağlanan menfaatler ücret olarak nitelendirilmiştir. Bu durumda personele yemek verilmesi suretiyle sağlanan menfaatlerde ücret kabul edilmiş olup vergiye tabidir.

Bununla birlikte ücret istisnalarına ilişkin düzenlemenin yer aldığı GVK’nın 23/1-8 bendinde personele yemek verilmek suretiyle sağlanan menfaatlerin belirli şartlar altında

vergiden istisna olduğu hüküm altına alınmıştır. İlgili bentte yer alan istisnanın uygulanmasına yönelik olarak da 186 ve 322 No'lu Gelir Vergisi Genel Tebliğleri yayımlanmıştır. Tebliğde yapılan açıklamalar doğrultusunda;

- İşverenlerce işletme bünyesinde veya dışarıdan hazır yemek hizmeti veren mükelleflerden alınmak suretiyle verilen yemek hizmeti herhangi bir tutarlar sınırlı olmaksızın vergiden istisnadır.
- Yemek hizmetinin işletme bünyesinde verilmeyip personelin anlaşmalı yemek hizmeti veren yerlerden hizmet almasının sağlandığı durumda 2024 yılı için 170 TL'ye kadar olan kısım vergiden istisnadır.
- Yemek hizmetinin işletme bünyesinde verilmeyip yemek çeki, yemek kuponu vb. hizmet veren işletmelerden ilgili yemek kartlarının temin edilerek personele verilmesi ve personelin ilgili yemek kartları ile anlaşmalı işyerlerinden hizmet alması durumunda sağlanan menfaatin 2024 yılı için 170 TL'ye kadar olan kısmı vergiden istisnadır.

Yukarıda bahsedildiği üzere personele işletme bünyesinde yemek verilmesi suretiyle sağlanan menfaatin tamamı vergiden istisnadır. Yemek hizmetin diğer yöntemlerle sağlanması durumunda ise istisna tutarını aşan kısmın ücret olarak vergilendirilmesi gerekir. Diğer taraftan personele sağlanan bu menfaatler işveren tarafından GVK 40/1-2 kapsamında gider olarak dikkate alınabilir.

3.2.1.1.6. Personele Ramazan Erzakı Verilmesi

Kurumlar, Ramazan aylarında veya milli ve dini bayramlarda çalışan personellerine ramazan/bayram erzakı vb. adı altında erzak paketleri verebilmektedir. İlgili erzak paketlerinin kurum tarafından satın alınarak personellere verilmesi durumunda personele sağlanan bu menfaatler GVK'nın 61. maddesi gereği aynı ücret niteliğindedir. Söz konusu ayınların GVK'nın 63. maddesi gereği ortalama perakende fiyatlarına göre değerlendirilmesi gerekmekte olup erzak paketlerinin maliyet bedeli + KDV, net tutar olarak dikkate alınarak brüte iblağ edilmelidir. Hesaplanan brüt tutar da çalışanların ücret matrahına ilave edilerek gelir vergisi kesintisine tabi tutulmalıdır.

3.2.1.1.7. Personele Borç Para Verilmesi

Kurumlar zaman zaman personellerine çeşitli gerekçeler ile (teşvik, destek vb.) borç verebilmektedirler. Kurumların personellerine yaptığı bu ödemeler niteliğine göre önem arz etmektedir.

Kurumlar, söz konusu ödemeleri eğer personeli gelecekte yapacağı hizmete karşılık yaptıysa ve borç personelin maaşından mahsup edilecekse bu durumda söz konusu ödemeler ücret avansı olup GVK 61. maddesi gereği ücret olarak kabul edilerek vergilendirilmesi gerekmektedir. Bu durumda söz konusu ödemeler, GVK 40/1-2 maddesi gereği ticari kazancın tespitinde gider olarak indirilebilir.

Fakat bazı durumlarda kurumlar, personellerine ücret avansı niteliğinde olmayan, personelin gelecekte alacağı ücretten mahsup edilmeyecek şekilde borç verebilmektedirler. Söz konusu ödemeler Borçlar Kanunu çerçevesinde tüketim ödünü/karz akdi olarak nitelendirilir. Karz akdi çerçevesinde yapılan bu borç verme işlemi vergi kanunları açısından borcun faizsiz veya faiz oranının emsal bedellerine göre düşük olup olmadığı yönünden önem arz etmektedir.

Kurumlar Vergisi Kanununun 13. maddesinde düzenlenen transfer fiyatlandırması müessesesi açısından kurum personelleri ilişkili kişi sayılmaktadır. Bu nedenle şayet söz konusu borç faizsiz veya emsallerine göre düşük oranda faiz karşılığında verilmişse transfer fiyatlandırması açısından eleştiri konusu yapılabilecektir.

Dolayısıyla personellere verilen ve ücret avansı niteliğinde olmayan borçların faiz tutarı için emsal faiz oranı üzerinden faiz hesaplanarak kurum açısından gelir olarak dikkate alınmalıdır. Fakat hesaplanan faiz tutarı personelden tahsil edilmeyeceği için personele sağlanan menfaat olarak ücret olarak kabul edilerek vergilendirilmesi (net tutarın brüte iblağ edilerek ücret matrahına eklenmesi) gerekmektedir.

3.2.1.1.8. Yüksek Lisans Bursu İle Mesleki Sınav Giderler İçin Yapılan Ödemeler

Kurumlar kendi ihtiyaçları, yasal mevzuattan kaynaklanan ihtiyaçlar, personelin gelişiminin desteklenmesi gibi amaçlarla personellerinin eğitim harcamalarını karşılayabilmektedir. Bu harcamalara, personelin yurt içi/yurt dışı yüksek lisans masrafları, yabancı dil kurs ücretleri, mesleki sınav (SPK, TURMOB vb.) başvuru ücretleri veya teknik eğitim masrafları örnek gösterilebilir.

Kurumlarca karşılanan bu harcamaların mahiyeti, kurum kazancının tespiti aşamasında gider olarak dikkate alınıp alınamayacağı önem arz etmektedir. GVK’ da çalışanlara sağlanan ve para ile temsil edilebilen menfaatler ücret olarak tanımlanmış ayrıca maddenin üçüncü fıkrasının ikinci bendinde ve gelecekte yapılacak hizmetler karşılığında yapılan ödemelerinde ücret sayılacağı hüküm altına alınmıştır. Dolayısıyla çalışanlara burs sınav ücreti, yüksek lisans eğitim masrafı vb. adlar altında sağlanan menfaatlerin ücret olarak kabul edilerek tevkifata tabi tutulması gerekmektedir.

Diğer taraftan GVK’nın 28. maddesinde eğitim ve tatbikat gideri altında yapılan ödemelere ilişkin düzenleme yapılmış ve mezkûr maddede üç bent halinde sayılan ödemelerin gelir vergisinden istisna olduğu ifade edilmiştir.

İlgili bentler incelendiğinde şirketler tarafından yurt içinde veya yurt dışında tahsil gören öğrencilere verilen bursların öğrenci ile şirket arasında işçi işveren ilişkisi olmaması ile ilgili bentlerde belirtilen diğer istisna şartlarının sağlanması halinde gelir vergisinden istisna olduğu hüküm altına alınmıştır. Fakat ödeme yapan işletme ile öğrenci arasında işçi işveren ilişkisi bulunması durumunda söz konusu istisnadan yararlanılması mümkün değildir.

Netice itibari ile kurumlarca karşılanan personellerinin eğitim harcamaları, kurum ile hizmetten yararlanan personel arasında işçi işveren ilişkisi kapsamında para ile temsil edilebilen menfaatler niteliğinde olması veya geçmişte yapılmış veya gelecekte yapılacak iş karşılığında yapılması nedeniyle ücret kapsamındadır.

Ücret kapsamında olan bu ödemelerin KDV dâhil bedeli net ücret olarak kabul edilerek brüte iblağ edilmeli ve personelin ücret matrahına dâhil edilerek vergi kesintisine tabi tutulmalıdır. Diğer taraftan söz konusu harcamalar ücret niteliğinde olduğundan GVK 40/1-1 kapsamında kazancın tespitinde gider olarak indirimi mümkündür.

Konuya ilişkin verilen bir kısım özelgelere aşağıda yer verilmiştir:

- Şirket ortağının oğlu olan ve şirkette ücretli olan çalışan personelinin yurt dışında alacağı işletme eğitimi masraflarının emsallere uygun olmak kaydıyla kurum tarafından karşılanması durumunda gider olarak dikkate alınabilir (İstanbul Vergi Dairesi Başkanlığı, 2020).
- Şirkette ücretli olarak çalışmayan ortakların şirketin gelişimi için alacakları eğitimin şirketin faaliyeti ile doğrudan ilişkisi olmaması nedeniyle kurum

kazancının tespitinde gider olarak dikkate alınamaz (İzmir Vergi Dairesi Başkanlığı, 2016).

- Şirket personelinin dil kursu masraflarının şirket tarafından karşılanması durumunda yapılan ödemelerin ücret olarak kabul edilmesi gerekmektedir. (Kocaeli Vergi Dairesi Başkanlığı,2011).

3.2.1.1.9. Personelin Kullanmadığı İzinleri Karşılığında Yapılan Ödemeler

Çalışanların izin hakları öncelikle Anayasanın 50. maddesinde vazgeçilemez bir hak olarak tanımlanmıştır. İzin haklarının kullanımına ilişkin yasal düzenlemelere de 22.05.2003 tarih ve 4857 sayılı İş Kanunun da yer verilmiştir. Buna göre çalışan iş yerine giriş tarihinden itibaren bir yılı doldurması durumunda ücretli izne hak kazanmaktadır (m.53).

Bununla birlikte uygulamada, çalışanlar, işveren ile anlaşarak yıllık izinlerini kullanmayarak yıllık izinlerine isabet eden ücretleri alabilmektedir. Ayrıca çalışanların kullanılmayan izin hakları gelecek yıla devretmekte olup sözleşmenin sona ermesi durumunda o döneme kadar kullanılmayan izin haklarının sözleşmenin sona erdiği dönemdeki ücret üzerinden hesaplanması gerekmektedir.

GVK'nın 61. maddesinin ikinci fıkrasında çeşitli adlar altında ödenen tutarların ücretin mahiyetini değiştirmeyeceği hüküm altına alınmış olup bu durumda çalışanın daha öncesinde kullanmadığı izin hakları için işverenden ücret adı altında aldığı paraların avans mahiyetinde olduğunun kabul edilerek yapılacak hesaplamadan mahsup edilmesi kalan tutarında yapılan ödemelerin de ücret kabul edilerek vergilendirilmesi gerekir.

3.2.1.1.10. İş Kazası Nedeniyle Personele Ödenen Tazminatlar

İş kazalarına ilişkin özel düzenlemelere 31.05.2006 tarih ve 5510 sayılı Sosyal Sigortalar Ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ile 20.06.2012 tarih ve 6331 sayılı İş Sağlığı Ve Güvenliği Kanununda yer verilmiştir.

İş kazası olarak değerlendirilen kazalarda olayın özelliğine işverenlerin çeşitli sorumlulukları bulunmakta, işverenler yaşanan iş kazaları nedeniyle gerek anlaşma yoluyla, gerek mahkeme kararına istinaden çeşitli tazminatlar ödeyebilmekte yine kaza nedeniyle ortaya çıkan hastane masraflarını karşılayabilmekte veya personele çalışmadığı süre boyunca para yardımı yapabilmektedir. İşverenlerce iş kazaları sonucu

ödenen tazminatlar ile yapılan diğer ödemelerin hangi durumlarda gider olarak dikkate alınabileceği önem arz etmektedir.

Önceki bölümlerde yer verildiği üzere safi kurum kazancının tespitinde Gelir Vergisi Kanununun ticari kazanç hakkındaki hükümleri dikkate alınır. Ticari kazanç kapsamında indirilecek giderlerin sayıldığı Gelir Vergisi Kanununun 40/1-3 bendinde, işle ilgili olmak şartıyla, mukavelenameye veya ilama veya kanun emrine istinaden ödenen zarar; ziyan ve tazminatların ticari kazancın tespitinde gider olarak indirimi kabul edilmiştir. Diğer taraftan Kurumlar Vergisi Kanununun 11/g. maddesinde kurumun kendisinin, ortaklarının, yöneticilerinin ve çalışanlarının suçlarından doğan maddî ve manevî zarar tazminat giderlerinin indirimi kabul edilmemiştir Bu durumda söz konusu tazminatların gider yazılabilmesi için işle ilgili olması, sözleşmeye, ilama ve kanun emrine istinaden ödenmesi ve kurumların ortak yönetici veya çalışanların kusurundan kaynaklanmamış olması gerekmektedir.

Konuya ilişkin verilen özelgelerde de işverenin kusurundan kaynaklı tazminat ödemelerinin gider olarak indirimi kabul edilmeyeceği yönünde görüş belirtilmekte olup verilen bir özelge de işverenin %50 oranında kusurlu bulunması sonucu mahkemece hükmedilen tazminatın gider olarak indirimi kabul edilmemiştir (Bursa Vergi Dairesi Başkanlığı, 2011).

Gelir İdaresi Başkanlığı tarafından mahkeme devam ederken anlaşma yoluyla yapılan ödemelerin gider durumuna ilişkin verilen özelgede de anlaşma sağlanması nedeniyle davanın konusuz kaldığı dolayısıyla yapılan ödemelerin GVK 40/1-3 maddesinde kapsamında değerlendirilerek indirim konusu yapılamayacağı konusunda görüş verilmiştir (Kocaeli Vergi Dairesi Başkanlığı, 2011).

Gelir İdaresi Başkanlığı tarafından İşveren tarafından iş kazası geçiren personelin çalışmadığı süre boyunca SGK'dan alacağı iş göremezlik ödeneğinin düşük olması nedeniyle yapılacak para yardımlarının niteliğine ilişkin verilen özelgede, Personel açısından alınan ödemenin Gelir Vergisi Kanunun 25. maddesinin 1. fıkrası gereği gelir vergisinden istisna olduğu, işveren açısından ise yapılan ödemenin GVK 40/1-1 maddesi gereği genel gider olarak ticari kazancın tespitinde indiriminin mümkün olduğu yönünden görüş belirtilmiştir(İstanbul Vergi Dairesi Başkanlığı-434540, 2021).

Gelir İdaresi Başkanlığı tarafından bir başka özelgede de iş kazası nedeniyle oluşan hastane masraflarının şirketçe karşılanması durumunda ödenen tutarların ücretle

ilişkilendirilmeksizin kazancın tespitinde indiriminin mümkün olduğu yönünde görüş belirtilmiştir (Aydın Vergi Dairesi Başkanlığı,2022).

3.2.1.1.11. İhbar Tazminatı

4857 sayılı İş Kanununun 17. maddesinde belirsiz süreli iş sözleşmelerinde uygulanacak süreli fesih işlemleri düzenlenmiştir. Buna göre belirsiz süreli iş sözleşmeleri, fesih edilmeden önce çalışana bildirim yapılmalıdır. Bildirimin ne kadar süre önce yapılacağı da madde de ayrıntılı olarak düzenlenmiş olup İşverenler madde de düzenlenmiş bildirim süresine uymadıkları takdirde bildirim süresine ilişkin ücret tutarında tazminat ödemek zorundadır.

Fakat işverenler bildirim süresine ait ücreti peşin vermek suretiyle de iş sözleşmesini feshedebilirler (m.17). İşverenlerin yasal süreyi beklemeden iş sözleşmelerini fesih etmeleri nedeniyle yaptıkları ödemeler ihbar tazminatı olarak nitelendirilmekte olup bu ödemelerin kazancın tespitinde gider olarak kabul edilip edilemeyeceği önem arz etmektedir.

Ücretin tanımına ilişkin düzenlemelerin yapıldığı GVK'nın 61. Maddesinin ikinci fıkrasında çalışana hizmeti karşılığın sair adlarla yapılan ödemeler ücret olarak nitelendirilmiş, üçüncü fıkrasının 7. Bendinde de hizmet sözleşmesi sona erdikten sonra iş kaybı tazminatları, iş sonu tazminatları, iş güvencesi tazminatları gibi çeşitli adlar altında yapılan ödemeler ve yardımlarında ücret olarak değerlendirilmesi gerektiği hüküm altına alınmıştır. Dolayısıyla iş sözleşmesi fesih edilen personele ödenen ihbar tazminatının ücret olarak değerlendirilmesi gerekmektedir. Söz konusu ödemelerin ücret olarak değerlendirilmesi durumunda da işverenler tarafından GVK 40/1-3 kapsamında gider olarak indirimi mümkündür.

Konuya ilişkin verilen özelgelere de söz konusu ödemeler ücret olarak nitelendirilerek kazancın tespitinde gider olarak indiriminin mümkün olduğu yönünde görüş bildirilmiştir (İzmir Vergi Dairesi Başkanlığı, 2019). (İzmir Vergi Dairesi Başkanlığı, 2015).

3.2.1.1.12. Kıdem Tazminatı

Halen yürürlükte bulunan 22.5.2003 tarih ve 4857 sayılı İş Kanununun 120. maddesi ile 25.8.1971 tarih ve 1475 sayılı İş Kanununun kıdem tazminatı başlıklı 14. maddesi hariç

diğer maddeleri yürürlükten kaldırılmış olup, kıdem tazminatını düzenleyen 14. madde halen yürürlüktedir.

Maddede yer alan hüküm gereği en az bir yıl çalışan işçilerin maddede belirtilen sebeplerle iş sözleşmelerinin sona ermesi durumunda, işverenlerce iş sözleşmesi kapsamında çalıştıkları her tam yıl için 30 günlük ücreti tutarında kıdem tazminatına hak kazanırlar.

İşverenler tarafından ödenen kıdem tazminatlarının vergi kanunları karşısındaki durumu, vergilendirme usulü ile ödenen tutarların kazancın tespiti aşamasında gider olarak dikkate alınıp alınamayacağı ile alınacaksa hangi dönemde gider olarak dikkate alınacağı önem arz etmektedir.

İşçiler açısından alınan kıdem tazminatlarının gelir vergisi karşısındaki durumuna ilişkin düzenlemelere Gelir Vergisi Kanunun 25. maddesi ile 303 Seri No'lu GVK Tebliğinde yer verilmiş olup kıdem tazminatlarının kıdem tazminat tavanı içerisinde kalan kısmı gelir vergisinden istisnadır. Kıdem tazminatını aşan kısmın ise ücret olarak vergilendirilmesi gerekmektedir.

İşverenler açısından ise kıdem tazminatlarının giderleştirilmesine ilişkin GVK 40. madde de özel bir düzenleme bulunmamakta olup GVK 40/1-1 kapsamında genel gider olarak mı yoksa GVK 40/1-3 kapsamında mı kazancın tespitinden gider olarak dikkate alınması gerektiği tartışma konusu olmuştur. Zira GVK 40/1-1 kapsamında gider olarak dikkate alınması durumunda kıdem tazminatının tahakkuk etmesi yeterli olup fiilen ödenmesine gerek bulunmamaktadır. GVK 40/1-3 maddesinde tazminatların gider olarak dikkate alınması için ödeme şartı bulunmaktadır. Ödemeden kastın GVK 96. maddesinde belirtildiği şekilde fiilen ödemeyi de kapsayıp kapsamadığı da tartışma konusudur.

Gelir İdaresi Başkanlığı tarafından verilen güncel tarihli özelgelerde kıdem tazminatlarının tahakkuk etmesi yeterli görülmeyerek GVK 40/1-3 kapsamında fiilen ödendikleri dönemde gider olarak dikkate alınabileceği yönünde görüş beyan edilmiştir (İstanbul Vergi Dairesi Başkanlığı-444513, 2021),Ankara Vergi Dairesi Başkanlığı, 2021).

3.2.1.1.13. İ kale Sözleşmesi Gereğince Ödenen Tazminatlar

İşyerinde belirli süre çalışan personelin iş sözleşmesi işveren tarafından fesih edildiği takdirde personel, iş hukukunda düzenlenmiş olan kıdem tazminatı ve ihbar tazminatına

hak kazanmakta ayrıca işe iade davası, arabulucuya başvurma vb. hakları bulunmaktadır. İş sözleşmesinin personele tarafından fesih edildiği durumda ise iş hukuku gereği personelin kıdem ve ihbar tazminatı hakkı bulunmamaktadır.

İş sözleşmelerinin işveren veya personel tarafından fesih edilmesi dışında işveren ve personelin karşılık anlaşması yoluyla sona erdirilmesi de mümkündür. İkale olarak nitelendirilen bu duruma ilişkin düzenlenen ikale sözleşmeleri iş hukukunda düzenlenmemiş olup Anayasa ve Borçlar Kanunu gereği sözleşme serbestisi kapsamında düzenlenmektedir.

İşveren ve personelin karşılıklı anlaşması sonucu düzenlenen ikale sözleşmesiyle personel, sözleşme kapsamında işveren tarafından yapılan ödemeler karşılığında, işverenin iş sözleşmesini fesih etmesi durumunda kazanacağı haklarında vazgeçmektedir. İkale sözleşmeleri kapsamındaki ödemelerin vergi kanunları karşısındaki durumu önemli olup konuya ilişkin ihtilaf bulunması nedeniyle 2019 yılında yasal düzenleme yapılmıştır. Yapılan düzenleme ile Gelir vergisi kanununda ücretin tanımının düzenlendiği 61. maddesine eklenen (7) bent ile karşılıklı sonlandırma sözleşmesi veya ikale sözleşmesi kapsamında ödenen tazminatların ücret olarak kabul edilmiştir. Söz konusu ödemelerin ücret olarak vergilendirilmesi durumunda da Gelir Vergisi Kanunu 94. maddesi kapsamında tevkifat yapılması gerekmektedir. Bununla birlikte konuya ilişkin düzenlemelerin yapıldığı 7103 sayılı Kanunla aynı zamanda GVK 25/7-b maddesinde yapılan düzenlemeyle ödenen tutarların kıdem tazminatı tavanına kadar olan kısmı gelir vergisinden istisna tutulmuştur.

3.2.1.2. Pazarlama ve Reklam İlan Giderleri

Şirketler satışını yaptıkları ürün veya hizmetlere ilişkin tanıtım, pazar paylarını artırma, karı maksimize etme gibi çeşitli gerekçeler ile reklam ve pazarlama harcamalarında bulunurlar. Çeşitli mecralar aracılığı ile gerçekleştirilen bu tür harcamalar yapılan faaliyetin niteliğine göre işletme giderleri içerisinde önemli paya sahip olabilmektedir.

2021 yılında yapılan yasal düzenlemeler sonrası tasarruf finansman sektörüne girişlerin kısıtlanarak piyasanın regüle edilmesiyle faaliyet izni verilen şirketlerin piyasa paylarını artırma çabaları, tasarruf finansman faaliyetinin özgünlüğü ve en nihayetinde tasarruf fon havuzunun sağlıklı işlemesinin yeni müşterilerin sisteme dâhil olmasına bağlı olması nedeniyle pazarlama ve reklam harcamaları tasarruf finansman şirketleri açısından önem

arz etmekte olup reklam ve pazarlama harcamaları şirketlerin giderleri arasında önemli yer kaplamaktadır. Aşağıdaki tabloda da şirketlerin pazarlama ve reklam giderlerinin finansal tablolarında ki paylarına yer verilmiştir.

Unvan	Tasarruf Finansman Gelirleri	Esas Faaliyet Giderleri	Pazarlama ve Reklam Giderleri	Tasarruf Finansman Gelirleri	Esas Faaliyet Giderleri	Pazarlama ve Reklam Giderleri
	2022	2022	2022	2021	2021	2021
Emin Evim A.Ş.	1.381.704.204	776.601.443	68.021.074	631.078.588	525.051.011	37.499.809
Birevim A.Ş.	471.240.397	523.622.885	92.864.206	309.438.294	366.923.753	26.691.633
Katılmevi m A.Ş.	461.860.415	309.101.861	66.742.017	186.166.618	152.525.796	23.526.256
İmece A.Ş.	127.663.886	76.245.269	1.553.602	47.894.496	36.153.323	3.493.813
Sinpaş A.Ş.	61.113.661	74.285.579				

Tablo 13: Tasarruf Finansman Şirketlerinin Pazarlama Ve Reklam Giderleri (2021-2022)

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tabloda gösterildiği yer verildiği üzere tasarruf finansman sektörüne ilişkin yapılan yasal düzenleme sonrası şirketlerin BDDK’ dan faaliyet izni aldığı 2022 yılında bir önceki yıla kıyasla reklam ve pazarlama giderlerinde önemli oranda artış meydana gelmiştir. Diğer taraftan reklam ve pazarlama harcamalarının kapsamı çok geniş olup şirketler reklam harcamalarına ilişkin planlama ve hizmet alımlarını profesyonel ajanslar aracılığı ile gerçekleştirebildiği gibi ayrıca kendileri de doğrudan reklam ve pazarlama harcamalarında bulunabilmektedir. Reklam ve pazarlama harcamaları çeşitli mecralar aracılığı ile gerçekleştirildiği için yapılan harcamaların şirketlerce gider ve indirim konusu yapılması ile yapılan işlemin niteliğine göre şirketlere yüklenen vergisel sorumluluklar önem arz etmektedir.

3.2.1.2.1. Reklam Harcamalarının Gider Yazılması

GVK’nın 40/1-1 maddesinde ticari kazancın elde edilmesi ve idame ettirilmesi için yapılan genel giderlerin kazancın tespitinde gider olarak indirilebileceği hüküm altına alınmıştır. Bu doğrultuda mükellefler tarafından gerçekleştirilen reklam harcamalarının kurum kazancının tespiti aşamasında gider olarak indirimi mümkündür. Ayrıca yapılan

harcamaların niteliği ile reklam verilen mecralara göre şirketlerin bir takım vergisel sorumlulukları bulunmak olup konuya ilişkin detaylara sonraki bölümlerde yer verilmiştir.

3.2.1.2.2. Reklam Alım Hizmetlerinin Ajans Aracılığı İle Gerçekleştirilmesi

Kurumsal şirketlerin önemli bir kısmı reklam harcamaları için reklam ajansları ile çalışmakta, ajanslardan başta medya planlama ve satın alma olmak üzere çeşitli hizmetler almaktadır.

3.2.1.2.2.1. Medya Planlama Ve Satın Alma

Günümüzde şirketlerin reklam bütçelerinde dijital medya reklam harcamaları önemli yer kaplamakta olup dijital medya; bilinen farklı ortamları bir araya getirebilen, geleneksel medyadan farklı olarak metin, statik görüntü, hareketli görüntü ve ses gibi ortamları tek yerde toplayabilen medya olarak tanımlanabilir (Lister vd., 2008).

Dijital medya reklamları, videolu reklam, tv reklamları, arama motoru reklamı, mobil reklamlar, sosyal medya reklamları gibi birçok alt türe ayrıldığından şirketin hedef ve bütçeleri doğrultusunda hangi mecranın ne kadar ve nasıl kullanılacağına yönelik planlama yapılması gerekmektedir. Bu konuda uzmanlaşmış ajanslar şirketlere hedef kitleye ulaşılması için hangi mecralarda reklam verilmesi gerektiğini planlar sonrasında şirketler ajanslar aracılığı ile yapılan planlama doğrultusunda satın alma işlemini gerçekleştirirler. İlgili reklam harcamalarının sonuçları da ayrıca ajanslar tarafından analiz edilerek raporlanır.

Şirketlerin söz konusu reklam harcamalarını ajanslar aracılığı ile gerçekleştirmeleri durumunda söz konusu hizmetin vergilendirilmesi önem arz etmektedir. Şöyle ki KDV Genel Uygulama Tebliğinde ticari reklam hizmetlerine ilişkin açıklamalara yer verilmiş ve ticari reklam alım hizmetinin 3/10 oranında kısmi tevkifata tabi olduğu belirtilmiştir. Ticari reklamların tanımına da tebliğde yer verilmiş olup; ticari amaçla bir mal veya hizmetin satışını teşvik etmek maksadıyla reklam verenler tarafından herhangi bir mecrada yazılı, görsel, işitsel ve benzeri yollarla gerçekleştirilen pazarlama iletişimi duyuruları olarak özetlenebilir.

Dolayısıyla reklam ajansları tarafından kurumlara düzenlenen faturalar kısmi tevkifatlı olarak düzenlenmesi gerekmekte olup, alıcılar faturada yer alan KDV'nin 3/10 oranında

tevkifat yapmak ve tevkif ettikleri KDV'yi 2 nolu beyanname ile beyan etmek ve ödemek zorundadırlar. Alıcılar 2 nolu KDV beyannamesi ile beyan ettikleri ve ödedikleri tutarları sonrasında ödemenin yapıldığı vergilendirme dönemine ilişkin 1 nolu KDV beyanlarında indirim konusu yapabilmektedirler. Satıcılar tarafından beyan edilen tevkifata tabi tutulmamış (7/10) KDV tutarı ise genel hükümler çerçevesinde alıcılar tarafından 1 nolu KDV beyannamesinde indirim konusu yapabilmektedirler.

3.2.1.2.2.2. Açık Hava Reklamları

Açık hava reklamları tabelalar, billboardlar, bina cephe giydirme, otobüs durakları, Led Ekranlar ve taşıt giydirme uygulamaları ile yapılan reklam türüdür. Görsel açıdan etkileyici bu reklamlar hedef kitle ile etkileşime geçmek ve akıllara yerleşmek için modern pazarlama stratejileri açısından önemlidir.

Şirketlerin reklam bütçelerinde önemli yer kaplayan açık hava reklamcılığı faaliyeti vergisel açıdan önem arz etmektedir. Bunun başlıca sebebi açık hava reklam mecralarının mülkiyetinin çok farklı şahıs ve kurumlarda olmasından ve reklam veren ile mecra sahiplerinin mükellefiyetlerine göre değişkenlik göstermesinden kaynaklanmaktadır. Örneğin bir apartmanın dış cephesine yapılan reklam uygulaması sonucu apartman yönetimine yapılacak ödemede apartman yönetiminin gelir ve kurumlar vergisi açısından mükellefiyeti olmadığı için söz konusu gelir kat maliklerinin geliri sayılır ve ödemeyi yapan kurum açısından hem gelir vergisi hem de KDV açısından tevkifat yapma sorumluluğu doğabilir.

Uygulamada şirketler açık hava reklamcılığı faaliyetlerini doğrudan kendileri yürütmekte dijital medya reklamlarında olduğu gibi ajanslar aracılığı ile çalışmaktadır. Ajanslar ilgili reklam mecralarını kiralayarak kurumların istekleri doğrultusunda açık hava reklam faaliyetlerini yürütmektedir. Bununla birlikte şirketlerin aktifine kayıtlı olan reklam tabelaları da bulunabilmekte olup bunlardan da yararlanılmaktadır.

Kurumların ajanslar aracılığı ile almış oldukları açık hava reklam hizmetleri katma değer vergisi açısından ticari reklam faaliyetine girmekte tevkifata tabidir.

3.2.1.2.3. Oyuncu ve Sunucular ile Yapılan Reklam Anlaşmaları

Şirketler, tanıtım ve reklam faaliyetleri için sinema oyuncularını, sunucular gibi ünlü isimlerle anlaşma yaparak marka yüzü olarak reklam faaliyetlerinde

yararlanabilmektedir. Şirketler reklam faaliyetlerine ilişkin ödemelerini ilgililerin mükellefiyetlerine bağlı olarak anlaşmalı oldukları ajanslara yapabildiği gibi doğrudan kendilerine de yapabilmektedirler.

Söz konusu ödemeler şirketler açısından GVK 40/1 gereği genel gider olarak kurum kazancının tespiti aşamasında indirilebilir. Ayrıca söz konusu hizmetler KDV açısından ticari reklam faaliyeti kapsamında olduğundan önceki bölümlerde yer verildiği üzere tevkifata tabi olup şirketlerin tevkifat yapma sorumluluğu bulunmaktadır.

3.2.1.2.4. Yurt Dışından Alınan Reklam Hizmetleri

Kurumlar Facebook, Google, Youtube gibi yurt dışı merkezli mecralar üzerinden de reklam vermektedirler. Hizmetten Türkiye’de yararlanılmakla birlikte yurt dışı kaynaklı olan bu hizmetlere ilişkin belge düzeni ve yapılan ödemeler vergi kanunları karşısında özellik arz etmektedir.

Önceki bölümlerde yer verildiği üzere VUK kapsamında yapılan iş karşılığında işi yapan tüccar tarafından yedi gün içerisinde fatura düzenlenmesi mecburidir. Yurt dışından alınan hizmetlere ilişkin belge düzenine yönelik detaylı açıklamalara 253 Sıra No’lu VUK Tebliğinde yer verilmiştir

Tebliğ ile normal şartlarda yurt dışı mukimi kişi veya kuruluşlara yaptırılan iş ve hizmetler karşılığında alınan belgelerin yurt dışı temsilciliklerimiz veya yurt içinde Noterlere tercüme zorunluluğu bulunmaktayken söz konusu işlemlerin yoğunluğa sebep olması nedeniyle Türkçeye tercüme zorunluluğu kaldırılmıştır. Mükellefler ilgili belgelerde yazılı tarihin Merkez Bankası kurunu dikkate alarak Türk Lirasına çevirmek suretiyle ilgili belgelerde yazan tutarları gider olarak dikkate alabilirler (253 No’lu VUK Tebliği, 1997).

Yurt dışındaki mükelleflerden alınan reklam hizmetlerine ilişki yapılacak ödemeler özellik arz etmekte olup konuya ilişkin düzenlemelere VUK’ un 11. maddesinde Cumhurbaşkanına tanınan yetkiye dayanılarak yayımlanan 18.12.2018 tarih ve 476 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararında yer verilmiştir.

İlgili kararın 3. Maddesi ile dar mükellefiyete tabi olanlar tarafından internet ortamında verilen hizmete ilişkin hizmeti verenlere veya aracılık eden dar mükelleflere yapılan ödemeler üzerinden %15 vergi kesintisi yapılması gerekmektedir (m.3).

Sonuç olarak kurumların facebook Google gibi dar mükellefiyet esasında vergilendirilen firmalardan aldıkları reklam hizmetleri nedeniyle yaptıkları ödemelerden % 15 vergi kesintisi yapmaları gerekmektedir.

Dar mükellef kurumlara yapılan ödemelere ilişkin özellikli bir diğer husus söz konusu ödemelere ilişkin KDV tevkifatıdır. KDV Kanununa göre ticari faaliyetler kapsamında Türkiye’de yapılan teslim ve hizmetler KDV konusuna girmekte olup, Türkiye’de yapılan veya Türkiye’de faydalanılan hizmetler Türkiye’de ifa edilmiş sayılmaktadır (m.1, m.6). Buna göre söz konusu reklam hizmetleri KDV’nin konusuna girmektedir.

Ayrıca KDV kanunun 9. maddesinde vergi sorumlusuna ilişkin düzenleme yapılmış, madde de belirtilen şartlar dâhilinde Hazine ve Maliye Bakanlığına vergiye tabi işlemlere taraf olanları verginin ödenmesinden sorumlu tutma yetkisi verilmiştir. Konuya ilişkin detaylı açıklamalara ise KDV Uygulama Genel Tebliğinde yer verilmiştir.

Tebliğin (I/C-2.1.2.1.1) bölümünde yapılan açıklamalar doğrultusunda işyeri, kanuni merkezi ve iş merkezi Türkiye’de bulunmayanların Türkiye’de yaptığı hizmetler nedeniyle KDV’nin tamamının, hizmetten faydalanan yurt içindeki muhatap tarafından sorumlu sıfatıyla beyan edilip ödenmesi mecburidir. Dolayısıyla mükelleflerin Türkiye’de işyeri, kanuni merkezi ve iş merkezi bulunmayan firmalardan aldıkları ve Türkiye de gösterilen reklam hizmetleri nedeniyle tam tevkifat kapsamında KDV’nin tamamını tevkif ederek 2 nolu KDV beyannamesi ile beyan ederek ödemeleri gerekmektedir. Sorumlu sıfatıyla ödenen tutarlar sonrasında 1 nolu KDV beyannamesinde indirim konusu yapılabilir.

3.2.1.2.5. Müşterilere Verilen Promosyonlar

Tasarruf finansman şirketleri satışlarını ve marka bilinirliğini artırmak amacıyla müşterilerine ajanda, kalemlik vb. promosyon ürünlerini ücretsiz verebilmektedir.

Söz konusu promosyon ürünleri müşterilere bedelsiz olarak verildiği için promosyon ürünlerinin alış bedelleri GVK’nın 40/1-1 maddesi gereği genel gider niteliğinde olduğundan kazancın tespitinde gider konusu yapılabilir. Bu hususta önemli olan verilen promosyon ürünlerinin işin mahiyeti ve genişliği ile uyumlu olmasıdır.

3.2.1.2.6. Marka Elçilerine Yapılan Ödemeler

Tasarruf finansman şirketlerinin bir kısmı pazarlama ve reklam faaliyetleri kapsamında marka elçiliği, referans vb. adlar altında çevresindekileri tasarruf finansman şirketlerine yönlendiren müşterilerinin teşvik edilmesine yönelik uygulamaları bulunmaktadır.

Uygulama kapsamında yer alan gönüllüler/marka elçileri aracılığı ile uygulamayı yapan şirketin tasarruf finansman sistemine katılan yeni müşterilerin ödediği organizasyon ücreti üzerinden referans olan gönüllüler/marka elçilerine belli oranlarda (%2-3) ödeme yapılmaktadır. Yapılan ödemelerin belge düzeni ile vergi mevzuatı karşısındaki durumu özellik arz etmektedir.

Öncelikle tasarruf finansman şirketlerine yeni müşterilerin yönlendirilmesini sağlayan gönüllüler/marka elçileri ile şirketler arasında işçi işveren ilişkisi bakımında bağıllık bulunmadığından bu kişilere yapılan ödemelerin ücret olarak kabul edilerek vergilendirilmeleri mümkün değildir. Bu ödemeler tasarruf finansman sistemine yeni katılan müşterilerin ödediği organizasyon ücretleri üzerinden belirlendiği dolayısıyla yapılan ödemeler ile ticari kazanç arasında doğrudan ilişki olduğundan şirketler tarafından GVK 40/1-1 kapsamında gider konusu yapılabileceği değerlendirilmektedir.

İlgili ödemelerin belge düzenine ilişkin olarak söz konusu gönüllüler/marka elçilerinin vergi mükellefiyeti olmayan kişilerden oluştuğu dikkate alındığı takdirde gider pusulası ile belgelendirilebileceği düşünülmektedir. Bununla birlikte gider pusulasına ilişkin düzenlemelerin yapıldığı VUK 'un 234. Maddesinde 2021 yılında yapılan değişikliklerle banka ve finans kurumları aracılığı ile yapılan bu tür ödemelerde dekontların da gider pusulası yerine geçtiği dikkate alınarak dekontla tevsik yoluna da gidilebilir.

Gelir elde eden ve vergi mükellefiyetleri bulunmayan gönüllüler/marka elçilerinin bu işlerden kazandıkları gelirlerin ise GVK 82/1 kapsamında arizi kazanç olarak değerlendirilmesi gerektiği düşünülmektedir.

3.2.1.2.7. Sponsorluk Harcamaları

Önceki bölümlerde yer verildiği üzere reklam harcamaları ticari kazancın elde edilmesiyle ilgili olduğundan dolayı GVK 40/1-1 maddesi gereği genel gider olarak kazançtan indirimi mümkündür.

Sponsorluk harcamaları ise reklam harcamalarından farklı olarak ticari kazancın elde edilmesiyle doğrudan ilişkili olmayan, sosyal amacı ön planda olan harcamalardır.

Sponsorluk harcamalarına ilişkin düzenlemelere Kurumlar Vergisi Kanununun 10/1-a maddesinde yer verilmiştir. Buna kurumların ilgili bentte sayılan sponsorluk harcamaları reklam harcamalarından farklı olarak kurumlar vergisi beyannamesi üzerinde ayrıca gösterilmek suretiyle kurum kazancından indirim konusu yapılabilir.

Mezkûr madde de, Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğünün Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun ile Türkiye Futbol Federasyonu Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanunu kapsamında yapılan sponsorluk harcamalarının amatör spor dalları için tamamı, profesyonel spor dalları için % 50'sinin beyanname üzerinden ayrıca gösterilmek suretiyle kurum kazancından indirilebileceği hüküm altına alınmıştır.

Konuya ilişkin detaylı açıklamalara Kurumlar Vergisini Genel Tebliğinin 10.3.1. bölümünde yer verilmiş olup sponsor kurumun adının anılması koşulu ile hangi harcamaların sponsorluk harcaması olarak kabul edileceği de tebliğde açıklanmıştır. İlgili bölümde belirtilen harcamalar ile benzer harcamalar dışında kurumlara doğrudan fayda sağlayan, saha kenarlarına yansıtılan veya sporcuların formalarına işlenilen marka amblem vb. işaretler reklam harcaması olarak kabul edilir ve GVK 40/1-1 kapsamında kurum kazancının tespiti aşamasında gider olarak dikkate alınabilir.

3.2.1.3. Amortisman Giderleri

Amortisman işletmeye dâhil gayrimenkul ve sabit kıymet niteliğindeki maddi kıymetlerle, gayrimaddi kıymetlerin değerinde zamanla meydana gelen kayıpların sonuç hesaplarına intikal ettirilmesidir (Özbalcı, 2002). Amortismanla ilişkin düzenlemelere Vergi Usul Kanununda yer verilmiş olup işletmeler tarafından hesaplanan amortismanlar kazancın tespiti aşamasında gider olarak dikkate alınır. Tasarruf finansman şirketlerinin 2022 yılına ilişkin finansal tabloları üzerinden tespit edilen amortisman giderlerine ilişkin tabloya aşağıda yer verilmiştir.

	EMİN EVİM A.Ş	BİREVİM A.Ş	KATILİMEVİ M A.Ş	İMECE A.Ş.
Binalar		39.639,00		
Tesis Makine ve Cihazlar	720.660			
Taşıtlar	1.485.695	67.507,00	635.727	239.325
Mobilya ve Demirbaşlar	10.271.042	5.856.956,00	2.763.396	2.479.283
Özel Maliyetler	5.185.977		11.045.983	2.456.096
Kullanım Hakkı Varlıkları	52.740.774		21.830.060	1.796.669
.-Binalar	46.860.140		21.830.060	1.796.669
.-Taşıtlar	5.880.634			
Diğer Maddi Duran Varlıklar		11.038.589,00		
Haklar	1.096.215	4.713.192,00		90267
Diğer Maddi Olmayan Duran Varlıklar	1.304.471	823.978,00	304.831	
Diğer		7.909.227,00		525.319
Toplam	72.804.834	30.449.088,00	36.571.453	7.586.959

Tablo 14: Tasarruf Finansman Şirketlerinin Amortisman Giderleri (2022)

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Yukarıda yapılan açıklamalar doğrultusunda tasarruf finansman şirketlerinin sonraki bölümlerde amortismanlara ilişkin vergi mevzuatı açısından özellik arz eden hususlar ele alınacaktır.

3.2.1.3.1.Amortisman Tutarlarının Gider Yazılması

GVK'nın 40. maddesinin birinci fıkrasında safi kazancın tespitinde indirebilecek giderler on bir bent halinde sayılmıştır. Mezkûr maddenin birinci fıkrasının yedi numaralı bendinde VUK hükümlerine göre ayrılan amortismanların ticari kazancın tespitinde gider olarak dikkate alınabileceği hüküm altına alınmıştır. Dolayısıyla kurumlar VUK hükümlerine göre hesapladıkları amortisman tutarlarını gider olarak dikkate alabilirler. Kurum kazancının tespitinde dikkate alınacak amortismanlarının hesaplanmasına ilişkin düzenlemelere de VUK' da yer verilmiş olup buna göre amortisman hesaplanması için aşağıdaki şartları sağlaması gerekmektedir:

1. Aktife kayıtlı olması: iktisadi kıymetin yasal defter kayıtlarında yer alması ve ayrıca fiilen işletmede bulunması gerekir.
2. Sabit kıymetlerin kullanıma hazır olması: İktisadi kıymetin fiilen kullanıma hazır olması veya kullanılması gerekmektedir.
3. İşletmede bir yıldan fazla kullanılması: İşletmede kullanılan veya kullanılabilecek nitelikte olmakla birlikte belli dönemlerde kullanılmayan sabit kıymetler için amortisman ayrılabilir.
4. Sabit kıymetin değer kaybetmeye maruz kalması: sabit kıymetin yıpranmaya, aşınmaya veya kıymetten düşmeye maruz kalması gerekir.

3.2.1.3.2.Amortisman Ayırma Yöntemleri

Vergi Usul Kanununda amortisman ayırma yöntemleri normal ve azalan bakiyeler usulü olmak üzere iki tanedir. Ayrıca bunların dışında madenler için farklı amortisman uygulaması ile yangın deprem, yeni icatlar gibi olağan dışı nedenlerin varlığı halinde fevkalade amortisman uygulaması bulunmaktadır.

Normal amortisman uygulamasında iktisadi kıymetlerin faydalı ömürleri dikkate alınarak ilan edilen oranlar üzerinden her yıl eşit miktarda amortisman ayrılır (m.315). Azalan bakiyeler yönteminde ise amortisman hesaplanacak değer, daha önce ayrılmış olan amortismanlar toplamının düşülmesiyle bulunan bakiye değer üzerinden hesaplanır ve oranda normal amortisman oranının iki katı olarak uygulanır. Bu usulde amortisman tutarı her yıl değişmekte olup ilk yıllarda daha fazla amortisman ayrılır (mükerrer m. 315).

3.2.1.3.3.Amortisman Uygulama Süresi

Amortisman iktisadi kıymetlerin faydalı ömürleri dikkate alınmak suretiyle hesaplanmakta olup, iktisadi kıymetlerin faydalı ömürleri Hazine ve Maliye Bakanlığınca tespit edilir (m.315). Amortisman hesaplamasına ilişkin süre iktisadi kıymetin aktife girdiği yıl başlamakta olup, amortisman yıl veya gün bazında hesaplanabilir Ayrıca binek araçlar için kıst amortisman uygulaması geçerlidir. (m.320). Ayrıca VUK' un 320. maddesinde 2021 yılında 7338 sayılı Kanunla yapılan değişiklikle ise mükelleflere bakanlıkça tespit edilen faydalı ömür süresinden kısa veya iki katından fazla olmaması kaydıyla amortisman sürelerini kendileri belirleyebilme imkânı getirilmiştir.

3.2.1.3.4. Amortisman Uygulamasına İlişkin Özellikli Durumlar

3.2.1.3.4.1. Şüpheli Alacak Uygulaması (6361 Sayılı Kanun Kapsamında Ayrılan Karşılıklar)

Çalışmanın önceki bölümlerinde değinildiği üzere ticari kazançlarda tahakkuk ve dönemsellik esası geçerlidir. Buna göre bir alacağın miktar ve mahiyet olarak kesinleştiği durumda alacağın tahakkuk ettiği kabul edilir. Bununla birlikte mükellefler alacaklarının tahsili ile ilgili sorun yaşayabilmektedir. Bu nedenle VUK'un "Alacaklarda ve Sermayede Amortisman" başlıklı 322-327 maddeleri arasındaki bölümünde sorunlu alacaklara ilişkin belirli şartlar altında karşılık ayrılması ve zarar yazılmasına ilişkin düzenlemeler yapılmıştır.

VUK' un 323. maddesinde şüpheli alacak uygulamasına ilişkin düzenleme yapılmış, işletme veya bilanço esasında defter tutan mükelleflerin ticari veya zirai kazancın elde edilmesiyle ilgili teminatsız alacaklarının tahsilinin şüpheli hale gelmesi durumunda karşılık ayırmak suretiyle kurum kazancının tespitinde gider olarak dikkate alınabileceği belirtilmiştir.

"Madde 323 – (Değişik: 30/12/1980-2365/55 md.) Ticari ve zirai kazancın elde edilmesi ve idame ettirilmesi ile ilgili olmak şartıyla;

1. Dava veya icra safhasında bulunan alacaklar;

2.(...)

Şüpheli alacak sayılır..." (m.323)

Alacağın ticari veya zirai kazancın elde edilmesi ile ilgili olmasının maksadını açıklayan herhangi bir düzenleme olmamakla birlikte vergi idaresinin yorumu ticari ve zirai kazancın elde edilmesinin tahakkuk esasına göre değerlendirilmesinden kaynaklandığı şeklindedir.

Zira VUK'un 3. maddesinde vergi kanunlarının lafzı ve ruhu ile hüküm ifade edeceği, lafzın açık olmadığı hallerde vergi kanunlarının konuluştaki maksat, hükümlerinin kanunun yapısındaki yeri ve diğer maddeler ile bağlantısı göz önüne alınarak uygulanacağı hüküm altına alınmıştır.

Dolayısıyla şüpheli alacağın gelir unsurlarından yalnızca ticari ve zirai kazançla sınırlandırılmasına ilişkin madde hükmünün uygulaması konusunda tereddüt hâsıl olması durumunda ikinci yol olarak kanunun konuluştaki maksadın araştırılması gerekir.

İlgili hüküm Kanuna 1980 yılında eklenmiş olup madde gerekçesi incelendiğinde özel alacaklarını tahsil etmek isteyen bir kısım mükellefin alacaklarını defterlerine kaydederek karşılık ayırdıkları ve böylece vergi matrahını azalttıkları, bunun önlenmesi için karşılık ayrılacak alacakların ticari ve zirai faaliyetin elde edilmesi veya idamesi ile ilgili olması bir diğer ifade ile alacağın daha önce hasılat hesaplarına kaydedilmiş olması gerektiği ve bu yüzden madde metnine ilgili hükmün açıkça eklenmesine ihtiyaç duyulduğu ifade edilmiştir (2365 Sayılı Kanun Gerekçesi, 1980).

Vergi İdaresi de ilgili hükmün gerekçesinden hareketle bir alacağın şüpheli alacak olarak nitelendirilerek karşılık ayrılıp, ayrılan karşılığın kazancın tespitinde gider olarak dikkate alınabilmesi için ilgili alacağın öncesinde hasılat hesaplarına kaydedilerek dönem kazancının tespitinde dikkate alınması gerektiği görüşündedir. Zira aksi durumda madde hükmünün konuluştaki maksada aykırı şekilde hasılat hesaplarına kaydedilmeyen bir alacak için yalnızca ticari kazançla ilgili olduğundan hareketle karşılık ayrılarak gider olarak dikkate alınmasına yol açılacaktır.

Vergi İdaresinin konuya ilişkin verdiği bir özelgede şüpheli alacak karşılığı ayırma imkanının yalnızca ticari ve zirai işletmelere tanınmış olmasının nedeni ilgili gelir unsurlarında tahakkuk esasının geçerli olmasından kaynaklı olduğunu, tahsil edilmeden hasılatla eklenen ve kazancın tespitinde yer alan tutarların tahsilinin şüpheli hale gelmesi durumunda dönem kazancının fazla hesaplanmasına neden olduğu bu durumun telafi edilmesi için şüpheli alacak uygulamasının getirildiği ifade edilmiştir (Ankara Vergi Dairesi Başkanlığı, 2021). Vergi İdaresinin konuya ilişkin bahsedilen özelgedeki görüşleri ile uyumlu yönde verdiği farklı özelgeler de mevcuttur.

Konuya ilişkin özellikle 2019 yılı öncesinde 6361 sayılı Kanun kapsamında faaliyet gösteren şirketlerin BDDK düzenlemeleri gereği ayırdıkları karşılıkları gider olarak dikkate almaları vergi idaresi ile şirketler arasında ihtilafa yol açmış, yapılan vergi incelemeleri sonucu şirketlerin BDDK düzenlemeleri gereği ayırdıkları ve kurum kazancının tespitinde dikkate aldıkları şüpheli alacaklar eleştiri konusu yapılmış, yapılan tarhiyatların bir kısmı da şirketler tarafından dava konusu yapılmıştır.

Vergi İdaresinin Faktoring şirketlerinin VUK dışındaki kanunlara göre ayırdıkları karşılıklara ilişkin verdiği özelgedeki görüşlerine de aşağıda yer verilmiştir.

“..Yukarıda yapılan açıklamalara göre, hasılat kaydedilmeyen alacaklara şüpheli alacak karşılığı ayrılması mümkün bulunmadığından, faktoring şirketlerinin hasılat

kaydetmedikleri alacakları için şüpheli alacak karşılığı ayrılması mümkün değildir”
(İstanbul Vergi Dairesi Başkanlığı, 2013).

2017 yılında finansal kiralama ve finansman şirketlerinin karşılık ayırmalarına ilişkin düzenlemenin yer aldığı 6361 sayılı Kanunun 16. maddesine 28.11.2017 tarih ve 7061 sayılı Kanunun 106. maddesiyle eklenen ikinci fıkrasıyla finansal kiralama ve finansman şirketleri tarafından ayrılan özel karşılıkların tamamının ayrıldıkları yılda kurumlar vergisi matrahının tespitinde gider olarak dikkate alınması için düzenleme yapılmış ilgili düzenlemenin yürürlük tarihi ise 1/1/2019 olarak belirlenmiştir. Sonrasında mezkûr madde de geçen Finansal kiralama ve finansman şirketleri” ibaresi 2019 yılında “Şirket” şeklinde değiştirilerek kapsamı genişletilmiştir.

Tasarruf finansman şirketlerinin faaliyetlerinin genel çerçevesi 2021 yılında yapılan yasal düzenleme öncesinde de aynı olmakla birlikte şirketlerin hasılat hesaplarına kaydedilmemiş tasarruf finansman faaliyetinden kaynaklanan alacaklarına ilişkin VUK’ un 323. maddesi kapsamında şüpheli alacak karşılığı ayırma imkânı bulunmazken, yasal düzenleme sonrası BDDK düzenlemeleri uyarınca özel karşılık ayırma ve ayırdıkları özel karşılıklarını 6361 sayılı Kanunun 16. maddesi gereği gider olarak dikkate alma imkânına kavuşmuşlardır.

3.2.1.3.4.2. Binek Otomobillerde Amortisman Kısıtlaması

Amortismanla ilişkin düzenlemelerin VUK’ da usul ve süre yönünden düzenlendiği belirtilerek usul ve süre yönünden açıklamalara önceki bölümlerde yer verilmiştir. Amortisman süresine ilişkin açıklamaların yapıldığı 3.2.1.3.3. bölümünde yer verildiği üzere faaliyetleri kısmen veya tamamen binek otomobillerinin kiralanması veya çeşitli şekillerde işletilmesi olanlar hariç diğer mükelleflere ait binek araçlarda kıst amortisman uygulanmaktadır. Bu yöntemde amortisman binek aracın aktife kaydedildiği ay dâhil yılsonuna kadar olan ay süresi dikkate alınarak hesaplanır. Hesaplamaya dâhil edilmeyen aylara ait tutar itfa süresinin sonunda dikkate alınır.

Ayrıca amortisman uygulamasında binek otomobillere ilişkin özellikli durum amortisman süresi ile kısıtlı olmayıp Gelir Vergisi Kanununun 40/7 maddesi gereği binek otomobiller için ayrılacak amortisman açısından kısıtlama bulunmaktadır.

Buna göre ÖTV ve KDV’nin maliyete eklendiği veya otomobilin ikinci el olarak alındığı durumda amortismanla tabi tutarının 1.500.000 TL (2024 yılı için), ÖTV ve KDV’nin

hariç olduğu durumda ise ilk iktisap bedelinin 790.000 TL'si (2024 yılı için) üzerinden amortisman hesaplanarak gider olarak dikkate alınabilir. Aşan kısma isabet eden amortismanın gider olarak dikkate alınması mümkün değildir.

3.2.1.3.4.3. Mobilya Ve Demirbaşlarda Amortisman Uygulaması

VUK 273. maddesi gereği demirbaş eşyaların maliyet bedeli esasına göre belirlenen değeri üzerinden amortismana tabi tutulması gerekmektedir. Ayrıca VUK' un 313. Maddesi gereği 2024 yılı için değeri 6.900 TL'yi aşmayan mefruşat ve demirbaşlar doğrudan gider yazılabilirler.

3.2.1.3.4.4. Gayri Maddi Haklarda Amortisman Uygulaması

İşletme bilançolarında arsa, bina, taşıt gibi maddi duran varlıkların yanı sıra patent, telif, lisans, marka, ruhsat, yazılım gibi hukuki korunma altına alınmış varlıklar bulunmakta olup bunlar Tek Düzen Hesap Planında Maddi Olmayan Duran Varlıklar grubu içerisinde düzenlenmiştir. Diğer tarafından gayrimaddi hak kavramı vergi hukukuna özgü bir kavram olarak VUK'nun 269. maddesinde yer almakta olup madde de gayrimaddi hakların gayrimenkuller gibi maliyet bedeli ile değeri değerlendirilmesi gerektiğine ilişkin hükümlere yer verilmiştir.

Gayrimaddi hakların amortisman uygulamasına esas alınacak değeri VUK 269. maddesi gereği maliyet bedeli esasına göre belirlenir. Gayri maddi hakların amortisman süre ve oranları da 333 Seri No'lu GVK Tebliğinde belirlenmiştir. Buna göre İmtiyaz hakları (Franchising), patent, lisans, kullanım hakkı ve benzeri gayri maddi hakların % 6,66 oranıyla 15 yılda amortismana tabi tutulması gerekmektedir. Bilgisayar yazılımı olan gayri maddi hakların ise % 33,33 oranıyla 3 yılda amortismana tabi tutulması gerekmektedir.

3.2.1.3.4.5. Özel Maliyet Bedelinde Amortisman Uygulaması

Tasarruf finansman şirketleri yaygın şube ağına sahip finansal kuruluşlar olarak yüzlerce şube ile faaliyet göstermektedirler. Söz konusu şube işyerleri ağırlık olarak kiralanmış olup ilgili işyerlerinin faaliyetlere uygun hale getirilmesi için şirketler tarafından çeşitli masraflar (asma kat; idari ofis bölmeleri; tesisat giderleri vb. giderler) yapılmaktadır.

Kiralanen yerlere ilişkin normal bakım giderleri dışında değer artırıcı niteliği olan bu tür harcamaların doğrudan gider yazılmaması özel maliyet olarak aktifleştirilerek kira süresince itfa edilmesi gerekmektedir (VUK m.272). Şayet söz konusu harcamaların yapıldığı şubelerin kira süresinin bitmesi beklenmeden tahliye edilmesi durumunda kalan tutarların tek seferde gider olarak dikkate alınması mümkündür.

3.2.1.4. Taşıt Giderleri

Tasarruf finansman şirketlerinin esasen hizmet işletmeleri olmaları nedeniyle faaliyet giderleri arasında taşıt giderleri önem arz etmektedir. Şirketler faaliyetlerinde kullandıkları taşıtlar envantere dâhil araçların yanında kiralama yoluyla edinilen araçlardan oluşmaktadır.

GVK'nın 40/1-5 maddesi uyarınca işletmenin aktifine kayıtlı olan veya kiralama yoluyla edinilen araçların giderleri, işte kullanılmaları kaydıyla kazancın tespitinde gider olarak dikkate alınabilmektedir. Bu doğrultuda şirketlerin aktifine kayıtlı veya kiralama yoluyla edindikleri araçlarla ilgili yaptıkları tamir, bakım, yakıt yedek parça vb. giderler ticari kazancın tespitinde gider olarak dikkate alınabilir. Ayrıca şirket aktifine kayıtlı olan araçlar için hesaplanan amortisman bedeli de gider olarak dikkate alınabilir. Bununla birlikte taşıtlara ilişkin yukarıda açıklanan giderlerin ticari kazancın tespiti aşamasında indirimi sınırsız olarak kabul edilmemiş olup binek araç gider kısıtlamasına tabidir.

3.2.1.5.1. Binek Araç Gider Kısıtlaması

2019 yılında GVK'nın 40. Maddesinde yapılan düzenlemeler ile ticari kazancın tespiti aşamasında binek otomobillere ilişkin dikkate alınacak giderlere sınırlamalar getirilmiştir.

3.2.1.5.1.1. Binek Otomobillere İlişkin Kiralama Ve İktisap Giderleri

GVK 40/1-1 maddesinde yapılan düzenleme ile kiralama yoluyla edinilen binek araçlara yapılan kira ödemeleri ile şirket aktifine alınan binek araçlara ilişkin ÖTV ve KDV tutarı toplamının gider olarak dikkate alınmaları sınırlandırılmıştır. Buna göre kiralama yoluyla edinilen her bir taşıta ilişkin aylık kira ödemesi toplamı KDV hariç 26.000 TL (2024 yılı için) ile sınırlandırılmış olup söz konusu tutarın üzerinde yapılan kiralamalarda aşan kısmın kanunen kabul edilmeyen gider (kkeg) olarak dikkate alınması gerekmektedir.

Ayrıca kiralamaların aylık yerine günlük olarak (örneğin 5 gün) yapılması durumunda da gider olarak indirimi kabul edilen aylık kira bedelinin gün bazında hesaplanarak, kiralanan aracın günlük kira bedeli ile kıyaslanarak değerlendirme yapılması gerekmektedir.

Şirketlerin kullandıkları araçları satın almaları ve iktisap bedelinde yer alan ÖTV ve KDV tutarlarını gider olarak dikkate almak istemeleri durumunda da gider olarak dikkate alabilecekleri tutar 690.000 TL (2024 yılı) ile sınırlandırılmış olup fazlasının kkeg olarak değerlendirilmesi gerekmektedir.

3.2.1.5.1.1. Binek Otomobillere İlişkin Yapılan Giderler

GVK 40/1-5 maddesinde yapılan düzenleme şirketlerin aktifine kayıtlı olan veya kiralama yoluyla edinilen araçlara ilişkin yapılan giderlerin ancak %70'i ticari kazancın tespiti aşamasında gider olarak dikkate alınabilecek olup %30'luk kısmın ise kkeg olarak değerlendirilmesi gerekmektedir. Gider olarak dikkate alınacak harcamalar ise binek aracın yakıt, servis bakım, yedek parça, sigorta benzeri giderlerinden oluşmaktadır.

3.2.1.5.1.1. Binek Otomobillere İlişkin Amortisman Giderleri

GVK 40/1-7 maddesinde yapılan düzenleme ile şirketlerin iktisap ettikleri binek araçlara ilişkin maliyet bedeli üzerinden amortisman ayırmaları ve ilgili amortisman tutarlarını ticari kazancın tespiti aşamasında gider olarak dikkate almaları da sınırlandırılmıştır. Buna göre şirketlerin iktisap ettikleri binek araçlara ilişkin ÖTV ve KDV hariç 790.000 TL (2024 yılı) üzerinden, ÖTV ve KDV tutarlarını tercihen maliyet olarak dikkate almaları durumunda da 1.500.000 TL (2024 Yılı) üzerinden amortisman ayırmaları aşan kısmın ise kkeg olarak değerlendirilmesi gerekmektedir.

3.2.1.5.9. Yat, Sürat Teknesi Vb. Deniz Taşıtları İle Uçak Ve Helikopter Gibi Hava Taşıtlarının Kiralanması Veya Satın Alınması

Kurumlar vergisi kanununun 11/1-f bendi gereği Şirketlerin esas faaliyet konuları ile ilgisi olmaması durumunda aktife kayıtlı veya kiralama yoluyla edindikleri yat, kotra, tekne, sürat teknesi gibi motorlu deniz, uçak ve helikopter gibi hava taşıtları için yaptıkları giderler ve amortisman tutarlarının kazancın tespitinde gider olarak indirimi mümkün olmayıp kanunen kabul edilmeyen gider olarak dikkate alınmaları gerekir.

3.2.1.5. Bağışlar

Tasarruf finansman şirketleri kurumlar vergisi mükellefi olarak kurumlar vergisi kanunu ile sair kanunlarda düzenlenen konularda yaptıkları bağış ve yardımları beyanname üzerinde ayrıca göstermek suretiyle kurum kazancından indirebilirler.

Kurumlar vergisi kanunu tarafından indirimi kabul edilen bağış ve yardımlara kanunun 10. Maddesinde on bir bent halinde sayılmıştır. Bu bağış ve yardımlar kendi içlerinde kurum kazancından sınırlı ve sınırsız olarak indirilebilecek bağış ve yardımlar olarak ikiye ayrılabilir. Ayrıca kurum kazancından indirilecek bağış ve yardımlar ilgili madde ile sınırlı olmayıp farklı kanunlarda tanımlanan bağış ve yardımlar da kurum kazancından indirilebilir. Bununla birlikte 2021 yılında yapılan yasal düzenleme sonrası çıkarılan tasarruf finansman yönetmeliğı ile tasarruf finansman şirketlerinin bağış yapacağı tutarlar özkaynaklarının binde dördü ile sınırlandırılmıştır (m.25).

Tasarruf finansman şirketleri açısından bağışlarla ilgili özellikli bir husus da Üniversitelere yapılan bağışlara ilişkindir. Devlet üniversiteleri özel bütçeli kuruluşlar olarak kabul edildiğı için KVK 10/1-b kapsamında ilgili kuruluşlara yapılan bağışlar kurum kazancının %5'ile sınırlı olarak kurum kazancından indirimi kabul edilebilir. Ayrıca 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu gereğı kurumlar vergisi mükelleflerinin üniversitelere yapacağı bağışlarda sınırlamaya tabi olmadan kurum kazancından indirilebilir (m.56). Ayrıca ilgili kanuna eklenen madde ile vakıflarca kurulan üniversitelerinde aynı istisnalardan yararlanacağı hüküm altına alınmıştır (ek m.7).

4. BÖLÜM: TASARRUF FİNANSMAN ŞİRKETLERİNİN YAŞADIKLARI VERGİSEL SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Çalışmanın bu bölümünde 2021 yılında yapılan yasal düzenleme sonrası ayrı finansal kuruluş türü olarak düzenlenen tasarruf finansman şirketlerinin yaşadığı düşünülen vergisel sorunlar ile çözüm önerilerine yer verilecektir. Şirketlerin yaşadığı vergisel sorunların tespit edilmesi amacıyla ulaşılabilen şirket yetkilileri ile görüşmeler gerçekleştirilmiş ayrıca mevzuat taraması yapılmıştır.

Bu kapsamda ilk olarak tasarruf finansman şirketlerinin yaşadığı vergisel sorunların nedenlerine ardından yaşanan sorunlar ve çözüm önerilerine yer verilecektir.

4.1. Vergisel Sorunların Nedenleri

Tasarruf finansman şirketlerinin yaşadığı vergisel sorunların üç nedenden kaynaklandığı düşünülmekte olup bunlar;

- Tasarruf finansman şirketlerine ilişkin 7292 sayılı Kanunla yapılan yasal düzenleme ile şirketlerin 6361 sayılı Kanun kapsamına alınarak ayrı finansal kuruluşlar olarak düzenlenmelerine rağmen vergi mevzuatında konuya ilişkin uyum düzenlemelerinin yetersizliğinden kaynaklı sorunlar
- Tasarruf finansman şirketlerinin faaliyetlerinin özgünlüğünden kaynaklanan sorunlar
- 6361 sayılı Kanuna tabi şirketlere tanınan bir kısım istisnaların tasarruf finansman şirketlerine tanınmamasından kaynaklı vergisel sorunlar olarak özetlenebilir.

Tasarruf finansman şirketlerine ilişkin 7292 sayılı Kanun ile yapılan yasal düzenlemede şirketlerin yeni bir finansal kuruluş türü olarak 6361 sayılı Kanun kapsamına alınması nedeniyle mevzuatta uyum düzenlemeleri yapılmış olup bunlara başlıklar halinde aşağıda yer verilmiştir.

- 6361 sayılı Kanunun başlığı ile bir kısım maddelerinde değişiklik yapılarak finansman şirketleri ibaresi finansman ve tasarruf finansman şirketleri olarak değiştirilmiştir.
- 5411 sayılı Bankacılık Kanununun 93. maddesinde yapılan düzenleme ile tasarruf finansman şirketlerinin BDDK'nın denetimine tabi kuruluşlar arasında yer alması sağlanmış ayrıca BDDK'nın şirketlerden aldığı katılım payına ilişkin düzenlemenin yer aldığı 101. maddesine tasarruf finansman şirketleri ibaresi eklenmiştir.

- 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanununda kimlik paylaşımı sisteminin kullanılmasına ilişkin düzenlemenin yer aldığı 45. maddesine tasarruf finansman şirketleri ibaresi eklenmiştir.
- 6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanununun 57. maddesinde yapılan değişiklikle tasarruf finansman şirketleri madde metnine eklenerek konut finansman kuruluşları olduğu hüküm altına alınmıştır (m. 20).

Yukarıda yer verildiği üzere tasarruf finansman şirketlerinin 6361 sayılı Kanuna kapsamına alınarak ayrı finansal kuruluşlar haline gelmesi sebebiyle çok sayıda kanunda uyum düzenlemesi yapılırken vergi mevzuatında konuya ilişkin uyum düzenlemelerinin yapılmaması vergisel açıdan çeşitli belirsizlikler ve sorunlara neden olmuştur. Bu belirsizlik ve sorunlara örnek olarak şirketlerin organizasyon ücretlerinin KDV'nin mi BSMV'nin mi konusuna girdiği, belge düzeni, çeşitli kanunlarda finansman şirketlerine ilişkin yapılan düzenlemelerin tasarruf finansman şirketlerini kapsayıp kapsamadığına ilişkin tereddütler sayılabilir. Söz konusu belirsizliklerin bir kısmı vergi idaresinin özelge ve ikincil mevzuat düzenlemeleri ile giderilmeye çalışmış olmakla birlikte halen yasal düzenlemelere ihtiyaç bulunmaktadır.

2021 yılında yapılan yasal düzenlemeyle 6361 sayılı Kanun kapsamına alınan tasarruf finansman şirketleri ayrıca 6362 sayılı Kanunda yapılan düzenleme ile konut finansman kuruluşları arasına da alınmışlardır. Konut finansman kuruluşlarının konut finansman faaliyetlerine ilişkin vergisel istisnalar bulunmaktadır. Fakat Tasarruf finansman faaliyetinin tasarruf ve finansman dönemi olarak ikiye ayrılarak finansmana erişim için tasarruf şartının olması nedeniyle tasarruf finansman şirketlerinin faaliyetleri diğer konut finansman kuruluşlarından ayrılmaktadır. Tasarruf finansman şirketlerinin faaliyetlerinin özgünlüğüne rağmen ilgili vergi istisnasının uygulamasına ilişkin düzenleme yapılmamasının sorun teşkil ettiği düşünülmektedir.

Vergisel sorun olarak görülen bir diğer husus ise 6361 sayılı kanuna tabi şirketlere tanınan bir kısım istisnaların tasarruf finansman şirketlerine tanınmamasından kaynaklı olduğu görüşüdür.

4.2. Vergisel Sorunlar ve Çözüm Önerileri

4.2.1. Uyum Düzenlemelerindeki Eksikliklerden Kaynaklanan Sorunlar

Tasarruf finansman şirketlerine ilişkin 2021 yılında yapılan yasal düzenlemede, farklı kanunlarda tasarruf finansman şirketlerine ilişkin uyum düzenlemeleri yapılmış olmakla birlikte vergi mevzuatına ilişkin uyum düzenlemesi yapılmamasından kaynaklı olduğu düşünülen sorunlar bu bölümde alt başlıklar şeklinde ele alınacaktır.

4.2.1.1. Belge Düzenine İlişkin Sorun

Tasarruf finansman şirketlerinin 6361 sayılı Kanun kapsamına alınarak ayrı finansal kuruluş türü olarak düzenlenmesinin ardından şirketlerin karşılaştığı vergisel sorunların başında belge düzeni gelmektedir.

Yasal düzenleme öncesinde tasarruf finansman faaliyetinde bulunan şirketler organizasyon ücretlerine ilişkin fatura düzenlerken yasal düzenleme sonrasında şirketlerin organizasyon ücretleri dâhil müşterilerden tahsil ettikleri tutarlar için fatura mı yoksa dekont mu düzenleneceği konusunda belirsizlik oluşmuştur. Bu nedenle güncel durumda şirketlerin bir kısmı yasal düzenleme öncesi uygulamayı devam ettirerek fatura düzenlemeye devam ederken bir kısmı dekont düzenlemektedir.

Tasarruf finansman faaliyeti nedeniyle müşterilerden sair adlar altında alınan paralar nedeniyle fatura mı yoksa dekont mu düzenlenmesi gerektiğine ilişkin karar verilebilmesi için konuya ilişkin yasal mevzuatın incelenmesi gerekir.

VUK'da yapılan tanıma göre fatura, yapılan iş karşılığında işi yapan tarafından müşteriye verilen ticari vesikadır (m.229). Kanunun müteakip maddelerinde de fatura düzenlenirken uyulacak esaslara ve fatura kullanma zorunluluğuna ilişkin düzenlemelere yer verilmiş olup buna göre birinci sınıf tüccarların fatura düzenleme zorunluluğu bulunmaktadır. Ayrıca mükerrer 257. madde ile Maliye Bakanlığına mükellef ve meslek grupları itibarıyla VUK kapsamında düzenlenmesi gereken belgelere ilişkin değişiklik yapma yetkisi verilmiştir.

Bakanlığa tanınan yetki doğrultusunda fatura yerine dekont düzenlenmesine ilişkin uygulama ilk olarak 243 Sıra No'lu Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği ile Bankalara tanınmıştır. Tebliğ kapsamında 01.01.1996 tarihinden itibaren bankalara tebliğde belirtilen işlemler dışında yaptıkları bütün işlemler veya satışlar nedeniyle lehlerine

tahakkuk edecek tutarlar için fatura yerine geçmek üzere dekont düzenleme zorunluluğu getirilmiştir. Bankalar düzenledikleri dekontlara ilişkin listeleri altışar aylık periyotlar halinde vergi dairelerine bildirmektedirler (243 Sıra No'lu VUK Tebliği, 1995).

Fatura yerine dekont düzenlenmesine ilişkin bir diğer uygulama 2014 yılında yayımlanan 435 nolu VUK tebliği ile finansman şirketlerine tanınmıştır. Tebliğ ile 6361 sayılı kanun kapsamındaki finansman şirketlerinin BSMV'ye tabi işlemlerinde fatura yerine dekont düzenleme zorunluluğu getirilmiş, BSMV'ye tabi işlemleri dışında ise fatura düzenleme zorunluluğu ise devam ettirilmiştir (435 Sıra No'lu VUK Tebliği, 2014).

Özetle VUK'da belirtilen mükelleflerin fatura düzenleme mecburiyetleri bulunmaktayken, Kanunun mükerrer 257. maddesinin Bakanlığa verdiği mükellef ve meslek grupları itibari ile düzenlenmesi gereken belgelerde değişiklik yapma yetkisine dayanılarak yayımlanan tebliğlerle yapılan düzenlemeler sonucunda bankalar ile 6361 sayılı Kanun kapsamındaki finansman şirketlerinin (BSMV'ye tabi işlemleri ile sınırlı) fatura yerine dekont düzenlemeleri için düzenleme yapılmıştır.

Diğer taraftan yasal düzenleme sonucu tasarruf finansman şirketlerinin finansal kuruluş olarak düzenlenmesiyle birlikte daha öncesinde KDV'ye tabi olan tasarruf finansman hizmeti (organizasyon ücreti/katılım bedeli vb.) düzenleme sonrası BSMV'nin konusuna girmiş ve şirketlerin BSMV mükellefiyetleri doğmuştur. BDDK tarafından faaliyet izni verilen şirketlerden bir kısmı da yasal düzenleme sonrası 6361 sayılı Kanun kapsamına alınmaları ile BSMV mükellefiyetlerine ilişkin değişiklikleri gerekçe göstererek dekont düzenlemeye başlamış, bir kısmı ise dekont düzenlenmesine ilişkin uygulamanın finansman şirketlerine özel olduğu, tasarruf finansman şirketlerinin finansman şirketlerinden ayrı finansal kuruluş türü olduğu gerekçesiyle fatura düzenlemeye devam etmiştir. Şirketlerin aynı hizmeti vermelerine rağmen belge düzeninde yaşanan bu ihtilaf ise soruna neden olmuştur.

Söz konusu belge düzenine ilişkin yaşanan sorun yasal düzenleme ile tasarruf finansman şirketlerinin ayrı finansal kuruluş türü olarak düzenlenmesi ile birlikte mevzuatta uyum çalışmaları yapılırken vergi mevzuatına ilişkin uyum düzenlemelerinin yapılmamasından kaynaklanmaktadır.

7292 sayılı Kanunda tasarruf finansman şirketlerinin ayrı finansal kuruluşlar olarak düzenlenmesi nedeniyle mevzuatta uyum sağlanması adına çeşitli kanunlarda değişiklikler yapılarak finansman şirketleri ifadeleri finansman şirketleri ve tasarruf finansman

şirketleri olarak değiştirilmekle birlikte vergi mevzuatında finansman şirketlerine ilişkin düzenlemelerde herhangi bir değişiklik yapılmamıştır.

Netice itibariyle 6361 sayılı Kanunda yer alan finansman şirketlerinden farklı finansal kuruluşlar olan tasarruf finansman şirketlerinin faaliyetleri dikkate alındığında BSMV kapsamındaki işlemleri için fatura yerine dekont düzenlemeleri sektör açısından uygun olmakla birlikte mer'î mevzuat doğrultusunda şirketlerin, bakanlığın farklı finansal kuruluşlar olan finansman şirketleri için yaptığı düzenlemeyi dayanak göstererek dekont düzenlemelerinin yasal dayanaktan yoksun olduğu söylenebilir. Dolayısıyla tasarruf finansman şirketlerinin fatura yerine dekont düzenleyebilmeleri için Bakanlığın VUK'un mükerrer 257. maddesi kapsamında kendisine verilen yetki doğrultusunda tasarruf finansman şirketlerine ilişkin özel düzenleme yapması gerekmekte olup düzenleme yapılmadığı takdirde şirketlerin genel hükümler çerçevesinde fatura düzenlemeye devam etmeleri gerektiği düşünülmektedir.

4.2.1.2. Kurumlar Vergisi

Tasarruf finansman şirketlerine ilişkin yapılan yasal düzenlemede, uyum düzenlemelerindeki eksikliklerden kaynaklanan sorunlardan bir tanesi de şirketlerin 6361 sayılı kanunda ayrı finansal kuruluş türü olarak düzenlenmesine rağmen Kurumlar Vergisi kanununda konuya ilişkin yasal düzenleme yapılmamasından kaynaklanmaktadır.

Kurumlar Vergisi Kanununda tasarruf finansman şirketleri ifadesinin geçtiği bir madde bulunmamaktadır. Bununla birlikte Kanunun kurumlar vergisi oranlarına ilişkin düzenlemenin yapıldığı 32. Maddesinde “6361 sayılı Kanun kapsamındaki şirketler” şeklinde 6361 sayılı kanun kapsamındaki tüm şirketleri kapsayıcı düzenleme bulunmaktadır.

Ayrıca her ne kadar kanunda geçmese de Kurumlar Vergisi Genel Tebliğinde, Kanunda geçen finansman şirketleri ifadesinin tasarruf finansman şirketlerini de kapsadığına yönelik düzenleme mevcuttur. Tebliğde ayrıca Kanunun bir başka maddesinde yer alan finansman şirketlerine tanınan istisna düzenlemesine ilişkin finansman şirketleri ifadesinin yalnızca 6361 sayılı Kanun kapsamında faaliyette bulunan finansman şirketlerinin anlaşılması gerektiğine yönelik düzenlemede mevcuttur.

Dolayısıyla tasarruf finansman şirketlerine ilişkin mevzuatta yapılan uyum düzenlemelerinde vergi mevzuatına yönelik düzenleme yapılmamasından kaynaklı sorunlar bulunmakta olup sonraki bölümlerde bu sorunlara ve çözüm önerilerine yer verilecektir.

4.2.1.2.1. Kurumlar Vergisi Kanunun 5/1-f Maddesinde İstisna Uygulaması

Kurumlar Vergisi Kanununun 5/1-f maddesinde bankalar, finansal kiralama ya da finansman şirketlerine ilişkin istisna düzenlemesi bulunmaktadır.

“Madde -5: (1) Aşağıda belirtilen kazançlar, kurumlar vergisinden müstesnadır:

...

f) Bankalara, finansal kiralama ya da finansman şirketlerine borçları nedeniyle kanunî takibe alınmış veya Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonuna borçlu durumda olan kurumlar ile bunların kefillerinin ve ipotek verenlerin sahip oldukları taşınmazlar, iştirak hisseleri, kurucu senetleri ve intifa senetleri ile rüçhan haklarının, bu borçlara karşılık bankalara, finansal kiralama ya da finansman şirketlerine veya bu Fona devrinden sağlanan hasılatın bu borçların tasfiyesinde kullanılan kısmına isabet eden kazançların tamamı ile bankaların, finansal kiralama ya da finansman şirketlerinin bu şekilde elde ettikleri söz konusu kıymetlerden taşınmazların (...) satışından doğan kazançların %50’lik, diğerlerinin satışından doğan kazançların %75’lik kısmı” (m.5/1-f).

Maddenin ilk halinde istisna yalnızca bankalara tanınmış olup madde gerekçesinde bankacılık sektöründe yaşanan krizlerden sonra ortaya çıkan tahsilat ve borç ödeme güçlüklerinin aşılarda bankaların mali yapılarının güçlendirilmesinin amaçlandığı belirtilmiştir. Sonrasında istisnanın finansal kiralama ve finansman şirketlerine de tanınarak eşit şartlarda faaliyet göstermelerini sağlamak maksadıyla 2017 yılında yapılan değişiklikle finansal kiralama ve finansman şirketleri de maddeye eklenmiştir.

Finansal kiralama ve finansman şirketlerinin istisna kapsamına alınmasına ilişkin madde metninde yapılan düzenlemeye paralel olarak istisna uygulamasına ilişkin açıklamaların yapıldığı Kurumlar Vergisi Genel Tebliğinin 5.7.2. bölümünde de düzenleme yapılarak finansal kiralama ve finansman şirketleri bölüm başlığına eklenmiş, ayrıca “finansal kiralama ve finansman şirketleri” kavramlarından 6361 sayılı Kanun kapsamında faaliyette bulunan finansal kiralama şirketleri ile finansman şirketlerinin anlaşılması gerektiği açıklanmıştır.

Mevcut durumda tasarruf finansman şirketlerinin 6361 sayılı Kanun kapsamındaki finansman şirketlerinden ayrı finansal kuruluş türü olarak düzenlenmeleri nedeniyle şirketlerin söz konusu istisnadan yararlanmalarının mümkün olmadığı söylenebilir. Bununla birlikte söz konusu istisna düzenlemesinin amacı şirketlerin mali bünyelerini güçlendirilmesi olduğundan 6361 sayılı Kanun kapsamında finansal kuruluş olan tasarruf finansman şirketlerinin diğer finansal kuruluşları ile eşit şartlarda faaliyet göstermeleri açısından yasal düzenleme yapılarak tasarruf finansman şirketleri ibaresinin madde metnine eklenmesi gerektiği düşünülmektedir.

4.2.1.2.2. Finansman Gider Kısıtlaması

2012 yılında Kurumlar Vergisi Kanununun 11'inci maddesinin birinci fıkrasına eklenen (i) bendiyle ilgili bentte sayılan işletmelerin yabancı kaynaklarının öz kaynaklarını aşması durumunda aşan kısım için ödenen tutarlara sınırlama getirilmesine yönelik düzenleme yapılmıştır.

“MADDE 11- (1) Kurum kazancının tespitinde aşağıdaki indirimlerin yapılması kabul edilmez:

i) Kredi kuruluşları, finansal kuruluşlar, finansal kiralama, faktoring ve finansman şirketleri dışında, kullanılan yabancı kaynakları öz kaynaklarını aşan işletmelerde, aşan kısma münhasır olmak üzere, yatırımın maliyetine eklenenler hariç, işletmede kullanılan yabancı kaynaklara ilişkin faiz, komisyon, vade farkı, kâr payı, kur farkı ve benzeri adlar altında yapılan gider ve maliyet unsurları toplamının %10'unu aşmamak üzere Cumhurbaşkanınca kararlaştırılan kısmı” (m.11).

Düzenlemenin 01.01.2013 yılından itibaren yürürlüğe girmesi öngörülmüşken Cumhurbaşkanının düzenlemeye ilişkin yetkisini 2021 yılında kullanması nedeniyle uygulama 1/1/2021 tarihinden itibaren başlayan dönemler için uygulanmaktadır (3490 sayılı Cumhurbaşkanı Kararı, 2021).

Konuyla ilgili detaylı açıklamalara Kurumlar Vergisi Genel Tebliğine 25.05.2021 tarihinde (Tasarruf finansman şirketlerinin 6361 sayılı Kanun kapsamına alındığı tarihten sonra) eklenen “11.13. Finansman Gider Kısıtlaması” başlıklı bölümünde yer verilmiştir.

Madde metninde belirtildiği üzere finansman gider kısıtlaması kurumlar vergisi mükelleflerinin tamamını kapsamamakta “Kredi kuruluşları, finansal kuruluşlar, finansal kiralama, faktoring ve finansman şirketleri “ uygulama kapsama dışında tutulmaktadır.

Zira söz konusu uygulamanın getiriliş amacı şirketlerin öz sermaye yerine yabancı kaynak kullanarak yabancı kaynaklara ilişkin giderlerini kurumlar vergisi matrahından indirmesini caydırmaktır. Fakat uygulama kapsamı dışında belirtilen şirketlerin faaliyetleri finans olduğundan yabancı kaynak kullanımı nedeniyle bu şirketlere gider kısıtlaması uygulaması yapılması düzenlemenin doğasına aykırı olduğundan uygulama kapsamı dışında bırakılmışlardır.

Madde metninde geçen uygulama kapsamı dışında tutulan bu şirketlerin kimler olduğuna ilişkin detaylı açıklamalara da Tebliğin ilgili bölümünde yer verilmiştir. Madde metninde geçen “Finansal kiralama, faktoring ve finansman şirketlerinin” 6361 sayılı Kanunun ilgili maddelerinde yer alan sözleşmelere uygun olarak faaliyette bulunan şirketler olduğu açıklanmış ayrıca tebliğin 11.13.1. bölümünde de Finansal kiralama, faktoring ve finansman şirketleri ile birlikte tasarruf finansman şirketleri sayılarak, tasarruf finansman şirketlerinin de kapsam dışında olduğu açıkça ifade edilmiştir (KV. Genel Tebliği, 2007). Tebliğinde ilgili bölümünde madde metninde geçen finansal kuruluş ifadesinin de tanımı yapılmış olup buna göre finansal kuruluşlar 5411 sayılı Kanunun 3.maddesinde tanımını yapılan finansal kuruluşları ifade etmektedir.

Tasarruf finansman şirketlerinin faaliyetinin finans olması dolayısıyla uygulama kapsamı dışında bırakılmaları uygun olmakla birlikte madde metninde geçen faktoring ve finansman şirketleri ifadesinin tasarruf finansman şirketlerini kapsadığına yönelik tebliğde yapılan açıklamanın yeniden düzenlenmesi gerektiği düşünülmektedir. Zira bu durum Tebliğin 5.7.2. bölümünde yapılan açıklamayla uyumsuz olduğu gibi madde metnindeki “Finansal kiralama, faktoring ve finansman şirketleri” ibaresinden hareketle söz konusu şirketlerden ayrı finansal kuruluş türü olan tasarruf finansman şirketlerinin ikincil mevzuat düzenlemesi ile uygulama kapsamı dışına çıkarılmasının verginin kanuniliği ilkesiyle çeliştiği değerlendirilmektedir.

Bu nedenle sorunun çözümü için Tebliğde, tasarruf finansman şirketlerinin madde metninde yer alan “finansal kuruluşlar” arasında olduğuna yönelik düzenleme yapılabilir. Çözüm için alternatif olarak madde metninde yer alan “Finansal kiralama, faktoring ve finansman şirketleri” ifadesi, Kanunun 32. Maddesinde yer aldığı gibi “6361 sayılı Kanun kapsamındaki şirketler” şeklinde değiştirilebileceği gibi doğrudan tasarruf finansman şirketleri ibaresi de madde metnine eklenebilir. Bununla birlikte ilgili düzenlemenin getiriliş amacı ile kanun metinlerinde düzenleme yapılmasının güçlüğü düşünüldüğünde

gelecekte benzer sorunlar yaşanmaması adına kanun metninde geçen ifadenin “6361 sayılı Kanun kapsamındaki şirketler” şeklinde değiştirilmesi gerektiği düşünülmektedir.

4.2.1.3. Katma Değer Vergisi

Çalışmanın önceki bölümlerinde detaylı olarak yer verildiği üzere tasarruf finansman şirketlerinin 6361 sayılı Kanun kapsamına alınmaları nedeniyle daha öncesinde KDV’ye tabi olan tasarruf finansman faaliyeti çerçevesindeki hizmetleri şirketlerin BSMV mükellefiyetlerinin doğması nedeniyle BSMV’ ye tabi olmuştur.

Bununla birlikte KVK’nın 5/1-f bendinde yer alan istisna düzenlemesine paralel Katma Değer Vergisi Kanununun 17/4-r bendinde düzenleme yapılmış ve Mezkûr madde de KVK’nın 5/1-f maddesinde kurumlar vergisinden istisna edilen işlemlerin aynı zamanda KDV’den de istisna olduğu hüküm altına alınmıştır.

Düzenlemenin ilk halinde istisna kurumlar vergisinde yer alan istisnada olduğu gibi yalnızca mali yapılarını güçlendirme ve alacaklarının tahsil hızını artırmak amacıyla bankalara tanınmışken, 2017 yılında yapılan değişiklikle finansal kiralama ve finansman şirketleri de maddeye eklenmiştir.

Mevcut durumda tasarruf finansman şirketlerinin 6361 sayılı kanun kapsamındaki finansman şirketlerinden ayrı finansal kuruluş türü olarak düzenlenmeleri nedeniyle şirketlerin söz konusu istisnadan yararlanmalarının mümkün olmadığı değerlendirilmektedir. Bununla birlikte söz konusu istisna düzenlemesinin amacı şirketlerin mali bünyelerini güçlendirilmesi olduğundan 6361 sayılı Kanun kapsamında finansal kuruluş olan tasarruf finansman şirketlerinin diğer finansal kuruluşları ile eşit şartlarda faaliyet göstermeleri açısından yasal düzenleme yapılarak tasarruf finansman şirketleri ibaresinin madde metnine eklenmesi gerektiği düşünülmektedir.

4.2.1.4. Banka ve Sigorta Muameleleri Bildirimi

Çalışmanın önceki bölümlerinde 2021 yılında yapılan yasal düzenleme sonrası 6361 sayılı kanun kapsamına alınarak tasarruf finansman şirketleri olarak faaliyet göstermeye başlayan şirketlerin tasarruf finansman faaliyeti nedeniyle tahsil ettikleri organizasyon ücretlerine ilişkin BSMV mükellefiyetlerinin doğduğuna detaylı olarak yer verilmiştir.

BSMV mükellefleri bir ay içerisinde gerçekleşen vergiye tabi işlemlerini ertesi ay içerisinde hizmet vergisi beyannamesi (Banka Muameleleri Vergisi) ile vergi dairesine

bildirmektedirler. Hizmet vergisi beyannamesinde (Banka Muameleleri Vergisi) alınan paraların türleri tasnif edilmiş olup şirketler yapılan işlemlerin özelliğine göre ilgili seçenekleri doldurmak suretiyle beyannamelerini düzenlemektedir.

Şirketler söz konusu bildirimlerini beyanname üzerinde şablon olarak yer alan, alınan paraların türüne ilişkin seçeneklerden işlemlerine uygun olanı doldurarak beyan etmektedirler.

Yasal düzenleme sonrası Tasarruf finansman şirketlerinin BSMV mükellefiyeti doğmasına karşın tasarruf finansman şirketlerinin tahsil ettiği organizasyon ücretlerine yönelik uyum düzenlemesi yapılmamış olup şirketler tasarruf finansman faaliyeti çerçevesinde tahsil ettikleri tutarları mevcut seçeneklerden (hizmet mukabili sair gelirler veya komisyon) birini seçerek beyan etmektedirler.

Tasarruf finansman şirketlerinin 6361 sayılı Kanunda ayrı finansal kuruluşlar olarak düzenlenmeleri, tasarruf finansman sektörünün geldiği aşama düşünüldüğünde beyanname üzerinde alınan paraların türüne ilişkin düzenleme yapılarak tasarruf finansman faaliyeti için alınan paraların ayrıştırılması gerektiği düşünülmektedir.

4.2.2. Tasarruf Finansman Faaliyetinin Özgünlüğünden Kaynaklanan Sorunlar

Tasarruf finansman şirketleri 2021 yılında yapılan yasal düzenleme ile 6361 sayılı kanun kapsamına alınarak finansal kuruluşlar olarak düzenlenmiş olmakla birlikte faaliyetleri diğer finansal kuruluşlarının faaliyetlerine nazaran özgündür. Şirketlerin faaliyetlerinin özgünlüğü ise yasal düzenleme sonrası tabi oldukları mevzuat dikkate alındığında çeşitli belirsizlik ve vergisel sorunlara yol açabilmekte olup bu bölümde ilgili hususlar konu başlıkları şeklinde ele alınacaktır.

4.2.2.1. Konut Finansmanına İlişkin BSMV İstisnası

Çalışmanın önceki bölümlerinde 2021 yılında yapılan yasal düzenlemeyle konut finansman kuruluşları arasına alınan tasarruf finansman şirketlerinin konut finansmanına ilişkin tahsil ettikleri tutarların Gider Vergileri Kanunu'nun 29/1-y maddesi gereği BSMV'den istisna olduğu açıklanmıştır.

Gider Vergileri Kanununun 29/1-y maddesinde yer alan istisna düzenlemesinde 27.12.2023 tarih ve 7491 sayılı Kanunla değişiklik yapılarak daha öncesinde herhangi bir şarta bağlı olmayan istisna şarta tabi kılınmıştır. Fakat istisna düzenlemesinde yer alan

şartın faaliyetleri diğer finansal kuruluşlara göre özgün olan tasarruf finansman şirketleri açısından nasıl uygulanacağına ilişkin belirsizlik mevcuttur.

Bu nedenle ilk olarak ilgili bendin değişiklik öncesi hükümlerine yer verilecek sonrasında yapılan düzenlemenin oluşturduğu belirsizlik hakkında değerlendirmede bulunulacaktır. 27/12/2023 tarih ve 7491 sayılı kanunla yapılan değişiklik öncesi Gider Vergileri Kanununun 29/1-y bendinin metnine aşağıda yer verilmiştir.

“Madde 29: Aşağıda yazılı muameleler dolayısıyla alınan paralar banka ve sigorta muameleleri vergisinden müstesnadır:

...

y) İpotek finansmanı kuruluşlarının, konut finansmanı kuruluşlarının ve konut finansmanı fonlarının, 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanununun 38/A maddesinin birinci fıkrasında tanımlanan konut finansmanı kapsamında yaptıkları tüm işlemler dolayısıyla lehe alınan paralar” (m.29/1-y).

2499 sayılı Kanunun 38/A maddesinde konut finansmanının tanımı yapılarak Konut finansmanı kuruluşlarının BDDK tarafından konut finansmanı faaliyetinde bulunması uygun görülen finansal kiralama şirketleri ve finansman şirketleri olduğu hüküm altına alınmış olmakla birlikte ilgili kanun 6.12.2012 tarih ve 6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu ile yürürlükten kaldırılmış olup, 6362 sayılı Kanunun 139 uncu maddesinde, mevzuatta 2499 sayılı Kanun hükümlerine yapılan atıfların, bu Kanunun ilgili hükümlerine yapılmış sayılacağı hüküm altına alınmıştır.

6362 sayılı Kanunun 57. Maddesinde de mülga 2499 sayılı Kanuna benzer şekilde konut finansmanının tanımına verilmiş ayrıca maddenin ikinci fıkrasında 4.3.2021 tarih ve 7292 sayılı Kanunun 20’nci maddesiyle yapılan değişiklikle tasarruf finansman şirketlerinin konut finansman kuruluşu olduğu açıkça ifade edilmiştir.

Bu durumda 2021 yılında yapılan yasal düzenleme sonrası tasarruf finansman şirketlerinin tasarruf finansman faaliyeti nedeniyle aldıkları paralar da BSMV’ in konusuna girmekle birlikte konut finansmanı için alınan paralar Kanunun 29/1-y maddesi gereği vergiden istisna olmuştur.

Bununla birlikte Gider Vergileri Kanununun 29/1-y maddesinde 27.12.2023 tarih ve 7491 sayılı kanunla yapılan değişiklikle birlikte madde yeniden düzenlenmiş olup maddenin düzenlenmiş haline aşağıda yer verilmiştir.

“Madde 29: (...)

y) İpotek finansmanı kuruluşlarının ve konut finansmanı fonlarının, 6362 sayılı Kanunun 57 nci maddesinin birinci fıkrasında tanımlanan konut finansmanı kapsamında yaptıkları tüm işlemler ile konut finansmanı kuruluşları tarafından aynı Kanun kapsamında kredinin kullanıldığı tarih itibarıyla üzerine kayıtlı konuta sahip olmayan tüketicilere kullandırılan konut kredileri ile bu kredilerin refinansmanı dolayısıyla lehe alınan paralar” (29/1-y).

Yapılan düzenleme ile doğrudan 6362 sayılı Kanuna atıf yapılmış ve söz konusu istisna kredi kullandırım tarihi itibarıyla konut sahibi olmayan tüketiciler ile sınırlandırılmıştır. İstisna düzenlemesinin yeniden düzenlenmiş halinde de Tasarruf finansman şirketlerinin konut finansman kuruluşu olduğuna ilişkin tereddüt bulunmamakla birlikte madde de yer alan istisna şartını nasıl sağlayacakları konusunda belirsizlik bulunmaktadır.

Zira BSMV açısından vergiyi doğuran olay mükelleflerin vergiye tabi işlemler nedeniyle nakden ve hesaben lehlerine aldıkları paralar ile meydana gelmektedir. Konut finansmanı kuruluşu olduğu kabul edilen diğer şirketler (bankalar, finansman şirketleri) konut finansmanı faaliyetlerinde konut finansmanı için kredi vermekte ve bu işlemler nedeniyle doğan vergisel (BSMV) yükümlülüklerini aynı dönem yerine getirmektedir. Dolayısıyla krediyi verdikleri tarih itibarıyla tüketicinin üzerine kayıtlı konut olup olmadığını kontrol etmeleri mümkündür.

Fakat tasarruf finansman şirketlerinin faaliyetleri diğer konut finansman kuruluşlarının faaliyetlerinden farklıdır. Şirketler doğrudan kredi vermemekte, tüketici/müşteriler tasarruf finansman şirketleri ile aralarında düzenlenen sözleşme gereği sisteme katılım aşamasında organizasyon ücretini ödemekte sonrasında şirketlere ilişkin çıkarılan yönetmelikte tanımlanan sözleşme başlangıcından tahsisat tarihine kadar olan süreyi ifade eden tasarruf dönemi boyunca (en az beş ay) şirket nezdinde tasarruf yapmaktadır. Tasarruf döneminde de şirketler tarafından müşteri/tüketicilere herhangi bir finansman kullandırılmamaktadır. Tahsisat tarihine gelindiğinde ise şirket tarafından müşterinin tasarruf dönemi boyunca biriktirdiği birikimler ile sözleşmede taahhüt edilen finansman tutarı müşteri adına konut satıcısına ödenmekte olup tahsisat tarihinden sözleşmenin sonuna kadar olan dönem de tasarruf finansman yönetmeliğinde finansman dönemi olarak tanımlanmaktadır (m.3). Bu durumda tasarruf finansman şirketleri açısından istisna şartı olan tüketicinin/müşterinin üzerine kayıtlı konut olup olmadığının kontrol edileceği dönem (madde metninde kredinin verildiği tarih olarak belirtilen dönem) hangi dönem olacaktır?

Tasarruf finansman şirketleri açısından kredinin verildiği tarihin müşteri/tüketicie finansmanın kullandırıldığı tahsisat tarihi olduğu şeklinde değerlendirme yapılabilir. Fakat konut finansman faaliyetlerinin maksimum süresi yüz yirmi ay olup teorik olarak tasarruf dönemi altmış aya kadar olabilir. Uygulamada şirket bazında değişiklik göstermekle birlikte bu süre daha kısadır. BSMV açısından vergiyi doğuran olay olan organizasyon ücretlerinin tahsili ise tasarruf döneminin başından yani tahsisat tarihinden çok önce meydana gelmekte ve vergi tahsilat tarihini izleyen ay içerisinde beyan edilmektedir. Bu durumda da verginin beyan edildiği dönem itibariyle tasarruf finansman şirketlerinin madde metninde yer alan kontrolü yapma imkânı bulunmamaktadır.

İkinci seçenek olarak tasarruf finansman şirketleri açısından kredinin verildiği tarih, tasarruf döneminin başladığı tarih olan sözleşmenin başlangıç tarihi veya organizasyon ücretinin tahsil edildiği tarih olarak değerlendirilebilir. Bu durumda vergiyi doğuran olay ile istisna şartı olan tüketicinin/müşterinin üzerine kayıtlı konut olup olmadığına ilişkin kontrolün yapılacağı tarih aynı döneme denk gelecektir. Fakat bu durumda da yönetmelikte tasarruf dönemi olarak tanımlanan bu dönemde tüketiciye/müşteriye herhangi finansman kullandırılmadığı için madde metninde yer alan “kredinin verildiği tarih itibariyle” yapılacak kontrol şartının sağlandığı söylenemez.

Özetle tasarruf finansman şirketlerinin konut finansman kuruluşu olarak konut finansmanı kapsamında lehlerine aldıkları tutarlar BSMV’ den istisna olmakla birlikte istisnaya ilişkin düzenlemede 27.12.2023 tarihinde yapılan değişiklik sonrasında istisna şartı olan “kredinin verildiği tarih” itibariyle yapılacak kontrolün tasarruf finansman şirketleri açısından nasıl uygulanacağına yönelik belirsizlik mevcut olup, mevcut durumda verginin beyan edildiği dönemde müşteri/tüketicilere herhangi finansman kullandırılmadığı için istisna şartının sağlandığının kabul edilemeyeceği düşünülmektedir. Bu nedenle belirsizliğin giderilmesi için istisna düzenlemesinin tasarruf finansman şirketleri açısından nasıl uygulanacağına yönelik mevzuat düzenlemesine ihtiyaç duyulmakta olup önerimiz yapılacak yasal düzenleme ile madde metninde yer alan “kredinin verildiği tarih” ifadesinin tasarruf finansman şirketleri açısından organizasyon ücretlerinin tahsil edildiği tarih olarak uygulanmasını sağlayacak yasal düzenleme yapılmasıdır.

4.2.2.2. Organizasyon Ücretlerinin İadesinden Kaynaklanan Sorunlar

2021 yılında yapılan yasal düzenleme sonrası tasarruf finansman şirketlerinin Tasarruf finansman faaliyetleri BSMV'ye tabi olup vergiyi doğuran olay, şirketlerin tasarruf finansman faaliyeti çerçevesinde organizasyon ücreti, komisyon masraf vb. adlar altında nakden veya hesaben lehlerine para almaları ile meydana gelmektedir. Şirketler BSMV'ye ilişkin beyannamelerini de ertesi ayın 15. günü akşamına kadar vergi dairesine bildirmektedir.

Tasarruf finansman sisteminde müşteriler sisteme katılım aşamasında organizasyon ücreti ödemekte ayrıca tasarruf dönemi sonunda finansmanın sağlandığı tahsisat tarihi ile sözleşme sonunda rehin ücreti, rehin kaldırma ücreti vb. adlar altında ödeme yapmaktadır.

Tasarruf finansman faaliyeti çerçevesinde yapılan bu ödemeler de BSMV 'ye tabidir.

Tasarruf finansman sistemine katılan müşterilerin tasarruf finansman sözleşmesinin imzalandığı tarihi takip eden 14 gün içerisinde herhangi bir gerekçe göstermeden ve cezai şart ödemediği sözleşmeyi fesih hakkı bulunmakta olup bu durumda şirkete ödediği organizasyon ücreti dâhil tutarın tamamını geri alabilmektedir. Müşteri 14 günlük sürenin ardından tasarruf döneminin sonuna kadar sözleşmeyi fesih yapma hakkı da olmakla birlikte bu durumda ödenen organizasyon ücreti iade edilmemektedir. Sektör çalışanları ile yapılan görüşmede tasarruf dönemi içerisinde sözleşmesini fesih eden müşterilere de kanunen zorunluluk bulunmamasına rağmen organizasyon ücretlerinin bir kısmının (yasal kesinti komisyon vb. düşüldükten sonra kalan kısım) iade edildiğine yönelik uygulamalar olduğu öğrenilmiştir.

Ayrıca tasarruf finansman şirketlerinin de aralarında bulunduğu BSMV mükelleflerinin ücret komisyon masraf vb. adlar altında müşterilerinden tahsil ettikleri tutarlar çeşitli gerekçeler ile şikâyet konusu olabilmekte ve Tüketici Hakem Heyetleri İle Tüketici Mahkemeleri tarafından şikâyetin haklı bulunması durumunda 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun gereği iade edilmesine karar verilebilmektedir. Bu durumda daha öncesinde vergiye dayanak olan işlem ortadan kalktığından dolayı ödenen BSMV şirketlerin üzerinde yük olarak kalmaktadır.

Geçmişte yukarıda bahsedilen şekilde BSMV matrahını azaltan durumlarda vergi idaresinin ilk yaklaşımı matrahın azalması sonucu şirketlerin üzerinde yük olarak kalan verginin düzeltme yoluyla iade edilemeyeceği yönündeyken, sonrasında istikrar kazanan mahkeme kararlarına istinaden yayımlanan 10.02.2000 tarih ve 2000/1 sıra nolu iç

genelge ile daha öncesinde beyan edilerek ödenen vergilerin düzeltme hükümleri çerçevesinde düzeltilerek iade edilmesi yönünde görüş değişikliğine gidilmiştir.

Ardından 2016 yılında 6728 sayılı Kanunla Gider Vergileri Kanununun 31. maddesine eklenen 5. Fıkra ile bankalar ve finansman şirketlerine ilişkin düzenleme yapılarak 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun kapsamında tüketicilere iade ettikleri tutarlara ilişkin vergileri iadenin gerçekleştiği dönemde hesaplanan BSMV'den indirilmesi ilgili dönemde indirilemeyen vergilerin bulunması durumunda ise sonraki dönem beyannamelerinde indirim konusu yapılması imkânı getirilmiştir. 6361 sayılı kanun kapsamına alınarak ayrı finansal kuruluşlar olarak düzenlenen ve yasal düzenleme sonrası BSMV mükellefiyetleri doğan tasarruf finansman şirketlerinin ise böyle bir imkânı bulunmamaktadır. Vergiye tabi işlemin ortadan kalkması nedeniyle bankalar ve finansman şirketlerine indirim hakkı tanınırken tasarruf finansman şirketlerinin üzerine yük olarak bırakılmasının vergi adaleti açısından sorunlu olduğu ilgili madde de yapılacak düzenlemeyle tasarruf finansman şirketlerine de aynı hakkın tanınması gerektiği düşünülmektedir.

Ayrıca tasarruf finansman sisteminde tasarruf döneminin uzunluğu dikkate alındığında finansmanın sağlandığı tarihe kadar olan süreçte bir kısım müşterinin çeşitli gerekçeler ile sistemden ayrılmak istemesi doğaldır. Bu durumda şirket ile müşterinin organizasyon ücretinin iade edilmesi konusunda uzlaşmaya varması halinde organizasyon ücretine ilişkin daha önce ödenen vergi tutarı şirketin üzerinde yük olarak kalacağı veya müşterinin almadığı hizmete ilişkin iade edilecek organizasyon ücreti üzerinden kesinti yapılacağı kısaca vergiye tabi işlem ortadan kalktığı halde vergi tarafların üzerine yük olarak kalacağı için yasal düzenlemeye ihtiyaç duyulmaktadır.

4.2.3. 6361 Sayılı Kanuna Tabi Diğer Şirketlere Tanınan İstisnaların Tasarruf Finansman Şirketlerine Tanınmamasından Kaynaklanan Sorunlar

Vergi istisnası vergi kanunlarında esas itibarıyla vergilendirilmesi öngörülen bir konunun vergi dışı bırakılması olarak tanımlanabilir. İstisna düzenlemeleri ekonomik, sosyal, kültürel, ilmi vb. amaçlarla yapılmaktadır.

Bu bölümde esasen tasarruf finansman şirketlerinin doğrudan karşı karşıya sorunlar değil 6361 sayılı Kanunda yer alan diğer şirketlere tanınan bir takım vergi istisnalarının tasarruf

finansman şirketlerine tanınmasının vergisel sorun olup olmadığına ilişkin değerlendirme yapılacaktır.

4.2.3.1. Damga Vergisi

Çalışmanın önceki bölümlerinde yer verildiği üzere tasarruf finansman şirketleri 6362 sayılı Kanunun 57. maddesi gereği konut finansman kuruluşları olarak kabul edildikleri için konut finansmanı kapsamındaki işlemleri ile ilgili olarak düzenlenen makbuz ve kâğıtlar damga vergisinden istisnadır. Tasarruf finansman şirketlerinin konut finansmanı haricindeki finansman işlemleri (araç ve çatılı işyeri) için düzenlenen makbuz ve kâğıtlar ise damga vergisine tabidir.

Tasarruf finansman sözleşmelerinde sözleşmeden kaynaklı doğacak damga vergisi harç vb. yükümlülüklerin müşteri tarafından ödeneceği, şirket tarafından ödenmesi durumunda da müşteriden tahsil edileceği yer almaktadır. Uygulamada ise tasarruf finansman sözleşmesine ilişkin tasarruf organizasyon ücreti dışında damga vergisi adı altında herhangi bir ödeme talep edilmemekte damga vergisinin sözleşme aşamasında müşteriden tahsil edilen organizasyon ücretinden düşüldüğü değerlendirilmektedir.

Abdurrahman Çetin (2024) çalışmasında 6361 sayılı Kanun kapsamında finansal kiralama sözleşmeleri, sözleşmelerin devrine ve tadiline ilişkin kâğıtlar ile teminatına ilişkin kâğıtlar damga vergisinden istisna iken tasarruf finansman şirketlerinin yalnızca konut finansmanı kapsamında gerçekleştirdikleri işlemlere ilişkin düzenlenen makbuz ve kâğıtların damga vergisinden istisna olmasının sorun olduğu bu durumunun hakkaniyetle bağdaşmadığı görüşündedir.

Fakat finansal kiralama sözleşmelerine tanınan istisnanın esasen işletmelerin yatırım maliyetlerinin azaltılması amacıyla getirildiği söylenebilir. Zira 2017 yılında 6428 sayılı Kanunun 74. maddesi ile ilgili madde de yapılan değişiklikte yatırımcılar üzerinde maliyet olabilecek işlem vergilerinin kaldırılmasının amaçlandığı belirtilmiştir. Dolayısıyla finansal kiralama sözleşmelerine ilişkin damga vergisi istisnasının finansal kiralama şirketlerine avantaj sağlanması için değil yatırım yapan işletmelerin yatırım maliyetlerinin azaltılması için yapıldığı değerlendirilmektedir.

6361 sayılı Kanun kapsamındaki şirketlerden ayrı finansal kuruluşlar olan tasarruf finansman şirketlerinin iş modeli özgün olup, finansman sağladıkları müşteri kitlesi de 7292 sayılı Kanun teklifinde belirtildiği üzere ağırlıklı olarak dar gelirli veya faiz

hassasiyetine sahip bireylerden oluşmaktadır. Bu durumda devletin yatırımcıların yatırım maliyetini düşürmek için vazgeçtiği vergiye ilişkin istisna düzenlemesinin tasarruf finansman şirketlerine tanınmamasının hakkaniyetsizlik veya sorun olmadığı değerlendirilmektedir. Dolayısıyla bu yöndeki taleplerin var olan bir soruna yönelik çözüm önerisi değil sektörün yaygınlaşması için yapılan dilek ve temenni olduğu düşünülmektedir.

4.2.3.2. Harç İstisnası

Çalışmanın önceki bölümlerinde yer verildiği üzere tasarruf finansman şirketleri 6362 sayılı Kanunun 57. Maddesi gereği konut finansman kuruluşları olarak kabul edildikleri için konut finansmanı kapsamındaki işlemleri Harçlar Kanununun 59'uncu maddesinin birinci fıkrasının "o" bendi gereği harçtan istisna olup diğer finansman işlemleri (taşıt ve çatılı işyeri) yönelik istisna bulunmamaktadır.

Abdurrahman Çetin (2024) çalışmasında 6361 sayılı Kanunun 37. maddesi gereği finansal kiralama sözleşmelerinin, 492 sayılı Harçlar Kanunun 123. maddesi gereği Bankalar, finansman şirketleri, yurt dışı kredi kuruluşları ve uluslararası kurumlarca kullanılacak kredi ve teminatları ile geri ödenmelerine ilişkin işlemlerin harçtan istisna olmasından hareketle tasarruf finansman şirketlerinin taşıt ve çatılı işyeri konularında da benzer düzenlemelerin yapılması gerektiğini önermektedir.

Finansal kiralama sözleşmelerine yönelik düzenlenen damga vergisi istisnasından hareketle tasarruf finansman şirketlerinin taşıt ve çatılı işyerlerine ilişkin tasarruf finansman faaliyetlerine yönelik damga vergisi istisnası düzenlemesi yapılması önerisine ilişkin görüşlerimize bir önceki bölümde yer verilmiştir.

Harçlar Kanunun 123. maddesinde düzenlenen bankalar, finansman şirketleri, yurt dışı kredi kuruluşları ve uluslararası kurumlarca kullanılacak kredilere ilişkin istisna düzenlemesinden hareketle tasarruf finansman şirketlerinin taşıt ve çatılı işyerlerine ilişkin tasarruf finansman faaliyetlerine yönelik istisna düzenlemesi yapılması önerisine ilişkin değerlendirmemize de aşağıda yer verilmiştir.

Kanunun 123. maddesinde yer alan istisna düzenlemesi ilk olarak 2003 yılında 5035 sayılı Kanunla getirilmiş ve Damga Vergisi Kanununda belirtilen kişi ve kurumlarca verilen kredilere sağlanan damga vergisi istisnasının aynen bunlarla ilgili teminatlara da harç istisnası olarak uygulanması amacıyla bankalar, yurt dışı kredi kuruluşları ve

uluslararası kurumlarca kullanılacak kredilerin temini, teminatları ile geri ödenmelerine yönelik işlemlere ilişkin istisna düzenlemesi yapılmıştır.

İkinci olarak 2012 yılında 6322 sayılı Kanun ile yapılan değişiklikle “kredilerin temini ve bunların teminatları ile geri ödenmelerine ilişkin işlemler” ibaresi “kredilere, bunların teminatlarına ve geri ödenmelerine ilişkin işlemler (yargı harçları hariç)” olarak değiştirilmiştir.

3. değişiklik ise 2016 yılında 6728 sayılı kanunla yapılmış olup bankalar ibaresinden sonra finansman şirketleri ibaresi de eklenmiştir. 6728 sayılı Kanunla finansman şirketlerinin maddeye eklenmesine ilişkin yasal düzenleme çalışmalarında Finansal Kurumlar Birliği Genel Sekreteri madde de yer alan istisna düzenlemesinden yararlanacak olanların finansman şirketleri olmadığını reel sektörün yatırım maliyetlerinin azalmasını sağlayacağı için reel kesimin yararlanacağını ifade etmiştir. Ayrıca benzer düzenlemelerin faktoring firmaları içinde yapılması talep edilmiş fakat Maliye bakanı, istisnanın faktoring firmaları için uygun olmadığı yönünde görüş beyan etmiştir (Plan Ve Bütçe Komisyonu 29.06.2016 Tarihli Toplantı,2016).

Yukarıda yer verilen açıklamalar doğrultusunda tasarruf finansman şirketlerinin faaliyetlerinin 6361 sayılı Kanun kapsamında yer alan diğer şirketlere göre özgün olduğu, müşteri kitlesinin yatırımcılardan ziyade finansal piyasalara erişimi kısıtlı bireyler ile faiz hassasiyetine sahip bireylerden oluştuğu dikkate alındığında yapılan faaliyetin mahiyetine ilişkin özel değerlendirme yapılmadan salt reel kesimin yatırım maliyetlerinin azaltılması için yapılan istisna düzenlemesi örnek gösterilerek tasarruf finansman şirketlerinin taşıt ve çatılı işyeri finansmanı faaliyetleri nedeniyle devletin vergi gelirinden vazgeçmesine yönelik düzenleme yapılmasına ihtiyaç bulunmadığı düşünülmektedir. Bu nedenle söz konusu değerlendirmenin ihtiyaçtan kaynaklanan gereklilik olarak değil de sektörün yaygınlaşması için yapılan dilek ve temenni olarak değerlendirilmesi gerektiği düşünülmektedir.

Çalışmanın dördüncü bölümünde alt başlıklar halinde tasarruf finansman şirketlerine ilişkin uyum düzenlemelerinin yetersizliğinden ve tasarruf finansman faaliyetinin özgünlüğünden kaynaklanan sorunlar ile tasarruf finansman şirketleri ile aynı mevzuata tabi şirketlere tanınan bir takım istisnaların tasarruf finansman şirketlerine tanınmasına yönelik eleştirilere ilişkin değerlendirme yapılmıştır. İlgili bölümlerde detaylı olarak açıklanan farklılıklara ilişkin özet tabloya da aşağıda yer verilmiştir.

	Tasarruf Finansman Şirketleri	6361 Sayılı Kanundaki Diğer Şirketler
Belge Düzeni	BSMV' ye tabi işlemlerinde fatura düzenlemeleri gerekir	BSMV' ye tabi işlemlerinde dekont düzenlenir (435 Nolu VUK Tebliğ)
Kurumlar Vergisi İstisnası (5/1-f)	İstisna bulunmamaktadır	Finansal kiralama ve finansman şirketleri istisna kapsamındadır
KDV İstisnası (17/4-r)	İstisna bulunmamaktadır	Finansal kiralama ve finansman şirketleri istisna kapsamındadır
Finansman Gider Kısıtlaması	Yasal düzenleme sonrası tebliğ ile uygulama kapsamı dışındadırlar	Finansal kiralama, faktoring ve finansman şirketleri kanunen uygulama kapsamı dışındadırlar
BSMV Konut Finansmanı İstisnası (29/1-y)	İstisna kapsamındadır	Finansal kiralama şirketleri ile finansman şirketleri istisna kapsamındadır
BSMV'ye tabi ücret komisyon vb. iadesi	İstisna bulunmamaktadır	Finansman şirketleri iadenin gerçekleştiği dönemde hesaplanan BSMV'den indirebilirler
Damga Vergisi İstisnası	Konut finansmanı İşlemleri ile Sınırlı	Finansal kiralama sözleşmeleri istisna kapsamındadır
Harç İstisnası	Konut finansmanı işlemleri ile sınırlı	Finansal kiralama sözleşmeleri ile finansman şirketleri istisna kapsamındadır

Tablo 15: Tasarruf Finansman Şirketleri ile 6361 Sayılı Kanun Kapsamındaki Diğer Şirketlerin Uygulamaları Arasındaki Farklılıklar

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

SONUÇ

Tasarruf finansman sisteminin tarihi çok daha eskiye dayanmakla birlikte Türkiye’de yaklaşık 30 yıllık geçmişe sahiptir. Türkiye’de 1990’lı yılların başında iki şirketin öncülüğünde kurulan tasarruf finans sektöründe, şirketler 2000’li yılların ortalarına kadar yalnızca araç finansmanı üzerine faaliyet göstermişler sonrasında faaliyet alanlarına gayrimenkul finansmanını da dâhil etmişlerdir. Ayrıca şirketlerin Türkiye’de uyguladıkları tasarruf finansman modeli dünyadaki benzer uygulamalardan farklı olarak faizsiz finansman ilkesine dayandığı için iş modelinin özgün olduğu söylenebilir.

2015 yılı sonrasında başlayan sektöre ilişkin regülasyon beklentisi sektöre giren şirket sayısını artırmış ve 2021 yılında yapılan yasal düzenlemeye kadar bu sayı sürekli olarak artmıştır. Yasal düzenleme tarihi itibarıyla bu alanda ulusal ölçekte faaliyet gösteren şirketlerin sayısının 40’a ulaştığı yerel ölçekte faaliyet gösterenlerle birlikte bu sayının çok daha yüksek olduğu tahmin edilmiştir.

Sektörün kuruluşundan itibaren finansal kuruluşlar için yapılmış herhangi bir özel düzenlemeye tabi olmadan, genel hükümler çerçevesinde faaliyet gösteren şirketler 2021 yılında yapılan yasal düzenleme ile 6361 sayılı Kanun kapsamına alınarak tasarruf finansman şirketleri unvanı altında ayrı finansal kuruluş türü olarak düzenlenmişler ve BDDK’nın denetim ve gözetimine tabi kılınmışlardır. Yapılan yasal düzenleme ile ayrıca şirketlerin faizsiz finansman ilkesi yasal güvence altına alınmıştır. Yasal düzenleme sonrası BDDK tarafından yapılan incelemeler sonucunda, altı şirkete faaliyet izni verilmiş geriye kalan şirketler için ise tasfiye veya faaliyet izni verilen şirketlerle birleşmeleri yönünde düzenleme yapılmıştır.

Bu çalışmanın amacı da 2021 yılında yapılan yasal düzenleme sonrası tasarruf finansman şirketi unvanı altında finansal kuruluş olarak faaliyet göstermeye başlayan şirketlerin yasal düzenleme öncesi uygulamaları ile faaliyetlerinin özgünlüğünü dikkate alarak şirketlerin Türk vergi mevzuatı karşısındaki durumunu yasal düzenlemelerin şirketlerin mali yükümlülüklerine olan etkisi ile düzenlemelerin ortaya çıkardığı vergisel sorunları araştırarak çözüm önerilerinde bulunmaktır.

Bu kapsamda çalışmanın birinci bölümünde tasarruf finansman sisteminin tarihi, şirketlerin uygulamaları ile sistemin İslami finans ile ilişkisi ele alınmıştır. İkinci bölümde tasarruf finansman şirketlerinin tabi oldukları vergiler ile yasal düzenlemelerin şirketlerin başta vergi olmak üzere mali yükümlülüklerine etkisi araştırılmıştır. Üçüncü bölümde

şirketlerin vergilendirme işlemlerinde özellik arz ettiği düşünülen hususlar dördüncü bölümde ise yasal düzenleme sonrası tasarruf finansman şirketlerinin yaşadığı vergisel sorunlar araştırılarak çözüm önerilerinde bulunulmuştur. Bu nedenle ilk olarak çalışmanın birinci bölümünde yapılan araştırma doğrultusunda tasarruf finansman şirketlerinin mevcut durumuna ilişkin değerlendirme yapılacak ardından şirketlerin vergi mevzuatı karşısındaki durumu ile yaşadıkları vergisel sorunlar ile çözüm önerilerine yer verilecektir.

Türkiye gibi gelişmekte olan ülkeler açısından tasarrufların oranının artırılması önemli olduğundan tasarruf finansman şirketleri gibi alternatif finansal kurumların regüle edilmesine yönelik yapılan yasal düzenlemelerin ülke ekonomisinin geleceği açısından olumlu olduğu değerlendirilmektedir.

Tasarruf finansman sektörüne ilişkin yasal düzenleme çalışmalarının çok daha öncesinde (2015) başlamasına rağmen düzenlemenin yasalaşmasında (2021) geç kalınmış ve bu durumdan kaynaklı olarak bir kısım tasarruf sahiplerinin yaşadığı sorunlar tasarruf finansman sisteminin kamuoyu nezdindeki algısını olumsuz etkilemiştir. Bununla birlikte yasal düzenleme ile şirketlerin BDDK'nın denetim ve gözetimine alınmasının sektöre yönelik olumsuz algının kırılması ile sektörün geleceği açısından olumludur.

Tasarruf Finansman sistemi her ne kadar Avrupa kökenli olsa da Türkiye'de uygulanan iş modeli dünyadaki benzerlerinden farklı olarak faizsiz finans ilkesini esas alması nedeniyle özgündür. Tasarruf finansman sisteminin Türkiye'de faizsiz finansman ilkesini esas alması, yasal düzenleme ile şirketlerin faizsiz finans ilkesi çerçevesinde faaliyet göstermelerinin yasal güvenceye alınmış olmaları nedeniyle akademik çalışmaların bir kısmında şirketler banka dışı İslami finansal kuruluşlar olarak değerlendirilmiştir. Bir kuruluşun faaliyetlerinde faizsizlik prensibini benimsemiş olması o kuruluşun İslami finansal kuruluş olarak nitelendirilmesi için yeterli değildir. İslami finansal kuruluş olarak nitelendirilmesi için yapılan her türlü faaliyetin İslami kurallar ile kaynağını İslam hukukundan alan İslami finansın etik ilkeleri çerçevesinde yürütülmesi gerekmektedir.

Çalışmanın iki ve üçüncü bölümlerinde yapılan araştırma kapsamında yasal düzenleme ile şirketlerin 6361 sayılı Kanun kapsamına alınmasının şirketlerin başta vergi olmak üzere mali yükümlülüklerinde önemli değişikliklere neden olduğu tespit edilmiş olup konuya ilişkin değerlendirmelerimize aşağıda yer verilmiştir.

Yasal düzenlemenin vergisel açıdan şirketler üzerindeki en önemli etkilerinden bir tanesi kurumlar vergisi oranlarına ilişkin olmuş, şirketlerin kurumlar vergisi oranları yasal düzenleme öncesi döneme göre artmıştır. Şirketlerin yasal düzenleme ile BDDK'nın denetim ve gözetimi altında faaliyet göstermeleri, kurumlar vergisi yönünden kurum kazançlarının tespitini de etkilemiş, düzenleme öncesi dönemden farklı olarak BDDK düzenlemeleri gereği ayırdıkları karşılıklar dönem kazancının tespitinde gider olarak dikkate alınmaya başlanmış ayrıca finansman gider kısıtlaması uygulaması kapsamı dışında tutulmuşlardır.

Yasal düzenleme, şirketlerin düzenleme öncesi döneme göre organizasyon faaliyetlerinin vergilendirilmesini de etkilemiş, düzenleme öncesi KDV'ye tabi olan tasarruf finansman faaliyetlerine ilişkin organizasyon ücretleri düzenleme sonrası BSMV'nin konusuna girmiştir.

Şirketlerin 6361 sayılı kanun kapsamına alınmasını sağlayan yasal düzenleme ile aynı zamanda 6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanununda da değişiklik yapılarak tasarruf finansman şirketlerinin konut finansman kuruluşları olarak kabul edilmeleri, Katma Değer Vergisi, Damga Vergisi ve Harçlar yönünden çeşitli istisnalar sağlamıştır. Son olarak yasal düzenleme ile şirketlere finansal faaliyet harcı, BDDK katılım payı gibi ek mali yükümlülükler getirilmiştir

Çalışmanın dördüncü bölümünde şirketlerin yaşadığı vergisel sorunlar ve çözüm önerileri ele alınmış olup konuya ilişkin değerlendirmeye aşağıda yer verilmiştir.

Tasarruf finansman şirketlerinin vergisel sorunlarının esasen şirketlerin yasal düzenleme ile 6361 sayılı Kanun kapsamına alınarak ayrı finansal kuruluşlar olarak düzenlenmelerine rağmen vergi mevzuatında konuya ilişkin uyum düzenlemelerinin yapılmaması ile tasarruf finansman şirketlerinin faaliyetlerinin özgünlüğünden kaynaklandığı düşünülmektedir. Bunun dışında 6361 sayılı Kanuna tabi şirketlere tanınan bir kısım istisnaların tasarruf finansman şirketlerine tanınmamasının şirketler açısından vergisel sorun olduğuna yönelik çalışma da bulunmaktadır.

Yasal düzenleme sonrası sektörde yer alan şirketlerin bir kısmı tasarruf finansman faaliyetleri ile ilgili olarak fatura düzenlemeye devam ederken bir kısmı yasal düzenleme sonrası organizasyon ücretlerinin KDV yerine BSMV'nin konusuna girdiği gerekçesiyle BSMV kapsamındaki işlemleri için fatura yerine dekont düzenlemeye başlamışlardır. Sektör açısından şirketlerin fatura yerine dekont düzenlemelerinin uygun olduğu

değerlendirilmekle birlikte herhangi bir yasal düzenleme olmadan bakanlığın farklı finansal kuruluşlar olan finansman şirketleri için yaptığı düzenlemeyi dayanak göstererek dekont düzenlemelerinin yasal dayanaktan yoksun olduğu düşünülmektedir. Konuya ilişkin finansman şirketlerine fatura yerine dekont düzenleme imkânı veren 435 nolu VUK Tebliğinde değişiklik yapılarak tasarruf finansman şirketlerine dekont düzenleme imkânı getirilmesi önerilmektedir.

Kurumlar Vergisi Kanununun 5/1-f maddesinde yer alan istisna düzenlemesi ile 11/1-i maddesinde yer alan finansman gider kısıtlamasına ilişkin düzenlemede yer alan “finansal kiralama ve finansman şirketleri” ifadelerine ilişkin Kurumlar Vergisi Genel Tebliğinde yapılan açıklamalarda ilgili ifadelerin tasarruf finansman şirketlerini kapsayıp kapsamadığına ilişkin çelişki bulunmakta olup bu durumun 2021 yılında yapılan yasal düzenlemeye paralel olarak vergi mevzuatında uyum düzenlemesi yapılmamasından kaynaklandığı değerlendirilmektedir.

Kurumlar Vergisi Kanunu (m. 5/1-f .) ile Katma Değer Vergisi Kanununda (m.17/4-r) finansal kuruluşların mali bünyelerinin güçlendirilmesi için yapılan istisna düzenlemeleri 2021 yılında yapılan yasal düzenlemeye paralel olarak vergi mevzuatında uyum düzenlemesi yapılmaması dolayısıyla tasarruf finansman şirketlerini kapsamamakta olup vergi adaleti açısından ilgili şirketlere tanınan istisnaların tasarruf finansman şirketlerine de tanınması gerektiği düşünülmektedir.

Yasal düzenleme sonrası tasarruf finansman şirketlerinin tahsil ettikleri organizasyon ücretlerine ilişkin BSMV mükellefiyetlerinin doğmuş olup şirketler vergiye tabi işlemlerini hizmet vergisi beyannamesi (Banka Muameleleri Vergisi) ile vergi dairesine bildirmektedirler. Hizmet vergisi beyannamesinde (Banka Muameleleri Vergisi) alınan paraların türleri tasnif edilmiş olup şirketler yapılan işlemlerin özelliğine göre ilgili seçenekleri doldurmak suretiyle beyannamelerini düzenlemektedir. Fakat tasarruf finansman şirketlerinin BSMV mükellefiyetleri doğmasına karşın beyanname üzerinde uyum düzenlemesi yapılmadığı için şirketler tasarruf finansman faaliyeti çerçevesinde tahsil ettikleri tutarları mevcut seçeneklerden (hizmet mukabili sair gelirler veya komisyon) birini seçerek beyan etmektedirler. Tasarruf finansman sektörünün geldiği aşama dikkate alındığında beyanname üzerinde düzenleme yapılarak tasarruf finansman faaliyeti için alınan paraların ayrıştırılması gerektiği değerlendirilmektedir.

2021 yılında yapılan yasal düzenleme sonrası tasarruf finansman şirketlerinin BSMV mükellefiyetleri doğmuş olmakla birlikte konut finansman kuruluşları olduğu kabul edildiğinde konut finansmanı kapsamında yaptığı işlemler Gider vergileri Kanununun 29/1-y maddesi gereği vergiden istisnadır. Bununla birlikte ilgili istisna düzenlemesinde 27.12.2023 tarihinde yapılan düzenleme ile daha öncesinde şarta bağlı olmayan istisna şarta tabi kılınmıştır. Fakat tasarruf finansman şirketleri dışındaki diğer konut finansman kuruluşlarının faaliyetleri dikkate alınarak hazırlandığı düşünülen değişiklikle tasarruf finansman şirketlerinin ilgili istisna düzenlemesinden yararlanması noktasında belirsizlik olduğu düşünülmektedir. Söz konusu belirsizliğin tasarruf finansman şirketlerinin faaliyetlerinin özgünlüğünden kaynaklandığı değerlendirilmekte olup şirketlerin konut finansman kuruluşu olduğu hüküm altına alındığından belirsizliğin giderilmesi için vergi idaresi tarafından tasarruf finansman şirketlerine ilişkin mevzuat da dikkate alınarak ikincil mevzuat düzenlemesi yapılması gerektiği düşünülmektedir.

Yasal düzenleme sonrası şirketlerin tasarruf finansman faaliyetleri BSMV'ye tabi olup vergiyi doğuran olay, şirketlerin tasarruf finansman faaliyeti çerçevesinde organizasyon ücreti, komisyon masraf vb. adlar altında nakden veya hesaben lehlerine para almaları ile meydana gelmekte şirketler vergiye tabi işlemlerini de ertesi ay içerisinde beyanname ile vergi dairesine bildirmektedir. Şirketlerin dosya masrafı rehin masrafı adı altında aldıkları ücretler sonrasında şikâyetle konu olduğunda tüketici hakem heyeti veya tüketici mahkemeleri Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun kapsamında iade edilmesine karar verilebilmekte bu durumda daha öncesinde vergisi ödenmiş işlem ortadan kalktığında vergi şirketlerin üzerinde yük olarak kalmaktadır. Benzer durumda bankalar ile finansman şirketleri tarafından iade yapıldığında iade ettikleri tutarlara ilişkin vergileri iadenin gerçekleştiği dönemde hesaplanan BSMV'den indirme imkânları bulunmaktadır. Bu sebeple aynı nedenlerden kaynaklı olarak bankalar ile finansman şirketlerine tanınan indirim hakkının vergi adaleti açısından tasarruf finansman şirketlerine de tanınması gerektiği değerlendirilmektedir.

Tasarruf finansman sistemine katılan müşterilerin tasarruf finansman sözleşmesinin imzalandığı tarihi takip eden 14 gün içerisinde herhangi bir gerekçe göstermeden ve cezai şart ödemeden sözleşmeyi fesih hakkı bulunmakta olup bu durumda şirkete ödediği organizasyon ücreti dâhil tutarın tamamını geri alabilmektedir. Fakat tasarruf finansman sisteminde finansman, tasarruf dönemi sonunda verildiği için tasarruf dönemi sürecinde

müşteri sözleşmeden vazgeçebilmekte bu durumda 14 günlük süre geçmiş olduğu için kanunen organizasyon ücretini iade alma hakkı olmamasına rağmen şirketle uzlaştığı durumda organizasyon ücretinin bir kısmını (yasal kesinti komisyon vb. düşüldükten sonraki kısmı) geri alabilmektedir. Şirket ile müşterinin organizasyon ücretinin iade edilmesi konusunda uzlaşmaya varması halinde organizasyon ücretine ilişkin daha önce ödenen vergi tutarı şirketin üzerinde yük olarak kalacağı veya müşterinin almadığı hizmete ilişkin iade edilecek organizasyon ücreti üzerinden kesinti yapılacağı kısaca vergiye tabi işlem ortadan kalktığı halde vergi tarafların üzerine yük olarak kalacağı için yasal düzenlemeye ihtiyaç duyulmaktadır.

Tasarruf finansman şirketlerine ilişkin yapılan güncel bir çalışmada finansal kiralama şirketlerinin faaliyetlerinin damga vergisinden istisna olmasından hareketle tasarruf finansman şirketlerin yalnızca konut finansmanı değil araç ve çatılı işyeri finansmanı işlemlerinin de damga vergisinden istisna olması gerektiği aksi durumun hakkaniyete aykırı olduğu görüşü savunulmuştur. Fakat ilgili bölümde detaylı olarak yer verildiği üzere bu durumun tasarruf finansman şirketleri açısından vergisel bir sorun olmadığı ilgili çalışmada örnek gösterilen düzenlemenin amacının finansal kiralama şirketlerine avantaj sağlanması için değil yatırım yapan işletmelerin yatırım maliyetlerinin azaltılması amacı taşıdığı, tasarruf finansman sisteminin özü ile sistemden faydalanan müşterilerin profilleri dikkate alındığında tasarruf finansman şirketleri açısından bu durumun sorun oluşturmadığı düşünülmektedir.

Son olarak yukarıda bahsi geçen çalışmada damga vergisi hususu ile benzer şekilde bankalar ve finansman şirketlerince kullanılacak kredilere ilişkin işlemlerin harçtan istisna olmasından hareketle tasarruf finansman şirketlerinin taşıt ve çatılı işyeri konularında da benzer düzenlemelerin yapılması ihtiyaç olduğu savunulmuştur. İlgili istisna düzenlemesinin yapılan işin mahiyeti dikkate alınarak belirli finansal kuruluşların faaliyetlerine ilişkin tanındığı buradaki amacın yatırımcıların yatırım maliyetlerinin azaltılması olduğu, şirketlere herhangi bir avantaj sağlanması amacı güdülmediği dikkate alındığında tasarruf finansman şirketleri açısından bu durumun sorun oluşturmadığı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- About the BSA. (2023). bsa.org.uk., Erişim Adresi: <https://www.bsa.org.uk/about-us/about-the-bsa>, E.T. 06.05.2024
- Akbal, Y. F. (2021). Tasarruf Finansman Sisteminin Regölasyonu: Türkiye Örneği [Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul Ticaret Üniversitesi.
- Akpolat, O. M. (2018). Konut Satın Alma Maliyet Analizleri: Bankalar-Katılım Bankaları-Elbirliği Sistemi Karşılaştırması [Yüksek Lisans Tezi]. Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi.
- Ardener, S. (1964). The Comparative Study of Rotating Credit Associations. The Journal of the Royal Anthropological Institute of Great Britain and Ireland, 94(2), 201–229. <https://doi.org/10.2307/2844382>
- Arıcan, M. (2022). Türkiye’de Muhafazakârlık Ve Tasarruf Finansman Sistemi İlişkisi [Yüksek Lisans Tezi]. Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi.
- Arıcan, M., ve Savut, E. (2022). Türkiye’de Tasarruf Finansman Sistemi Tercihinde Muhafazakâr Tutumun Etkisi. Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, 7(3), 376-389. <https://doi.org/10.29106/fesa.1119360>
- Aydın, S. (2003). Türkiye’de Konut Sorununun Ekonomik Boyutları [Doktora Tezi]. Ankara Üniversitesi.
- Bachofner, M. (2008). Analyse von Systemen der Wohneigentumsfinanzierung in Europa und die Beurteilung ihrer Effizienz. Karlsruhe: KIT Scientific Publishing. DOI: <https://doi.org/10.5445/KSP/1000008714>
- Bakanlar Kurulu Kararı (2007/13033). Resmi Gazete (Sayı: 26742, 30.12.2007). Erişim adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2007/12/20071230-4.htm>, E.T. 10.05.2024
- Banka Ve Sigorta Muameleleri Vergisi İç Genelgesi Sıra No: 2000/1. Sayı: B.07.0.GEL.0.56/5601-538, Tarih: 10.02.2000 Erişim adresi: <https://www.gib.gov.tr/node/89282>, E.T. 10.05.2024
- Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulunun 01.07.2021 Tarihli ve 9647 Sayılı Kararı Resmi Gazete (Sayı:31529 (Mükerrer), 02.07.2021) Erişim Adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2021/07/20210702M1-4.pdf>, E.T. 10.05.2024
- Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, İntibak Süreci Devam Eden Tasarruf Finansman Şirketleri Hk. 07.10.2021 Tarihli Basın Açıklaması. Erişim: 06.05.2024 Erişim Adresi: <https://www.bddk.org.tr/Duyuru/Detay/877>, E.T. 10.05.2024

- Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, Tasarruf Finansman Faaliyetinde Bulunan Kişi ve Kuruluşlar Hk. 02.07.2021 Tarihli Basın Açıklaması, Erişim: 06.05.2024 Erişim Adresi: <https://www.bddk.org.tr/Duyuru/Detay/846>, E.T. 10.05.2024
- Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, Tasarruf Finansman Faaliyetinde Bulunan Kişi ve Kuruluşlar Hk. 12.03.2021 Tarihli Basın Açıklaması. Erişim: 06.05.2024 Erişim Adresi: <https://www.bddk.org.tr/Duyuru/Detay/735>, E.T. 10.05.2024
- Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, Tasarruf Finansman Şirketleri Hk. 20.11.2021 Tarihli Basın Açıklaması. Erişim: 06.05.2024 Erişim Adresi: <https://www.bddk.org.tr/Duyuru/Detay/887>, E.T. 10.05.2024
- Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, Tasarruf Finansman Şirketleri Yasal Başvuru Süresinin Sonra Ermesi Hk. 08.04.2021 Tarihli Basın Açıklaması. Erişim: 06.05.2024 Erişim Adresi: <https://www.bddk.org.tr/Duyuru/Detay/739>, E.T. 10.05.2024
- Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, Tasarruf Finansman Şirketlerinin İntibak Sürecine İlişkin 28.04.2022 Tarihli Basın Açıklaması. Erişim: 06.05.2024 Erişim Adresi: <https://www.bddk.org.tr/Duyuru/Detay/936>, E.T. 10.05.2024
- Bankacılık Kanunu. (5411, 19.10.2005). Resmi Gazete (Sayı: 25983, (mükerrer 01.11.2005)). Erişim adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5411.pdf>, E.T. 10.05.2024
- Bardakçı, K. S. (2021). İslâm İktisadı Açısından Tasarruf Finansın Tahlili [Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi .
- Barnes, P., ve Dodds, C. (1983). The Structurf And Performance Of The Uk Building Society Industry 1970-78. Journal of Business Finance and Accounting, 10(1), 37-56. <https://doi.org/DOI: 10.1111/j.1468-5957.1983.tb00411.x>
- Başaran Brooks, B. (2023). Tasarruf Finansman Şirketlerinin Hukuki Düzenlemesinde ‘Güven’ Unsurunun Değerlendirilmesi. Ticaret ve Fikri Mülkiyet Hukuku Dergisi, 9(1), 3-16. <https://doi.org/10.55027/tfm.1165398>
- Bausparen in Germany. (2024). <https://www.bausparkassen.de/en/>, Erişim Adresi <https://www.bausparkassen.de/en/facts-figures/bausparen-in-germany/>, E.T. 10.05.2024
- Bausparkassen Act. (1991). <https://www.bausparkassen.de/en/> Erişim Adresi https://www.efbs.org/wpcontent/uploads/2019/05/Bausparen_in_Deutschl_and_en_190111_nurGesetz.pdf, E.T. 10.05.2024
- Beybur, M., ve Çetinkaya, M. (2021). Tasarrufa Dayalı Faizsiz Finans Sistemine Jak Bankacılık Ve Karz-I Hasen Sistemi Önerisi. The Journal of Social Science, 5(9), 269-281. <https://doi.org/10.30520/tjsosci.880196>
- Bingöl, M. (2021). Bankacılık Sektöründe Vergilendirme (Nisan/2021). Maliye Hesap Uzmanları Derneği.

- Birevim Tasarruf Finansman A.Ş 2022 Hesap Dönemine Ait Finansal Tablolar Ve Bağımsız Denetim Raporu, Erişim adresi: <https://www.bddk.org.tr/BdrUyg>, E.T. 10.05.2024
- Birsin, M., ve Ötegeçeli, H. (2019). Tasarrufa Dayalı Faizsiz Finansman Sistemi ve Fikhî Meşruiyeti Üzerinde Yapılan Değerlendirmeler. Mesned İlahiyat Araştırmaları Dergisi , 10(1), 85-114.
- Bouman, F. J. A. (1995). Rotating and accumulating savings and credit associations: A development perspective. Pergamon World Development, 23(3), 371-384.
- Bükey, M. (2023). Tasarruf Finansman Sisteminin Tercih Nedenleri Ve Bir Finansal Araç Önerisi [Doktora Tezi]. Bingöl Üniversitesi .
- Bükey, M., ve Türkan, Y. (2022). Tasarruf Finansman Sistemi İçin Murabahaya Dayalı Bir Model Önerisi. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 32(1), 189-202. <https://doi.org/10.18069/firatsbed.1011939>
- Bükey, M., ve Türkan, Y. (2023). Tasarruf Finansman Sisteminin Tercih Nedenleri. Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 33, 336-357. <https://doi.org/10.15182/diclesosbed.1277383>
- Cantatlı, M. (2017, Kasım 12). Onuruyla yaşayanlar için hayat bir fırsat. Yeni Akit. <https://www.yeniakit.com.tr/kart/haber/onuruyla-yasayanlar-icin-hayat-bir-firsat-394105.html>, E.T. 10.05.2024
- Cook, J., Deakin, S., ve Hughes, A. (2002). Mutuality and Corporate Governance: The Evolution of UK Building Societies Following Deregulation. Journal of Corporate Law Studies, 2(1), 110-138. <https://doi.org/https://doi.org/10.1080/14735970.2002.11419878>
- Cumhurbaşkanı Kararı (3469, 29.01.2021) Resmi Gazete (Sayı: 31380, 30.01.2021). Erişim adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/20.5.3469.pdf>, E.T. 10.05.2024
- Cumhurbaşkanı Kararı (3490, 03.02.2021) Resmi Gazete (Sayı: 31385, 04.02.2021). Erişim adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/20.5.3490.pdf>, E.T. 10.05.2024
- Cumhurbaşkanı Kararı (476, 18.02.2018) Resmi Gazete (Sayı: 30630, 19.02.2018). Erişim adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/20.5.476.pdf>, E.T. 10.05.2024
- Çakıcı, Ö., ve Ceylan, M. (2014). Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi - Teori-Uygulama- Mevzuat. Türkiye Bankalar Birliği.
- Çatıkkaş, Ö., Ersoy, M., ve Okur, M. (2018). Bir Gölge Bankacılık Uygulaması Olarak Gayrimenkul Finansmanında Alternatif Bir Faizsiz Finansman Modeli: İpoteğe Dayalı Paylaşımlı Faizsiz Finansman Modeli. Journal of Business Research - Turk, 10(4), 384-400. <https://doi.org/10.20491/isarder.2018.528>

- Çekin, Ö. (2018). Tasarrufa Dayalı Finansman Sistemi Ve İslami Finans İlkeleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi [Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul Üniversitesi.
- Çetin, A. (2024). Yeni Alternatif Finansman Modeli: Tasarruf Finansman Sektörü İçin Öneriler. *International Journal of Islamic Economics and Finance Studies*, 10(1), 67-105. <https://doi.org/10.54427/ijisef.1413159>
- Çiftçi, S., ve Aydın, H. İ. (2015). Türkiye’de Kır-Kent Kavramlarının Değişen Niteliği Ve Mevzuatın Sürece Etkisi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(54). <https://doi.org/10.17755/esosder.54208>
- Çolak Uygan, K. (2019). İslami Endeksler Ve Hisse Senedi Yatırımlarının İslami Finans İlkeleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi [Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul Üniversitesi
- Damga Vergisi Kanunu. (Sayı: 488, 01.07.1964). Resmi Gazete (Sayı: 11751, 11.07.1964). Erişim adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.488.pdf>, E.T. 10.05.2024
- Dinç, Y., Jahangir, R., Nagayev, R., ve Çakır, F. (2021). Economics of savings-based finance: an interest-free model of rotating savings and credit association in Turkey. *Journal of Islamic Accounting and Business Research*, 13(2), 338-363. <https://doi.org/10.1108/JIABR-04-2021-0115>
- Doğan Kurt, G., ve Okur, M. (2019). Gayrimenkul Finansmanında Katılım Bankacılığı İçin Alternatif Bir Finansman Modeli: İpoteğe Dayalı Paylaşımlı Faizsiz Finansman Modeli. *Küresel İktisat ve İşletme Çalışmaları Dergisi*, 8(16), 207-219
- Doğan, G. (2023). Optimal Vergileme Açısından Türk Vergi Sisteminin Değerlendirilmesi [Yüksek Lisans Tezi]. Gaziantep Üniversitesi.
- Drake, L.M., Simper, R. (2003). “Competition and Efficiency in UK Banking: The Impact of Corporate Ownership Structure”. *Economics Research Paper*, No. 03-07, Loughborough University Institutional Repository.
- Dünya Bankası. (2012). Yüksek Büyümenin Sürdürülebilirliği: Yurtiçi Tasarrufların Rolü, Türkiye Ülke Ekonomik Raporu Erişim
- Elbirliğine kimse gölge düşürmesin. (2019, Ocak 21). *Yeni Akit*. Erişim: 06.05.2024 Erişim adresi: <https://www.yeniakit.com.tr/haber/elbirligine-kimse-golge-dusurmesin-592430.html>, E.T. 10.05.2024
- Emlak Vergisi Kanunu. (Sayı: 1319, 29.07.1970). Resmi Gazete (Sayı: 13576, 11.08.1970). Erişim adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.1319.pdf>, E.T. 10.05.2024
- Emin Evim Tasarruf Finansman A.Ş 2022 Hesap Dönemine Ait Bireysel Finansal Tablolar Ve Bağımsız Denetçi Raporu, Erişim adresi: <https://www.bddk.org.tr/BdrUyg>, E.T. 10.05.2024

- Ergüven, M. (2019). Tasarrufa Dayalı Finans Sistemi İçin İslâmi Finans İlkelerine Uygun Model Önerisi [Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi .
- Ergüven, M., ve Kaya, F. (2016). Konut Finansmanında Elbirliği Sistemi: Müşterilerin Elbirliği Sistemi Tercih Nedenleri Üzerine Bir Araştırma. Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 13, 24-39.
- Ergüven, M., ve Kaya, F. (2020). Tasarrufa Dayalı Finans Sisteminin Sürdürülebilirliğinin Sağlanması ve Finansal Ekosistem İçinde Yerini Alması Üzerine Bir Araştırma. Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, 5(4), 755-769. <https://doi.org/10.29106/fesa.803808>
- Erturhan, S. (2010). İslam Ticaret Hukukuna Vücut Veren Ahlaki Esaslar. İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi, 16, 213-246.
- European, O. (2023). The Bauspar System in Germany. Erişim Adresi: https://www.bausparkassen.de/en/wpcontent/uploads/sites/2/2023/08/Bausparen_in_Deutschland_English.pdf, E.T. 10.05.2024
- Faizsiz konut edindirme sistemi yasalaşüyor. (2020, Kasım 20). Erişim: 06.05.2024 Erişim adresi: <https://www.yeniakit.com.tr/haber/faizsiz-konut-edindirme-sistemi-yasalaniyor-1392338.html>, E.T. 10.05.2024
- Finansal Kiralama, Faktoring Ve Finansman Şirketleri Kanunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi (133, 11.02.2021). TBMM, Erişim adresi: <https://cdn.tbmm.gov.tr/KKBSPublicFile/D27/Y4/T2/WebOnergeMetni/8f607bc1-d870-45b8-b01a-eae9975a3d7d.pdf>, E.T. 10.05.2024
- Finansal Kiralama, Faktoring Ve Finansman Şirketleri Kanunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun. (7292, 04.03.2021). Resmi Gazete (Sayı: 31416, 07.03.2021). Erişim adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2021/03/20210307-10.htm>, E.T. 10.05.2024
- Finansal Kiralama, Faktoring, Finansman Ve Tasarruf Finansman Şirketleri Kanunu. (6361, 21.11.2012). Resmi Gazete (Sayı: 28496, 13.12.2012). Erişim adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=6361&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>, E.T. 10.05.2024
- Finansal Kiralama, Faktoring, Finansman Ve Tasarruf Finansman Şirketlerinin Muhasebe Uygulamaları İle Finansal Tabloları Hakkında Yönetmelik Resmi Gazete (Sayı: 28861, 24.12.2013).
- Fleitas, S., Jaremski, M., ve Sprick Schuster, S. (2023). The U.S. Postal Savings System and the collapse of building and loan associations during the Great Depression. Southern Economic Journal, 89(4), 1196-1215. <https://doi.org/10.1002/soej.12632>

- Fuzul Gayrimenkul Yatırım Ortaklığı A.Ş. 31. Aralık 2022, 31. Aralık 2021, 31. Aralık 2020 Hesap Dönemlerine Ait Konsolide Finansal Tablolar Ve Özel Bağımsız Denetim Raporu. Erişim adresi: https://fuzulgyo.com.tr/assets/files/diger/EK.3a_Fuzul_GYO__Konsolide_Denetim_Raporu_31122022.pdf, E.T. 10.05.2024
- Gelir Vergisi Kanunu. (193, 31.12.1960). Resmi Gazete (Sayı: 10700, 06.01.1961). Erişim adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=193veMevzuatTur=1veMevzuatTertip=4>, E.T. 10.05.2024
- Gezgin, Y. E., ve Çeker, Huzeyfe. (2022). BDDK Düzenlemesi Sonrasında Tasarruf Finansman Sisteminin (TFS) Fıkıhî Açından Değerlendirmesi. *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 22(1), 397-425. <https://doi.org/10.33415/daad.1052282>
- Gider Vergileri Kanunu. (6802, 13.07.1956). Resmi Gazete (Sayı: 9362, 23.07.1956). Erişim adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.3.6802.pdf>, E.T. 10.05.2024
- Gül, E. (2022). Gayrimenkul Finansmanında Faizsiz Yöntemlerin Değerlendirilmesi - Katılım Bankacılığı, TOKİ Finansmanı, Elbirliği Sistemi Karşılaştırması [Yüksek Lisans Tezi]. Bartın Üniversitesi.
- Gülerci, A. F. (2022). Legal Structure, Activities, And Protection Of Stakeholders Of Savings Finance Joint-Stock Companies. *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 30(3), 999-1042. <https://doi.org/10.15337/suhfd.1112281>
- Günel, Y. (2021). Mevduat Bankaları, Katılım Bankaları Ve Elbirliği Sistemi Açısından Bireylerin Konut Finansman Tercihlerini Belirlemeye Yönelik Bir Karma Yöntem Araştırması [Doktora Tezi]. Sivas Cumhuriyet Üniversitesi.
- Günel, Y., ve Bircan Hüdaverdi. (2022). Bireylerin Konut Finansman Tercihlerini Belirlemeye Yönelik Ölçek Geliştirilmesi. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 23(3), 709-725. <https://doi.org/10.37880/cumuiibf.1090990>
- Hacak, H. (2017). Tasarrufa Dayalı Faizsiz Finansman Sisteminde Yapılan Akitlerin Analizi (Elbirliği Finansman Sistemi Üzerinden). H. M. Günay (Ed.), *Tasarrufa Dayalı Faizsiz Finans Sistemi* (ss. 85-102). Ensar Neşriyat ve İSEFAM.
- Hacıköylü, C. (2017). Damga Vergisinin Vergi Sistematiği İçindeki Yeri, Yaşanan Sorunlar ve Çözüm Önerileri. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(1), 129-142. <https://doi.org/10.18037/ausbd.415668>
- Harçlar Kanunu. (492, 02.07.1964). Resmi Gazete (Sayı: 11756, 17.07.1964). Erişim adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.492.pdf>
- Hevener, C. C. (2006). *Alternative Financial Vehicles: Rotating Savings and Credit Associations (ROSCAS)*. www.philadelphiafed.org/cc, E.T. 10.05.2024

- Hurma, F. B. (2022). 6361 sayılı Finansal Kiralama, Faktoring, Finansman ve Tasarruf Finansman Şirketleri Kanunu kapsamında tasarruf finansman sözleşmeleri [Yüksek Lisans Tezi]. Bahçeşehir Üniversitesi .
- Hususi Otomobil Vergisi Kanunu. (6936, 28.02.1957). Resmi Gazete (Sayı: 9548, 01.03.1957). Erişim adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/9548.pdf>, E.T. 10.05.2024
- İlter, H. İ. (2022). Bireysel Finansmanda Elbirliği Sistemi İle Katılım Bankacılığının Ürün Karşılaştırması Ve Müşteri Tercihlerinin Değerlendirilmesi: Erzincan İli Örneği. [Yüksek Lisans Tezi]. Erzincan Binalı Yıldırım Üniversitesi.
- İmece Tasarruf Finansman A.Ş 31 Aralık 2022 Tarihinde Sona Eren Yıla Ait Finansal Tablolar ve Bağımsız Denetçi Raporu. Erişim adresi: <https://www.bddk.org.tr/BdrUyg>, E.T. 10.05.2024
- İş Kanunu. (1475, 25/8/1971). Resmi Gazete (Sayı: 13943, 1/9/1971). Erişim adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=1475veMevzuatTur=1veMevzuatTertip=5>, E.T. 10.05.2024
- İş Kanunu. (4857, 22/5/2003). Resmi Gazete (Sayı: 25134, 10/6/2003). Erişim adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.4857.pdf>, E.T. 10.05.2024
- Kahraman, A. (2017). Bir Faizsiz Finansman Yöntemi Olarak Müşâreke Akdi ve Tasarrufa Dayalı Faizsiz Sistem. Tasarrufa Dayalı Faizsiz Finansman Sistemi, H. M. Günay (Ed.), Tasarrufa Dayalı Faizsiz Finans Sistemi (ss. 55-85). Ensar Neşriyat ve İSEFAM.
- Karagöl, E. T., ve Özcan, B. (2014). Sürdürülebilir Büyüme için Tasarruf. (92). Erişim adresi: https://file.setav.org/Files/Pdf/20140508140738_surdurulebilir-buyume-icin-tasarruf-pdf.pdf, E.T. 10.05.2024
- Katılımevim Tasarruf Finansman A.Ş. 31 Aralık 2022, 31 Aralık 2021 ve 31 Aralık 2020 Tarihinde Sona Eren Hesap Dönemlerine Ait Finansal Tablolar ve Özel Bağımsız Denetçi Raporu. Erişim adresi: <https://www.katilimevim.com.tr/wp-content/uploads/Ek-3-Katilimevim-31.12.2022-BDR.pdf>, E.T. 10.05.2024
- Katma Değer Vergisi Genel Uygulama Tebliği. Resmi Gazete Tarihi: 26.04.2014 Resmi Gazete No: 28983 Erişim adresi: <https://www.gib.gov.tr/node/88009>, E.T. 10.05.2024
- Katma Değer Vergisi Kanunu.(3065, 25.10.1984). Resmi Gazete (Sayı: 18563, 25.10.1984). Erişim adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.3065.pdf>, E.T. 10.05.2024
- Kaya, S. (2016). Günümüz Konut Finansman Teknikleri. II. Uluslararası İslam Ticaret Hukuku Kongresi: Günümüzdeki Meseleleri, 661-675.

- Kaya, S. (2017). Faizsiz Finans İlkeleri ve Tasarrufa Dayalı Faizsiz Finansman Sistemine Dair Öneriler. İçinde H. M. Günay (Ed.), Tasarrufa Dayalı Faizsiz Finansman Sistemi. İsefam ve Ensar Yayınları.
- Koç, İ. (2020). Yapı Tasarrufu Sistemi Ve Risk Modelleri [Doktora Tezi]. İstanbul Ticaret Üniversitesi .
- Korkmaz, S. (2019). Hile-İ Şer'İyye Bağlamında Türkiye'deki Faizsiz Konut Finansman Sistemi Üzerine Bir Araştırma [Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul Üniversitesi .
- Korkmaz, S. (2021). Malî Hiyel Uygulamaları Ekseninde Türkiye'deki Faizsiz Konut Finansman Sistemlerine Bir Bakış. İslam Tetkikleri Dergisi, 11(1), 309-328. <https://doi.org/10.26650/iuitd.2021.871746>
- Kumbasar, M. (2016). Ev Sahibi Olmak ve Eminevim Örneği. Kafkas Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 3(19190), 0. <https://doi.org/10.17050/kafifd.204069>
- Kurumlar Vergisi Kanunu. (5520, 13.06.2006). Resmi Gazete (Sayı: 26205, 21.06.2006). Erişim adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5520veMevzuatTur=1veMevzuatTertip=5>, E.T. 10.05.2024
- Kuzulu, Ö. ve Vural, G (2021). Etik Finans Mı İslami, İslami Finans Mı Etik. Stratejik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, 5(2), 245-279. <https://doi.org/10.30692/sisad.904445>
- Liberto, D. (2021). Building and Loan Association (BveL): What it is, How it Works. <https://www.investopedia.com/terms/b/building-and-loan-association.asp>, E.T. 10.05.2024
- Lister, M., Dovey, J., Giddings, S., Grant, I., ve Kelly, K. (2008). New Media: A Critical Introduction (2nd ed.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203884829>
- Motorlu Taşıtlar Vergisi Kanunu. (197, 18.02.1963). Resmi Gazete (Sayı: 11342, 23.02.1963). Erişim adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.197.pdf>, E.T. 10.05.2024
- Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname (2017, 6 Ocak). Resmi Gazete (Sayı: 29940 (Mükerrer)). Erişim adresi: <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2017/01/20170106M1-1.htm>, E.T. 10.05.2024
- Orhan, C. (2019, Nisan 30). Faizsiz Ev yapan şirketlerin reklamlarını kim kesti. <https://www.patronlardunyasi.com>. Erişim adresi: <https://www.patronlardunyasi.com/haber/faizsiz-ev-sahibi-yapan-sirketlerin-reklamlarini-kim-kesti/219673>, E.T. 10.05.2024
- Origins And Causes Of The S&L Debacle : a Blueprint For Reform (1993). National Commission on Financial Institution Reform, Recovery, and Enforcement (U.S.) Washington, D.C. : The Commission : [1993] Erişim adresi:

https://ypfsresourcelibrary.blob.core.windows.net/fcic/YPFS/pur1-32754063100741-1621438850_0.pdf, E.T. 10.05.2024

Ödünç Para Verme İşleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname (90, 30.09.1983). Resmi Gazete (Sayı: 18183, 06.10.1983). Erişim adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/4.5.90.pdf>, E.T. 10.05.2024

Öncel, M., Kumrulu, A., ve Çağan, N. (2010). Vergi Hukuku (19. Baskı). Turhan Kitapevi.

Öncü, S., Kılıç, S., & Aktaş, R. (2007). Konut Finansman Modeli Olarak Yapı Tasarruf Sandıkları; Almanya ve Türkiye’deki Uygulamaları. Yönetim Ve Ekonomi Dergisi, 14(1), 231-246.

Öz, S. (2023). Yurtiçi Tasarruflarda Son Gelişmeler (Ekonomik Araştırma Forumu; 23-01). https://eaf.ku.edu.tr/wp-content/uploads/2023/03/eaf_an23-01.pdf, E.T. 10.05.2024

Özbalcı, Y. (2002). Vergi Usul Kanunu Yorum ve Açıklamaları . Oluş Yayıncılık.

Özdemir, M., ve Aslan, H. (2017). Türkiye’de İslami Finansın Dönüşümünün Ekonomi Politikası. <https://setav.org/assets/uploads/2017/06/Rapor85IslamiFinans.pdf>, E.T. 10.05.2024

Özelge, Gelir İdaresi Başkanlığı, Ankara Vergi Dairesi Başkanlığı. Tarih: 09.08.2021, Sayı: 84974990-130[KDV-/14001-66]-239114

Özelge, Gelir İdaresi Başkanlığı, Aydın Vergi Dairesi Başkanlığı. Tarih: 14.11.2022, Sayı: 79690095-125[8-2018-120-40]-122038 Erişim adresi: <https://www.gib.gov.tr/kazalarina-karsi-personelin-sigorta-ettirilmesi-maksadiyla-yapilan-odemeler-ile-kazasi-geciren>, E.T. 10.05.2024

Özelge, Gelir İdaresi Başkanlığı, Bursa Vergi Dairesi Başkanlığı. Tarih: 22.08.2011, Sayı: B.07.1.GİB.4.16.16.01-KV-10-52-177 Erişim adresi: <https://www.gib.gov.tr/node/100021>, E.T. 10.05.2024

Özelge, Gelir İdaresi Başkanlığı, İstanbul Vergi Dairesi Başkanlığı Tarih: 23.08.2021 Sayı: 39044742-130[Özelge]-654556 Erişim adresi: <https://www.gib.gov.tr/musterilerin-konut-ve-arac-almasini-saglama-hizmetine-iliskin-elde-edilen-bedelin-vergilendirilmesi>, E.T. 10.05.2024

Özelge, Gelir İdaresi Başkanlığı, İstanbul Vergi Dairesi Başkanlığı. Tarih: 03.06.2021, Sayı: 62030549-120[94-2020/140]-434540 Erişim adresi: <https://www.gib.gov.tr/kazasi-geciren-isciye-yapilan-para-yardiminin-vergilendirilmesi-hk>, E.T. 10.05.2024

Özelge, Gelir İdaresi Başkanlığı, İstanbul Vergi Dairesi Başkanlığı. Tarih: 07.06.2021, Sayı: 62030549-120[40-2019/1746]-444513 Erişim adresi: <https://www.gib.gov.tr/calisanlara-odenecek-kidem-tazminat-in-hangi-donemde-gider-yazilacagi-hk>, E.T. 10.05.2024

- Özelge, Gelir İdaresi Başkanlığı, İstanbul Vergi Dairesi Başkanlığı. Tarih: 29.04.2020
Sayı: 62030549-120[40-2016/544]-347292 Erişim adresi:
<https://www.gib.gov.tr/yurtdisi-egitim-harcamalarinin-kurum-kazancinin-tespitinde-gider-olarak-indirim-konusu-yapilip>, E.T. 10.05.2024
- Özelge, Gelir İdaresi Başkanlığı, İzmir Vergi Dairesi Başkanlığı. Tarih: 03.04.2019, Sayı: 84098128-120.03.05.07[25-2018/1]-113444 Erişim adresi:
<https://www.gib.gov.tr/ihbar-tazminatindan-vergi-kesintisi-yapilip-yapilmayacagi-hk>, E.T. 10.05.2024
- Özelge, Gelir İdaresi Başkanlığı, İzmir Vergi Dairesi Başkanlığı. Tarih: 20.03.2015, Sayı: 84098128-120.01.02.07[40-2013-3]-143 Erişim adresi:
<https://www.gib.gov.tr/node/91003>, E.T. 10.05.2024
- Özelge, Gelir İdaresi Başkanlığı, İzmir Vergi Dairesi Başkanlığı. Tarih: 20.04.2016
Sayı: B.07.1.GİB.4.35.17.01-130-221 Erişim adresi:
<https://www.gib.gov.tr/sirket-ortaklari-ile-mudurunun-yuksek-lisans-veya-daha-farkli-egitim-giderlerinin-sirket-tarafindan>, E.T. 10.05.2024
- Özelge, Gelir İdaresi Başkanlığı, Kocaeli Vergi Dairesi Başkanlığı. Tarih: 12.02.2011
Sayı: B.07.1.GİB.4.41.15.01-KVK-2010/5-13 Erişim adresi:
<https://www.gib.gov.tr/node/95207>, E.T. 10.05.2024
- Özelge, Gelir İdaresi Başkanlığı, Kocaeli Vergi Dairesi Başkanlığı. Tarih: 14.07.2011
Sayı: B.07.1.GİB.4.41.15.01-KVK-2011/4-82 Erişim adresi:
<https://www.gib.gov.tr/node/92439>, E.T. 10.05.2024
- Öztürk, A. (2017). Tasarrufa Dayalı Faizsiz Finans Sisteminde Fon Fazlası Varlıkların Değerlendirilmesi. İçinde H. M. Günay (Ed.), Tasarrufa Dayalı Faizsiz Finansman Sistemi. Ensar Neşriyat ve İSEFAM.
- Öztürk, G. (2019). Türkiye’de Uygulanan Konut Finansman Modellerinin Karşılaştırılması [Yüksek Lisans Tezi]. Süleyman Demirel Üniversitesi.
- Öztürk, M. F. (2022). 6361 Sayılı Finansal Kiralama, Faktoring, Finansman Ve Tasarruf Finansman Şirketleri Kanunu Değişikliği Kapsamında Tasarruf Finansman Sistemine Gelen Yeniliklerin Hukuki Açidan İncelenmesi. Sakarya Üniversitesi Hukuk Dergisi, 10(1), 139-169.
- Polat, İ. (2021). Tasarrufa Dayalı Faizsiz Finans (Elbirliği) Sisteminin Fıkıhî Analizi [Yüksek Lisans Tezi]. Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi .
- Price, David A ve Walter, John R. 2019. "It's a Wonderful Loan: A Short History of Building and Loan Associations," Richmond Fed Economic Brief, Federal Reserve Bank of Richmond, Erişim adresi:
https://www.richmondfed.org/publications/research/economic_brief/2019/eb_19-01, E.T. 10.05.2024

- Rex, S. (2019). The History of Building Societies. Erişim: 06.05.2024, Erişim adresi: <https://www.bsa.org.uk/information/consumer-factsheets/general-information/the-history-of-building-societies>. E.T. 10.05.2024
- Scholten, U. (2000). Rotating Savings and Credit Associations in Developed Countries: The German–Austrian Bausparkassen. *Journal of Comparative Economics*, 28(2), 340-363. <https://doi.org/10.1006/jcec.2000.1657>
- Selçuk, M. (2022). Tasarruf Finansman Sistemi ve Türkiye’deki Gelişimi. S. Ülev ve M. B. aişkan (Ed.), *Banka Dışı İşlami Finansal Kuruluşlar*. Orion Kitabevi.
- Selvi, N. E. (2021). Tasarruf Finansman Sözleşmesi. *Necmettin Erbakan Üniversitesi Hukuk Fakultesi Dergisi*, Necmettin Erbakan University, 4(2), 441-467. <https://doi.org/10.51120/NEUHFD.2021.28>
- Sermaye Piyasası Kanunu. (2499, 28.07.1981). Resmi Gazete (Sayı: 17416, 30.07.1981). Erişim adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2499.pdf>, E.T. 10.05.2024
- Sermaye Piyasası Kanunu. (6362, 06.12.2012). Resmi Gazete (Sayı: 28513, 30.12.2012). Erişim adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6362.pdf>, E.T. 10.05.2024
- Sifil, E. (2023). Eminevim, Elbirliği sisteminin Fıkıhı Temelleri. Yayımlanmamış Makale Taslağı.
- Sinpaş Tasarruf Finansman A.ř. 31 Aralık 2022 Tarihinde Sona Eren Hesap Dönemine Ait Finansal Tablolar ve zel Bağımsız Denetçi Raporu. Erişim adresi: <https://www.sinpasyts.com/bagimsiz-denetim-raporlari.html>, E.T. 10.05.2024
- Snowden, K. A. (1997). Building And Loan Associations İn The U.S., 1880–1893: The Origins Of Localization İn The Residential Mortgage Market. *Research in Economics*, 51(3), 227-250. <https://doi.org/10.1006/reec.1997.0045>
- Spor Kulüpleri Ve Spor Federasyonları Kanunu (7405, 22.4.2022). Resmi Gazete (Sayı: 31821, 26.04.2022). Erişim adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=7405veMevzuatTur=1veMevzuatTertip=5>, E.T. 10.05.2024
- Talbot Lorraine. (2002). The Demutualisation of Building Societies: A Contextual Analysis Of The Changing Nature Of Mutuality [Doktora Tezi]. Middlesex University.
- Tapşın, G. (2011). İç Tasarruflar, Büyüme Ve İstihdam İlişkisi [Doktora]. İstanbul Üniversitesi.
- Tasarruf Finansman şirketlerinin Kuruluş Ve Faaliyet Esasları Hakkında Yönetmelik, Resmi Gazete (Sayı: 31447, 07.04.2021).

- Tekeli, İ. (2012). Türkiye’de Yaşamda ve Yazında Konutun Öyküsü (1923-1980). Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Tekerek, S. (2013). Konut Finansmanında Banka Kredilerine Alternatif Modellerden Elbirliği Sistemi Üzerinde Bir Çalışma [Yüksek Lisans Tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Toprak, A. Ömer, Eyerci, C., ve Demir, Ö. (2023). Faiz Olmaması Meşruiyet İçin Yeterli Mi? Tasarrufa Dayalı Faizsiz Konut Finansman Sisteminin Ekonomik Analizi. Uluslararası Yönetim İktisat Ve İşletme Dergisi, 19(2), 279-310. <https://doi.org/10.17130/ijmeb.1268615>
- Topsakal, M. (2007). Türk Vergi Sisteminde Vergiyi Doğuran Olay [Doktora Tezi]. Marmara Üniversitesi.
- Tursun, A. (2022). Alternatif Konut Finansman Sistemi Olarak Tasarrufa Dayalı Faizsiz Finans Sistemleri: Gölge Bankacılık Ve Özün Önceliği Kavramları Çerçevesinde Sistemin Değerlendirilmesi. Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 40(1), 164-183. <https://doi.org/10.17065/huniibf.893793>
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Plan Ve Bütçe Komisyonu Tutanak Dergisi (29.06.2016) Erişim Adresi: https://www5.tbmm.gov.tr/develop/owa/komisyon_tutanaklari.goruntule?pTutanakId=1685, E.T. 10.05.2024
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Plan Ve Bütçe Komisyonu Tutanak Dergisi, (17.11.2020) Erişim Adresi: https://www5.tbmm.gov.tr/develop/owa/komisyon_tutanaklari.goruntule?pTutanakId=2605, E.T. 10.05.2024
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi Ve Teknoloji Komisyonu Tutanak Dergisi, (17.02.2021) Erişim Adresi: https://www5.tbmm.gov.tr/develop/owa/komisyon_tutanaklari.goruntule?pTutanakId=2657, E.T. 10.05.2024
- Türkiye Ticaret Sicil Gazetesi. Sayı: 10584, Tarih: 25.05.2022
- Türkiye Ticaret Sicil Gazetesi. Sayı: 10798 Tarih: 27.03.2023
- Türkiye Ticaret Sicil Gazetesi. Sayı: 2844 Tarih: 15.08.1991
- Türkiye Ticaret Sicil Gazetesi. Sayı: 2988 Tarih: 16.03.1992
- Türkiye Ticaret Sicil Gazetesi. Sayı: 4513, Tarih: 31.03.1998
- Türkiye Ticaret Sicil Gazetesi. Sayı: 4552 Tarih: 2.06.1998
- Türkiye Ticaret Sicil Gazetesi. Sayı: 8646 Tarih: 4.09.2014
- Türköz, E. (2020). Tasarrufa Dayalı Faizsiz Finansman Sistemlerinin Risk Analizi Ve Yönetimi [Yüksel Lisans Tezi]. İstanbul Üniversitesi.

- United Nations. Economic Commission for Europe. Committee on Human Settlements. (2005). Housing finance systems for countries in transition: principles and examples. United Nations
- Uyumaz, A. (2023). Tasarruf Finansman Sözleşmesinin Feshi Sebebi İle Birikim Ve Organizasyon Ücretinin İadesi. Selcuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 31(3), 1277-1319. <https://doi.org/10.15337/suhfd.1359708>
- Ülev, S. (2021). Tasarruf Finansman Şirketlerinin Tasfiyeleri Üzerine Bir Değerlendirme. İSEFAM. Erişim: 006.05.2024 <https://isefam.sakarya.edu.tr/tasarruf-finansman-sirketlerinin-tasfiyeleri-uzerine-bir-degerlendirme/>, E.T. 10.05.2024
- Vergi Kanunları İle Bazı Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun. (Sayı: 7103, 21/3/2018). Resmi Gazete (Sayı: 30373 (2. Mükerrer), 27/03/2017). Erişim adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/03/20180327M2-1.htm>, E.T. 10.05.2024
- Vergi Usul Kanunu. (Sayı: 213, 04.01.1961). Resmi Gazete (Sayı: 10703, 10.01.1961). Erişim adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.4.213.pdf>, E.T. 10.05.2024
- Yazici, M. (2019). Konutta Alternatif Finans Yöntemi Olarak Tasarrufa Dayalı Faizsiz Finans Sistemi. Academic Review of Humanities and Social Sciences, 2(3), 224-235. www.bddk.org.tr, E.T. 10.05.2024
- Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 1996-2000. (1995). T.C. Resmi Gazete (22354, 25 Temmuz 1995)
- Yetiz, F. (2016). Bankacılığın Doğuşu ve Türk Bankacılık Sistemi. Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 9(2), 107-117.
- Yetkin, A. İ. (2022). Alternatif Bir Finans Uygulaması Olarak Tasarruf Finans Sistemi Ve Katılım Bankacılığı İle Maliyet Karşılaştırması [Yüksek Lisans Tezi]. Afyon Kocatepe Üniversitesi.
- Yıldırım, A. (2021). Konut edinmeye yönelik tasarruf finansman sözleşmesi [Yüksek Lisans Tezi]. Kocaeli Üniversitesi .
- Yıldırım, Y. (2022). Türkiye Ve Dünyada Tasarruf Finansman Şirketlerinin Görünümü Ve Türkiye İçin Bir Swot Analizi Örneği [Yüksek Lisans Tezi]. İbn Haldun Üniversitesi.
- 1 Seri No.lu Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımı Hakkında Genel Tebliği. Resmi Gazete (Sayı: 26704, 18.11.2007). Erişim adresi: <https://www.gib.gov.tr/node/109321>, E.T. 10.05.2024
- 1 Seri No'lu Kurumlar Vergisi Genel Tebliği. Resmi Gazete (Sayı: 26482, 03.04.2007). Erişim adresi: <https://www.gib.gov.tr/node/87461>, E.T. 10.05.2024

- 4 Ocak 1961 gün ve 213 sayılı Vergi Usul Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Tasarısı Erişim Adresi: https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/MGK_/d01/c002/mgk_01002028ss0084.pdf, E.T. 10.05.2024
- 6.2.2023 Tarihinde Meydana Gelen Depremlerin Yol Açtığı Ekonomik Kayıpların Telifisi İçin Ek Motorlu Taşıtlar Vergisi İhdası İle Bazı Kanunlarda Ve 375 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun. (Sayı: 7456, 14.7.2023). Resmi Gazete (Sayı: 32249, 15/7/2023). Erişim adresi: <https://mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=7456veMevzuatTur=1veMevzuatTertip=5>, E.T. 10.05.2024
- 16 Seri No'lu Damga Vergisi Kanunu Genel Tebliği. Resmi Gazete (Sayı: 17207, 31.12.1980). Erişim adresi: <https://www.gib.gov.tr/node/87410>, E.T. 10.05.2024
- 17.08.1999 ve 12.11.1999 Tarihlerinde Marmara Bölgesi ve Civarında Meydana Gelen Depremin Yol Açtığı Ekonomik Kayıpları Gidermek Amacıyla Bazı Mükellefiyetler İhdası ve Bazı Vergi Kanunlarında Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun. (Sayı: 4481, 26.11.1999). Resmi Gazete (Sayı: 23888, (mükerrer 26.11.1999)). Erişim adresi: https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/23888_1.pdf, E.T. 10.05.2024
- 27 Seri No'lu Harçlar Kanunu Genel Tebliği. Resmi Gazete (Sayı: 22150, 23.12.1994). Erişim adresi: <https://www.gib.gov.tr/node/87567/pdf>, E.T. 10.05.2024
- 39 Seri No'lu Harçlar Kanunu Genel Tebliği. Resmi Gazete (Sayı: 24652, 26.01.2002). Erişim adresi: <https://www.gib.gov.tr/node/88780>, E.T. 10.05.2024
- 43 Seri No'lu Damga Vergisi Kanunu Genel Tebliği. Resmi Gazete (Sayı: 25717, 4.02.2005). Erişim adresi: <https://www.gib.gov.tr/node/88554>, E.T. 10.05.2024
- 49 Seri No'lu Damga Vergisi Genel Tebliği. Resmi Gazete (Sayı: 26566, 28.06.2007). Erişim adresi: <https://www.gib.gov.tr/node/88781>, E.T. 10.05.2024
- 87 Seri No'lu Gider Vergileri Genel Tebliği. Resmi Gazete (Sayı: 27737, 22.10.2010). Erişim adresi: <https://www.gib.gov.tr/node/88934>, E.T. 10.05.2024
- 186 Seri No'lu Gelir Vergisi Genel Tebliği. Resmi Gazete (Sayı: 22355, 26.07.1995). Erişim adresi: <https://www.gib.gov.tr/node/87286>, E.T. 10.05.2024
- 243 Sıra No'lu Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği. Resmi Gazete (Sayı: 22397, 07.09.1995). Erişim adresi: <https://www.gib.gov.tr/node/88464>, E.T. 10.05.2024
- 253 Sıra No'lu Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği. Resmi Gazete (Sayı: 22885, 22.01.1997). Erişim adresi: <https://www.gib.gov.tr/node/88371>, E.T. 10.05.2024
- 303 Seri No'lu Gelir Vergisi Genel Tebliği. Resmi Gazete (Sayı: 30448, 11.06.2018). Erişim adresi: <https://www.gib.gov.tr/node/130629>, E.T. 10.05.2024

- 322 Seri No'lu Gelir Vergisi Genel Tebliği. Resmi Gazete (Sayı: 32059 (2. Mükerrer) 30.12.2022). Erişim adresi: <https://www.gib.gov.tr/node/166998>, E.T. 10.05.2024
- 323 Seri No'lu Gelir Vergisi Genel Tebliği. Resmi Gazete (Sayı: 32059 (2. Mükerrer) 30.12.2022). Erişim adresi: <https://www.gib.gov.tr/node/167003>, E.T. 10.05.2024
- 435 Sıra No'lu Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği. Resmi Gazete (Sayı: 28961, 03.04.2014). Erişim adresi: <https://www.gib.gov.tr/node/87869/pdf>, E.T. 10.05.2024

ÖZ GEÇMİŞ

Ad Soyad: Ramazan Taha ÇAKIR	
Eğitim Bilgileri	
Lisans	
Üniversite	Uludağ Üniversitesi
Fakülte	İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Bölümü	İktisat
Makale ve Bildiriler	
1. Çakır, Ramazan Taha (2024) 6361 Sayılı Kanunda Yapılan Değişikliklerin Tasarruf Finansman Şirketlerinin Mali Yükümlülüklerine Etkisi, 13th International Management and Social Research Conference, İstanbul, Türkiye, (Nisan 2024)	